

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
จังหวัดเชียงใหม่

STUDY OF ARCHITECTURAL CONSERVATION AND DEVELOPMENT
OF THAPEA ROAD CHAINGMAI PROVINCE

ออมปวีร์ สิงหนะตร
AOMPAAWEE SINGHANEAT

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2549

ISBN 974-15-2372-6

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

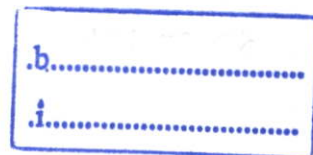
แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
จังหวัดเชียงใหม่

STUDY OF ARCHITECTURAL CONSERVATION AND DEVELOPMENT
OF THAPEA ROAD CHANGMAI PROVINCE

ออมปวีร์ สิงหนัตร
AOMPAWEE SINGHANEAT

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 63301
วัน,เดือน,ปี 25 ส.ค. 2549

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2549

ISBN - 974 - 15 - 2372 - 6

**A STUDY OF ARCHITECTURAL CONSERVATION AND DEVELOPMENT
OF THAPEA ROAD CHAINGMAI PROVINCE**

AOMPAWEE SINGHANEAT

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2006

ISBN – 974 – 15 – 2372 – 6

COPYRIGHT 2006

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

ริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

นักศึกษา

นางสาวออมปวีร์ สิงหนตร

รหัสประจำตัว

46064922

ปริญญา

ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

พ.ศ.

2549

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.สมพล ดำรงเสถียร

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

อาคารของชุมชนริมถนนท่าแพถือว่าเป็นย่านเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางรูปแบบงานสถาปัตยกรรม วัสดุ วิธีการก่อสร้าง รวมทั้งรายละเอียดต่างๆ ในงานสถาปัตยกรรม รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนริมถนนท่าแพเป็นรูปแบบอาคารร้านค้าที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมแบบผสม พม่า - ยุโรป มีอายุอาคารตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ และลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ปัญหาและสรุปเพื่อเสนอเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพต่อไป

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนจากการสำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนริมถนนท่าแพที่ส่งผลกระทบต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนโดยการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนริมถนนท่าแพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจ และแบบสอบถามประชาชนที่พักอาศัย , ประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรมและนักท่องเที่ยว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ของอาคาร ที่ได้จากการสำรวจและการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในการกำหนดอาคารต้นแบบและนำรายละเอียดของอาคารที่เป็นต้นแบบมาใช้ โดยพิจารณาเลือกใช้องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมและคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการก่อสร้างอาคาร เพื่อจะได้นำมาเป็นต้นแบบของรูปแบบหน้าตาอาคารสำหรับอาคารที่จะทำการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่เดิม

จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาคารเก่าบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพที่ทำให้อาคารเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม คือการทรุดโทรมของอาคารตามสภาพการใช้งาน , การที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้สถาปัตยกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพถูกทำลายลง

จึงสามารถสรุปผลการวิจัยเป็นข้อเสนอแนะได้ 4 รูปแบบ คือแนวทางการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับความเป็นย่านประวัติศาสตร์ , แนวทางการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ , แนวทางในการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ และแนวทางและวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและการส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เพื่อสามารถเป็นแนวทางให้กับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักศึกษาที่มีความสนใจได้นำไปศึกษาหรือพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพนี้ไว้สืบต่อไป

Thesis Title	A Study of Architectural Conservation and Development of Tha-pea Road Chaingmai Provunce
Student	Miss Aompawee Singhaneat
Student ID.	46064922
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2006
Thesis Advisor	Asst.Prof.Sompol Dumrongsatain
Thesis Co – advisor	Asst.Prof.Dr.Lertlak Klinhom

ABSTACT

Building in community is roadside with in Tha-pea Road. This building is the old locality of Architecture history. It has the value of Architecture design , materials , process of construction and including many detail in the architecture. The pattern of architecture to come up with in community in roadside of Tha-pea Road. The building is a pattern of the shop , it's value of architecture to mix Myanmar and European Style. The building sinee to seventy years ago up.

The objective of education for to learn about the general community in roadside Tha-pea Road and characteristic to change of architecture in Tha-pea Road. There fore , We conducted the all of information analysis to problem and summarize to presentation concern about protect and develop architecture concept in Tha-pea Road to go on.

This study is the setting protect and develop architecture with in roadside Tha-pea Road Community and effect to the work the protect and develop architecture community by to ask the information of the people in Tha-pea community. The tool of research including survey ask information of people at the residence , the people to join in activity and tourist to do many information analysis of building the information to take to do research and inquire information of the people to assign pattern of building and conduct the survey and inquire information of the building pattern to used. Researcher consider to select suitable factor and think of probability to construction building for to bring a pattern of building in originally area.

The research is discover to happen a problem with the old building in Tha-pea Community area to have change design from originally building so, the problem is decline the buildings followed to work.

This problem is not help from the government section and private section there fore, architecture of Tha-pea Community are destroy. The conclusion of reseach have to suggest 4 typed. The approach of building design to have har monious with living standard of history area. The approach in geographical features of place for promote history area, method and practice method of the law and promoted the protect and develop the architecture community in Tha-pea Road, that is the way with the organization or government are related and included the student who're interest to learn or develop architecture in Tha-pea Community from no won.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	IV
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	IX
สารบัญรูป.....	X
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของโครงการ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชน.....	15
2.1.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	42
2.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร.....	42
2.1.1.2 ระบบโครงข่ายโทรคมนาคมขนส่ง.....	42
2.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ.....	44
2.1.1.4 กิจกรรมของชุมชน.....	46
2.1.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	46
2.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	57
2.1.3 ลักษณะทางสังคม.....	57
2.1.4 นโยบาย.....	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1.4.1 รายงานนโยบายพื้นฐานแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์.....	58
ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม	
2.1.4.2 แผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่า.....	59
2.1.4.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....	60
2.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชน.....	70
2.3 การกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน.....	72
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	73
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	80
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	82
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	83
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
4.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่.....	85
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	85
4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคารริมถนนท่าแพ.....	85
4.1.1.2 ลักษณะโครงข่ายคมนาคมขนส่ง.....	89
4.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ.....	93
4.1.1.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	129
4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	130
4.1.2.1 อาชีพ,รายได้.....	130
4.1.2.2 กิจกรรมในชุมชน.....	131
4.1.3 ลักษณะทางสังคม.....	131

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.3.1 ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น.....	131
4.1.3.2 การบริการทางสังคม.....	135
4.1.3.3 การท่องเที่ยว.....	136
4.1.4 นโยบาย.....	137
4.1.4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ.....	137
4.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ.....	141
4.2.1 กลุ่มอาคาร.....	141
4.2.2 อายุอาคาร.....	144
4.2.3 สภาพอาคาร.....	146
4.2.4 ความสูงอาคาร.....	156
4.2.5 ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร.....	158
4.2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร.....	160
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	163
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	172
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	172
5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	172
5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	172
5.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	173
5.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	173
5.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	173
5.1.6 ผลการวิจัย.....	173
5.2 อภิปรายผล.....	177
5.2.1 นโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ.....	177
5.2.2 ระบบการคมนาคมขนส่ง.....	177
5.2.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	180

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2.4 การควบคุมรูปแบบอาคาร.....	190
5.2.5 องค์กร และหน่วยงานการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ.....	196
5.2.5.1 เทศบาลนครเชียงใหม่.....	197
5.2.5.2 กรมศิลปากรที่ 4 จังหวัดเชียงใหม่.....	199
5.2.5.3 หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น.....	201
5.2.5.4 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....	204
ประจำจังหวัด	
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	208
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้.....	208
5.3.1.1 ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการออกแบบอาคาร.....	208
ให้สอดคล้องกับความเป็นย่านประวัติศาสตร์	
5.3.1.2 ข้อเสนอแนะในการจัดรูปแบบกิจกรรม.....	212
ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์	
5.3.1.3 ข้อเสนอแนะในการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริม.....	227
ความเป็นย่านประวัติศาสตร์	
5.3.1.4 ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและ.....	232
การส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ	
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป.....	235
บรรณานุกรม.....	236
ภาคผนวก.....	239
ภาคผนวก ก เอกสารราชการ / เอกสารติดต่อราชการ.....	240
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	245
ประวัติผู้เขียน.....	262

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1.1	แสดงแผนที่ตัวเมืองเชียงใหม่ และพื้นที่โดยรอบของชุมชนริมถนนท่าแพ.....7
1.2	แสดงแผนที่ขยายบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ.....8
1.3	แสดงแผนที่ถนนท่าแพที่จะทำการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่สะพานนวรัฐถึงช่วงประตูท่าแพ.....9
2.1	แสดงรูปตราประจำจังหวัดเชียงใหม่..... 18
2.2	แสดงบรรยากาศการค้าขายริมถนนท่าแพประมาณปี พ.ศ.2401.....35
2.3	แสดงบรรยากาศถนนท่าแพ ประมาณปี พ.ศ.2445 (ร.ศ.121) ถ่ายจากสี่แยกอุปกุด.....37
2.4	แสดงบรรยากาศถนนท่าแพ ประมาณปี พ.ศ.2440 (ร.ศ.116).....37
2.5	แสดงบรรยากาศถนนท่าแพ ถ่ายจากเชิงสะพานนวรัฐไปทางทิศตะวันตก.....38
2.6	แสดงรูปในอดีตของประตูท่าแพ.....38
2.7	แสดงรูปกำแพงดินในอดีตที่สร้างขึ้นบริเวณคูเมือง 4 ด้าน.....40
2.8	แสดงรูปผังการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดเชียงใหม่.....55
2.8 (ต่อ)	56
2.9	แสดงรูปขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....63
2.10	แสดงรูปแนวคิดด้านการพัฒนาเชิงอนุรักษ์.....64
2.11	แสดงรูปแนวทางการควบคุมการใช้ที่ดินและอาคาร.....65
2.12	แสดงรูปแนวทางการควบคุมการก่อสร้างอาคาร.....66
2.13	แสดงรูปแนวการใช้ต้นไม้บริเวณโบราณสถาน.....67
2.14	แสดงรูปตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ ถนนกลาง.....77
	เมืองเก่า ภูเก็ต
2.15	แสดงบ้านรูปแบบ Pueblo รูปแบบ Spanish แบบดั้งเดิมที่มีการก่อสร้างมาตั้งแต่.....79
	ประมาณ ค.ศ. 1760
2.16	แสดงบ้านรูปแบบ Pueblo Spanish ในคริสต์ศตวรรษที่ 18.....79
	ซึ่งมีการตกแต่งรายละเอียดด้วยเสา
2.17	แสดงรูปบ้านบ้าน Territorial ที่ก่อสร้างราวปี พ.ศ. 1860.....79
4.1	แสดงอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง.....86
4.2	แสดงการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวัสดุผนังหลังคา.....86

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.3 แสดงให้เห็นถึงการสร้างห้องแลกเงินที่ประตูวัดแสนฝาง ทำให้อาคารเก่าที่มีคุณค่า.....87 ดูไม่สวยงาม	
4.4 แสดงรูปการก่อสร้างอาคารสำนักงานซึ่งเป็นอาคารของ AIS. เป็นรูปแบบ.....87 อาคารที่ทันสมัยจึงอาจทำให้เกิดการขัดแย้งในรูปแบบงานสถาปัตยกรรม	
4.5 แสดงรูปอาคารของห้างแว่นท็อปเจริญที่กำลังมีการปรับปรุงด้านหน้าของอาคาร.....88	
4.6 แสดงรูปอาคารตึกแถวช่วงหนึ่งของอาคารริมถนนท่าแพซึ่งบางหลังมีการต่อเติม.....88 ด้านหน้าอาคาร	
4.7 แสดงรูปโครงข่ายคมนาคมของเมืองเชียงใหม่.....90	
4.8 แสดงรูปโครงข่ายคมนาคมของถนนท่าแพ.....91	
4.9 แสดงรูปการวางเครื่องจักรไว้บนทางเท้าทำให้ใช้งานไม่ได้.....92	
4.10 แสดงรูปอีกอาคารหนึ่งที่มีการนำเอาตู้เครื่องจักรมาไว้บนทางเท้า.....93	
4.11 แสดงรูปตำแหน่งของอาคารที่มีคุณค่าบนถนนท่าแพ.....105	
4.12 แสดงรูปการแบ่งการใช้งานของอาคารบนถนนท่าแพ.....106	
4.13 แสดงรูปอาคารไม้ชั้นเดียว เลขที่ 328 – 330 เป็นรูปแบบอาคารเฮือนแป.....107	
4.14 แสดงรูปอาคารไม้ชั้นเดียวซึ่งเป็นร้านอาหารไทยหรือร้านรัตนาศ.....107	
4.15 แสดงรูปถนนท่าแพเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535.....108	
4.16 แสดงรูปแบบอาคารเฮือนแปของชุมชนวัดเกต.....109	
4.17 แสดงรูปแบบอาคารเฮือนแปของชุมชนวัดเกต ซึ่งปัจจุบันเป็นร้าน Good View.....109	
4.18 แสดงรูปแบบอาคารเฮือนแปของชุมชนวัดเกต ซึ่งปัจจุบันเป็นร้านเกลดอรี่.....109	
4.19 แสดงรูปด้านหน้าอาคารแบบอาคารเฮือนแป.....109	
4.20 แสดงรูปอาคารเลขที่ 154 – 6 (ร้านเกสร์).....112	
4.21 แสดงรูปอาคารเลขที่ 276 – 8 (ร้าน Living Space).....112	
4.22 แสดงรูปอาคารเลขที่ 277 – 9 (ร้าน Inter).....112	
4.23 แสดงรูปอาคารเลขที่ 81 – 5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย).....112	
4.24 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดหน้าต่างของอาคารเลขที่ 81 – 5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย).....114	
4.25 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดหน้าต่างของอาคารเลขที่ 277 – 9 (ร้าน Inter).....114	
4.26 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดประตูของอาคารเลขที่ 276 – 8 (ร้าน Living Space).....114	

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.27 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดประตู – หน้าต่างของอาคารเลขที่ 154 – 6 (ร้านเกษตร).....	114
4.28 แสดงรูปส่วนตกแต่งอาคารเลขที่ 154 – 6 (ร้านเกษตร).....	115
4.29 แสดงรูปส่วนตกแต่งอาคารเลขที่ 276 – 8 (ร้าน Living Space).....	115
4.30 แสดงรูปส่วนตกแต่งอาคารเลขที่ 277 – 9 (ร้าน Inter).....	115
4.31 แสดงรูปอาคารเลขที่ 54 – 6 (ร้านศรีประเสริฐ).....	116
4.32 แสดงรูปอาคารเลขที่ 5 – 15 (ร้านบ้านท่าแพ).....	117
4.33 แสดงรูปอาคารเลขที่ 19 – 23 (ร้านขายหนังสือ).....	117
4.34 แสดงรูปอาคารเลขที่ 158 -162 (ร้าน Tea house Siam Celadon).....	117
4.35 แสดงรูปอาคารวิหารเล็กวัดบุพพาราม.....	118
4.36 แสดงรูปอาคารวิหารหลวงวัดมหาวัน.....	118
4.37 แสดงรูปแถวนักเรียนโรงเรียนชัวย่งเส็ง ขณะรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อครั้งเสด็จประพาสนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2469 ที่หน้าร้านกิตติพานิช ของนายเจียว กิตติบุตรคหบดีชาวเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นอาคารเลขที่ 19 – 23 (ร้านขายหนังสือ)	120
4.38 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดของอาคารเลขที่ 54 – 6 (ร้านศรีประเสริฐ).....	121
4.39 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดของอาคารเลขที่ 5 – 15 (ร้านบ้านท่าแพ).....	121
4.40 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดของอาคารเลขที่ 19 – 23 (ร้านขายหนังสือ).....	121
4.41 แสดงรูปลักษณะช่องเปิดของอาคารเลขที่ 158 -162 (ร้าน Tea house Siam Celadon).....	121
4.42 แสดงรูปประตูดัดแสนฝาง หรือประตูนาคสว่างวิไลในปัจจุบัน.....	124
4.43 แสดงรูปประตูดัดแสนฝาง หรือประตูนาคสว่างวิไลเมื่อปี พ.ศ. 2515.....	124
4.44 แสดงรูปอาคารเลขที่ 38 – 46 (ตึกแดง).....	124
4.45 แสดงรูปอาคารเลขที่ 26 – 34 (ตึกขาว).....	124
4.46 แสดงรูปอาคารเลขที่ 102 – 112 (ร้านรัตนผล).....	125
4.47 แสดงรูปอาคารเลขที่ 130 – 4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล).....	125
4.48 แสดงรูปอาคารเลขที่ 244 – 8 (ร้านเจริญการค้า).....	125
4.49 แสดงรูปอาคารเลขที่ 268 – 272 (ร้านไหมไทย).....	125
4.50 แสดงรูปอาคารเลขที่ 378 – 384 (ร้านห้องภาพอภินันท์).....	125

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
4.51 แสดงรูปอาคารเลขที่ 286 – 390 (ร้านตัดไทยท่าแพเดิม).....	125
4.52 แสดงรูปอาคารเลขที่ 195 – 201 (ร้านธงชัยพาณิชย์).....	126
4.53 แสดงรูปอาคารเลขที่ 237 – 241 (ร้านคุณารักษ์).....	126
4.54 แสดงรูปลวดลายปูนปั้นบริเวณเหนือช่องทางต่างของร้านรัตนผล.....	128
4.55 แสดงรูปลวดลายปูนปั้นและการตกแต่งเสาของร้านรัตนผล.....	128
4.56 แสดงรูปขบวนแห่งานไม้ดอกไม้ประดับ ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่.....	133
4.57 แสดงรูปขบวนแห่ประเพณีปีใหม่เมืองสี่แยกวัดอุปกุศ ถนนท่าแพ.....	133
4.58 แสดงรูปขบวนแห่การประกวดรถกระทง ที่ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่.....	134
4.59 แสดงรูปการค้าขายที่ช่วงประตูท่าแพ (ถนนคนเดิน).....	134
4.60 แสดงรูปการทำพิธีเข้าอินทสิลบริเวณช่วงประตูท่าแพ.....	134
4.61 แสดงรูปการเปิดพิธีมหกรรมอาหาร จังหวัดเชียงใหม่.....	134
4.62 แสดงรูปการแสดงบนเวที ในงานฤดูหนาวที่ถนนท่าแพ.....	134
4.63 แสดงรูปการแบ่งกลุ่มอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพ.....	143
4.64 แสดงรูปการแบ่งกลุ่มตามสภาพอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพ.....	155
4.65 แสดงรูปความสูงของอาคารที่ไม่มีการควบคุมจึงส่งผลกระทบต่ออาคารเก่าที่มีคุณค่า.....	156
4.66 แสดงรูปการแบ่งระดับความสูงของอาคารในชุมชนริมถนนท่าแพ.....	157
4.67 แสดงรูปอาคารที่มีความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในแต่ละช่วงของชุมชนริมถนนท่าแพ...	159
4.68 แสดงรูปแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนริมถนนท่าแพ.....	161
5.1 แสดงรูปการจัดระบบการคมนาคมเพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ชุมชนริมถนนท่าแพ...	179
5.2 แสดงข้อเสนอแนะพื้นที่บริเวณ หมายเลข 3.27,3.28,3.35 และ 3.36 บางส่วน.....	186
เป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมที่มีการควบคุมพิเศษ	
5.3 แสดงข้อเสนอแนะพื้นที่บริเวณ หมายเลข 3.27,3.28,3.35 และ 3.36 บางส่วน.....	187
เป็นการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย	
5.4 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด.....	191
5.5 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง.....	192
5.6 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง.....	193

สารบัญญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
5.7 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย.....	194
5.8 แสดงการจัดกลุ่มอาคารตามระดับความสำคัญของชุมชนริมถนนท่าแพ.....	195
5.9 แสดงรูปผังโครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลนครเชียงใหม่.....	198
5.10 แสดงรูปการจัดส่วนการบริหารงาน และอัตรากำลังของกรมศิลปากร.....	200
5.11 แสดงรูปโครงสร้างการปฏิบัติงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.....	203
5.12 แสดงรูปผังดำเนินงานของหน่วยงานในการดำเนินการอนุรักษ์.....	206
และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ	
5.13 แสดงรูปการสร้างอาคารใหม่ระหว่างอาคารเก่า.....	209
5.14 แสดงรูปหลักและวิธีการในการออกแบบอาคารให้เข้ากันกับกลุ่มอาคารและ.....	210
สภาพแวดล้อมเดิม	
5.15 แสดงรูปหลักและวิธีการในการออกแบบอาคารให้เข้ากันกับกลุ่มอาคารและ.....	211
สภาพแวดล้อมเดิม (ต่อ)	
5.16 แสดงรูปการเสนอแนะเส้นทางการเดินชมสถาปัตยกรรมและสภาพภูมิทัศน์.....	214
ของชุมชนริมถนนท่าแพ	
5.17 แสดงสภาพปัจจุบันบริเวณช่วงประตูท่าแพ.....	216
5.18 แสดงการปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณช่วงประตูท่าแพ.....	216
5.19 แสดงรูปด้านหน้าอาคารวิหารหลังเล็กของวัดบุพพาราม.....	217
5.20 แสดงการปรับปรุงบริเวณวิหารหลังเล็กวัดบุพพาราม.....	217
5.21 แสดงรูปด้านหน้าอาคารร้านบ้านท่าแพ.....	218
5.22 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านบ้านท่าแพ.....	218
5.23 แสดงสภาพของอาคารพุทธสถาน.....	219
5.24 แสดงการปรับปรุงอาคารพุทธสถาน.....	219
5.25 แสดงสภาพของอาคารร้าน Inter.....	220
5.26 แสดงการปรับปรุงอาคารร้าน Inter	220
5.27 แสดงสภาพอาคารร้านแพรวพรรณใหม่ไทย.....	221
5.28 แสดงการปรับปรุงร้านแพรวพรรณใหม่ไทย.....	221

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่	หน้า
5.29 แสดงสภาพอาคารร้าน Tea house Siam Celadon.....	222
5.30 แสดงการปรับปรุงร้าน Tea house Siam Celadon.....	222
5.31 แสดงสภาพอาคารร้าน เกสร.....	223
5.32 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านเกสร.....	223
5.33 แสดงสภาพอาคารร้านชายหนังสือ.....	224
5.34 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านชายหนังสือ.....	224
5.35 แสดงสภาพอาคารร้านศรีประเสริฐ.....	225
5.36 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านศรีประเสริฐ.....	225
5.37 แสดงสภาพอาคารตึกขาว,ตึกแดง.....	226
5.38 แสดงการปรับปรุงอาคารตึกขาว,ตึกแดง.....	226
5.39 แสดงการปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณช่วงประตูท่าแพ.....	227
5.40 แสดงการปรับปรุงบริเวณช่วงประตูท่าแพให้เป็นสถานที่พักผ่อนและนั่งชมทัศนียภาพ.....	227
5.41 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณอาคารร้าน Tea house Siam Celadon	228
5.42 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณวัดบุพพาราม.....	229
5.43 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณวัดมหาวัน.....	230
5.44 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณช่วงประตูท่าแพ.....	231

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงรายละเอียดของอาคารเก่าที่มีคุณค่าบนถนนท่าแพ.....	94
4.2 แสดงโครงสร้างเศรษฐกิจและรายได้ของประชาชนบริเวณถนนท่าแพ..... พ.ศ. 2539 – 2545	130
4.3 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอายุอาคาร.....	147
4.4 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนริมถนนท่าแพ.....	163
4.5 แสดงค่าร้อยละของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมถนนท่าแพ เกี่ยวกับลักษณะ..... ของงานสถาปัตยกรรม	165
4.6 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรม..... และนักท่องเที่ยวต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์บริเวณ ชุมชนริมถนนท่าแพ	167
5.1 แสดงกำหนดการในการท่องเที่ยวของชุมชนริมถนนท่าแพโดยใช้เส้นทางเดินชม.....	213
5.2 แสดงการเสนอแนะผลการวิเคราะห์รูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืน..... กับสภาพแวดล้อมของเมือง	215
5.3 แสดงข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและการส่งเสริมอนุรักษ์..... และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ	232

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เมืองเชียงใหม่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังรายกษัตริย์ในราชวงศ์ลวจักรราช โดยได้ตั้งเมืองให้อยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขาสุเทพซึ่งอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำปิง ตามตำนานและศิลาจารึกที่พบที่วัดเชียงมั่น กล่าวว่า เมืองเชียงใหม่เมื่อแรกสร้างนั้นมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้างเมืองกว้าง 900 วา และยาว 1,000 วา ซึ่งก็เข้าใจว่าคือตัวเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน (สุรพล ดำริห์กุล. 2539) [internet] โดยเมืองเก่าเชียงใหม่ถูกล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติมีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านทางด้านทิศเหนือขนานไปกับตัวเมืองทางด้านทิศตะวันออกและมีเทือกเขาดอยสุเทพตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก

หากนับตั้งแต่เริ่มสร้างเมืองจนถึงปัจจุบันเชียงใหม่มีอายุรวมทั้งสิ้นราว 709 ปี นับได้ว่าเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ด้วยเหตุนี้ทำให้เมืองเชียงใหม่อุดมไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมทั้งในส่วนที่เป็นโบราณวัตถุ โบราณสถาน สถาปัตยกรรม อาคาร บ้านเรือน และวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเป็นเมืองประวัติศาสตร์อันงดงาม และเก่าแก่แห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้

ในปัจจุบันนี้แม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะถูกทำลาย และถูกทำให้เสียคุณค่าไปบ้างจากการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา แต่กระนั้นมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ก็ยังปรากฏให้เห็นอีกเป็นจำนวนมาก และจำเป็นที่จะต้องได้รับการอนุรักษ์เพื่อคงคุณค่าของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์อันน่าภูมิใจไว้ต่อไป

สำหรับมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏอยู่ในเมืองเชียงใหม่ประกอบไปด้วยสิ่งก่อสร้างประเภทต่างๆ อาทิเช่น คูเมืองและกำแพงเมืองที่แสดงถึงลักษณะทางกายภาพของเมือง ศาสนสถานที่ยึดเหนี่ยวมาจากความเชื่อในพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย โบสถ์ วิหารและเจดีย์ที่มีอยู่ทั้งในเมืองเชียงใหม่และโดยรอบ อาคารเก่าแก่ทั้งที่เป็นอาคารพาณิชย์และอาคารที่พักอาศัยซึ่งพบเห็น

ได้ทั่วไปตามริมสองฝั่งของถนนสายต่างๆที่มีอายุยาวนาน เช่น ถนนวัดเกต ถนนราชดำเนิน และถนนท่าแพ เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสูงเพราะการพัฒนาดังกล่าวมักเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้งานสถาปัตยกรรมเหล่านี้ถูกทำลายไป

ถนนท่าแพเป็นถนนที่ตั้งอยู่บนแนวแกนทิศตะวันออก – ตะวันตกของเมือง เป็นถนนที่มีความสำคัญหลายด้าน อาทิเช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในช่วงกว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ถนนสายนี้เป็นย่านการค้าและที่พักอาศัยของคนเชียงใหม่สืบทอดกันมาหลายรุ่นทั้งนี้เนื่องจากว่าเป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการสัญจรระหว่างแม่น้ำปิงกับเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ พื้นที่บริเวณริมสองฝั่งถนนท่าแพจึงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจการค้า ด้วยเนื่องจากเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเข้าสู่เขตกำแพงเมือง และมีลานกิจกรรมสำหรับพิธีการสำคัญต่างๆของเมืองที่มีขนาดใหญ่กลางเมืองติดกับกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตก ดังนั้นเมื่อมีพิธีการสำคัญต่างๆ เช่น การต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองคนสำคัญ หรือพิธีการในเทศกาลสำคัญของเมือง เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ถนนสายนี้จึงถูกกำหนดให้เป็นเส้นทางสำหรับพิธีการสำคัญเหล่านั้นมาโดยตลอด

นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ดังกล่าว ถนนท่าแพในอดีตยังเต็มไปด้วยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งที่เป็นอาคาร ศาสนสถาน เช่น วิหารหลวงวัดมหาวัน วิหารเล็ก วัดบุพพาราม และอาคารบ้านเรือนทั่วไป เช่น อาคารแบบเฮือนแป เป็นต้น อาคารเหล่านี้ตั้งอยู่ริมสองฝั่งถนนท่าแพด้วยความสูงเพียง 1 – 2 ชั้น ทำให้ลักษณะแนวเส้นขอบฟ้าของถนนสายนี้มีระดับความสูงไม่มากนัก นอกจากสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแล้ว สภาพภูมิทัศน์ของถนนท่าแพในอดีตยังประกอบไปด้วยต้นไม้ที่ปลูกเป็นแนวริมถนน และพื้นที่โล่งภายในบริเวณที่เปิดโล่งรองรับการใช้งานของชาวบ้านในพื้นที่ตามงานเทศกาล และงานบุญต่างๆ องค์ประกอบทั้งทางกายภาพ และทางวัฒนธรรมของถนนสายนี้ล้วนบ่งบอกถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของถนนท่าแพส่งผลให้การพัฒนาในเชิงกายภาพเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในระยะเริ่มแรกของการพัฒนาในการขยายถนนทำให้มีการตัดต้นไม้ริมถนนออกไปตลอดแนว จากนั้นได้สร้างอาคารสูงขึ้นทดแทนอาคารเดิมเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนอาคารเก่าที่ไม่ถูกทำลายก็ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพโดยการทาสีฉูดฉาดทับ และติดตั้งแผงเหล็ก ป้ายโฆษณาบดบังอาคาร บ้างก็ติดตั้งเครื่องปรับอากาศไว้ที่ผนังด้านหน้าอาคารและไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดความสกปรก สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ถูกพาดไปมาห้อยระยงระยาง พื้นที่โล่งสาธารณะในบริเวณวัดถูกจัดให้เป็นที่พักจอดรถ โดยคิดค่าบริการทำให้พื้นที่สาธารณะและคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของเมืองถูกลดความสำคัญลงไปในที่น่าวิตก

ปัญหาต่างๆมากมายเกิดขึ้นบนถนนสายนี้พร้อมๆกับการพัฒนาตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาซึ่งในความเป็นจริงแล้วการพัฒนาสามารถทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ได้ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีคุณค่าสูงในเชิงประวัติศาสตร์ เช่นถนนท่าแพนั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะสงวนรักษาสภาพแวดล้อมแบบเดิมไว้

ถนนท่าแพอาจไม่จำเป็นต้องตัดต้นไม้เพื่อขยายผิวจราจร หากมีการจัดระเบียบจราจรที่ดีมีประสิทธิภาพเพียงพอ อาคารเก่าที่มีคุณค่าหลายหลังอาจทำการอนุรักษ์ไว้ได้ โดยไม่ต้องทุบทำลาย เพื่อสร้างอาคารสูงแทนหากอาคารเก่าได้รับการประกาศว่าเป็นอาคารที่มีคุณค่า และสร้างประโยชน์ให้กับเจ้าของอาคารได้ การทาสีจุดขาดทับอาคารเก่า และติดตั้งป้ายโฆษณาอาจไม่จำเป็นต้องทำหากมีมาตรการควบคุมเรื่องเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมด้วยกฎระเบียบเดียวกัน เช่น การกำหนดขนาดและตำแหน่งของป้าย ทศนิยมภาพของถนนที่สวยงามปราศจากเสาไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ที่เกิดขึ้นได้จากการออกแบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น การเดินสายไฟฟ้าใต้ดิน และหากมีการควบคุมเชิงปริมาณรถบนถนนได้ พร้อมๆกับการให้คุณค่ากับพื้นที่โล่งของวัดในเชิงวัฒนธรรม พื้นที่เหล่านี้ก็จะรักษาไว้ได้

จากแนวทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทุกปัญหาที่เกิดขึ้นบนถนนท่าแพแล้วแต่มีวิธีการแก้ไข ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องมีการวางแผน การจัดการที่ดี และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาทุกอย่างต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ ระยะเวลา และความพยายามเป็นอย่างสูง ที่สำคัญการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาทั้งหมดนั้นจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรบุคคล และข้อมูลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องเลือกทำการศึกษาเฉพาะบางส่วนจากปัญหาทั้งหมด ด้วยข้อจำกัดหลายประการที่กล่าวไป โดยเฉพาะปัญหาทางด้านมุมมองที่เกิดจากหลายสาเหตุ อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะของอาคารเก่าที่มีคุณค่า และความไม่สัมพันธ์กันระหว่างอาคารใหม่กับอาคารเก่า ซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางด้านความสูงของอาคาร สัดส่วนอาคาร สี วัสดุ และองค์ประกอบ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการวางแผนที่ดี เพื่อที่จะให้ชุมชนริมถนนท่าแพมีมุมมอง และทัศนียภาพที่ดี

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
- 1.2.3 เพื่อกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยอย่างมีหลักการมีที่มา และสามารถอ้างอิงได้ โดยผู้วิจัยทำการรวบรวมกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ประเด็นหลักๆ คือ

1.3.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดในด้านแนวทางที่เกี่ยวข้องกับสภาพโดยทั่วไปของเมือง (บัณฑิต จุลาสัย . 2532 : 47) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็น กรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1.1 กายภาพ

- ที่ตั้ง และสภาพภูมิประเทศ
- สาธารณูปโภค , สาธารณูปการ
- ระบบโครงข่ายโทรคมนาคมขนส่ง
- ลักษณะการใช้ที่ดิน / กิจกรรม
- กรรมสิทธิ์ที่ดิน
- บทบาทของเมือง

1.3.1.2 เศรษฐกิจ

- อาชีพ,รายได้
- การท่องเที่ยว

1.3.1.3 สังคม

- การบริการทางสังคม
- พฤติกรรมของคนในชุมชน
- ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3.1.4 นโยบาย

- รายงานนโยบายพื้นฐานแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
- โครงการจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่า
- ข้อเสนอเกี่ยวกับแผนและโครงการของภาครัฐ
- กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.3.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชน

การเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนนั้นในแต่ละพื้นที่ที่จะมีความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันออกไปด้วยเหตุผลหลายๆประการ เช่น สภาพที่ตั้ง กิจกรรมภายในชุมชน ลักษณะของการใช้ที่ดิน ฯลฯ ตามสภาพของพื้นที่ (สมพล ดำรงเสถียร. 2544 : 67 - 69) ได้กำหนดลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนได้ ดังนี้

1. กลุ่มอาคาร
2. อายุอาคาร
3. สภาพอาคาร
4. ความสูงอาคาร
5. ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร
6. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

1.3.3 การกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

การอนุรักษ์เกิดขึ้นครั้งแรกในยุโรป โดยเริ่มจากการมุ่งรักษาโบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่สำคัญของเมือง รูปแบบของการอนุรักษ์จึงเป็นการ “ดำรงรักษา” ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เกิดแนวความคิดในการอนุรักษ์โดยมุ่งพัฒนาการอนุรักษ์โบราณสถานให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในสมัยนั้น สุรพันธ์ กลิ่นขจร (2533 : 13)

ปวรธรรม์ ตันตยานุสรณ์ (2544 : 61) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนนั้นอาจไม่ต้องระบุให้ชัดเจนถึงทุกๆรายละเอียดอาคาร หากรายละเอียดเหล่านั้นไม่สำคัญจริงๆหรือไม่ใช่ตัวที่บ่งถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ อย่างไรก็ตามหากรูปแบบสถาปัตยกรรมของพื้นที่นั้นมีเอกภาพที่ชัดเจนมากจนไม่เปิดโอกาสให้มีการสร้างอาคารที่มีความแตกต่างได้ ซึ่งมีรายละเอียด 14 ประการดังนี้

1. ที่รวมกิจกรรม
2. เส้นทางการสัญจร
3. ที่หมายตา
4. แนวเส้นขอบฟ้าของอาคาร
5. ที่ว่างระหว่างอาคาร

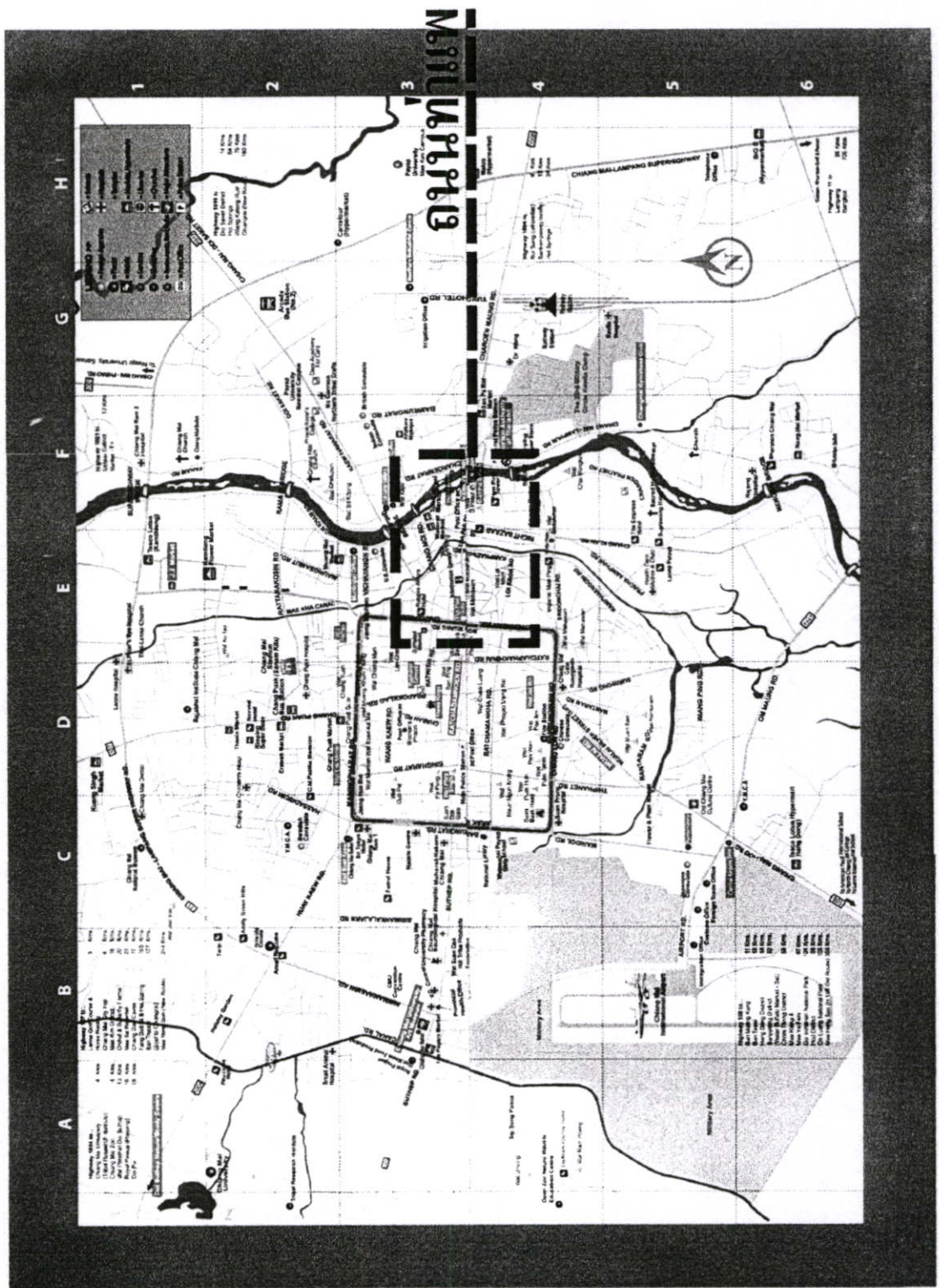
6. ระยะรันจากแนวถนนสาธารณะ
7. ลัดส่วนหน้าต่าง ความกว้างเสา ประตู และส่วนประกอบอื่นๆ
8. รูปทรงอาคาร
9. วัสดุและลักษณะพื้นผิว
10. รูปแบบของเงาที่เกิดจากอาคาร
11. มาตรการส่วนอาคาร
12. รูปแบบสถาปัตยกรรม
13. การจัดภูมิทัศน์
14. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอาคารเก่าที่มีคุณค่า และการพัฒนาชุมชนริมถนนสองฝั่งท่าแพ โดยเริ่มตั้งแต่สะพานนวรัฐไปจนถึงช่วงประตูท่าแพ ภายในขอบเขตถนนท่าแพเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบของ สถาปัตยกรรมทั้งสภาพในอดีตและปัจจุบันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป และเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบพัฒนาไปอย่างถูกวิธีโดยควบคู่ไปกับหลักการอนุรักษ์ ซึ่งขอบเขตของการวิจัยมี ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตของพื้นที่ทำการศึกษา

โดยจะศึกษาชุมชนริมถนนท่าแพ ซึ่งจะอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ โดยการศึกษากจะเริ่มจากสะพานนวรัฐ จนถึงท่าประตู่ท่าแพ ดังแสดงในรูปที่ 1.1

รูปที่ 1.1 แสดงแผนที่ตัวเมืองเชียงใหม่ และพื้นที่โดยรอบของชุมชนริมถนนท่าแพ

1.4.2 อาคารที่ทำการศึกษา ซึ่งได้จำแนกตามประเภทอาคารได้ ดังนี้

1.4.2.1 อาคารไม้ชั้นเดียว	จำนวน	2	หลัง
1.4.2.2 อาคารไม้สองชั้น	จำนวน	4	หลัง
1.4.2.3 อาคารไม้ปูนตึก	จำนวน	6	หลัง
1.4.2.4 อาคารคอนกรีต	จำนวน	80	หลัง
1.4.2.5 อาคารโครงสร้างเหล็ก	จำนวน	2	หลัง
รวม	จำนวน	94	หลัง

1.4.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ประชากร ได้แก่ กลุ่มคนหรือผู้ที่อาศัย หรือมาทำกิจกรรมภายในชุมชนริมถนนท่าแพ

1. ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
จำนวน 460 คน
2. ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
จำนวน 320 คน / วัน
3. นักท่องเที่ยว
จำนวน 180 คน / วัน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มคนหรือผู้ที่อาศัย หรือมาทำกิจกรรมภายในชุมชนริมถนนท่าแพ ดังนี้

1. ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
จำนวน 94 คน (จากอาคารที่ทำการศึกษ จำนวน 94 หลัง

หลังละ 1 คน)

2. ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ จากจำนวนประชากรที่เข้ามาทำกิจกรรมในชุมชนถนนท่าแพ จำนวน 320 คน / วัน จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 175 คน (การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบโรเบิร์ต เครจซี)

3. นักท่องเที่ยว จากจำนวนของนักท่องเที่ยว จำนวน 180 คน / วัน จะได้จำนวนกลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน 123 คน (การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบ โรเบิร์ต เครจซี)

1.4.3 ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1.4.3.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

1. ลักษณะทางกายภาพ
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ
3. ลักษณะทางสังคม
4. นโยบาย

1.4.3.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของชุมชน

1. กลุ่มอาคาร
2. อายุอาคาร
3. สภาพอาคาร
4. ความสูงอาคาร
5. ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร
6. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. **ชุมชนริมถนนท่าแพ** หมายถึง ชุมชนที่อยู่ริมถนนท่าแพ ซึ่งมีความเก่าแก่ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดระบบต่างๆในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กันสะดวก ทั้งถึง มีสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่างๆร่วมกัน มีความรู้สึกต่อชุมชนร่วมกันและมีความผูกพันต่อชุมชนร่วมกัน

2. **รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพ** หมายถึง การศึกษาการออกแบบงานสถาปัตยกรรมซึ่งครอบคลุมเรื่องการวางผัง การจัดประโยชน์ใช้สอย ปริภูมิและรูปทรงองค์ประกอบ โครงสร้าง วัสดุ และวิธีการก่อสร้างและการประดับตกแต่งของชุมชนริมถนนท่าแพ

3. **อนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน** หมายถึง การสงวน รักษา ดูแลป้องกัน เพิ่มคุณค่าทางอาคาร และบริเวณใกล้เคียงที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม การอนุรักษ์จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของชุมชน ซึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน แต่กลับจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเมืองในด้านเอกลักษณ์ เศรษฐกิจ และสังคม ประโยชน์ทางด้านเอกลักษณ์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์ เช่น การบูรณะอาคารเก่าจะช่วยให้เราได้เข้าใจถึงอดีตอันเป็นรากฐานของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความงามของสถาปัตยกรรมในอดีต

5. การพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ หมายถึง การสร้างอาคารให้มีรูปแบบและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน โดยการสร้างหรือการปรับปรุงให้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณสถานให้สอดคล้องและมีความเหมาะสมกับชุมชนริมถนนท่าแพ

6. การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวน รักษา ดูแล ป้องกัน เพิ่มคุณค่าทางอาคารรวมถึงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความเหมาะสมของสังคม การอนุรักษ์มิได้มีความหมายเพียงการสงวน รักษา ดูแล ป้องกันเพียงอย่างเดียว แต่มีการพัฒนาควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตในสังคมและเพิ่มคุณค่าของสิ่งที่อนุรักษ์ด้วย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีหัวข้อของเอกสารและงานวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

1. ประวัติของเมืองเชียงใหม่และชุมชนริมถนนท่าแพ
2. ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและการประกอบกิจกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพ
3. ความสัมพันธ์ของชุมชนริมถนนท่าแพต่อเชียงใหม่

2.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

- 2.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร
- 2.1.1.2 ระบบโครงข่ายโทรคมนาคมขนส่ง
- 2.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ
- 2.1.1.4 กิจกรรมของชุมชน
- 2.1.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน
  - การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน
  - การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของ

ผังเมืองรวมเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

2.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

- 2.1.2.1 อาชีพ , รายได้
- 2.1.2.1 การท่องเที่ยว

2.1.3 ลักษณะทางสังคม

- 2.1.3.1 การบริการทางสังคม
- 2.1.3.2 พฤติกรรมของคนในชุมชน
- 2.1.3.3 ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.1.4 นโยบาย

2.1.4.1 รายงานนโยบายพื้นฐานแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์
ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

2.1.4.2 แผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่า

2.1.4.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

2.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชน

2.2.1 กลุ่มอาคาร

2.2.2 อายุอาคาร

2.2.3 สภาพอาคาร

2.2.4 ความสูงอาคาร

2.2.5 ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร

2.2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

2.3 การกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

2.3.1 เกณฑ์คุณค่าในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

2.3.2 แนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

2.3.2.1 ที่รวมกิจกรรม

2.3.2.2 เส้นทางการสัญจร

2.3.2.3 ที่หมายตา

2.3.2.4 แนวเส้นขอบฟ้าของอาคาร

2.3.2.5 ที่ว่างระหว่างอาคาร

2.3.2.6 ระยะร่นจากแนวถนนสาธารณะ

2.3.2.7 สัดส่วนหน้าต่าง ความกว้างเสา ประตู และส่วนประกอบอื่นๆ

2.3.2.8 รูปทรงอาคาร

2.3.2.9 วัสดุและลักษณะพื้นผิว

2.3.2.10 รูปแบบของเงาที่เกิดจากอาคาร

2.3.2.11 มาตรฐานอาคาร

2.3.2.12 รูปแบบสถาปัตยกรรม

2.3.2.13 การจัดภูมิทัศน์

2.3.2.14 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2537 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่า กรณีศึกษา ถนนกลาง จังหวัดภูเก็ต

2.4.2 จิตติวุฒิชัยสวัสดิ์อารี (2542 : 130-132) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน : กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนเรศวรคำริ

2.4.3 นิรรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร

2.4.4 การพัฒนาและการอนุรักษ์ ถนนกลาง เมืองเก่าภูเก็ต

2.4.5 เมืองซานตาเฟ สหรัฐอเมริกา

2.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

1. ประวัติของเมืองเชียงใหม่และชุมชนริมถนนท่าแพ

ในปี พ.ศ. 1839 พญามังรายก็พบชัยภูมิอันเหมาะสมที่บริเวณลุ่มน้ำปิง ถึงขนาดเอ่ยปากว่า “ กูมาแสวงหาที่จักตั้งเวียงหลายที่หลายแห่งแล้วบ่พบสักแห่ง จึงมาพบที่นี้เป็นชัยภูมิควรสร้างเวียง” บริเวณที่พญามังรายทรงตั้งพระทัยนี้เคยมีชุมชนอยู่แล้วหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่เวียงเจ็ดริน หรือ เศษฐบุรี อยู่บริเวณเชิงดอยสุเทพ เป็นศูนย์กลางของเวียงอื่นๆ มีเวียงนพบุรี ซึ่งตามตำนานระบุว่า อยู่บริเวณเดียวกันกับสถานที่ที่พญามังรายดำริจะตั้งเวียงใหม่นั้นเอง เมื่อผู้คนขยายตัวมากขึ้นก็มีการสร้าง เวียงสวนดอก ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง

เวียงนพบุรีที่พญามังราย ผนวกชื่อเข้ามาตั้งเป็น นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่นี้ ตามตำนานกล่าว ว่า สร้างโดยกษัตริย์ลัวะ 9 ตระกูล มีการตั้งเสาอินทขิลตามคำแนะนำของฤาษี ตรงนี้ตำนานสุวรรณคำแดงเล่าว่า

“...เสาอินทขิลเป็นเสาวิเศษของพระอินทร์ที่ให้กุมภันท์ชุดใส่สาแหกรมาไว้ที่เวียงนพบุรีเพื่อป้องกันเมืองจากข้าศึก โดยชาวเมืองต้องบูชาอินทขิลด้วยข้าวตอกดอกไม้ไม่ให้ขาด ทั้งยังต้องเลี้ยงกุมภันท์ทั้งสองตนด้วย ต่อมาชาวเมืองละเลยการบูชาอินทขิล ไม่เลี้ยงกุมภันท์ซ้ำยังเอาของสกปรกขว้างใส่ กุมภันท์จึงชวนกันเอาเสาอินทขิลกลับไปไว้ที่เก่า หลังจากที่กุมภันท์เอาเสาอินทขิลกลับไปบ้านเมืองก็ระส่ำระสาย คึกเข้าเบียดเบียนครอบครัว พระเถระรูปหนึ่งจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากพระอินทร์ พระอินทร์ก็หล่อกะทะขนาดใหญ่แล้วปั้นรูปสัตว์ที่มีอยู่ในโลกทุกชนิดใส่ลงไป ทั้งตัวผู้ตัวเมียอย่างละ 1 คู่ ปั้นรูปคนร้อยเอ็ดเจ็ดภาษาใส่กะทะฝั่งดินแล้วให้ก่อเสาอินทขิลไว้เบื้องบน ให้ทำพิธีสักการะเหมือนเป็นเสาอินทขิลจริงๆ บ้านเมืองจึงจะพ้นภัย...”

ตำนานอินทสีลนี้มีส่วนสำคัญในการสร้างการยอมรับใน กำเนิดของเวียงเชียงใหม่และเป็นที่มาของประเพณีการบูชาเสาหลักเมือง

เมื่อพญามังรายก่อตั้งเมืองใหม่แล้วให้ชื่อว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ นั้น พระองค์เองก็ให้สอบถามเรื่องรื้อตึกเก่ารอยเก่าที่ทำกันมาในแคว้นพิงค์แห่งนี้กับหมูลัวะ ซึ่งได้รับคำแนะนำให้บูชาอินทสีล และให้เสด็จเข้าเมืองทางด้านทิศเหนือ การที่พระองค์ยอมรับประเพณีดั้งเดิมของชุมชนที่อยู่มาก่อน จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของการผนวกเชื่อมพบุรีกับเชียงใหม่เข้าด้วยกันนั่นเอง

นอกจากนั้น ความเชื่อนี้เองส่งผลมาถึงการเสียเมืองให้แก่พม่าในสมัยพระเมกุฎี ซึ่งในครั้งนั้น ชาวเชียงใหม่เชื่อกันว่า การที่พระเมกุฎีห้ามชาวบ้านบูชาเสาอินทสีลเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เสียเมือง

กล่าวถึงการเลือกที่ตั้งเมืองของพญามังรายนั้น นอกจากจะสังเกตสภาพแวดล้อมทาง ภูมิศาสตร์มหาชัยภูมิที่เหมาะสม โดยอาศัยประสบการณ์ จากการตั้งเวียงที่ผ่านๆมาแล้วยังอาศัยความ เชื่อในเรื่องโชคลาง โดยทรงมีวิธีหยุดประทับอยู่ในชัยภูมินั้นๆเพื่อสังเกตหามิตร ทั้งที่เป็นความฝันหรือ ลักษณะพิเศษบางประการที่ปรากฏให้ทราบว่ที่แห่งนั้นมีข้อดีข้อเสียควรแก่การตั้งบ้านเมืองหรือไม่ อย่างไร

ครั้งหนึ่ง พระองค์ได้ไปประพาสป่าเชิงดอยสุเทพ เมื่อเสด็จอ้อมเขามาทางทิศตะวันออกก็พบ หล้าคาแห่งหนึ่ง นอกหลอมคาเป็นที่โล่งสวยงาม มีกวางเฝือกสองตัวแม่ลูกออกมาจากหลอมคาทั้งยัง ต่อสู้กับสุนัขล่าเนื้อของพรานที่ตามเสด็จอย่างไม่มีเกรงกลัวจนสุนัขพ่ายหนีไป พญามังรายทรง พยากรณ์ว่าต่อไปภายหน้าจะมีพญาแม่ลูกเสวยราชสมบัติสืบต่อไปยาวนาน ถือเป็นนิมิตหมายที่ดีอีก ทั้งบรรดาขุนนางทั้งหลายยังได้ทูลพระองค์ว่า “ เหล้าคาสวนขวัญ เป็นที่อยู่ที่ทรงแห่งทั่วพญาทั้งหลาย มาแต่ก่อน” พญามังรายยินดียิ่งนัก จึงดำริจะสร้างเมืองใหม่ ณ ที่แห่งนั้น โดยสร้างพระราชมณฑลเทียร เชิญมิตรแก้วสหายคำทั้งสองคือ พญาจำเมืองแห่งเมืองพะเยา และพญาร่วงแห่งเมืองสุโขทัย มาร่วม พิจารณาและวางผังเมือง

อนึ่ง พญาจำเมืองนี้เคยเป็นศิษย์ร่วมอาจารย์เดียวกันกับพญาร่วงแห่งสุโขทัยทั้งสองพระองค์ จึงสนิทสนมกันมาก่อน ส่วนพญามังรายก็เคยทำสัญญาเป็นมิตรกับพญาจำเมืองเมื่อครั้งยกทัพมาจะตี พะเยา หลังจากนั้นกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ได้ทำสัตย์ปฏิญาณเป็นมิตรไม่เบียดเบียนกัน ณ ริมฝั่ง แม่น้ำปิง ในปี พ.ศ. 1830 มิตรภาพระหว่างกษัตริย์ทั้งสามในครั้งนั้นมีผลทำให้ไทยสามารถขยาย ดินแดนออกอย่างกว้างขวาง และเป็นปึกแผ่นโดยมิต้องห่วงหน้าพะวงหลัง การที่พญามังรายเชิญสหาย ทั้งสองมาร่วมพิจารณาวางผังเมือง เท่ากับกษัตริย์ทั้งสองยอมรับการตั้งเมืองในครั้งนี้ด้วย

นพบุรีศรีนครพิงค์ จึงเกิดจากชัยมงคลที่ทั้งสามพระองค์ได้เห็นร่วมกัน 7 ประการ ได้แก่

หนึ่ง มีกวางเฝือกสองตัวแม่ลูกมาจากป่า ไหล่ทางทิศเหนือ เข้ามาอาศัยอยู่ที่หลอมคาในชัยภูมิ ที่จะตั้งเมืองนั้น พยากรณ์ว่าจะมีคนเป็นอันมากมาสักการะบูชา ถือเป็นชัยมงคลข้อหนึ่ง

สอง กวางเผือกทั้งสองตัวมีความกล้าหาญ สู้กับฝูงสุนัข สุนัขยังพ่ายหนีไป นับเป็นชัยมงคล
ประการที่ 2

สาม ขณะที่กำลังพิจารณาชัยภูมิอยู่นั้นเอง ทั้งสามพระองค์ทรงเห็นหนูเผือกกับบริวาร 4 ตัว
ออกมาจากลอมคาแล้ววิ่งเข้าไปในไม้โคโรน (ไทร) นี่ถือเป็นชัยมงคลประการที่ 3 ต่อมาต้นไม้ นั้นถือว่าเป็น
เป็นต้นไม้เลื้อยเมือง ทว่าได้ถูกตัดโค่นไปในสมัยพญาติโลกราช

สี่ จุดที่จะตั้งเมืองนี้ทางด้านตะวันตกเป็นที่สูงแล้วลาดลงไปทางตะวันออก อาจเป็นเพราะ
พญามังรายเคยสร้างเมืองแล้วมีปัญหา น้ำท่วม จึงเป็นส่วนหนึ่งให้การเลือกที่ตั้งเมืองใหม่ต้องพิจารณา
เอาที่สูงไว้ ข้อนี้จึงเป็นชัยมงคลประการที่ 4

ห้า จากที่ตรึงน้มนองเห็นน้ำตกดอยสุเทพไหลลงมาเป็นแม่น้ำ โดยไหลขึ้นไปทางเหนือแล้ว
อ้อมไปทางตะวันออก จากนั้นก็วกลงใต้แล้วไหลไปตะวันตก โอบเอาเวียงกุมกามถือว่าเป็นคุ้มแก่เมือง
ในเรื่องของน้ำกินน้ำใช้ จึงนับเป็นชัยมงคลประการที่ 5

หก มีหนองใหญ่อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของชัยภูมิ เชื่อว่าท้าวพระยาจากนานาประเทศ
จะมานุชาเป็นอันมาก เป็นชัยมงคลประการที่ 6

เจ็ด น้ำแม่ระมิงค์ (แม่น้ำปิง) ไหลมาจากอ่างสงของพระพุทธเจ้า (อ่างสลุง ดอยเชียงดาว)
ไหลไปทางตะวันออกของเวียง เป็นชัยมงคลประการที่ 7

จากชัยมงคลทั้งเจ็ดประการ จะเห็นได้ว่าการถือโชคลางและความเชื่อเป็นหลักเกณฑ์ส่วน
หนึ่งในการตัดสินใจ คิดความเชื่อเหล่านี้ถือเป็นการประมวลประสบการณ์ในอดีตของมนุษย์เอาไว้เป็น
อีกระบบ หนึ่งที่ต่างไปจากระบบเหตุผลของคนปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปข้อดีของการเลือกที่ตั้งเมือง
เชียงใหม่ในครั้งนั้นได้ว่า

ประการแรก เชียงใหม่ตั้งอยู่ระหว่างที่ราบลุ่มแม่น้ำกกและแม่น้ำปิง เหมาะแก่การ
ควบคุมดูแลหัวเมืองต่างๆ

ประการที่สอง ตำแหน่งที่ตั้งเมืองเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางทางการค้าเพราะอยู่ใกล้แม่น้ำปิง
จึงเป็นชุมทางในการติดต่อค้าขายกับหัวเมืองทางเหนือและทางใต้ได้ทั่วถึง

ประการที่สาม ความอุดมสมบูรณ์ของที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง โดยเฉพาะบริเวณที่ตั้งเมือง เป็นที่
ราบผืนใหญ่ที่สุดในอาณาจักรล้านนา เหมาะแก่การตั้งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีอาชีพเกษตรกรรม

ประการสุดท้าย คือ พื้นที่ที่ลาดเทจากตะวันตกมาตะวันออก และมีสายน้ำจากดอยสุเทพไหล
มาหล่อเลี้ยงเมืองตลอดเวลา ทั้งยังมีหนองใหญ่อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีน้ำท่าบริบูรณ์ดี

ครั้นพระสหายทั้งสองต่างก็เห็นพ้องต้องกันแล้ว จึงให้เริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ วันและเวลาที่
เริ่มสร้างเมือง (ยึดตามศิลาจารึกวัดเชียงมั่น ซึ่งมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบแล้ว) ตรงกับวันที่ 12
เมษายน พ.ศ. 1839 เวลาประมาณ 04.45 น. ลักษณะการวางผังเมืองสอดคล้องกับชัยภูมิและความ
เชื่อทางโหราศาสตร์คือคัมภีร์มหาทักษา ตามทิศของแผนภูมินคร คือ บริวารเมือง อายุ เมือง เดชเมือง

ศรีเมือง มูลเมือง อุตสาหะเมือง มนตรีเมือง และกาลกนิเมือง เริ่มจากการขุดคูน้ำ กว้าง 9 วา เขาติน มาถมเป็นแนวกำแพง โดยขุดจากมุมเมืองด้านตะวันออกคือที่แจ้งศรีภูมิอันเป็นทิศมงคลก่อน แล้วก่ออิฐขนาดทั้งสองข้าง ข้างบนกำแพงปูอิฐแล้วทำเสมาไว้บนกำแพงเมืองทั้งสี่ด้าน ขนาดกว้าง 900 วา ยาว 1,000 วา เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พร้อมกับสร้างราชมณฑลและตั้งตลาดกินเวลาทั้งสิ้น 4 เดือนจึงแล้วเสร็จ จากนั้น พญามังรายก็ให้ฉลอง 3 วัน 3 คืน แล้วพญาทั้งสามจึงพร้อมกันเบิกนามเมืองว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่

สัญลักษณ์จังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์ เป็นรูปช้างเผือกหันหน้าตรงในเรือนแก้ว
รูปที่ 2.1 แสดงรูปตราประจำจังหวัดเชียงใหม่

ความหมาย

ช้าง หมายถึง ช้างที่เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ นำทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้ขึ้นระวางเป็นช้างเผือกในรัชสมัยของพระองค์

เรือนแก้ว หมายถึง ดินแดนที่พระพุทธศาสนาได้มาตั้งมั่นเจริญรุ่งเรือง จนเคยเป็นสถานที่สำหรับทำสังคายนาพระไตรปิฎก เมื่อ พ.ศ. 2020

คำขวัญจังหวัดเชียงใหม่

ดอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า

บุปผชาติล้วนงามตา นามล้ำค่า "นครพิงค์"

2. ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและการประกอบกิจกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพ

เวลา 700 กว่าปี นับแต่เมืองเชียงใหม่ถือกำเนิดขึ้น คนเมืองได้ส่งสมวัฒนธรรมสืบทอดจากบรรพบุรุษมายาวนานต่อเนื่อง โดยผูกพันอยู่กับพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมซึ่งจะมีประเพณีประจำเดือนหลักๆของเมืองที่ทำกันสืบเนื่องมาตั้งแต่ในอดีตจนสืบเนื่องถึงปัจจุบันนี้ ประเพณีที่สำคัญ คือ

ประเพณีสิบสองเดือน

2.1 ประเพณีเดือน เกียงเหนือ (ราวเดือนตุลาคม)

2.1.1 ประเพณีออกวัสสา

ประเพณีออกวัสสา (ประเพณีวันออกพรรษา) คือ วันสิ้นเทศกาลเข้าพรรษาสิ้นระยะไตรมาส (3 เดือน) ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกียงเหนือ (เดือน 11 ภาคกลาง) และในวันนี้ ทางสงฆ์จะจัดพิธีเรียกว่า วันมหาปวารณา คำว่า ปวารณา แปลว่า อนุญาตหรือยอมให้ว่ากล่าวถึงข้อที่ผิดพลาด ล่วงเกินระหว่างที่จำพรรษาอยู่ด้วยกัน หลังจากวันแรม 1 ค่ำ เดือนเกียงไปแล้ว พระสงฆ์จะไปแรมคืนที่อื่นก็ได้ ก่อนวันออกพรรษาหนึ่งวันซึ่งตรงกับวันอาสาฬหบูชา ชาวบ้านจะมีการทำอาหาร คาวหวาน เพื่อนำไปทำบุญเป็นพิเศษเช่นเดียวกับวันเข้าพรรษา ส่วนในวันออกพรรษาจริงนั้น บางแห่งจัดทำบุญตักบาตรเทโว คือ ในวันที่ พระสงฆ์จะทำพิธีทางศาสนาในพระอุโบสถตอนรุ่งอรุณ ซึ่งพอดีกับฟ้าสว่าง พระอาทิตย์ขึ้น หมู่พระสงฆ์จะเดินออกจากพระอุโบสถ ซึ่งชาวบ้านสมมติกันว่า พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดา ระหว่างที่หมู่พระสงฆ์เดินเรียงมานี้ ชาวบ้านผู้ทำบุญก็จะทำพิธีใส่บาตรด้วยข้าวสุกบ้าง ข้าวต้มบ้าง ขนมที่เตรียมไว้บ้าง ซึ่งปัจจุบันนิยมใส่บาตรด้วยข้าวสารอาหารแห้ง พอตอนสาย ๆ ชาวบ้านจะทำบุญที่เรียกว่า ทานขันข้าว ให้กับญาติที่ตายไปอีก และมีการอาราธนาพระพุทธรูป พระประธานให้ออกพรรษาด้วย

2.1.2 ประเพณีทอดกฐิน

จะทำในช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือนเกียงถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ สมัยก่อนชาวล้านนาไม่นิยมทอดกฐินอย่างปัจจุบัน เนื่องจากเป็นงานใหญ่และต้องเตรียมงานมาก โดยเฉพาะการเตรียมบริวารกฐิน การเลี้ยงดูญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน ดังนั้น ผู้ที่จะถวายกฐินได้จึงต้องเป็นผู้มีฐานะดี มีเจตนาแรงกล้า การที่ผู้ใดจะถวายกฐินจะต้องมีการจองกฐินที่วัดและประกาศให้ทราบทั่วกัน ในบางชุมชนจะมีการถวายจุลกฐิน ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันทอดผ้ากฐินให้เสร็จภายในคืนเดียว เรียกว่าผ้าทันใจ แล้วนำไปทอดถวายในวันรุ่งขึ้น

ประเพณีทอดผ้าป่า การทอดผ้าป่ามี 2 ลักษณะ คือ ผ้าป่าหางกฐิน เมื่อทอดกฐินแล้วก็จะร่วมทอดผ้าป่าตามไปด้วย ผ้าป่าโยง เป็นผ้าป่าเจ้าภาพเดี่ยวบ้างหรือหลายเจ้าภาพบ้าง จัดทำรวมกันหลายกอง ผ้าป่าสามัคคี เป็นการแจกกุฎิการอกบุญไปยังที่ต่าง ๆ ให้ร่วมทำบุญตามแต่ศรัทธา มักจัดขึ้นเพื่อหาทุน

เพื่อสร้างเสนาสนะในวัด ปัจจุบันผ้าป่าบางครั้งก็ไม่มีกรทานผ้า อาจเป็นสิ่งของอื่น เช่น หนังสือ ข้าว ตามแต่สะดวกหาได้ ผ้าป่าอาจทำด้วยตนเอง ครอบครัว หรือผ้าป่าสามัคคีร่วมกันจำนวนมาก

2.1.3 ประเพณีทานทอด

เป็นลักษณะการทิ้งทาน โดยผู้เจตนาถวายทานจะเตรียมปัจจัยไทยทานต่าง ๆ ไว้พร้อมหากต้องการนำไปถวายพระสงฆ์หรือผู้ยากไร้ ก็จะแอบเอาของทานนั้นไปวางไว้หน้ากุฏิหรือหน้าบ้าน หลังจากวางของแล้วก็จุดประทัด อาจจะแอบดูอยู่ตามพุ่มไม้ให้ผู้รับทานเห็นตัว ส่วนผู้รับทานเมื่อได้ยินเสียงประทัดก็จะออกมาดูและรับของทานนั้นไป

2.2 ประเพณีเดือนยี่เหือบ (ราวเดือนพฤศจิกายน)

2.2.1 ประเพณีเดือนยี่เพ็ง(ออกเสียงว่ายี่เป็ง) คือ ประเพณีในเทศกาลวันเพ็ญ เดือนยี่เหือบ แต่เดิมพิธีสำคัญเทศกาลนี้อยู่ที่ พิธีกรรมตั้งธรรมหลวงหรือฟังเทศน์มหาชาติ หมายถึง การฟังพระธรรมเทศนาเรื่องใหญ่ หรือเรื่องสำคัญเพราะ ธรรมหลวงที่มักใช้เทศน์มักจะเป็นเวสสันดรชาดก อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะได้มา ประสูติแล้วตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อมา มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คำว่า"ตั้ง" แปลว่า เริ่มต้น การตั้งธรรมหลวง อาจแปลว่าการสดับพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ที่จารขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก ประเพณีนี้ตรงกับงานประเพณีฟังเทศน์มหาชาติของภาคกลาง การตั้งธรรมหลวง จะจัดขึ้นในเดือนยี่เพ็ง(ยี่เป็ง) มีการเตรียมงานมากมาย นับตั้งแต่การเตรียมคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ เตรียมองค์ธรรมกถึกหรือพระนักเทศน์ การเตรียมผู้รับมิดชอบกัณฑ์เทศน์หรือเจ้าของกัณฑ์ การจัดเตรียมสถานที่ในการเทศน์ และการเตรียมตัวของผู้จะมาฟังเทศน์ ถือเป็นพิธีใหญ่คู่กับงานทานสลากภัตต์ ดังนั้นจึงมีคตินิยมว่า ในวัดหนึ่งนั้น ปีใดที่จัดงานทานสลากภัตต์ก็จะไม่จัดงานตั้งธรรมหลวง และปีใดที่จัดงานตั้งธรรมหลวงก็จะไม่จัดงานทานสลากภัตต์ เช่นกัน นอกจากเทศน์มหาชาติ หรือเวสสันดรชาดกแล้ว ธรรมหรือคัมภีร์ที่นำมาเทศน์ในงานตั้งธรรมหลวงนี้อาจเป็นคัมภีร์ขนาดยาว เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งทางวัดและคณะศรัทธาจะช่วยกันพิจารณา โดยอาจเป็นเรื่องในหมวด ทศชาติชาดก ปัญญาสาชดก หรือชาดกนอกนิบาตเรื่องอื่น แต่ที่นิยมกันมากคือ เรื่อง มหาชาติ หรือเวสสันดรชาดก ซึ่งมีความเชื่อกันว่า หากได้ฟังเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์ จะได้ไปเกิดในแผ่นดินยุคพระศรีอารยเมตไตรย์ในอนาคต ก่อนที่จะเทศน์มหาชาติก็จะเทศน์เรื่องอื่นไปเรื่อย ๆ พอจะถึงตอนสุดท้ายก็จะเทศน์ด้วยคัมภีร์ชื่อ มาลัยตัน มาลัยปลาย และอนินสงสัมมหาชาติ จากนั้นก็จะเริ่มเทศน์มหาชาติ ตั้งแต่กัณฑ์ทศพรไปเรื่อย ๆ จนครบทั้ง 13 กัณฑ์ ด้วยเหตุที่เทศน์มหาชาติเป็นที่นิยม จึงมีนักปราชญ์ฉบับล้านนาแต่งธรรมเป็นจำนวนถึงประมาณ 150 ฉบับหรือสำนวน เช่น ฉบับวิงวอนน้อย วิงวอนหลวง วิงวอนดอนกลาง หึงแก้วมโนวอน ท่าแบ่น ริมตง สร้อยสังกร เป็นต้น ส่วนฉบับที่เป็นภาษาบาลีล้วน เรียกว่า คาถาพันสำหรับชาวบ้าน จะมีการประดับประดาวัดวาอาราม ด้วยประทีปโคมไฟ โคมระย้า ทำอุบะดอกไม้ไปถวายวัด ทำซุ้มประตูป่าด้วยต้นกล้วย อ้อยก้านมะพร้าว เตรียมข้าวปลาอาหารเป็น

พิเศษ (เช่น ห่อหนึ่ง แกงอ่อม แกงฮังเล ลาบ และขนมต่าง ๆ) ไปทำบุญ บางแห่งมีพิธีกวาดข้าวพระเจ้าหลวง (ข้าวมธุปายาส) ถวายเป็นพุทธบูชาในตอนเช้ามีดของวันเพ็ญเดือนยี่เหนือนี่ด้วย จากนั้นก็จะมีການຫັນຂ້າວหรือสำหรับอาหารไปถึงบรรพชนคนตาย ถวายอาหารและกัณฑ์เทศน์แด่พระภิกษุสงฆ์ และมีการฟังธรรมมหาชาติตั้งแต่เช้าถึงกลางคืน บางแห่งมีการสืบทอดด้วย มีการปล่อยโคมลอย เรียกว่า ว่าวฮม หรือ ว่าวคว้น ในช่วงพลบค่ำมีการเทศน์ธรรมชื่อ "อานิสงส์ผางประทีปหนุ่มสาวก็จะมีการเล่นบอกลไฟ แข่งขันบอกลไฟ และปล่อยว่าวไฟ

2.2.2 ประเพณีลอยโคม

การลอยโคมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีการกล่าวถึงในอดีต โดยกล่าวว่าคล้ายกับการลอยกระทงแบบทางภาคกลาง คือมีการจัดเครื่องสักการะและเครื่องอุปโภคบริโภคใส่ในสะพานหรือเรือที่สร้างขึ้น แล้วปล่อยให้ล่องไปตามกระแสน้ำในวันยี่เพ็งคือเพ็ญเดือนสิบสอง เห็นว่าน่าจะเกิดจากความเชื่อแต่ครั้งโบราณ ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อราวจุลศักราช 309 หรือ พ.ศ. 1490 เกิดอหิวาตกโรคที่อาณาจักรทวารวดีซึ่งผู้คนล้มตายเป็นอันมาก พวกที่ไม่ตายก็ชวนกันอพยพไปอยู่ที่เมืองสะเทิมหรือสุโขทัยและต่อไปยังเมืองหงสาวดีเป็นเวลาถึง 6 ปี ซึ่งในเวลาดังกล่าวบางคนก็ได้มีครอบครัวในเมืองหงสาวดีด้วย เมื่อทราบข่าวอหิวาตในทวารวดีได้ส่งบลงแล้วจึงได้อพยพกลับคืน เมื่อถึงครบรอบวันที่ได้อพยพไปนั้นจึงได้จัดอุปเทียนสักการะพร้อมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคใส่ สะพานคือลำภาหรือกระทงล่องตามน้ำเพื่อระลึกถึงญาติที่มีอยู่ในเมืองหงสาวดี การกระทำดังกล่าวนี้บางท่านเรียกว่า ล่องสะพาน ต่อมาได้ได้ถือว่า เป็นการขอขมาลาโทษต่อพระแม่คงคาอันมีพระคุณต่อบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และยังถือถือเป็นการลอยทุกข์โศก โรคภัย เสนียดจัญไรต่าง ๆ เพื่อความสุขความเจริญแก่ตัวเองและครอบครัวสืบต่อไป ต่อมามีการทำเป็นกระทงเล็ก ๆ อย่างภาคกลางของโคราชของมัน ใส่ดอกไม้ธูปเทียน และบางคนก็ตัดเล็บและเส้นผมใส่ลงไปเป็นการลอยเคราะห์อีกด้วย

2.3 ประเพณีเดือน 3 เหนือ (ราวเดือนธันวาคม)

2.3.1 ประเพณีเกี่ยวข้าวเอาเฟื้อง

เมื่อข้าวในนาที่ปลูกไว้สุกมีสีเหลืองทองเต็มท้องทุ่ง ก็จะเป็นฤดูเก็บเกี่ยวซึ่งบ้างเรียกว่า เกี่ยวข้าวเอาเฟื้อง คือ การเก็บเกี่ยวข้าวและฟางข้าวเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ การเกี่ยวข้าวเอาเฟื้องนี้จะเริ่มกันตั้งแต่ประมาณปลายเดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป

2.3.2 ประเพณีสูชวัญข้าว

เป็นพิธีเรียกวัญข้าว หลังจากการเกี่ยวเกี่ยวเพื่อเป็นการขอขมาและขอบคุณแม่โพสพหรือเทพีแห่งข้าว และยังเป็นพิธีที่เชื่อกันว่าจะทำให้ข้าวไม่หายและหมดไปจากยุ่งฉางเร็วอีกด้วย วันที่ทำพิธีโดยปกติถือเอาวันที่ชนข้าวขึ้นย้งเสร็จแล้ว หากไม่ทันก็อาจทำในวันรุ่งขึ้นก็ได้

การเรียกขวัญข้าว อาจทำได้ทั้งแบบเรียบง่ายและแบบใหญ่โต ขึ้นอยู่กับความนิยมในท้องถิ่นหรือความพร้อมของเจ้าของนา หากทำพิธีแบบใหญ่โตแล้วก็จะมีเครื่องบูชามากมาย โดยทั่วไป เครื่องพิธีจะมีไก่และเหล่าและเครื่องใช้ของผู้หญิงเช่นกระจก หวี แป้ง นำเครื่องพิธีดังกล่าวไปวางไว้ที่แท่นพิธีบริเวณที่เคยทำพิธีแรกนา จากนั้นแล้วก็มีกรกล่าวคำโอกาสธรรมาคือคำสั่งเวทย์ที่เป็นคำขอบคุณแก่พระแม่โพสพที่ช่วยให้ได้ผลผลิตเป็นข้าวมากมาย กรณีเป็นพิธีใหญ่ส่วนมากเจ้าของนาจะกล่าวคำโอกาสด้วยตัวเองไม่ได้ จะต้องขอปู่อาจารย์ประจำหมู่บ้านเป็นผู้กล่าวแทน

2.3.3 ประเพณีเข้าไสสานกัมม์ (พิธีทูลเจ้าเข้ากำ)

เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ ซึ่งพระสงฆ์จะเข้าไปอยู่ในป่าช้าหรือสุสาน โดยการปลุกกระต๊อบชั่วคราวเพื่ออาศัย หรือบางแห่งอาจพักอยู่ที่โคนไม้ใหญ่ ที่เรียกว่า อยู่รุกขมูล หรือเข้ารุกขมูล ในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ พระสงฆ์จะต้องถือปฏิบัติในจุดดวัตรอย่างเข้มงวดจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการที่พระสงฆ์ อยู่กำหรือเข้ากำ เพราะจะต้อง กำกิน กำอยู่ คือสังวรณหรือสำรวมความประพฤติทุกอย่างโดยเคร่งครัด เพื่อต้องการบรรเทาความหวนหาอาลัยต่ออดีตผู้ล่วงลับที่ได้รับจากการถวาย โดยพยายามผ่อนคลายการยึดติดทั้งปวง พร้อมกันนั้นก็ชวนผู้ต้องการบำเพ็ญภาวนาทั้งที่เป็นสามเณรและประชาชนไปบำเพ็ญศีลและภาวนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษของตน ช่วงที่มีการเข้ากรรม เชื่อกันว่าจะมีอากาศหนาวมากที่สุด

ก่อนที่จะจัดพิธีเข้าไสสานกัมม์ ชาวบ้านก็จะมีการแผ้วถางทำความสะอาดป่าช้าแล้วปลุกตูปำหรือกระต๊อบสำหรับพระสงฆ์และผู้ที่มาปฏิบัติธรรม เจ้าอาวาสวัดจะออกนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้เคียงให้เข้าร่วมพิธีโดยกำหนด 5 - 7 วัน ในการที่พระสงฆ์เข้ากำนี้ ถือว่าพระสงฆ์กำลังบำเพ็ญพรอย่างเคร่งครัด ชาวบ้านมักจะถือว่า การทำบุญกับพระในช่วงนี้จะมีอานิสงส์แรง ดังนั้นจึงมีศรัทธาประชาชนไปร่วมทำบุญให้ทานจำนวนมาก ทั้งนี้ถือว่าการที่ได้ตักน้ำอาบถวายพระก็จะมีอานิสงส์มากเช่นกัน สำหรับกิจกรรมของสงฆ์ในช่วงดังกล่าว เช่น ไหว้พระ สวดมนต์ เทศนาแก่ประชาชนผู้มาในพิธี นั่งภาวนาตามกองฟอนหรือเชิงตะกอน บังสุกุลและแผ่เมตตา เดินจงกรม นั่งภาวนาในตูปหรือในเพิงพักของตน รับประทานอาหารเพื่อเป็นภริยาทาน เป็นต้น ส่วนการเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนนั้นมักจะกระทำสองเวลา คือเวลาเช้าและเวลากลางคืน ซึ่งอาจเป็นการเทศน์ตามคัมภีร์ เทศน์ด้วยปฏิภาณ เทศน์ปุจฉาวิสัชนา หรือการเทศน์แบบใช้เสียงและลีลาอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ หากเทศน์ตามคัมภีร์แล้วมักจะใช้คัมภีร์ มหาวิบาก มาลัยโปรดโลก ตำนานพญาอินทร์ มุลนิพพานหรือนิพพานสูตร

2.4 ประเพณีเดือน 4 (ราวเดือนมกราคม)

2.4.1 ประเพณีทานหัวหิงไฟพระเจ้า

การทานหัวหิงไฟพระเจ้าหรือการถวายพินเพื่อจุดไฟผิงแก่พระพุทธรูปนี้ เป็นพิธีที่จัดขึ้นในฤดูหนาว ทั้งนี้เพราะจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงเดือนสี่(ประมาณเดือนมกราคม)อากาศหนาวมาก ประชาชนเห็นว่าพระเจ้าหรือพระพุทธรูปก็จะหนาวด้วย จึงได้ร่วมกันขนเอาพินมากองรวมกันเพื่อจุดไฟให้พระเจ้าได้ผิงไฟ เจ้าอาวาสจะให้ภิกษุสามเณรหรือศิษย์ทั้งหลายเข้าป่าหาพิน โดยเลือกเอาไม้พินที่มีสีขาว ให้ถ่านดี และไม่แตกเวลาติดไฟเพื่อใช้เป็นหัวหิงไฟพระเจ้า ไม้ที่นิยมมาก ได้แก่ ไม้คนทา ไม้โมกมัน ไม้สะคร้อ ไม้มะขาม เป็นต้น เมื่อได้พินมามากแล้วก็จะตากเปลือกไม้ออกเป็นท่อนยาวประมาณ 1 วา ถ้าเป็นท่อนเล็กก็ให้ยาวท่อนละ 1 ศอก จากนั้นจึงนับท่อนไม้ให้เท่ากับจำนวนปีพระชนม์ของพระพุทธเจ้าคือ 80 แล้วมัดไว้เป็นมัด ๆ จากนั้นจึงขนไปรวมกันที่ลานข้างวิหารเรียงกันเป็นวงกลมสูงขึ้นไป 1 วา บางครั้งอาจใส่ตะโปก หรือลูกแตกที่ทำด้วยท่อนไม้ไผ่ไว้ด้วย เมื่อเตรียมการแล้ว นำพานข้าวตอกดอกไม้ พินท่อนยาว 1 วา หนึ่งมัดพร้อมด้วยสำหรับอาหาร เมื่อไหว้พระรับศีลเรียบร้อยแล้วก็จะกล่าวคำถวาย จากนั้นให้เอาพินเข้าประเคนหน้าพระพุทธรูปองค์ ประธานในพิธีการจุดกองไฟหรือกองพินนั้นจะทำในเช้าวันรุ่งขึ้นถัดมาประมาณ 4 - 5 นาฬิกา โดยเจ้าอาวาสจะจุดไฟขึ้นเป็นท่อนแรกพร้อมกับให้ ตีฆ้องไปด้วย 3 ลา เพื่อให้ประชาชนได้รู้และร่วมอนุโมทนาในการทำบุญครั้งนั้นด้วย

2.4.2 ประเพณีทานข้าวหลามและข้าวจี

ประเพณีทานข้าวหลามและข้าวจี จะจัดขึ้นในเดือน 4 เหนือ ขึ้น 15 ค่ำ (วันเพ็ญเดือน 6 คือประมาณเดือนมกราคม) หลังจากที่ชาวไร่ชาวนาเสร็จภารกิจทางไร่มาได้ข้าวขึ้นยุ้งฉางหมดแล้ว ก็จะทำพิธี ทานเข้าใหม่ (ทานข้าวใหม่) เพื่อให้พระสงฆ์ได้ฉันภัตตาหารที่ประกอบจากข้าวใหม่ที่เพิ่งได้มาจากท้องทุ่ง เช่น ข้าวจี ข้าวหลาม ข้าวเฒ่า ข้าวต้ม ข้าวต้มกะทิ ข้าวหนมจ๊อก (ขนมเทียน) ข้าวต้มใบฮ้อย นำอาหารเหล่านี้ไปร่วมถวายพร้อมกับอาหารคาวประเภทอื่น ในขณะเดียวกันก็คือโอกาสทานขันข้าว คือถวายอาหารเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปหาญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย ข้าวจี ได้จากการใช้ก้อนข้าวเหนียวเสียบที่ปลายไม้แล้วปักบนถ่านไฟแดงเพื่อให้ข้าวจีนั้นผิวเหลืองกรอบและมีกลิ่นหอม ส่วนข้าวหลาม คือข้าวเหนียวที่ถูกหลามให้สุกในกระบอกไม้ไผ่ โดยจะกรอกข้าวเหนียวที่เป็นข้าวสารลงในกระบอกไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่มีเยื่อหนา เติมน้ำไว้ตั้งแต่ตอนเย็น เมื่อถึงเช้าข้าวที่แช่ไว้ก็จะบานออก นำกระบอกไม้นั้นไปผิงกับถ่านแดงจนข้าวสุก เมื่อจะกินก็ปอกข้าวหลาม โดยตากผิวไม้ส่วนที่ไหม้ไฟออกให้เหลือเนื้อไม้ไผ่สีขาวหุ้มข้าวหลามไว้เมื่อถึงวันพิธีชาวบ้านตื่นขึ้นแต่เช้านำข้าวจีและข้าวหลามที่สุกดีแล้ว พร้อมข้าวของอื่น ข้าวตอกดอกไม้ อาหาร ผลไม้ เมี่ยงและนุหรี่ รวมทั้งน้ำหยาด สำหรับกรวดน้ำแล้วนำไปวัด เมื่อไปพร้อมกันที่วิหารแล้ว ปู่อาจารย์ก็จะเริ่มนำไหว้พระ

รับศีล แล้วมีการเวียนทาน คือ กล่าวพรรณนาการทำบุญด้วยข้าวจีข้าวหลามในครั้งนี้ พระสงฆ์รับเครื่องไทยทานแล้วให้พรเป็นอันเสร็จพิธี

2.5 ประเพณีเดือน 5 เหนือ (ราวเดือนกุมภาพันธ์)

2.5.1 ประเพณีพอยลูกแก้วหรือพอยน้อย (อ่าน – ปอยลูกแก้วหรือพอยน้อย)

เป็นงานเฉลิมฉลองในประเพณีพิธีการบรรพชาหรือบวชเณร ซึ่งจะทำการในเดือน 5 เดือน 6 เดือน 7 เดือน 8 เหนือ คือ ราวเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม จุดประสงค์ของการจัดพอยลูกแก้วหรือพอยบวช หรือพอยน้อย ก็เพื่อลูกศิษย์วัด (ชะโยมวัด) ที่คอยมาอยู่รับใช้ทำงานในวัด เป็นเวลานานพอสมควร และกุลบุตรที่ได้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ทางวัดและญาติผู้ใหญ่ก็จะร่วมกันจัดงานพิธีบรรพชาให้เป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา เมื่อกำหนดวันเป็นที่แน่นอนแล้ว พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าภาพในการบรรพชาสามเณรแต่ละรูป จะจัดหาเครื่องอัฐบริขารสำหรับเณร บวชใหม่ให้พร้อม เครื่องบวช ประกอบด้วย สบง 1 ผืน จีวร 1 ผืน อังสะ 1 ผืน บาตร กล่องเข็ม มีดโกน ผ้ากรองน้ำ ลูกประคำ ส่วนผ้ารัดเอว (รัดประคด) จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ เครื่องสักการะ ได้แก่ เทียนบวช (เมื่อก่อนใช้ 6 แท่ง ปัจจุบันใช้ 3 แท่ง) ดอกไม้ใส่ศวก(กระทง) หรือทำเป็นช่อใส่ลงไปในพานสำหรับขอ บวช 1 ชุด ขอสรณคมน์ และศีล 1 ชุด ขออุปัชฌายะ 1 ชุด ส่วนผู้ที่บวชต้องเตรียมตัวฝึกท่องคำขอ บวชให้จำได้ในระหว่างที่เป็นชะโยมวัด ซึ่งจะต้องสามารถอ่านอักขระภาษาพื้นเมืองได้ เพราะเมื่อบวช เรียนแล้วจะต้องอ่านตัวหนังสือในพระธรรมคัมภีร์ รวมทั้งท่องบทสวดมนตร์ทำวัตร ฝึกกิริยาทำทาง การกราบไหว้ เมื่ออยู่ในสมณเพศแล้วจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องก่อนจะถึงวันงานนั้นจะมีการแอมผ้าอุ้ม คือนำเอาเครื่องใช้ของสงฆ์ที่ซื้อมาแล้วนั้นใส่บนพานให้คนอุ้ม และมีคนกางสัปทน จัดชบวนซึ่งอาจมีตี ฆ้องกลองแห่ไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในละแวกใกล้เคียงเพื่อประกาศงานบุญ นั้น ๆ ด้วย

เมื่อถึงวันงาน เจ้าภาพจะไปพร้อมกันที่วัด นำผู้ที่บวชมาแต่งตัวทรงเครื่องสมมุติให้เหมือนอย่าง เจ้าชายสิทธัตถะยามจะออกบวช มีเครื่องทรงที่สวยงาม ลูบไล้ด้วยน้ำอบน้ำหอม ทาแป้งแต่งตัวเต็ม ที่ เรียกว่า ลูกแก้ว ชายฉกรรจ์ที่แข็งแรงทำหน้าที่เป็นม้ากัณฐกะให้ลูกแก้วขี่คอ ลูกแก้วบางคนอาจขี่ม้า และบางคนใช้ช้างเป็นพาหนะก็ได้ ชบวนลูกแก้วจะแห่แห่นไปรอบ ๆ หมู่บ้าน และขึ้นไปบนบ้านบุคคล ที่มี อากุโสเพื่อให้ผูกข้อมือและให้พร เมื่อชบวนลูกแก้วกลับถึงวัด ลูกแก้วก็จะเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเป็น นุ่งขาวห่มขาวเพื่อเข้าพิธีบวชโดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้บวชให้

ในงานทำบุญพอยลูกแก้ว พอยบวชหรือพอยน้อยนี้ จะมีมหรสพเฉลิมฉลองเพื่อความบันเทิงแก่ผู้ มาร่วมงาน มหรสพพื้นถิ่น คือ ขอ เป็นการขับโต้ตอบของนักขับชายหญิงโดยมีปี่สือคอยเป่าประกอบ ส่วนเจ้าภาพจะต้องเตรียมอาหารมื้อกลางวันที่จะเลี้ยงบรรดาแขกหรือที่มาร่วมทำบุญด้วย

การบวชลูกแก้วนี้ ถือเป็นการทำบุญที่ชาวล้านนาถือว่ามีอันสูงส่งมาก เพราะการได้ร่วมสร้างเนืองนา บุญขึ้นในบวรพระพุทธศาสนาเป็นโอกาสแห่งการทำบุญครั้งใหญ่ในชุมชน ซึ่งอาจร่วมเป็นเจ้าภาพชื่อ

ปัจจัย อัญมณีบริวาร อาจร่วมเป็นเจ้าของภาพเลี้ยงภัตอาหารแต่พระสงฆ์ หรือเลี้ยงแขกหรือที่มาร่วมงาน หรืออาจร่วมบริจาคทรัพย์ปัจจัยเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามศรัทธา นับเป็นโอกาสการทำบุญให้ทานที่เอื้อ อานิสงส์หลายรูปแบบ ตามกำลังศรัทธาผู้ของถวายทาน

2.6 ประเพณีเดือน 6 เหนือ (ราวมีนาคม)

2.6.1 ประเพณีพอยหลวง (อ่าน - ปอยหลวง)

เป็นประเพณีเฉลิมฉลองเสนาสนะที่สร้างขึ้นในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กำแพงวัดหรือ กุฏิ เหตุที่ที่เรียกว่า ปอยหลวง เพราะเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล เป็นจำนวนมาก มีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางศาสนาและมหรสพเพื่อความบันเทิง ในการเตรียมงานต้องมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างทางวัดและคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแบ่งหน้าที่กัน ก่อนที่จะมีงานปอยหลวงนั้น จะต้องมีการทาดุง และซ้อ (ธงสามเหลี่ยม) เสียก่อน ดุงนี้จะเป็นผืนผ้าที่ถักทอด้วยด้ายที่สวยงาม มีความยาวประมาณ 3 - 4 วา และมีความกว้างประมาณ 1 ใน 16 ของความยาว นำไปปักเรียงรายกันไว้ตามถนนหนทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้คนที่สัญจรผ่านไปมาได้ ทราบว่าวัดแห่งนั้นกำลังจะมี ปอยหลวง ส่วน ซ้อ หรือธงสามเหลี่ยม มีความยาวขนาดประมาณ 1 ศอก กว้างประมาณ 1 คืบ ถวายทานพร้อมกับการถวายดุง การถวายทานจะทำกันในพระวิหาร พร้อมกับ การตักบาตรทำบุญโดยปกติในวันธรรมสวนะ ก่อนที่จะถึงวันงานปอยหลวง นอกจากนั้นทางวัดอาจจะจัดทำธงชาติและธงธรรมจักรอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติและพระพุทธศาสนา บั๊กตลอดแนวตามบริเวณหน้าวัด หรือทางเข้าวัดทุกด้านด้วย ก่อนวันงานปอยหลวง จะอัญเชิญ พระอุปัชฌาย์มาคุ้มครองงาน ในการอัญเชิญอุปัชฌาย์นั้น ชาวบ้านนำขบวนแห่ไปอัญเชิญพระอุปัชฌาย์ที่แม่น้ำ แล้วนำใส่พานที่เตรียมมา แล้วแห่ไปไว้บนหออุปัชฌาย์ที่สร้างคล้ายศาลเพียงตา หลังคามุงด้วยผ้าขาว ตั้งไว้ที่ข้างวิหารด้านเหนือ บาตรกรวยดอกไม้ ธูป เทียน คนโทน้ำและสำหรับอาหาร 1 สำหรับ ประตูลับปัก สัปทนและจะต้องถวายสำหรับอาหารทั้งเช้าและเพล เมื่อเสร็จงานก็จะมีพิธีอัญเชิญอุปัชฌาย์กลับไปสู่ แม่น้ำตามเดิม สิ่งที่สำคัญของปอยหลวงคือต้นคร้วทาน ซึ่งชาวบ้านที่จัดงานและชาวบ้านจากต่าง หมู่บ้านนำมาถวายทาน บรรยากาศที่สนุกสนานครึกครื้นที่สุดของงานคือ ช่วงที่มีการแห่ต้นคร้วทานไป ถวายวัดจะเป็นในช่วงบ่ายหรือเย็นจะมีการตีฆ้องกลอง และการฟ้อนพื้นเมือง เช่น ฟ้อนเล็บส่วนฟ้อน ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนดาบ ระหว่างที่แห่ต้นคร้วทาน ศรัทธาเจ้าภาพอาจหงบ้านาว คือไปรยทาน(ใช้เงิน เหยี่ยฝั่งไว้ในลูกมะนาว) ไปด้วยต้นคร้วทานนี้อาจทำได้หลายรูปแบบตามแต่ความคิดสร้างสรรค์แต่ ละคน ต้นคร้วทานจะต้องมียอดเป็นเงินธนบัตรจำนวนต่าง ๆ ที่ใช้ไม้ดับหนีบไว้และเสียบที่ต้นเป็นซ้อ ขึ้นอย่างสวยงามนั้น บรรยากาศในงานปอยหลวงนั้นจะคึกคักเต็มไปด้วยผู้คน ทั้งคนแก่ หนุ่มสาว เด็ก เล็ก พ่อค้าแม่ค้า ศรัทธาญาติโยม ตลอดจนพระสงฆ์ที่มาร่วมงานตามคำเชิญของวัดเจ้าภาพ พระภิกษุ ที่ได้รับนิมนต์มาเป็นพิเศษเพื่อเป็นเจ้านั้น เจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์ที่มีน้ำเสียงไพเราะ มีโวหารที่

สละสลวยมาให้พระแก่ศรัทธาที่นำต้นศรัทธามาถวายทาน พระสงฆ์ที่นิมนต์มาให้พระดังกล่าว เรียกว่า เจ้าพรในระยะเวลาที่จัดงานปอยหลวง วัดเจ้าภาพจะจัดอาหารเลี้ยงคนที่มาร่วมงานทั้งมือกลางวันและมือเย็น อาหารที่นิยมทำเลี้ยงกัน คือ แกงหยวกกล้วย ยำหนั๋ง เป็นต้น ขนมที่นำมาเลี้ยง คือ ขนมศิลาอ่อน ขนมปาด ขนมเปียกปูนโรยมะพร้าว สำหรับสถานที่เลี้ยงอาหารนั้นเป็นปะรำที่ต่อขึ้นง่าย ๆ หลังคาทำเป็นถ้ำ คือแผงไม้ไผ่สามประกบใบตองหึ่ง (อ่านว่า ตองตึง หมายถึง ต้นพลวง) หรือกระดาษ เมื่องานเฉลิมฉลองเสร็จสิ้นลง ก็จะมีพิธีถวายทานศาสนวัตถุหรือศาสนสถานที่ร่วมมือกันและมีเจตนาจะถวายทาน โดยในช่วงเช้าจะมีการทำบุญใส่บาตรแล้วปู่อาจารย์ก็กล่าวเวรทาน พระสงฆ์อนุโมทนา แล้วก็เป็นที่เสร็จพิธี

2.6.2 ประเพณีปอยข้าวสังข์

เป็นงานบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปหาผู้ตายซึ่งตายด้วยอุบัติเหตุต่าง ๆ รวมทั้งตายทั้งกลม หรือตายเนื่องจากการคลอดบุตร ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าคนที่ ตายโหง นั้นวิญญาณไม่มีความสุข ผู้ที่ยังอยู่เช่นสามีหรือภรรยาและลูกหลานพี่น้องมักก็เชียววิญญาณเข้าสิงขอนกระด้างหรือคนทรงที่มีอาชีพทางนี้โดยเฉพาะเพื่อไต่ถามชีวิตความเป็นอยู่หลังจากที่เสียชีวิตแล้ว และถามความต้องการหรือเมื่อทราบความต้องการสิ่งใดก็จะจัดส่งไปให้โดยวิธีการจัดถวายทาน ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าจะต้องทำบุญอุทิศไปให้ตรงกับวันตายก็ได้ แต่มักนิยมครบรอบปีตายมากกว่า ปอยข้าวสังข์จะจัด ที่บ้าน เพราะคนตาส้มัยก่อนจะริบนำไปฝัง ไม่นิยมเผาเหมือนในปัจจุบัน และในขณะที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลนั้นไม่มีพิธีทำบุญอุทิศถวายทานให้ผู้ตาย นอกจากพิธีสวด หรือแสดงพระธรรมเทศนา จะจัดพิธีทำบุญอุทิศถวายทานในภายหลัง การจัดปอยข้าวสังข์ เจ้าภาพจัดเตรียมเครื่องปัจจัยไทยทานตามกุศลเจตนา และความเชื่อ ซึ่งนิยมทำเป็นบ้านจำลอง มีเครื่องใช้ครบถ้วน ทั้งที่นอน หมอน มุ้ง ถ้วยชาม เสื้อผ้า รองเท้า กระจก หวี และมีเครื่องบริโภค คือ ข้าวน้ำและอาหาร ตลอดจน หมาก เมียง พลู บุหรี่ ต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะหญิงที่ตายเพราะการคลอดบุตรถือว่าหญิงนั้นมีกรรมหนัก จะต้องทำเรือสำเภานาขนาดประมาณ 5 เมตร กว้าง 2 เมตรพร้อมทั้งพายและอุปกรณ์จับปลาต่าง ๆ ใส่ลงในเรือนั้นด้วย โดยเชื่อว่าสำเภานี้จะไปสู่สุคติภพและขณะเดียวกันเครื่องมือจับสัตว์ก็ใช้ช่วยหากินในระหว่างเดินทางไปด้วย เนื่องจากนั้นเชื่อว่า ผู้ที่ถึงแก่กรรมโดยฉับพลันหรือ"ตายโหง"นี้จะเสวยกรรมวิบากทันทันทุกขุทธานามาก ดังนั้น การถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้นั้นจะต้องมีทั้งสังข์เครื่องดิบและสังข์เครื่องสุก ในชุดสังข์เครื่องดิบนั้น เจ้าภาพจะจัดหาของสดของคาวถวายแต่พระสงฆ์ที่บริเวณทางแยกในเวลาใกล้ค่ำ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาแล้วก็ให้ชุดหลุมฝังเครื่องดิบนั้นเพื่อให้ผู้ตายได้บริโภคในสัมปรายภพ และเนื่องจากเชื่อว่าผีตายโหงมีกรรมมาก จะเข้าในวัดเพื่อรับการอุทิศส่วนกุศลก็ไม่ได้เพราะถูกผีในวัดทำร้ายเอา ดังนั้น จึงต้องนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีนอกเขตวัดเท่านั้น ซึ่งอาจทำพิธีที่บ้านของเจ้าภาพหรือนอกกำแพงวัดโดยอาจทำผามคือปะรำหรือตั้งเก้าอี้หรืออาสนะสงฆ์เพื่อถวายทั้งสังข์ดิบและสังข์สุก ในส่วนของทำบุญที่เป็นสังข์เครื่องสุกหรือเครื่องสังฆทานนั้น จะจัดไว้ที่สังข์ก็ได้ เช่น

1 สังข์เท่ากับพระ 4 รูป 2 สังข์เท่ากับพระ 8 รูป เป็นต้น แล้วจัดสำหรับให้ครบตามนั้น ส่วนบ้านจำลองนั้นใช้บุชากันต์เทศน์ สำหรับก็จะถวายพระอันดับ ถ้ามีเทศน์ 2 - 3 กัณฑ์ก็จะจัดเพิ่มกัณฑ์เทศน์ขึ้นเท่าจำนวนพระธรรม พระธรรมที่ใช้เทศน์เช่น นิพพานสูตร มหาวิบาก อภิธัมมารวม หรือไตรปิฎกฯ ทั้งนี้ อาจมีการนิมนต์พระเทศน์ทุกเรื่องในเวลาเดียวกันก็ได้ เจ้าภาพบางคนอาจจ้างคนคัดลอกคัมภีร์มาถวายและใช้เทศน์ด้วยก็มี ในกรณีที่นิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีที่บ้านนั้น เจ้าภาพจะบอกบุญไปยังญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้มาร่วมทำบุญด้วย นิยมมีมหรสพท้องถิ่นคือขอพื้นเมือง มาแสดงเพื่อความบันเทิงแก่ผู้มาร่วมงาน โดยจะจัดขึ้นเพียงวันเดียว เริ่มด้วยการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล อาราธนาธรรมและฟังธรรมต่อไป เมื่อเทศน์จบแล้ว อาจารย์วัด (มรรคนายก) จะทำพิธีสูมาครวัทาน (ขอขมาเครื่องไทยทาน) จบแล้วจึงกล่าวคำเวนทาน โดยเริ่มจากอัญเชิญเทวดายกคุณพระรัตนตรัย ประารถเหตุในการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลโดยต้องระวังบุญของบุคคลให้ถูกต้องชัดเจน จบลงด้วยการอวยพรแก่เจ้าภาพ จากนั้นจึงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์รับแล้วและให้พร เป็นเสร็จพิธี

2.6.3 ประเพณีพอยล้อ

เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในการประชุมเพลิงพระภิกษุสงฆ์ที่มีมรณภาพ เป็นการจัดงานเพื่อรำลึกถึงบุญคุณและคุณงามความดี ก่อนจะทำการฌาปนกิจสงฆ์สังฆารพระภิกษุรูปนั้น พอยล้อจะจัดเฉพาะงานศพของเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุผู้เจริญพรรษาซึ่งได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสังคมตามควร คณะศรัทธาและลูกศิษย์วัดจะเป็นผู้เตรียมงานทั้งหมด ด้วยการเชิญชวนร่วมกันทำบุญ ถวายสังฆทาน การเลี้ยงภัตตาหารพระสงฆ์ที่มาร่วมพิธี เลี้ยงอาหารผู้ร่วมงาน เปิดโอกาสให้ผู้มีจิตกุศลได้ร่วมกันบริจาคทานกันอย่างทั่วถึงตามกำลังศรัทธา สัญลักษณ์ของพอยล้อ คือ ปราสาท (อ่าน"ผาสาด") หรือเมรุขนาดใหญ่ที่ถูกจัดสร้างขึ้นอย่างประณีตวิจิตรพิศดาร เป็นที่สำหรับบรรจุศพของพระภิกษุผู้มีมรณภาพ ปราสาท นิยมทำเป็นรูปนกหัสดีลิงค์หรือที่ชาวบ้านเรียกโดยนิยมนว่านกหัสดี ซึ่งวางไว้บนแม่ตะเฒ่าที่ทำด้วยท่อนซุงอีกทีหนึ่ง(ลักษณะคล้ายล้อเลื่อน) ในงานพอยล้อ จะมีพิธีการทางศาสนาและมีมหรสพต่างๆ ประมาณ 3 - 7 วัน แล้วจึงลากปราสาท (ชักลากเมรุ) นั้น นำไปยังฌาปนสถานที่กำหนดขึ้นเป็นการชั่วคราวซึ่งเป็นทุ่งโล่งไม่ห่างไกลจากวัด คณะศรัทธาสาธุศิษย์จะช่วยกันลากปราสาทที่บรรจุศพเคลื่อนไปตามทางที่ทำชั่วคราว และจะตีพาน (กังสะदानเล็ก) นำหน้าขบวนในระหว่างนี้มักจะมีการ "หงปานาว" (ไปรยทานด้วยการเอาเหรียญเงินยัดเข้าไปผลมะนาว) แล้วโยนไปในกลุ่มคนที่มาร่วมพิธี ผู้ที่เก็บได้ก็มีสิทธิ์เป็นเจ้าของเงินนั้น กล่าวกันว่าเงินเหรียญนั้นเป็นเงินมงคลที่มักมีผู้เก็บไว้เป็นเงินก้นถุงที่เรียกว่าเงินขวัญถุง เมื่อเคลื่อนปราสาทไปถึงฌาปนสถาน ก็จะมีพิธีบังสุกุลผ้าตามประเพณีก่อนการเผา สำหรับศพพระสงฆ์นี้มีพิเศษอีกอย่างคือ จะมีการนำไม้ซางยาวขนาด "สุดเค้าสุดปลาย" (ยาวเต็มตลอดเล่ม) จำนวน 4 ลำ ปักไว้สี่มุมของบริเวณเชิงตะกอนและบนยอดไม้ซางจะซึ่งจิวไว้ด้วย ส่วนด้านล่างของจุดที่จะวางปราสาทก็ปักจิวไว้ ทั้งนี้เชื่อว่าจิวที่ซิงไว้ด้านบนและปูไว้ด้านล่าง จะ

ป้องกันความร้อนของไฟไม่ให้ร้อนถึงสวรรค์และบาดาล มีการจุดบอไฟ(ดอกไม้ไฟ) บอไฟข้างร้อง บอไฟจักจ๋า บอไฟท้องตัน บอไฟลูกหนู เป็นต้น เมื่อปราสาทถูกไฟไหม้ ไม้ข้างทั้ง 4 ลำก็จะถูกไฟ ลามล้มลงมาพาให้จิวรที่ซึ่งไว้ร่วงลงมาด้วย ชาวบ้านก็จะกรูกันเข้าไปแย่งจิวรนั้นมาเป็นเศษผ้าหรือ วัตถุมงคลของตนอีกด้วย นับได้ว่าประเพณีปอยล่อนี้จัดเป็นการทำบุญอันยิ่งใหญ่ ที่ศรัทธาชาว พุทธศาสนิกชนจะแสดงความกตเวทิตาต่อพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป การ ดำเนินงานทั้งหมดนั้นต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่าย เพราะยิ่งพระสงฆ์ผู้มรณภาพนั้นมียศ ตำแหน่งสูงมากเพียงใด พิธีการตลอดจนแขกหรือผู้ที่มาร่วมงานต้องมีจำนวนมากและงานก็ยิ่งใหญ่ ตามไปด้วย ทุกคนต้องสละทั้งทรัพย์สมบัติแรงกายแรงใจในการดำเนินงานเสร็จสิ้นโดยมิให้บกพร่อง บางคนอาจร่วมเป็นเจ้าของจัดสร้างเมรุ บางคนอาจเป็นเจ้าของในการพิมพ์บัตรเชิญ หรือบางคนอาจ เป็นเจ้าของในการซื้อผ้าบังสุกุล รวมทั้งพินหรือดอกไม้จันทร์ ที่ใช้ในพิธี หรือแม้แต่บางคนอาจช่วยใน การบริการน้ำดื่มให้แก่แขกหรือที่มาร่วมทำบุญ จึงนับเป็นอันสงฆ์สถานที่ยิ่งใหญ่อีกงานหนึ่ง

2.7 ประเพณีเดือน 7 เหนือ (ราวเดือนเมษายน)

2.7.1 ประเพณีสงกรานต์

เทศกาลสงกรานต์นี้ชาวล้านนาเรียกว่า ปะเวณีปีใหม่หรือป่าเวณีปีใหม่(อ่าน - ป่าเวณีปี ใหม่) ในช่วงเทศกาลนี้ซึ่งกินเวลา 5 วัน ประชาชนจะหยุดงานเพื่อเฉลิมฉลองวาระนี้ทั้งในแง่ศาสนา และพิธีกรรม เทศกาลสงกรานต์ตามปฏิทินโหราศาสตร์ของชาวล้านนานั้น จะถือเอาวันที่พระอาทิตย์ เคลื่อนจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษเป็น วันสังกรานต์ล่อง หรือวันมหาสงกรานต์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ 13 เมษายน ตามประกาศของทางการเสมอไป (แต่ปัจจุบันนี้จะยึดตามประกาศของทางการ) เทศกาลนี้จะมี วันต่าง ๆ และมีพิธีกรรมและการละเล่นหลายอย่างที่ เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

วันสังกรานต์ล่อง (อาน - สังขานล่อง) คือ วันมหาสงกรานต์ เป็นวันที่พระอาทิตย์โคจรไปสู่ราศีมีนจะ ย่างเข้าสู่ราศีเมษ ตามความเชื่อแบบล้านนากล่าวกันว่าในตอนเช้ามีตของวันนี้ ภูสังกรานต์ หรือ ย่าสัง กรานต์ จะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีแดงสยายผมล่องแพไปตามลำน้ำ ภูหรือย่าสังกรานต์นี้จะนำเอาสิ่งซึ่งไม่พึง ประารถนาตามตัวมาด้วย จึงต้องมีการยิงปืนจุดประทัดหรือทำให้เกิดเสียงดังต่าง ๆ นับว่าเป็น การไล่สัง กรานต์ และถือกันว่าเป็นที่ซึ่งขับภูหรือย่าสังกรานต์นั้นจะมีความขลังมาก ตั้งแต่เช้าตรู่ของวันนี้จะมี การปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด มีการซักเสื้อผ้า เก็บกวาดและเผาขยะมูลฝอยต่าง ๆ มีการดำหัวหรือ สระผมเป็นกรณีพิเศษ คือเมื่อสระผมแล้วก็จะต้องเงยหน้าไปตามทิศที่กำหนดไว้และทัดดอกไม้ที่เป็น นามของปีของแต่ละปี นุ่งห่มเป็นเสื้อผ้าใหม่ ฝ่ายพ่อบ้านก็จะนำเอาพระพุทธรูปพระเครื่องหรือ เครื่องรางของขลังต่างๆ มาชำระหรือสงด้วยน้ำอบน้ำหอมหรือ เปลี่ยนดอกไม้บูชาพระในแจกันใหม่ ด้วย ในวันสังกรานต์ล่องนี้ ตามประเพณีโบราณแล้ว กษัตริย์แห่งล้านนาจะต้องทำพิธีสงฆ์น้ำตามทิศที่ โหรหลวงคำนวณไว้ และจะลงไปทำพิธีลอยเคราะห์ในแม่น้ำเช่น ในแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง เป็นต้น ทุกคนจะ

ไปรวมกันที่แม่น้ำ เพื่ออาบน้ำสระผม ชำระร่างกายให้สะอาด เรียกว่า ไปสระเกล้าดำหัว บางท่านก็จะเรียกลูกหลานมาพร้อมกล่าวคำมงคลแล้วใช้น้ำส้อมปวยลุปศิระของตัวเองหรือลูกหลานทุกคน และบางท่านจะให้ ลูกหลานเอาฟักเขียวหรือฟักทองไปปลุกและใช้มูลควายตากแห้งเป็นปุ๋ยโดยบอกเด็กว่า ปุ๋ยสังกรานต์ตั้งใจที่ได้เห็น ลูกหลานปลุกฟัก บ้างว่า ผู้ที่ปลุกฟักนั้นก็จะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดด้วย สำหรับในเชียงใหม่ นิยมจัดขบวนแห่พระพุทธรูปสำคัญประจำเมือง คือ พระพุทธสิหิงค์และพระเสด็จ คมณี ไปตามถนนสายต่าง ๆ แล้วนำไปประดิษฐานไว้เพื่อให้ประชาชนได้เข้านมัสการสงฆ์

พระพุทธรูปดังกล่าวด้วย วันเนา วันเนาวิ หรือ วันเนา ในแง่ของโหราศาสตร์แล้ว วันเนี้ควรจะเรียกว่า วันเนา เพราะเป็นวันที่พระอาทิตย์โคจรอยู่ระหว่างราศีมีนและราศีเมษ อันเป็นวันที่ถัดจากวันสังกรานต์ ล่อง แต่ในการออกเสียงแล้วทั่วไปมักเรียก วันเนา ทำให้เกิดความคิดที่ห้ามการกระทำสิ่งที่ไม่เป็นมงคล โดยเฉพาะห้ามการตำทอทะเลาะวิวาทกัน กล่าวกันว่าผู้ใดที่ตำทอผู้อื่นในวันนี้แล้ว ปากของผู้นั้นจะเน่า และหากวิวาทกันในวันนี้ บุคคลผู้นั้นจะอัปมงคลไปตลอดปี ส่วนผู้ประสงค้จะปลุกเรือนด้วยไม้ไผ่ ก็ให้รีบตัดในวันนี้ เพราะเชื่อกันว่าไม้จะ เน่า และไม่มียอดหรือปลวกมากินไม้ดังกล่าว วันเนานี้จะเป็นวันเตรียมงาน ชาวบ้านจะพากันไปซื้อของเพื่อกินและใช้ในวันพญาวัน เมื่อถึงตอนบ่ายจะมีการขนทรายเข้าวัด กองรวมกันทำเป็น การขนทรายเข้าวัดนี้ถือว่าเป็นการนำทรายมาทดแทนส่วนที่ติดเท้าของตน ออกจากวัดซึ่งเสมอกับได้ลักของจากวัด วันเนานี้อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วันดา เพราะเป็นวันที่ ดา หรือ จัดเตรียม สิ่งของต่างๆ จะใช้ทำบุญนั่นเอง วันพระยวัน เป็นวันเถลิงศกเริ่มต้นจุลศักราชใหม่ วันนี้เป็นวันที่มีการทำบุญทางศาสนาดัง ตั้งแต่เวลา เช้าตรู่ผู้คนจะนำเอาสารอาหารหวานคาวต่าง ๆ ไปทำบุญถวายพระตามวัด ทานขันเช้า (อ่าน - ตานขันเช้า) เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วด้วย บางคนอาจนำสารอาหารไปมอบให้แก่บิดามารดา ปุ๋ยฯ ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ เรียกว่า ทานขันเช้าคนเฒ่าคนแก่ จากนั้นจะนำทุ่งหรือธงซึ่งได้เตรียมไว้ไปปักบนเจดีย์ทราย ทั้งนี้ มีคติว่าการทานทุ่ง นั้นมีอานิสงส์ สามารถช่วยให้ผู้ตายที่มีบาปหนักถึงตกนรกนั้นสามารถพ้นจากขุมนรกได้ จากนั้นก็มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ในวันพระยวัน นี้ บางท่านอาจจะเตรียมไม้้งามไปถวายสำหรับค้ำต้นโพ ถือคติว่าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ ในการจะช่วยกันค้ำจุนพระศาสนาให้ยืนยาวต่อไป และจะมีการสงฆ์ทั้งพระพุทธรูป สลุปเจดีย์รวมทั้งสงฆ์พระภิกษุสงฆ์ด้วย ในตอนบ่ายจะมีการไป ดำหัวหรือไปคารวะผู้เฒ่าผู้แก่บิดามารดา ญาติพี่น้อง ผู้อาวุโสหรือผู้มีบุญคุณหรือผู้ที่เคารพนับถือ เพื่อเป็นการขอขมาและผู้ใหญ่ก็จะให้พร

วันปากปี ในวันนี้ ครั้ที่ที่ไม่ไปที่วัดก็ จะไปเตรียมสถานที่ เพื่อทำบุญใจบ้าน คือบริเวณที่ตั้งของเสาไ้บ้านหรือสะดือบ้านบ้างเรียก แปลงบ้าน หรือสังเคราะห์บ้าน บริเวณห่อเสื่อบ้าน (อารักษ์หมู่บ้าน) ที่วัด ตอนเช้าจะมีการทำพิธีบูชาเข้าลดเคราะห์ โดยจะนำเสื่อผ้าที่ตนสวมใส่แล้วไปทำพิธีลดเคราะห์ที่วัด และในวันนี้ ทุกครัวเรือนจะแกงขนุนอ่อนกินกัน เชื่อกันว่าจะทำให้มีคนค้าขูุดหนุนตลอด นอกจากนี้ยังมีการ บูชานพพระเคราะห์ คือ บูชาเทวดา 9 หมู่ เป็นต้น เชื่อว่าผู้ที่บูชาดังว่าในวันปากปี จะได้รับความ

คุ้มครองไปตลอดปี และชาวบ้านบางคนจะพากันไปดำหัววัด คือไปทำพิธีคารวะเจ้าอาวาสวัดที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ด้วยถัดจากวันนี้ มักมีผู้เฒ่าผู้แก่พูดถึงวันถัดๆไปให้คล้องจองกัน ว่าเป็น วันปากเดือน วันปากวัน วันปากยาม ไปตามลำดับ

นอกจากนี้ ในอดีตจะมีการละเล่นที่สนุกสนานหลายอย่างในช่วงสงกรานต์ เช่น เล่นหมากบ้ำหรือการเล่นสระบ้ำ เล่นหมากคอนหรือการเล่นโยนลูกช่วง เป็นต้น แต่การเล่นที่สนุกที่สุดและมีเพียงช่วงเดียวในรอบปี คือ "เล่นหน้าปีใหม่" หรือการเล่นรดน้ำในเทศกาลขึ้นปีใหม่นั้นเอง

2.7.2 ประเพณีสืบชะตา

เป็นพิธีกรรมการต่ออายุให้อยู่ยืนยาวตามความเชื่อ เดิมปุจจารย์หรือเจ้าพิธีกรรมจะเป็นผู้ประกอบพิธี แต่ในปัจจุบันจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธี ซึ่งจำแนกได้เป็น สืบชะตาคน สืบชะตาบ้านและสืบชะตาเมือง การสืบชะตาคนในสมัยก่อนจะทำเมื่อมีคนเจ็บป่วย แต่ปัจจุบันมีการทำในโอกาสอื่น ๆ ด้วย เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ครอบรอบวันคล้ายวันเกิด ได้เลื่อนยศตำแหน่ง แต่งงาน เป็นต้น สำหรับการสืบชะตาบ้าน ปกติมักจะทำกันในช่วงสงกรานต์ ระหว่างวันที่ 16 ถึง 18 เมษายน หากเกิดความไม่สงบสุขในหมู่บ้าน เช่น โรคระบาด ก็มักจะจัดการสืบชะตาหมู่บ้านด้วยเช่นกัน ส่วนการสืบชะตาเมืองก็เช่นเดียวกับการสืบชะตาบ้าน คือจะทำนอกจากทำเป็นประจำทุกปีแล้ว สำหรับการสืบชะตาเมืองเชียงใหม่ปัจจุบันได้กำหนดให้ทำพิธีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ นอกจากนี้ยังนิยมกระทำกันเมื่อบ้านเมืองเกิดเรื่องเดือดร้อนอีกด้วย

2.8 ประเพณีเดือน 8 เหนือ (ราวเดือนพฤษภาคม)

2.8.1 ประเพณีขึ้นพระธาตุหรือสงฆ์น้ำพระธาตุ

เมืองเชียงใหม่มีพระธาตุสำคัญหลายแห่ง เช่น พระธาตุดอยสุเทพ พระธาตุศรีจอมทอง ซึ่งมีประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุทุกวันเพ็ญเดือน 8 เหนือ ตรงกับวันวิสาขบูชา พระธาตุบางแห่งอยู่บนดอย สมัยก่อนจะต้องเดินขึ้นไป จึงเรียกว่า ขึ้นพระธาตุ การขึ้นพระธาตุนั้นนอกจากจะเป็นการเดินทางเพื่อไปจาริกแสวงบุญแล้ว พระสงฆ์ที่ปฏิบัติไปทางวิปัสสนาธุระก็นิยมเดินทางธุดงค์ไปนมัสการพระธาตุที่สำคัญในที่ต่าง ๆ ด้วย ในสมัยก่อนบางครั้งพระธาตุอาจถูกทอดทิ้งเพราะภัยสงครามหรือภัยอื่น ๆ นักแสวงบุญที่เดินทางไปไหว้พระธาตุ ถือเป็นโอกาสช่วยแผ้วถางทำความสะอาดแก่องค์พระเจดีย์ด้วย และจะมีผู้คนพากันไปไหว้พระธาตุ โดยเฉพาะพระธาตุประจำปีเกิด เมื่อไปถึงจะทำความสะอาดบริเวณ ตอนเย็นมีการสวดคาถาประจำธาตุ ตกตึกสวดมนต์ภาวนา พอรุ่งเช้าก็จะทำบุญตักบาตรกัน

2.9 ประเพณีเดือน 9 เหนือ (ราวเดือนมิถุนายน)

2.9.1 ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า

ผีปู่ย่า ถือเป็นผีประจำตระกูล สืบทอดมาทางฝ่ายผู้หญิง ซึ่งลูกหลานจะต้องให้ความเคารพ โดยจัดทำหิ้งผีไว้บนเสาหัวนอนและให้ความเคารพโดยไม่กระทำสิ่งไม่ควร และเมื่อถึงโอกาส เช่น สงกรานต์ ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน หรือวันกำหนดเลี้ยงผี (มักกำหนดกันในวงเดือน 7,8,9 เหนือ) ก็ควรจะมีการทำพิธีอย่างสม่ำเสมอตามประเพณีที่สืบทอดกันมาในแต่ละตระกูล โดยจะมีการนำเครื่องสักการะ เช่น ไข่ เหล้า หรือข้าวปลาอาหารอื่น ๆ แล้วแต่จะมีการกำหนดกันมา ไปสังเวทแถมผีปู่ย่าที่หิ้งผี เพื่อผีปู่ย่าจะได้คุ้มครองให้ลูกหลานได้อยู่ดีมีสุขตลอดไป

2.9.2 ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ

คือการสังเวทเช่นไหว้ผีแห่งต้นน้ำลำธาร โดยก่อนที่จะเข้าสู่ฤดูทำนา ชาวบ้านที่มีส่วนใช้น้ำจากต้นน้ำเดียวกัน จะนัดกันไปประกอบพิธีกรรม เพื่อให้ผีขุนน้ำช่วยดูแลให้มีน้ำหล่อเลี้ยงข้าวกล้าให้อุดมสมบูรณ์ตลอดฤดูการทำนา ช่วยให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ และอย่าให้เกิดภัยใดๆในการทำนา ประเพณีฟ้อนผีมด-ผีเม็ง เป็นพิธีกรรมเพื่อไหว้ผีบรรพบุรุษแบบหนึ่ง โดยเป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายจากต้นผีเดียวกัน ได้แก่ ผีมด ผีเม็ง และผีมดขอนแก่น จะทำกันในช่วงเดือน 8 และ 9 เหนือ บางตระกูลทำพิธีทุกปี บางตระกูลก็ทำทุก 3 ปี มีการสร้างปะรำพิธีขึ้นมาแล้วบอกกล่าวพี่น้องเครือญาติเดียวกันมาร่วมงาน มีวงดนตรีปี่พาทย์บรรเลง และมีการอัญเชิญผีมาทรงร่างลูกหลานในตระกูล ให้ลงมารับเครื่องเช่นและฟ้อนรำร่วมกัน ส่วนใหญ่มีพิธี 2 วัน

2.9.3 ประเพณีจับบอกไฟ

เป็นประเพณีจับบอกไฟ เพื่อเป็นพุทธบูชา เดิมคงมีจุดประสงค์อย่างอื่นด้วย แต่ละแห่งมักจัดขึ้นไม่พร้อมกัน บางแห่งจัดขึ้นในช่วงสงกรานต์ เช่น วัดพระนอนขอนแก่น อำเภอแรม กำหนดเอาวันแรม 14 - 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ วัดพระนอนป่าเกิดกำหนดเอาวันสงกรานต์ และพระธาตุคอกยสุเทพ กำหนดเอาวันเพ็ญเดือน 8 ซึ่งตรงกับประเพณีไหว้พระธาตุ แต่โดยทั่วไปมักมีการเล่นบอกไฟกันในช่วงเทศกาลเดือนยี่เพงหรือยี่เบ็ง(วันเพ็ญเดือน 12) ในการจับบอกไฟชาวบ้านแต่ละแห่งจะส่งบอกไฟของตนเองเข้าแข่งขันกัน และมีการแห่ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน บอกไฟมีหลายชนิด เช่น บอกไฟขึ้น บอกไฟหมื่น บอกไฟดอก(ดอกไม้เพลิง) บอกไฟดาว(พลุ) บอกไฟข้างร้อง เป็นต้น

2.9.4 ประเพณีเข้าอินทขิล

เป็นทำพิธีบูชาเสาอินทขิลหรือเสาสะดือเมือง จัดขึ้นทุกปีที่วัดเจติยหลวงวรวิหาร อำเภอเมืองเชียงใหม่ ในช่วงแรม 13 ค่ำ เดือน 8 ถึง ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเรียกว่า เดือนแปดเข้า เดือนเก้าออก โดยชาวบ้านพากันนำดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาเสาอินทขิล เรียกว่า ใส่ขันดอก เพื่อให้บ้านเมือง

มีความสงบสุข ซึ่งตั้งแต่อดีตมา ประชาชนต่างร่วมใจกันนำข้าวปลาอาหารมาร่วมทำบุญ นำการแสดงมาร่วมให้เกิดความสนุกสนานกันตลอดงาน

2.10 ประเพณีเดือน 10 เหนือ (ราวเดือนกรกฎาคม)

2.10.1 ประเพณีเข้าวัสสา (เข้าพรรษา)

ประเพณีเข้าพรรษา ชาวล้านนามักออกเสียงว่า เข้าวัสสา คือ การที่พระสงฆ์อยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งในช่วงฤดูฝน พระสงฆ์จะต้องหยุดเดินทางไปที่ต่างๆ และพักอยู่ที่ใดที่หนึ่งโดยไม่ไปแรมคืนที่อื่นภายในกำหนด 3 เดือน เรียกว่าเข้าวัสสา ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 เหนือ (เดือน 8 ภาคกลาง) ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกี้ยว (เดือน 11 ภาคกลาง) ชาวบ้าน ถือเป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่ง เพราะเป็นโอกาสที่จะได้ร่วมทำบุญเป็นพิเศษ โดยชาวพุทธทั้งหลายจะพากันไปใส่บาตร รับศีล ตอนกลางคืนมีการถวายเทียนเข้าพรรษา ก่อนจะถึงวันหรือเวลาถวายเทียน จะมีการแห่เทียนพรรษาไปตามหมู่บ้านต่างๆ เป็นที่สนุกสนาน มักจะมีพานทานขันข้าวหาคนตาย รวมทั้งการทานแด่พ่อแม่ ญาติตายาย ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย ในช่วงเข้าพรรษาชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ มีการฟังเทศน์ ฟังธรรม คนเฒ่าคนแก่จะมีการไปนอนวัดจำศีล ในกาครั้งนี้ ชาวบ้านจะมอบให้อาจารย์เป็นตัวแทนเตรียมขันดอก เพื่ออาราธนาพระเจ้าในวันเข้าพรรษาให้เข้าวัสสาด้วย สำหรับคนทั่วไปบางคนก็ตั้งใจงดเว้นบาปและถือศีล เช่น รักษาอุโบสถศีลตลอดพรรษา งดเว้นดื่มสุรา งดเว้นเนื้อสัตว์ตลอดพรรษา เป็นต้น

2.10.2 ประเพณีแหกนา (แหกนา)

พิธีแหกนาของชาวล้านนานั้นมีความหมายใกล้เคียงกับพิธีแหกนาของภาคกลาง หมายถึง การเริ่มลงมือ ครั้งแรกในการทำนา เช่น แหกไถ แหกหว่าน แหกปลุก แหกเกี่ยว แหกตี เป็นต้น เพื่อให้เป็นสิริมงคลอันจะยังผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ข้าวในนาโดยปราศจากสิ่งร้ายใด ๆ มารบกวน การแหกนา จะต้องหาวันหรือฤกษ์ยามที่ดี (วันเสาร์นั้นห้ามห้ามปลุกนาหว่านกล้าถือว่าเป็นวันไม่ดีสัตว์ต่าง ๆ จักเบียดเบียน) การแหกไถ จะมีการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ นับตั้งแต่วัวหรือควายพร้อมกับเครื่องไถนาครบชุด (รวมทั้งคราด จอบ เสียม มีดและขวานที่ใช้ในการทำนา) โดยเฉพาะชุดสะตวงหรือกระบะกบกล้วยซึ่งใช้สังเวยกั่วทำจตุโลกบาลทั้ง 4 และแม่โกสก(แม่โพสพ) แทนวางเครื่องสังเวยกั่วจตุโลกบาลทั้ง 4 รวมทั้งพระอินทร์ แม่ธรณีเจ้าที่ และมีเสื่อนา(ผีอารักษ์ที่นา) ซึ่งในกระบวนนั้นจะบรรจบด้วย ดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอกกล้วย ข้าวสุก หมาก พลู อาหาร หมาก เมียง บุหรี่ เป็นต้น นำไปจัดวางไว้บนแท่นสำหรับบูชาบางแห่งจะมีตาแหลวหรือเฉลว ไม้ว่อง หรือโชตอกไม้ไผ่ ส่วนปลายของไม้ว่องจะทอดลงมาข้างละประมาณ 2 วา มีปลาทำด้วยไม้ห้อยไว้ข้างละหนึ่งตัว มีกรวยข้าวตอกดอกไม้อันหนึ่งมัดติดกับไม้ไผ่นี้แล้วให้ปักไว้ติดกับรั้วราชวัตรตรงกึ่งกลางด้านตะวันออก มีเอื้องหมาย

นาหรือดอกพุดนามัดกับกิ่งพุทรา งานพิธีนี้ต้องมีผู้ไปช่วยงานหลายคน เพราะหากมีทั้งการแหกนาและหว่านกล้าพร้อมกัน ก็จะใช้คนมากถึง 5 - 7 คน ตำแหน่งในการทำพิธีนี้อาจทำที่มุมใดมุมหนึ่งของผืนนา แต่จุดที่ดีที่สุดคือ ไร่ปากทาง หรือกระตางนาแรกที่รับน้ำจากลำเหมืองเข้านา เมื่อทำพิธีกล่าวคำสังเวชเสร็จแล้ว ก็จะทำพิธีแรกไถ (โดยถือทิศตามการหันหัวของพญานาค ซึ่งกำหนดกันว่า เดือน 12-1-2 นาคเอาหัวไปวันออกเอาหางไปวันตก เดือน 3-4-5 นาคเอาหัวไปได้เอาหางไปเหนือ เดือน 6-7-8 นาคเอาหัวไปวันตกเอาหางไปวันออก เดือน 9-10-11 นาคเอาหัวไปเหนือเอาหางไปได้ นาคหันหัวไปทางทิศใดก็จะไถในทิศจากทางหัวไปทางหางนาค หากไถย้อนเกล็ดนาคแล้วจะไม่เป็นมงคล ผู้ไถนาจะไถผ่ารั้ว(อ่าน - ผ่าฮิ้ว)เลียบขอบคันนาไปจนสุดแดนแล้วไถวกกลับมา เป็นอันเสร็จจากการไถแรก หากแรกนาแบบไม่มีการหว่านกล้าด้วยก็จะไถผ่ารั้ว กลับมาแล้วก็จะปลงควายออกจากเครื่องไถและปล่อยให้ไปกินหญ้า) ส่วนเจ้าของก็จะเตรียมกล้าที่สูงพอได้ที่แล้วนำมาปลูกเอาฤกษ์ก่อนจำนวน 9 กอ หรือเรียกว่าข้าว แก้วต้นพี่น้อง มาปลูกในบริเวณที่ทำพิธีเสร็จพิธีอาจมีการเลี้ยงอาหารกลางวันกันด้วย

2.11 ประเพณีเดือน ๑๑ เหนือ (ราวเดือนสิงหาคม)

2.11.1 ประเพณีเอามือปลุกนา

เป็นประเพณีที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันทำนาเป็นเจ้า ๆ ไป ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า "ลงแขก" ช่วงเดือนนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านลงมือดำนาปลูกข้าว สมัยก่อนก่อนจะไม่มีเครื่องจักร แต่ระดมแรงมาช่วยกัน ให้เสร็จเป็นเจ้า ๆ ไป ผู้ใดที่เคยไปช่วยผู้อื่นพอถึงคราวตนปลูกข้าวผู้นั้นก็จะมาช่วย ส่วนเจ้าภาพก็จะเตรียมจัดข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงผู้ที่มาช่วยงาน ต่อมามีการว่าจ้าง เรียกกันว่า ใสรางวัล

2.11.2 ประเพณีฟังธัมม์

ในช่วงเข้าพรรษา จะมีการฟังธัมม์ โดยที่พระสงฆ์จะอ่านคัมภีร์ที่รักในโบสถ์ ซึ่งเนื้อหามักจะเป็นเรื่องจากชาดก ในการไปวัดเพื่อฟังธัมม์นั้น นอกจากผู้ไปจะต้องอาบน้ำชำระกายให้สะอาดและแต่งกายเรียบร้อยแล้ว ก็อาจนำเครื่องสักการะไปบูชาพระธรรมและนำเอาวัตถุไทยทานเช่น ข้าวสารหรือผลไม้ไปถวายวัดและนำเอาปัจจัยไปบูชาพระธรรมตามกำลังด้วย

2.11.3 ประเพณีสุชัญควาย

หลังจากที่ใช้ควายไถนา และปลูกข้าวกล้าในนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการสุชัญควาย เป็นการขอขมาควายที่ได้ใช้งานหรือทุบัติ โดยจะเชิญปู่อาจารย์มาประกอบพิธีกรรมให้ ซึ่งในคำกล่าวในพิธีกรรมนั้น นอกจากจะมีคำขอขมาแล้วจะมีคำกล่าวให้รำลึกถึงบุญคุณของควายอีกด้วย

2.12 ประเพณีเดือน 12 เหนือ (ราวเดือนกันยายน)

2.12.1 ประเพณีจากระข้าว

คือการทำบุญด้วยการบริจาคทานแก่พระสงฆ์ และอุบาสก อุบาสิกา ที่มาจำศีลอยู่ที่วัด โดยผู้ทำบุญมักเป็นผู้มีอันจะกิน จะมีการเตรียมไทยทาน ถิ่นท์เทศน์ถวายพระสงฆ์ มีการแสดงธรรม เช่น มังคลสูตร โลกวุฒิ สังคหะโลก และไชยน้อย เป็นต้น มีการเตรียมของกินของใช้มอบแด่คนเฒ่าคนแก่ที่มาถือศีล และเลี้ยงอาหารกัน ทั่วหน้า

2.12.2 ประเพณีวันสิบสองเพ็ง (เพ็ญเดือนสิบสองเหนือ)

เป็นประเพณีอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย โดยเชื่อว่า วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันแรม 14 ค่ำ เดือน 12 เหนือ(เดือน 10 ภาคกลาง) เป็นช่วงที่พญามารชาได้ปล่อยวิญญาณผู้ตายกลับมาสู่เมืองมนุษย์เพื่อมาขอรับส่วนบุญจากญาติพี่น้องลูกหลาน จึงมีการทำบุญอุทิศถึงผู้ตาย หากเป็นการอุทิศให้ผู้ที่ตายปกติก็จะมีภรรยาไปถวายพระที่วัดตามปกติ พระจะกรวดน้ำแก่กุศลโดยเอ่ยนามผู้ตายที่ถูกระบุชื่อ ถ้าอุทิศให้ผู้ที่ตายโหง ญาติจะนิมนต์พระมารับถวายอาหารนอกวัด เพราะเชื่อกันว่ามีตายโหงเข้าวัดไม่ได้ นอกจากนี้บางคนยังได้นิมนต์พระไปที่บ้านพร้อมถวายอาหาร (दानขันข้าว) อุทิศถึงผู้ตาย และมีการฟังธรรม จากคัมภีร์โบลาน เช่น เปตพลี มาลัยโผด มูลนิพพาน มหามูลนิพพานตำนานดอนเต้า และตำนานพระอินทร์

2.12.3 ประเพณีทานสลาก (สลากภัตต์)

ประเพณีการทานสลาก บ้างก็เรียกว่า กินข้าวสลาก หรือ ดานก้วยสลาก คือ งานประเพณีทำบุญสลากภัตต์ นิยมทำกันในช่วงราวปลายเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม โดยจัดข้าวปลาอาหารของกินของใช้ไปถวายแก่พระสงฆ์ และเพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับ การทำบุญทานสลากภัตต์จะไม่จำเพาะเจาะจงถวายแก่สงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง จึงทำสลากเขียนคำอุทิศส่วนกุศล แล้วนำไปรวมปะปนกัน เพื่อจัดแบ่งหารตามจำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์มา จากนั้นให้พระภิกษุสามเณรจับสลาก หากภิกษุหรือสามเณรรูปใดจับสลากได้ ก้วยสลาก (ไทยทาน) ชุดใดก็ยกถวายแก่พระสงฆ์หรือสามเณรรูปนั้น วันงานทานข้าวสลากนี้ ชาวบ้านจะนัดหมายวันทำพิธี โดยให้มีงาน 2 วัน คือวันแต่งดาหรือวันสุกดิบ และวันถวายทาน ในวันแต่งดาทุกหลังคาเรือนจะจัดหาวัตถุของกินของใช้ตามกำลังศรัทธา มาไว้ ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างบ้านไม่ว่าใกล้หรือไกลเมื่อรู้ข่าวก็จะพากันมาช่วยและร่วมบริจาค จตุปัจจัยสมทบในการบำเพ็ญทานตามสายญาติของตน

3. ความสัมพันธ์ของชุมชนริมถนนท่าแพต่อเชียงใหม่

ถนนท่าแพเป็นถนนเส้นที่ตั้งอยู่บนแนวแกนหลักตามความเชื่อในการสร้างเมืองของ พญามังราย (พญามังรายตัดสินใจสร้างเมืองเชียงใหม่ ณ บริเวณที่เป็นเมืองในปัจจุบัน เนื่องจากได้ ทรงเล็งเห็นว่าบริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีชัยภูมิที่เหมาะสม ทั้งได้ทรง เล็งเห็นลักษณะพิเศษถึง 7 ประการ รวบรวมเรียกว่าเป็นชัยมงคล 7 ประการของเมือง ซึ่งหนึ่งในนั้นเป็น เหตุผลในแง่การเลือกทำเลที่ตั้ง ที่มีความลาดเอียงของพื้นที่จากตะวันตกที่เป็นเทือกเขาตอยสุเทพไป ตะวันออกซึ่งเป็นแม่น้ำปิง ลักษณะพื้นที่แบบนี้ดีต่อการระบายน้ำโดยธรรมชาติ จึงได้วางแนวถนนเป็น แกนหลักของเมืองเชื่อมทิศตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกัน โดยมีถนนท่าแพทำหน้าที่เชื่อมพื้นที่ บริเวณแม่น้ำปิงมาสู่ประตูท่าแพ ซึ่งเป็นหนึ่งในห้าประตูเมืองเชียงใหม่ ดวงจันทร์ อภาวชิรุตม์ เจริญเมือง.2541 : 45) ทำหน้าที่เสมือนเส้นทางเข้าประตูหน้าบ้านของเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ ถนนสาย นี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง และเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้า เนื่องจากการเป็นถนนเส้นที่บรรจบกับแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมขนส่งหลักทางน้ำใน สมัยก่อน

รูปที่ 2.2 แสดงบรรยากาศการค้าขายริมถนนท่าแพประมาณปี พ.ศ. 2410 ซึ่งเป็นแหล่ง อาศัยและย่านการค้าของพ่อค้าชาวพม่า เจี้ยวและตองซู่ มีการขายเพชร พลอย ผ้า และสินค้า จากพม่า

ที่มา : จากหนังสือเรื่อง ภาคพายัพแสนไกล ของศาสตราจารย์ ดร.แดเนียล แมคกิลวารี ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2498 ดร.แดเนียล แมคกิลวารี มาถึงเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2407

จาก (ภาพที่ 2.2) แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศการค้าขายบนถนนท่าแพเมื่อศตวรรษที่ผ่านมา จากประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่หลังจากที่พม่ายกทัพมาตีเชียงใหม่ได้เพียงสามวัน จากนั้นนับตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2101 – 2317 เป็นเวลาทั้งสิ้น 216 ปี เชียงใหม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จนในที่สุดพระยาจำบ้านกับพระยาภาววิไลได้ร่วมมือกับพระเจ้าตากสิน ขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จและได้เริ่มฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ โดยเริ่มกวาดต้อนพลเมืองเชียงใหม่ที่หลบเข้าป่าให้กลับคืนเมือง รวมถึงการกวาดต้อนคนจากสิบสองปันนา ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเขิน และยองมาเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2339 (สุตารา สุจฉายา. 2540 : 52 – 55) จากนั้นเชียงใหม่จึงเต็มไปด้วยผู้คนจากที่ต่างๆเข้ามาอยู่อาศัย รวมถึงชาวตะวันตกและชาวจีนก็ได้เริ่มเข้ามาในรัชกาลที่ 5 ซึ่งทำให้ถนนท่าแพเริ่มมีความสำคัญขึ้นในฐานะพื้นที่หลักทางเศรษฐกิจ ดังที่ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์. 2541 : 45) กล่าวไว้ว่า “จะเห็นได้ว่าเมื่อคนจีนมาอยู่ในเชียงใหม่ในช่วงหลังจากพระยาภาววิไลกอบกู้เมืองแล้ว จะเกิดชุมชนจีนนิยมทำการค้าขายและสมัยนั้นน้ำแม่ปิงเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมขนส่งที่มาจากกรุงเทพฯ ...เมื่อสินค้ามาถึงเมืองเชียงใหม่จะมีการขนถ่ายบริเวณ ท่าแพ ซึ่งแต่เดิมอยู่ติดกับลำน้ำปิง แต่ต่อมอลำน้ำเปลี่ยนทางเดินและแคบลงจึงทำให้บริเวณท่าแพปัจจุบันอยู่ห่างจากแม่น้ำปิง

ด้วยความเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ บริเวณริมสองฝั่งถนนท่าแพจึงเป็นพื้นที่ที่มีคนจำนวนมากมาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพ ผู้คนต่างเผ่าพันธุ์ ต่างเชื้อชาติ ทั้งชาวพม่า ชาวเงี้ยว ชาวตองซู่ (ชนเผ่าหนึ่งของพม่า) ชาวไทยพื้นเมือง ชาวจีน หลายชาติหลายภาษา สลับสับเปลี่ยนกันเข้ามาทำการค้าขาย รวมไปถึงการอยู่อาศัยในบริเวณริมสองฝั่งถนนเส้นนี้ ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นการค้าในเขตอาคารบ้านเรือนของตนเองและการค้าขายริมถนน นอกจากนี้ด้วยความเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเข้าสู่กำแพงเมือง ดังนั้นเมื่อมีพิธีการสำคัญต่างๆ เช่น การต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองคนสำคัญ หรือพิธีการในเทศกาลสำคัญต่างๆของเมือง เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ ถนนสายนี้จึงถูกกำหนดให้เป็นเส้นทางหลักสำหรับการประกอบพิธีการสำคัญเหล่านั้นมาโดยตลอด ส่งผลให้พื้นที่บริเวณนี้มีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา

รูปที่ 2.3 ถนนท่าแพ ประมาณปี พ.ศ. 2445 (ร.ศ.121) ถ่ายจากสี่แยกอุปกุด ประมาณ พ.ศ. 2445 เข้าใจว่าคงเป็นขบวนแห่ เพราะมีคนถือตุงเป็นทิวแถว รั้วไม้ไผ่ซ้ายมือของภาพคือ ที่ทำการแขวงเชียงใหม่ (เดิมตั้งอยู่ที่นี้) ปลายถนนในภาพคือ สะพานแม่ข่า ที่มา ; หนังสือที่ระลึกในโอกาส การจัดนิทรรศการภาพถ่าย เชียงใหม่เมื่อวันวาน สิงหาคม 2535 (บุญเสริม สาทรรักษ์. 2535 : 4)

รูปที่ 2.4 ถนนท่าแพ ประมาณปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ.116) เมื่อประมาณปี พ.ศ.2440 ปลายถนนคือสะพานแม่ข่า มุมขวาคือวัดแสนฝาง โปรดสังเกตร่างกายของคนเดินถนน มุมซ้ายสุดของภาพ ผู้ชายและผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอกสามส่วนผู้ชายนุ่งผ้าต้อย ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น มุมขวาของภาพจะเห็นว่ามีกรปลูกต้นกระเบาข้างถนน ที่มา ; หนังสือที่ระลึกในโอกาส การจัดนิทรรศการภาพถ่าย เชียงใหม่เมื่อวันวาน สิงหาคม 2535 (บุญเสริม สาทรรักษ์. 2535 : 6)

รูปที่ 2.5 ถนนท่าแพ ถ่ายจากเชิงสะพานนวรัฐไปทางทิศตะวันตก ขณะนั้นเกิดน้ำท่วมใหญ่ท่วมตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย บรรดาพ่อค้าแม่ค้าต้องอพยพมาขายของริมถนนท่าแพ มุมซ้ายของภาพคือ วัดอุปกุศพม่า ซึ่งเป็นสถานที่เตรียมสร้างพุทธสถานเชียงใหม่ที่มา ; หนังสือที่ระลึกในโอกาส การจัดนิทรรศการภาพถ่าย เชียงใหม่เมื่อวันวาน สิงหาคม 2535 (บุญเสริม สารทภัย.2535 : 6)

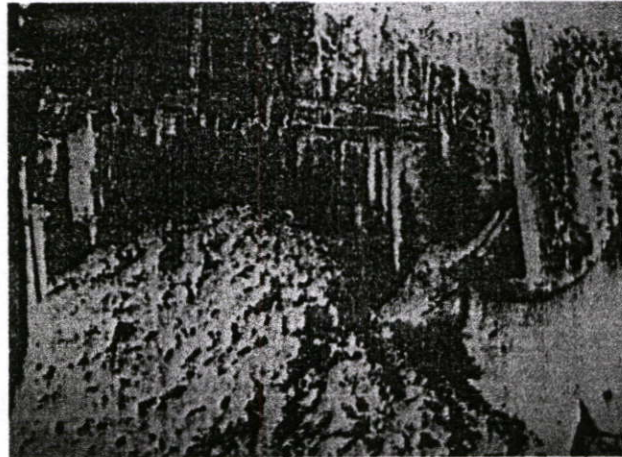

รูปที่ 2.6 ภาพถ่ายในอดีตของประตูท่าแพ ซึ่งไม่ได้ระบุปีไว้
ที่มา : อ่างโน นครเชียงใหม่.2548 [Internet]

ประตู่ท่าแพตามตำนานและแผนที่ระบุว่า อยู่ทางทิศตะวันออกแต่เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในประวัติแล้ว ประตูเชียงเรือกน่าจะอยู่ทางทิศตะวันออกด้วย กล่าวคือในช่วงสมัยพระเจ้าติโลกราช ครองเมืองเชียงใหม่ พระบรมไตรโลกนาถแห่งอยุธยาได้ส่งหาญพรหมสะท้านมาเป็นไส้ศึกลอบเข้าเมืองเชียงใหม่ เพื่อทำลายต้นนิโครธ ในตำนานระบุว่าต้นไม้นี้อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และหาญพรหมสะท้านลอบเข้าทางประตูเชียงเรือก จากลักษณะภูมิประเทศประตูนี้น่าจะอยู่ทางทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ เพราะการที่จะลอบเข้ามาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือควรจะเข้าทางประตูทิศเหนือหรือประตูทิศตะวันออก แต่ทางทิศเหนือเรียกประตูนี้ว่า ประตูหัวเวียง เพราะหลังจากเหตุการณ์ลอบเข้าเมืองของหาญพรหมสะท้านแล้วถูกจับได้โดยส่งออกทางประตูทิศเหนือคือประตูหัวเวียง ซึ่งมีระบุไว้ชัดเจนในตำนานราชวงศ์ปกครณ์ ดังนั้นประตูที่ลอบเข้าจึงอยู่ทางทิศตะวันออก คือประตูท่าแพปัจจุบัน แต่เรียกว่าประตูเชียงเรือก มีหลักฐานยืนยันอีกจุดหนึ่งคือ ในช่วงที่เจ้าอนุวงศ์บฏตอกกรุงเทพฯ ๙ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลมีหนังสือให้ทางเมืองเชียงใหม่ยกทัพไปช่วยในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่า เจ้ามหาวังสะได้ยกทัพออก"เจ้ามหาวังสะมหาอุปราชา ขึ้นมาครองอยู่ได้ 15 วัน เจ้ามีพระทัยอันกล้าหาญชำนาญ ด้วยการสงครามมากนัก ก็จัดริพลคนศึกโยธาหาญ 5,000 คน ถึง ณ วันศุกร์ เดือน 7 แรม 2 ค่ำ ยามกองงาย เจ้าเสด็จยกจตุรงค์เสนาโยธาออกจากเวียงด้วยประตูเชียงเรือกและทำแพกล้าวันออก"

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าทิศตะวันออกคือ ประตูเชียงเรือก ซึ่งเป็นประตูเดียวกันประตู ท่าแพชั้นใน ส่วนชั้นนอกบริเวณกำแพงดินชื่อประตูท่าแพชั้นนอกโดยมีหลักฐานในตำนานราชวงศ์ปกครณ์และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่าช่วง พ.ศ. 2368 เกิดเหตุการณ์เป็นกลางขึ้นและบันทึกว่า วันเสาร์ เดือน 8 ขึ้น 14 ค่ำ เก้งเข้ามาถึงตีนเวียงชั้นนอกประตูท่าแพ (สงวน โชติสุขรัตน์. 2510 : 134) ข้อ่าพิจารณาคือ ประตูทางทิศตะวันออกมีเรียกชื่อได้ 2 ชื่อ คือ ชั้นในเรียกว่าประตูท่าแพชั้นในและประตูเชียงเรือก ส่วนชั้นนอกเรียกว่าประตูท่าแพชั้นนอก พงศาวดารโยนกกล่าวถึงการสร้างเมืองเชียงใหม่ว่า "พญามังรายให้ขุดกรุยเขตที่จะขุดคูและก่อกำแพงพระนคร เอกชัยภูมิปานั้นไว้เป็นกลางใจเมือง แล้ววัดแต่ใจเมืองออกไปด้านละ 1,000 วา โดยรอบเป็นขนาดวงกำแพง พระนคร" แล้วท้าวเธอรำพึงในพระทัยว่า อาตมาสร้างพระนครครั้งนี้เป็นการใหญ่ ควรขอเชิญหายทั้งสอง คือพระยาร่วงเมืองสุโขทัย และพญาจ่าเมือง เมืองพะเยา มาปรึกษาหรือให้พร้อมกัน คิดแล้วดังนี้จึงมีพระราชสาส์นให้ราชบุรุษไปอันเชิญสหายเจ้าทั้งสองนคร พญาจ่าเมืองและพระยาร่วงเจ้าได้ทราบก็มาสู่สถานที่นั้นพร้อมกัน พญาเม็งรายก็จัดการต้องรับสหายทั้งสอง แล้วแจ้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้พระยาทั้งสองฟังทุกประการ แต่พระยาร่วงเจ้ากล่าวว่า ควรรำพึงถึงกาลภายหลังทั้งสองกาล คือกาลสมบัติและกาลวิบัติก่อน ภายหลังบุคคลผู้มีปัญญาจักดูแคลนว่าบุรีรำพึงถึงกาลภายหลังภายหลัง เบื้องว่ากาลวิบัติคืออมิตรข้าศึกมาแวงวังขับเวียง หากคนจะเผ่าแทนมิได้ พอได้เต็มก็จักหาภายหลัง ข้ามักใคร่ตั้งแต่ชัยภูมิไปเพียงด้านละ

500 วา เป็นเมืองกว้าง 1,000 วา ก็พอสมควร เมื่อสืบไปภายหน้า ฝีมือกาลสมมติบ้านเมืองเจริญมากหลายขึ้น เมืองก็หากจะกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งไปตามกาลสมัย”ในศิลาจารึกวัดเชียงมั่นซึ่งจารึกในปี พ.ศ. 2124 หลังการสร้างเมืองเชียงใหม่ 285 ปี ได้กล่าวถึงการสร้างเมืองเชียงใหม่ “ศักราช 358 (พ.ศ. 1839) ปีรวายสัน เดือนวิสาขะ ออก 8 ค่ำ วัน 5 ไทยเม็งเปล้า ยามแตรรุ่งแล้วสองลูกนาที ปลายสองบาทนวลัคนาเสวยนวางค์พฤหัสโนป็นราชี พญามังรายเจ้าและพญาจ่าเมือง พญาร่วง สามตนตั้งหอนอนในที่ชัยภูมิราชมณเฑียร ชุดคือ ก่อตรีบูร ทั้งสี่ด้านและก่อนพระเจดีย์ทิศที่หอนอนบ้านเชียงมั่น...” ในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น ระบุว่าเมืองเชียงใหม่ครั้งพญามังรายสร้างนั้นเป็นกำแพงสามชั้นรูปสี่เหลี่ยม เมืองเชียงใหม่ในสมัยพญามังราย มีกำแพงเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีประตูเมือง 4 ประตูคือ 1. ประตูหัวเวียง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นประตูช้างเผือก) 2. ประตูท่าแพ 3. ประตูท้ายเวียง (ภายหลังเป็นชื่อเป็นประตูเชียงใหม่) 4. ประตูสวนดอก กำแพงเมืองเชียงใหม่ในสมัย พระยามังรายมีขนาดกว้าง 900 วา ยาว 1,000 วา มีหนองน้ำขนาดใหญ่ชื่อว่าหนองบัวตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีกำแพง 3 ชั้นจริงหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามก่อนสมัยของพ่อขุนรามคำแหงนั้นเมืองสุโขทัยมีคูน้ำ - คันดิน 3 ชั้น ในผังรูปสี่เหลี่ยม ส่วนเมืองพะเยาซึ่งอยู่ในผังรูปสี่เหลี่ยม และเวียงท่าช้างทองอยู่ในผังรูปน้ำเต้า ต่างเป็นเมืองโบราณที่มี คูน้ำ - คันดิน ล้อมรอบเพียง 1 ชั้น

รูปที่ 2.7 เป็นกำแพงดินในอดีตที่สร้างขึ้นบริเวณคูเมือง 4 ด้านเพื่อป้องกันข้าศึกศัตรูเข้ามาในเมือง

ที่มา : ภาพถ่ายจาก บุญเสริม สารทภัย.2548 [Internet]

ที่ตั้งของถนนท่าแพ

- ทิศเหนือ จรดกับถนนช้างม้อย ซึ่งมีอาคารศาสนสถานและอาคารราชการเป็นจำนวนมาก
- ทิศใต้ จรดกับถนนลอยเคราะห์ และเป็นเส้นทางที่มีการคมนาคมคับคั่ง เพราะจรดกับเส้นทางไปไนท์พลาซ่า ซึ่งเป็นถนนเศรษฐกิจที่สำคัญของเมือง
- ทิศตะวันออก จรดกับถนนเจริญเมือง และมีสะพานนวรัฐซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำปิงและมีความเก่าแก่มาก มาพอกกับเมืองเชียงใหม่จะเป็นสะพานข้ามแม่น้ำปิงซึ่งเป็นทางเข้าเมือง
- ทิศตะวันตก จรดกับถนนคชสาร ซึ่งติดกับประตูท่าแพเป็นประตูทางเข้าเมืองและเป็นประตูที่เก่าแก่มีความสำคัญ และมีประวัติอันยาวนาน

การพัฒนาที่เกิดขึ้นส่งผลให้ถนนท่าแพเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการก่อสร้างอาคารใหม่ขึ้นมากมายเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ที่ราวปี พ.ศ. 2505 เรื่อยมา ดังนั้นอาคารบ้านเรือนแบบเก่าบนถนนจึงถูกทุบทำลายทิ้งแล้วสร้างอาคารรูปแบบใหม่ขึ้นมาทดแทน ประกอบกับการนำป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ขึ้นติดตั้งบนอาคารเพื่อหวังผลทางธุรกิจ ดังนั้นบรรยากาศสองฝั่งของริมถนนท่าแพในยุคที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู จึงเต็มไปด้วยสีล้นของป้ายโฆษณาและรูปแบบอาคารใหม่ที่สูง 16 – 20 เมตร สอดแทรกด้วยอาคารเก่าที่อายุราว 50 -90 ปีประปราย

สภาพความเจริญทางเศรษฐกิจที่เคยเติบโตอย่างต่อเนื่องกลับหยุดชะงักลงกว่าหนึ่งศตวรรษหรือราวปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาเมื่อแหล่งศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการค้าได้ขยายตัวไปยังทำเลอื่นๆที่มีศักยภาพสูงกว่า จากนั้นมาถนนท่าแพจึงค่อยๆเปลี่ยนสภาพกลายเป็นเพียงทางผ่านเท่านั้น ปัจจุบันถนนท่าแพที่ครั้งหนึ่งเคยทำหน้าที่เป็นเส้นทางหลักสู่ประตูทางเข้าเมืองเชียงใหม่รายล้อมสองฝั่งข้างทางด้วยสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองที่สวยงาม ได้กลายเป็นถนนที่มีรถวิ่งผ่านด้วยความเร่งรีบผลิตควันเสียเต็มท้องถนน อาคารบ้านเรือนแบบโบราณแทบไม่มีเหลือให้เห็น แต่กลับเต็มไปด้วยอาคารสูงและอาคารพาณิชย์ที่สร้างขึ้นบดบังทัศนียภาพของศาสนสถานรวมถึงการติดตั้งป้ายโฆษณาสีล้นฉูดฉาด สิ่งต่างๆเหล่านี้นับเป็นปัญหาที่ทำทลายกระบวนการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี และเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องรีบทำการแก้ไขก่อนที่ประวัติศาสตร์ของถนนสายนี้จะสิ้นสุดลงไปก่อนเวลาอันสมควร

2.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

2.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร

ลักษณะทางกายภาพของอาคารที่ทำการศึกษา ได้แก่

- รูปแบบและสภาพของอาคาร
- อายุของอาคาร
- ประโยชน์ใช้สอย
- การซ่อมแซมและดัดแปลงอาคาร

โดยคำนึงถึงความกลมกลืนของรูปแบบและส่วนประกอบของอาคาร ความกลมกลืนของวัสดุ ก่อสร้าง สี และพื้นผิว ความเหมาะสมในด้านความสูงและสัดส่วนของอาคาร ทั้งนี้เพื่อที่การซ่อมแซม ดัดแปลง หรือก่อสร้างอาคารใหม่จะได้กระทำโดยไม่ทำลายความงามของอาคารเก่า (แผนกวางแผน และพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น.2527 : 32)

2.1.1.2 ระบบโครงข่ายโทรคมนาคมขนส่ง

ถนนเป็นองค์ประกอบหลักของเมือง ทำหน้าที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆของเมืองเข้าด้วยกัน และยังเป็นส่วนเชื่อมโยงเมืองเข้ากับระบบสัญจรไปยังที่อื่นๆอีกด้วย ประเภทต่างๆของถนนในเมือง แบ่งออกได้เป็น 5 ระดับด้วยกัน คือ

ก. ถนนสายประธาน (Highway) ได้แก่ ถนนเชื่อมระหว่างเมือง เป็นถนนสายใหญ่ รถสามารถแล่นได้ด้วยความเร็วสูง มีความกว้างมากกว่าถนนประเภทอื่น

ข. ถนนสายหลัก (Primary Distributor) ได้แก่ ถนนที่เป็นถนนสายหลักของเมืองตัดผ่านพื้นที่ส่วนใหญ่ของตัวเมือง มีรถสัญจรไปมามากกว่าสายอื่น มักเป็นถนนสายที่มีสถานที่สำคัญของจังหวัดตั้งอยู่

ค. ถนนสายรอง (District Distributor) ได้แก่ ถนนที่แยกย่อยออกจากถนนสายหลักของเมือง มีการสัญจรหนาแน่นรองมาจากถนนสายหลัก

ง. ถนนสายย่อย (Local Distributor) ได้แก่ ถนนที่แยกออกจากถนนสายรองมีการสัญจรหนาแน่นปานกลางถึงเบาบาง

จ. ถนนทางเข้า (Access Road) ได้แก่ ถนนที่แยกเข้าสู่สถานที่ต่างๆ มีการสัญจรเบาบางกว่าถนนประเภทอื่น

ถนนระดับสายหลัก สายรอง สายย่อยและทางเข้าเป็นส่วนของถนนที่อยู่ในเมือง ถนนที่มีความสำคัญมากกับทัศนียภาพของเมืองในสวนรวมคือถนนสายหลักและถนนสายรองเนื่องจาก ถนนสองระดับนี้ เป็นส่วนเชื่อมโยงจุดสำคัญของเมืองทั้งที่หมายตา ย่านสำคัญสถานที่สำคัญใน ระดับเมือง ซึ่งคนส่วนใหญ่จะต้องใช้และผ่านไปมาเป็นประจำ จึงเป็นถนนที่สื่อความหมายของตัวเมือง ได้ดี ที่ผู้มาเยี่ยมเยือนควรประทับใจในทัศนียภาพในแนวถนนเหล่านี้

1. ข้อพิจารณาในการปรับปรุง

ก. การเสริมทัศนียภาพของการเข้าสู่เมืองบริเวณที่ถนนสายประธาน

เชื่อมต่อการเข้าสู่ถนนสายหลักของเมือง ถือเป็น "ส่วนเข้าถึง" ของตัวเมืองซึ่งหากได้รับการเสริม ความสำคัญทางทัศนียภาพบางประการ จะทำให้ผู้ที่กำลังเดินทางเข้าสู่ตัวเมือง มีความกระตือรือร้น หรือตื่นเต้นที่จะรู้สึกว่าได้เดินทางมาสู่จุดหมายปลายทางแล้ว

การเสริมทัศนียภาพนี้อาจทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การเลือกใช้วัสดุพืชพันธุ์ที่ต่างออกไปจาก บริเวณที่ผ่านมา ป้ายแสดงข้อความการต้อนรับ การทำซุ้มประตูทางเข้าในกรณีที่ดินไม่กว้างมาก เกินไป การใช้ประติมากรรมที่มีขนาดสัดส่วนกับความกว้างของถนน และระยะการมองของผู้ที่กำลัง เดินทางมาถึง

บางครั้งบริเวณส่วนเข้าถึงของเมือง อาจมีองค์ประกอบที่แสดงความเป็นเมืองชัดเจนอยู่แล้ว ก็ อาจไม่จำเป็นต้องเน้นในเรื่องนี้มากนัก เช่น มีแม่น้ำ สะพาน กลุ่มอาคารสูง ฯลฯ เพียงทำมุมมองนั้นให้ ดูเรียบร้อยงดงาม ก็สามารถสร้างความประทับใจได้ในตนเองเดียวกัน

ข. การมีขนาดของถนนที่เหมาะสมกับปริมาณการสัญจร ถนนควรมีความ

กว้างขวางพอที่รถจะสัญจรได้โดยไม่มีการติดขัดมีจำนวนช่องทางวิ่งมากพอที่จะจุปริมาณรถที่ต้องการ ในถนนช่วงนั้นๆได้ ในบางกรณีการมีช่องจอดในถนนที่มีการจราจรสูง ก็เป็นการเพิ่มการติดขัดให้กับ การจราจร หากยกเลิกช่องจอดในถนนเหล่านั้นจะเป็นการเพิ่มช่องทางวิ่ง ทำให้ถนนสายนั้นๆสามารถ รองรับปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นได้

ค. การคำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัย ได้แก่ การที่มีความ

สะดวกในเรื่องระยะเลี้ยว มีระบบป้ายบอกทิศทางที่ชัดเจนและวางตำแหน่งที่เหมาะสม ความไม่สับสนในเรื่องทางแยกและทิศทาง การมีเส้นแบ่งช่องวิ่งที่ชัดเจน การมองเห็นรถหรือคนที่กำลังสัญจร มาถึงบริเวณจุดตัดของเส้นทางมีไฟแสงสว่าง

ง. ความสวยงามในแนวถนนการวางเส้นทางเป็นแนวตรงยาวที่ต่อเนื่องกัน

มากไปทำให้เกิดมุมมองที่น่าสนใจ ควรมีขอบทางที่ชัดเจนมีระเบียบ ผิวจราจรมีความราบเรียบสม่ำเสมอ เป็นต้น

จ. ความสวยงามของภาพที่มองเห็นได้จากถนน ได้แก่ ทางเท้าสะอาดเป็น

ระเบียบ อาคารมีลักษณะกลมกลืน ทั้งนี้ได้หมายความว่าทุกอาคารในแนวถนนจะต้องเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด แต่หมายความว่ารูปแบบไปด้วยกันโดยดีโดยรวม บางเมืองถึงกับมีระเบียบควบคุมการใช้สีของอาคาร ระเบียบของป้ายอาคารร้านค้า ป้ายโฆษณาต่างๆ ก็เพื่อผลทางด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภาพที่ปรากฏ ต้นไม้ในแนวถนนควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ตัดแต่งให้อยู่ในสภาพที่มีรูปทรง ของต้นกิ่งก้านสมบูรณ์ (กองวางแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2531 : 6 – 10)

2.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ

การจัดทำสิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณนั้นมีข้อคำนึงถึงอยู่ในลักษณะเดียวกันกับสถาปัตยกรรม นั่นคือ การคำนึงถึงรูปแบบและการกำหนดตำแหน่ง ถึงแม้ว่าสิ่งประกอบบริเวณนี้จะดูเหมือนเป็นการตกแต่งประดับประดาในขั้นสุดท้าย ในการเสริมความงามให้กับเมือง แต่ก็มี ความสำคัญมากในการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับย่านหรือเมืองนั้น รูปแบบของสิ่งก่อสร้างนี้ไม่สามารถออกแบบให้เป็นต้นแบบหรือต้นฉบับได้ เพราะในแต่ละท้องถิ่นก็มีความเป็นอยู่ มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

1. ข้อพิจารณาในเรื่องรูปแบบของสิ่งก่อสร้าง และสิ่งประกอบบริเวณ

ก. คำนึงถึงรูปแบบเดิมของท้องถิ่น โดยนำเอารูปแบบของสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ในบริเวณเดิมนั้นนำมาเป็นแนวทาง ทั้งนี้เพราะสิ่งประกอบบริเวณนี้จะเหมือนการตกแต่งและจะเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ข. คำนึงถึงความกลมกลืน ของสิ่งประกอบบริเวณทั้งหมด โดยที่รูปแบบของสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งประกอบบริเวณของแต่ละย่าน แต่ละบริเวณ หรือแต่ละเมือง ควรมีความกลมกลืนต่อเนื่อง ไปด้วยกัน ตัวอย่างเช่น การกำหนดหรือออกแบบจัดทำให้ ป้าย รั้ว กำแพง ม้านั่ง กระบะต้นไม้ เสาไฟฟ้า ในย่านหนึ่งๆ ให้คล้ายคลึงในขนาดสัดส่วน วัสดุที่ใช้ รวมทั้งสีสันทันที่เกิดขึ้น

ค. คำนึงถึงการใช้งานกลางแจ้ง สิ่งก่อสร้างเหล่านี้จะเป็นการใช้งานกลางแจ้ง จึงต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษถึงความทนทานต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศ ทั้งแสงแดด ฝน และความชื้น รวมทั้งทนทานต่อสภาพแวดล้อมอื่นๆ ของเมืองด้วย เช่น ฝุ่นละออง ความสกปรก เพราะสิ่งของสาธารณะนั้นจะคาดหวังการดูแลรักษาเช่นสมบัติของเอกชนไม่ได้ ปัญหาเกี่ยวกับการดูแลรักษาจึงจำเป็นต้องเป็นข้อที่ควรคำนึงถึง ประกอบกับการพิจารณารูปแบบด้วย เช่น ม้านั่ง ซึ่งออกแบบให้มีชอกมุมอันที่น้ำฝนจะซังนองอยู่ ทำให้เกิดการผุพังได้ หรือก่อให้เกิดชอกมุมที่เป็นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

ง. คำนึงถึงการใช้งานของคนจำนวนมาก ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งประกอบเมือง ซึ่งมีผู้ใช้สอยจำนวนมากและมีความระมัดระวังในการใช้งานต่างกัน โดยมีทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ รูปแบบจึงต้องมีความทนทาน แน่นหนากว่าสิ่งประกอบบริเวณโดยปกติทั่วไปที่ใช้งานในกลุ่มคนจำนวนน้อยกว่า

จ. คำนึงถึงรูปแบบที่ไม่โดดเด่น สิ่งประกอบบริเวณนั้นก็เพียงสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้มีความจำเป็นที่จะต้องให้โดดเด่นเห็นชัดจากระยะไกลหรือจำเป็นต้องให้สะดุดตาแก่ผู้พบเห็นเป็นประจำสำคัญ แต่ควรเป็นการสนองต่อการใช้งานให้ได้ดีที่สุดมากกว่า อย่างไรก็ตามในบางครั้งสิ่งประกอบเหล่านี้ก็อาจเป็นที่หมายตาของย่านหรือของเมืองได้ด้วย

ฉ. ในบางโอกาสอาจมีการใช้งานได้หลายประเภท รูปปั้นของสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งประกอบบริเวณนี้อาจมิใช่เป็นการออกแบบ เพื่อสนองการใช้งานเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว

2. ข้อพิจารณาในเรื่องตำแหน่งของสิ่งก่อสร้าง และสิ่งประกอบบริเวณ

ก. คำนึงถึงการใช้งาน กล่าวคือ เพื่อตอบสนองประโยชน์สูงสุดในการใช้งานซึ่งสิ่งประกอบบริเวณในแต่ละประเภท หรือประเภทเดียวกันแต่ต่างที่ ก็อาจมีข้อควรคำนึงถึงในการกำหนดที่แตกต่างกันไป

ข. คำนึงถึงมุมมอง โดยควรมีการคำนึงถึงผลกระทบทางด้านมุมมองหรือทัศนียภาพซึ่งเกิดจากการจัดวางสิ่งประกอบบริเวณลงไป (กองวางแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

2.1.1.4 กิจกรรมของชุมชน

ได้แก่ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนประกอบกับการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนเป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว บางกิจกรรมทำให้ผู้คนมาเยี่ยมเยือนเมืองนั้น เกิดความสนใจที่จะเข้าไปสัมผัสและเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆด้วย กิจกรรมนี้มีได้ หมายถึง เฉพาะงานเทศกาลพิเศษ แต่หมายถึงกิจกรรมประจำวันของคนภายในชุมชนด้วย เช่น กิจกรรมค้าขาย กิจกรรมพักผ่อน การพบปะ เสียงหัวเราะ การพูดคุย เป็นต้น (กองวางแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2531 : 1 – 2)

2.1.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามที่ได้ให้จำแนกทำกฎกระทรวง ฉบับที่ 44 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ให้เป็นไป ดังต่อไปนี้

- (1) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยซึ่งมีใช้อาคารขนาดใหญ่ สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ
- (2) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยซึ่งมีใช้อาคารขนาดใหญ่ สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ
- (3) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยซึ่งมีใช้อาคารขนาดใหญ่ สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ
- (4) ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อพาณิชยกรรม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ
- (5) ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ให้ใช้ประโยชน์เพื่ออุตสาหกรรมและคลังสินค้า สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการให้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมอีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ
- (6) ที่ดินประเภทคลังสินค้า ให้ใช้ประโยชน์เพื่อคลังสินค้าอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการบรรจุสินค้าในภาชนะโดยไม่มีการผลิต อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการประกอบชิ้นส่วนต่างๆโดยไม่มีการผลิต และอุตสาหกรรมบริการ ที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญหรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือ

สิ่งแวดล้อม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมได้อีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

(7) ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ ให้ใช้ประโยชน์เพื่ออุตสาหกรรม อุตสาหกรรมในครอบครัว สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมได้อีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

(8) ที่ดินประเภทเกษตรกรรม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรม หรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มเติมได้อีกไม่เกินร้อยละ 10 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ

(9) ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณะประโยชน์เท่านั้น

(10) ที่ดินประเภทสถานศึกษา ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณะประโยชน์เท่านั้น

(11) ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อเกษตรกรรม หรือเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่

(12) ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น อุตสาหกรรมหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เท่านั้น

(13) ที่ดินประเภทสถานศาสนา ให้ใช้ประโยชน์เพื่อศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนา การศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณะประโยชน์เท่านั้น

(14) ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการของรัฐ กิจการเกี่ยวกับการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือสาธารณะประโยชน์เท่านั้น

2. การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ตามที่ได้ให้จำแนกกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2527) ออกตามความในพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ. 2518 ข้อที่ 1-18

อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 5 และ มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ. 2518 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ใช้ผังเมืองรวมบังคับในท้องที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลข้างเผือก ตำบลป่าตัน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลสุเทพ ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลศรีภูมิ ตำบลข้างม่อย ตำบลวัดเกต ตำบลพระสิงห์ ตำบลข้างคลาน ตำบลท่าศาลา ตำบลหายยา ตำบลหนองหอย ตำบลป่าแดด ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ และตำบลหนองจ่อม ตำบลสันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ภายในแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้

การวางและจัดทำผังเมืองรวมตามกฎหมายกระทรวงนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนา การดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภคบริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อมในบริเวณแนวเขตให้เป็นเมืองหลักทางภาคเหนือของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผังเมืองรวมตามกฎหมายกระทรวงนี้ มีนโยบายและมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตโดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- (1) พัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของภาคเหนือ โดยเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- (2) พัฒนาและส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
- (3) ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมซึ่งมีคุณค่าทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่
- (4) ส่งเสริมอุตสาหกรรมหัตถกรรม และอุตสาหกรรมการเกษตรที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งไม่ก่อให้เกิดมลพิษ
- (5) พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการ ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
- (6) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้ จำแนกประเภททำกฎกระทรวง ให้เป็นไปดังต่อไปนี้

1. ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย การสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการไม่น้อย กว่าร้อยละ 85 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานทุกประเภท เว้นแต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

- (2) คลังเชื้อเพลิงเพื่อการขายส่ง
- (3) คลังวัตถุระเบิด
- (4) กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูล

2. ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

(1) โรงงานทุกประเภทเว้น แต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญ ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

- (2) คลังเชื้อเพลิงเพื่อการขายส่ง
- (3) คลังวัตถุระเบิด
- (4) เลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด หรือไก่ เพื่อการค้า หรือโดย

ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

- (5) กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูล

3. ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ให้ใช้ประโยชน์เพื่อพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัย การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(1) โรงงานทุกประเภทเว้น แต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญ ตามกฎหมาย ว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

- (2) คลังเชื้อเพลิงเพื่อการขายส่ง
- (3) คลังวัตถุระเบิด

(4) เลี้ยงม้าโค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด หรือไก่ เพื่อการค้า หรือโดยก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

- (5) ไซโลเก็บผลิตผลการเกษตร
- (6) สุสานหรือฌาปนสถาน
- (7) กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูล

4. ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ให้ใช้ประโยชน์เพื่ออุตสาหกรรมที่ไม่ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมาย ว่าด้วยการสาธารณสุขหรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม และคลังสินค้าเป็นส่วนใหญ่และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อ กิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(1) โรงงานทุกประเภทเว้น แต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญ ตามกฎหมาย ว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

(2) สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงเด็ก

(3) เลี้ยงม้าโค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด หรือไก่ เพื่อการค้า หรือโดย
ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

(4) สุสานหรือฌาปนสถาน

5. ที่ดินประเภทคลังสินค้า ให้ใช้ประโยชน์เพื่อคลังสินค้า อุตสาหกรรม เกี่ยวกับการ
บรรจุสินค้าในภาชนะโดยไม่มีการผลิตอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการประกอบชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า
อุตสาหกรรมบริการ และสถานีขนส่งสินค้าเป็นส่วนใหญ่ และห้ามใช้ ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการ
ตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(1) โรงงานทุกประเภทเว้น แต่โรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรม
บริการ หรือโรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

(2) สถานสงเคราะห์หรือรับเลี้ยงเด็ก

(3) เลี้ยงม้าโค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด หรือไก่ เพื่อการค้า หรือโดย
ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

(4) สุสานหรือฌาปนสถาน

6. ที่ดินประเภทที่ชนบทและเกษตรกรรม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อ เกษตรกรรมหรือ
เกี่ยวข้องับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด
ดังต่อไปนี้

(1) กิจการค้าที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดินที่มีการแบ่งแยกแปลงที่ดิน
เพื่ออยู่อาศัย ประกอบการพาณิชย์ หรือประกอบการอุตสาหกรรม เว้นแต่การจัดสรรที่ดิน ตาม
กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการจัดสรรที่ดิน

(2) โรงงานทุกประเภท เว้นแต่โรงงานที่ประกอบกิจการ โดยไม่ก่อเหตุรำคาญ
ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

7. ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ใช้ประโยชน์
เพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น อุตสาหกรรม หัตถกรรม การ
ท่องเที่ยว การอยู่อาศัย การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการ
ตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

(1) โรงงานทุกประเภท เว้นแต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่ก่อเหตุรำคาญ
ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

(2) อาคารที่สูงเกิน 3 ชั้น หรือเกิน 12 เมตร ยกเว้นส่วน โครงสร้างของหลังคา
ที่ไม่ใช้รับน้ำหนักบรรทุก และอาคารศาสนกิจ

(3) โรงแรม

- (4) คลังเชื้อเพลิงเพื่อการขายส่ง
- (5) คลังวัตถุดิบ
- (6) สถานีบริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงและหรือก๊าซสำหรับยานพาหนะ
- (7) สถานบริการ
- (8) เลียงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็น หรือไก่ เพื่อการค้า หรือก่อ

เหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

- (9) ไส้โลเก็บผลิตผลการเกษตร
- (10) สุสานหรือฌาปนสถาน
- (11) กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูล

8. ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณสุขประโยชน์เท่านั้น

9. ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือสาธารณสุขประโยชน์เท่านั้น

10. ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา หรือเกี่ยวข้องกับการศาสนา การศึกษา หรือสาธารณสุขประโยชน์เท่านั้น

11. ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการของรัฐ กิจการเกี่ยวกับการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือสาธารณสุขประโยชน์เท่านั้น

12. ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการอนุญาตก่อสร้างอาคารหรือการประกอบกิจการ ในเขตผังเมืองรวมปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง ฉบับที่ 28 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ข้อที่ 1-5

อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 5 (3) และ มาตรา 8 (10) แห่งพระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

"บริเวณที่ 1" หมายความว่า พื้นที่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก กับเขตทางของถนนวังสิงห์คำ ฟากตะวันออก ถนนเจริญประเทศ ฟากตะวันออก และถนนป่าแดด ฟากตะวันออก และพื้นที่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำปิง ฝั่งตะวันออก กับเขตทางของถนนฟ้าฮ่ามสามัคคี ฟากตะวันตก ถนนเจริญราษฎร์ ฟากตะวันตก ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 106 ฟากตะวันตก และทางหลวงจังหวัด

หมายเลข 1008 ฟากตะวันตก โดยด้านเหนือจดแนวเขตควบคุมอาคารด้านเหนือ และด้านจดแนวเขตควบคุมอาคารด้านใต้

"บริเวณที่ 2" หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่อยู่ในระยะ 100 เมตร รอบนอกแนวเขตที่วัด เขตที่ดินของคริสตจักร หรือเขตที่ดินของมัสยิด หรือสุเหร่า ของ วัดพระนอนขอนม่วง วัดท่าเคือ คริสตจักรศิริวัฒนา วัดแม่หยวก วัดบ้านท้อ วัดท่าหลุก วัดนางเหลียว วัดสันคะยอม วัดสันทราย วัดเมืองล้าง วัดท่ากระดาศ วัดสันทรายมูล วัดช่างเคียน วัดโพธารามมหาวิหาร (เจ็ดยอด) วัดช่วงสิงห์ วัดป่าตัน วัดลังกา วัดประทานพร (อารามหนองใหม่) วัดสันติธรรม วัดกุ้เต้า วัดป่าแพ่ง วัดฟ้าฮ่าม วัดแม่คำ วัดกุ้คำ วัดเซตุพน วัดศรีโขงมัสยิดศูร์นูร์ข้างเผือก วัดเชียงยืน วัดป่าเป้า วัดชัยศรีภูมิ วัดเกต การราม วัดป่าแดง วัดสุคันธาราม วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) วัดสวนดอก วัดชมพู วัดอุ้ทรายคำ วัดเขตนัน วัดหนองคำ วัดแสนฝางสภาพคริสตจักรเชียงใหม่ วัดหนองป่าครั่ง วัดบวกรกน้อย วัดมหาวัน วัดบุพพาราม วัดอุปคุตและพุทธสถานเชียงใหม่ สุเหร่าอิสลามเชียงใหม่ วัดสันป่าฮ้อย วัดพันตอง วัดลอยเคราะห์ วัดช่างฆ้อง วัดท่าสะท้อน วัดศรีดอนไชย วัดชัยมงคล วัดบวกรกหลวง วัดพวกเปี้ย วัดศรีสุพรรณ วัดหมื่นสาร วัดพวกช้าง วัดเมืองมาง วัดดาวดึงษ์ วัดธาตุคำ วัดเจดีย์เหล็ก วัดยางกวง วัดนันทาราม วัดหัวฝาย วัดเมืองกาย วัดตโปทาราม (ไร่เป็ง) วัดโป่งน้อย วัดศรีปิงเมือง มัสยิดข้าง คลานเชียงใหม่ คริสตจักรเด่นคำธรรม วัดใหม่ห้วยทราย วัดป่าพร้าวนอก วัดเมืองสาทรหลวง วัดเมืองสาทรน้อย วัดศรีบัวเงิน วัดดอนจั่น และวัดสันป่าเลียง เว้นแต่พื้นที่บริเวณที่ 1 และพื้นที่ที่อยู่ภายในบริเวณคูเมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้ ตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้

ข้อ 2 ให้กำหนดพื้นที่ในท้องที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม ตำบลหนองจ่อม ตำบลสันทราย น้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลสันผีเสื้อ ตำบลช่างเผือก ตำบลป่าตัน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลสุเทพ ตำบลศรีภูมิ ตำบลช่างม่วย ตำบลวัดเกต ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลข้างคลาน ตำบลหนองหอย ตำบลท่าศาลา ตำบลหายยา ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ภายในบริเวณแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้ เป็นบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารชนิดและประเภทดังต่อไปนี้

(ก) ภายในบริเวณที่ 1 อาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร

(ข) ภายในบริเวณที่ 2 อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

การวัดความสูงให้วัดจากระดับพื้นดินถึงยอดผนังหรือยอดฝ้าด้าน ที่สูงที่สุดของชั้นที่อยู่สูงที่สุด แต่ไม่นับรวมส่วนของผนังหรือฝ้าที่เป็นส่วนโครงสร้างของหลังคา

ข้อ 3 ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตาม ข้อ 2 ห้ามมิให้บุคคลใดตัดแปลงอาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดใน ข้อ 2

ข้อ 4 อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่กำหนดไว้ตาม ข้อ 2 ก่อนหรือในวันที่ กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่ห้ามดัดแปลงอาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิดหรือ ประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนด ใน ข้อ 2

ข้อ 5 อาคารที่ได้รับใบอนุญาตให้ก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ ตามกฎหมาย ว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะ ว่าด้วยกิจการนั้นก่อนวันที่ประกาศ กระทรวงมหาดไทยเรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือ บางประเภทในท้องที่บางส่วน ในตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม ตำบลหนองจ่อม ตำบลสันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลข้างคลาน ตำบลข้างเผือก ตำบลข้างม่อย ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลศรีภูมิ ตำบลสุเทพ ตำบลวัดเกต ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลป่าตัน ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าแดด ตำบลหนองหอย ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2533 ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลง การใช้ไม่แล้วเสร็จให้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตให้เป็นการขัดต่อกฎกระทรวงนี้ ไม่ได้

*หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลง การใช้อาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ในท้องที่บางส่วน ในตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม ตำบลหนองจ่อม ตำบลสันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลข้างคลาน ตำบลข้างเผือก ตำบลข้างม่อย ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลศรีภูมิ ตำบลสุเทพ ตำบลวัดเกต ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลป่าตัน ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าแดด ตำบลหนองหอย ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2533 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 แต่ มาตรา 13 วรรคสองแห่ง พระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า ถ้าไม่มีการออกกฎกระทรวงหรือข้อบัญญัติ ท้องถิ่น ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ประกาศนั้นมีผลใช้บังคับ ให้ประกาศดังกล่าว เป็นอันยกเลิก และโดย ที่สมควรห้ามก่อสร้าง หรือดัดแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภทภายในบริเวณดังกล่าวต่อไป เพื่อประโยชน์ในด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมืองและการสถาปัตยกรรม จึงจำเป็นต้อง ออกกฎกระทรวงนี้ (ร.จ. เล่ม 108 ตอนที่ 76 หน้า 166 วันที่ 2 พฤษภาคม 2534)

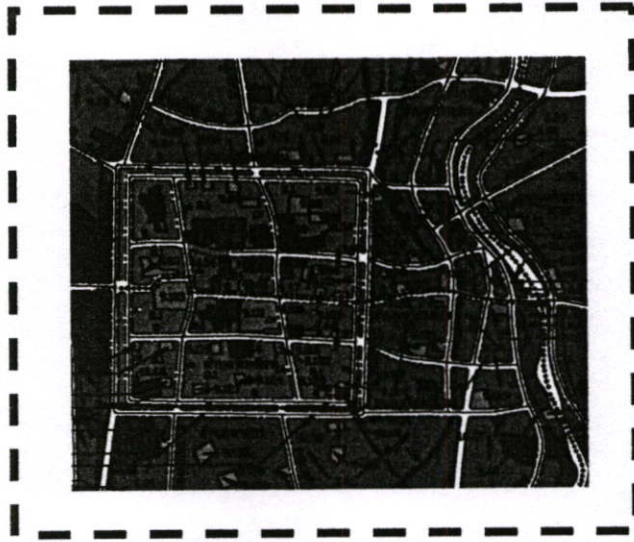
ในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับการกำหนดลักษณะการใช้ที่ดินในแนวทางอนุรักษ์ในพื้นที่ที่ศึกษาเพื่อเป็นการจำแนกพื้นที่ อนุรักษ์ให้เป็นสัดส่วนโดยใช้ เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดจากองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. จำนวนอาคารเก่าในพื้นที่นั้น
2. แบบและลักษณะความงามทางสถาปัตยกรรมของอาคาร
3. ความกลมกลืนของอาคารใหม่ที่ทำการก่อสร้างในบริเวณพื้นที่นั้น

4. ระดับความเร่งด่วนในการดำเนินงานอนุรักษ์
5. แนวโน้มในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่
6. ปัญหาการจรรยา

ซึ่งในเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ มีการศึกษาครอบคลุมไปถึงกรรมสิทธิ์ที่ดิน สภาพการ
ครอบครองที่ดินตลอดจนแนวทางเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์
สถาปัตยกรรมชุมชน

สัญลักษณ์

1. เขตสีเหลือง		ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสีส้ม		ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสีแดง		ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสีม่วงอ่อน		ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
5. เขตสีเขียว		ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
6. เขตสีเขียวอ่อน		ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
7. เขตสีเขียวเข้มกอก		ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
8. เขตสีน้ำตาลอ่อน		ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เขตสีเทาอ่อน		ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
10. เขตสีน้ำเงิน		ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณูปการ
11. เขตสีชมพู		ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

รูปที่ 2.8 (ต่อ)

2.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

2.1.2.1 อาชีพ , รายได้

ในการศึกษาเพื่อที่จะทำการพัฒนาชุมชนนั้นๆจะต้องมีการศึกษาอาชีพ รวมไปถึงรายได้ของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆเพื่อจะได้ทราบว่ามีความได้ต่อครัวเรือนเท่าใด เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาชุมชน เพราะในการที่จะพัฒนาปรับปรุงชุมชนนั้นๆจะต้องสอบถามความคิดเห็น ความต้องการ รวมถึงในบางครั้งอาจจะต้องมีการรวบรวมหรือเก็บค่าใช้จ่ายในส่วนรวมเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงชุมชนนั้นๆ เพื่อความเสมอภาคและเหมาะสมต่อสภาพส่วนรวม

2.1.2.2 การท่องเที่ยว

เนื่องจากการให้ความสำคัญของชุมชนในด้านต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การท่องเที่ยว

นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมเยือนชุมชนเพื่อยกระดับชุมชนนั้นๆขึ้นมา ให้เป็นที่รู้จักรวมถึงการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นเมื่อชุมชนใดๆมีเอกลักษณ์ของเมืองที่โดดเด่น หรือมีทัศนียภาพของเมืองที่สวยงาม และสามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆได้มากก็ถือว่าเมืองนั้นหรือชุมชนนั้นมีศักยภาพที่ดีขึ้น

2.1.3 ลักษณะทางสังคม

2.1.3.1 การบริการทางสังคม

ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ชุมชน ที่จะดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการและกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

2.1.3.2 พฤติกรรมของคนในชุมชน

ในการทำการศึกษาพื้นที่หรือชุมชนใดๆ ก็ควรจะคำนึงถึงพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้นๆด้วย เพราะพฤติกรรมของคนในชุมชนมีผลต่อสภาพโดยทั่วไปของชุมชน เช่นถ้าหากว่าชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่มีการค้าขาย อาชีพของคนในชุมชนก็จะเป็นปัจจัยหรือเป็นตัวกำหนดบทบาทของชุมชน ชุมชนนั้นๆก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ และสามารถเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนให้สอดคล้องและมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้คนในชุมชนนั้นๆได้

2.1.3.3 ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

สิ่งที่ทราบกันอยู่ว่าในแต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่นก็จะมีเชื้อ วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน นั้นเป็นเพราะในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนมีเอกลักษณ์หรือเรียกอีกอย่างว่าลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นตัวของตัวเอง การเป็นอยู่ วิถีชีวิตจึงแตกต่างกันไปตามชุมชนนั้นๆ รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามชุมชนนั้นๆ

2.1.4 นโยบาย

2.1.4.1 รายงานนโยบายพื้นฐานแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

รายงานนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเมือง มีจุดมุ่งหมายในการเสนอเพื่อออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมของเมืองหรือชุมชน และเพื่อเพิ่มความคุ้มครองแก่สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่า นอกเหนือไปจากการขึ้นทะเบียนของสิ่งก่อสร้าง กฎหมายควรจะครอบคลุมถึงแนวคิดทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมด้วย รายงานฉบับนี้ได้เสนอร่างข้อกำหนดการอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในแง่มุมของการเสนอแนวทางสำหรับการออกแบบอาคารไว้ด้วย สรุปได้ใจความ ดังนี้

- (1) ความสูงของการดัดแปลง หรือการก่อสร้างควรสอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะของพื้นที่จุดเด่นและสอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างโดยรอบในเขตประวัติศาสตร์ ควรทำบันทึกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสูงที่มีอยู่และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสูงที่จะประกาศใช้ในอนาคต
- (2) สัดส่วนและความสัมพันธ์ของหน้าต่างและประตู ควรจะสอดคล้องกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และลักษณะของพื้นที่จุดเด่น และสอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างโดยรอบในเขตประวัติศาสตร์
- (3) ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งก่อสร้างในเขตประวัติศาสตร์กับพื้นที่ว่างระหว่างอาคาร และสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันควรจะสอดคล้องกัน
- (4) รูปร่างของหลังคา การออกแบบหลังคา ควรสอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่จุดเด่น และสอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างโดยรอบในเขตประวัติศาสตร์
- (5) ภูมิทัศน์ ควรสอดคล้องกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมและรูปร่างที่เห็นของพื้นที่จุดเด่นและสอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างและภูมิทัศน์โดยรอบในเขตประวัติศาสตร์
- (6) มาตรการสวนของสิ่งก่อสร้างหลังจากที่มีการดัดแปลงก่อสร้างหรือรื้อถอนบางส่วน

ควรสอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม และสอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างโดยรอบในเขตประวัติศาสตร์

(7) ลักษณะด้านหน้าของอาคารในเขตประวัติศาสตร์ ควรกลมกลืนกับสิ่งก่อสร้างที่เด่นในมุมมองเดียวกัน ทั้งในแนวระนาบ หรือแนวตั้ง รูปร่างลักษณะของพื้นที่จุดเด่นหลังจากที่มีการดัดแปลง ก่อสร้างหรือรื้อถอนบางส่วน ควรสอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม

(8) รายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ซึ่งรวมทั้งวัสดุ สี ความหยาบละเอียดของผิว ควรมีการควบคุมเพื่อทำให้พื้นที่จุดเด่นสอดคล้องกับรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเดิม และเพื่อที่จะอนุรักษ์เพิ่มพูนรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่จุดเด่น หรือเขตประวัติศาสตร์

2.1.4.2 แผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่า

แผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่า โดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าและหวังจะให้ป็นแผนชี้นำการพัฒนาชุมชนเมืองให้ป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งแบ่งเป็นประเภทได้ ดังนี้

(1) รูปทรง (Form) อาคารเก่าไม่ว่าจะเป็นทรงล้านนา ทรงจีน และทรงฝรั่งทุกรูปแบบมีส่วนร่วมที่เหมือนกันคือการใช้หลังคาที่ค่อนข้างลาดชัน มีสันกลางและชายคาเทลงด้านหน้าและหลัง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่กำหนดรูปทรงให้อาคารต่างยุคสมัยมีความกลมกลืนซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้อาคารที่จะสร้างขึ้นใหม่หรือทำการปรับปรุงในย่านนี้ควรจะใช้รูปทรงหลังคาตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้กลมกลืนกับอาคารเก่าที่มีอยู่แล้ว

(2) สัดส่วน (Scale) ของอาคาร สัดส่วนของกลุ่มอาคารในแต่ละพื้นที่หรือชุมชนจะมีความต่อเนื่องกันทั้งนี้ต้องอยู่กับการจัดระบบของเมืองด้วย ดังนั้นในการที่จะปรับปรุงหรือออกแบบอาคารใหม่ ควรที่จะให้สัดส่วนมีความสอดคล้องและใกล้เคียงกันเพื่อจะทำให้มุมมองของเมืองนั้นเป็นระเบียบและมีความสวยงาม

(3) รูปด้านหน้า (Façade) ของอาคาร อาคารแต่ละรูปแบบต่างก็มีลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันออกไป จนสามารถสังเกตเห็นได้ถึงรูปแบบที่มาของอาคารแต่ละหลังที่สะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยและเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่องของท้องถิ่น และเป็นสัญลักษณ์ที่มีคุณค่าสำคัญของเมืองอย่างหนึ่ง ในการศึกษาหน้าตาของอาคาร นอกจากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแล้วจะต้องพิจารณาถึงเทคนิควิธีการก่อสร้าง

วัสดุก่อสร้าง รวมไปถึงความเป็นไปได้ในการลงทุนเพื่อให้ผลของการศึกษาที่ได้รับสามารถนำไปใช้
อย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

2.1.4.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ศิลปกรรมนับเป็นมรดกของชาติที่มีคุณค่าจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้ ในขณะที่เดียวกัน
สิ่งแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากเป็น
สิ่งแวดล้อมของศิลปกรรม เพื่อจัดระเบียบให้สิ่งแวดล้อมและรักษาคุณภาพของแหล่งเหล่านั้นโดยตรง
เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาการทำลาย สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พบว่า มีทั้งที่เกิดจากการกระทำ โดยเจตนา
ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และผลกระทบจากการพัฒนาต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ย่อมหมายถึง จะมีการใช้
ปัจจัยศิลปกรรมจำนวนมากยิ่งขึ้น จนเป็นที่น่าห่วงว่า แหล่งศิลปกรรมที่ยังมิได้ศึกษา และวางแผนการ
ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมอาจถูกทำลายลงได้ในที่สุด

ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วย
ความสามารถสติปัญญา กำลังกายกำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทาง
ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ เทคโนโลยี ศิลปกรรม ที่กล่าวถึง สามารถแบ่งได้
เป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คือ ศิลปกรรมที่ใช้งานอยู่ เช่น วัด สถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์
บ้านเรือน ย่านวัฒนธรรม

ลักษณะที่ 2 คือ ศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน (ตามหน้าที่เดิม) แล้ว เช่น ซาก
โบราณสถาน วัดร้าง กำแพงเมือง คูเมือง แหล่งประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี
ศิลปกรรมที่กล่าวถึงทั้ง 2 ลักษณะ นอกจากจะมีคุณค่า แห่งความงามอยู่ในตัวเองแล้ว
สิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญด้วย คือ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความงามของศิลปกรรมนั้นให้เด่นชัด
ยิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ

1. ตัวศิลปกรรม ทั้ง 2 ลักษณะที่กล่าวแล้วข้างต้น
2. สภาพแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบและที่เกี่ยวข้อง คือ ปริมาณล รอบตัว
ศิลปกรรม หรือ อาณาบริเวณเมืองเก่า หรือชุมชนเมือง ที่แหล่งศิลปกรรม
ดังกล่าวตั้งอยู่ เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าเชียงใหม่
เมืองพิมาย เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

แนวความคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้น เกิดจากการที่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ มีแหล่งศิลปกรรมอยู่มากมาย แต่ความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมกำลังถูกมองข้ามเพราะประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความสำคัญประโยชน์ และคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ จึงเกิดการทำลาย โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แหล่งศิลปกรรมจึงอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมเสื่อมโทรม เป็นผลให้ต้องสูญหายหรือหมดคุณค่า หมดความสวยงาม เช่น การทำลายความงาม แหล่งศิลปกรรมโดยตรง โดยการเปลี่ยนแปลง รื้อถอน ลักลอบขุดเจาะ หรือการใช้ที่ดินโดยรอบ หรือภายในบริเวณแหล่งศิลปกรรมเพื่อที่จอดรถ จัดสรรเป็นอาคารพาณิชย์หรือการทำลายอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาต่างๆ ประชิตรุกกล้าตัวศิลปกรรม ปัญหาการทำลายเช่นนี้ จึงเป็นปัญหาที่เกินกำลัง และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานรับผิดชอบที่จะดูแล คือ กรมศิลปากร จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่แหล่งศิลปกรรมเสื่อมโทรม นั้นมีสาเหตุ มาจากสิ่งแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมของชาติประสบผล จึงต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย หรือคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั่นเอง ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมต่อการดำรงชีพของมนุษย์ หลักฐานทางด้านอารยธรรมที่แสดงถึง ความเจริญรุ่งเรืองในอดีตมานับพันปี ไม่ว่าจะเป็น โบราณสถาน ร่องรอยของเมืองโบราณ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี นั้นหมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ หรือมรดกทางศิลปกรรมนั่นเอง ซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกถึงการตั้งถิ่นฐาน และอารยธรรมอันต่อเนื่องกันมา รวมทั้งบอกถึงสิ่งแวดล้อมสภาพสังคมไทยในอดีตถึงปัจจุบันได้อย่างดี โบราณสถานในยุคต่างๆ ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ทำให้สามารถทราบถึงวิวัฒนาการและเทคโนโลยีในสมัยนั้น ตลอดจนงานศิลปะที่แสดงออกมา ในลักษณะต่างๆ กัน ก็ทำให้ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความสวยงามของบรรพบุรุษ และอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ และยังสามารถใช้แหล่งศิลปกรรมเหล่านั้นเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี เป็นการส่งเสริมรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

ปัจจุบันความเสื่อมโทรมและความเสียหายของแหล่งศิลปกรรมกำลังเป็นที่น่าวิตก โดยเฉพาะในกิจกรรมที่มนุษย์ได้เข้ามามีส่วนทำลาย โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเพื่อกิจกรรมอื่นในท้องถิ่นนั้นๆ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ทั้งนี้สาเหตุ มาจากภาวะเศรษฐกิจ ทำให้มีการรุกกล้าพื้นที่ของแหล่งศิลปกรรมเพื่อธุรกิจ การค้าโดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้กับแหล่งศิลปกรรมบางแห่งมีการก่อสร้างสิ่งใหม่ซึ่งไม่มีคุณค่าทางศิลปะประชิดติดกับโบราณสถาน นับเป็นการทำลายคุณค่าความสวยงาม บางครั้ง มีการเปลี่ยนแปลง ค่านิยมและรูปแบบ เพราะคิดว่า เก่า เป็นเรื่องของความล้าสมัย บางที มีร่องรอยเหลือ ให้เห็นเพียงส่วนน้อย อันเนื่องมาจากการรื้อถอน ทิ้งร้าง เมื่อตกอยู่ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ ก็ทำให้ไม่มีผู้เห็นความสำคัญ บ้างก็ใช้พื้นที่โบราณสถานส่วนที่เหลือเป็นที่ตั้งกิจกรรมทางการค้า เป็นลานจอดรถ บางแห่งทำลายโดยการขีดเขียนข้อความที่ไม่เหมาะสมตามอาคาร

หรือกำแพงโบราณ บางแห่งก็มีการรื้อทำลายโดยนำอิฐหรือวัสดุบางส่วนจากซากปรักหักพังของโบราณสถาน ไปเพื่อประโยชน์ใช้สอยส่วนตัวหรือเพื่อการค้า หากปล่อยให้สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นอีกต่อไป จะมีผลทำให้ตัวศิลปกรรมเสียหาย มีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและหมดสภาพไปในที่สุด

ปัจจุบันแม้ว่าการพัฒนาจะช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าก็ตาม แต่การพัฒนาควรมีการวางแผนและป้องกัน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมด้วย มิฉะนั้นจะทำให้การพัฒนามลายเป็นการทำลายแหล่งศิลปกรรมของชาติ ปรากฏการณ์เช่นนี้ มีตัวอย่างแล้วในอดีต เช่น มีการตัดถนนผ่ากำแพงเมืองโบราณต่างๆ หลายเมือง ดังตัวอย่าง เมืองพิษณุโลก

เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เป็นต้น เป็นการทำลายสภาพแวดล้อมศิลปกรรมของชาติ และในที่สุดรัฐ ก็ต้องเสียเงินงบประมาณจำนวนมากมหาศาลในการย้ายถนนออกไปให้อ้อมเมืองต่างๆ รวมทั้งการบูรณะฟื้นฟู มรดกอันมีค่าเหล่านี้

นอกจากนี้แล้วภาวะมลพิษนับเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ในแหล่งศิลปกรรมต่างๆ เช่น แรงสั่นสะเทือนจากขบวนพาหนะต่างๆ ที่สัญจรไปมาในถนนที่ตัดผ่านแหล่งศิลปกรรม หรือแม้แต่แรงสั่นสะเทือนจากการก่อสร้าง การระเบิดหินจากภูเขา บางแห่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งศิลปกรรม เขม่าควัน และฝุ่นละออง ของวัตถุเคมี บางประเภททำลายส่วนประกอบ ของอาคารโบราณสถาน และ บริเวณโดยรอบ เนื่องจากมีการตั้ง โรงงานอุตสาหกรรม ใกล้เคียงกับบริเวณ ที่เป็นแหล่งศิลปกรรม การตั้งแผงลอย การทิ้งขยะ กาลปล่อยให้เกิดน้ำเน่า น้ำเสีย และ น้ำท่วมในบริเวณแหล่งศิลปกรรมเหล่านี้ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ในแหล่งศิลปกรรมทั้งสิ้น รวมทั้งการติดป้ายโฆษณา สายไฟฟ้า เสาวิทยุโทรทัศน์ ล้วนเป็นทัศนอุจาด เป็นมลพิษทางสายตา และก่อให้เกิดความสลดใจแก่ผู้ที่เห็นคุณค่าในศิลปกรรมอย่างยิ่ง

แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

1. เร่งรัดและกระตุ้นให้หน่วยงานของรัฐและประชาชนเอาใจใส่ ควบคุม ดูแล อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม
2. แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมและได้ผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง
3. ป้องกันมิให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
4. เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบ ร่วมกันในการคุ้มครองและรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีแก่แหล่งศิลปกรรม
5. ส่งเสริมให้มีการอบรมและสร้างสามัญสำนึกให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหน

และเห็นคุณค่าของศิลปกรรมและ สิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งศิลปกรรม

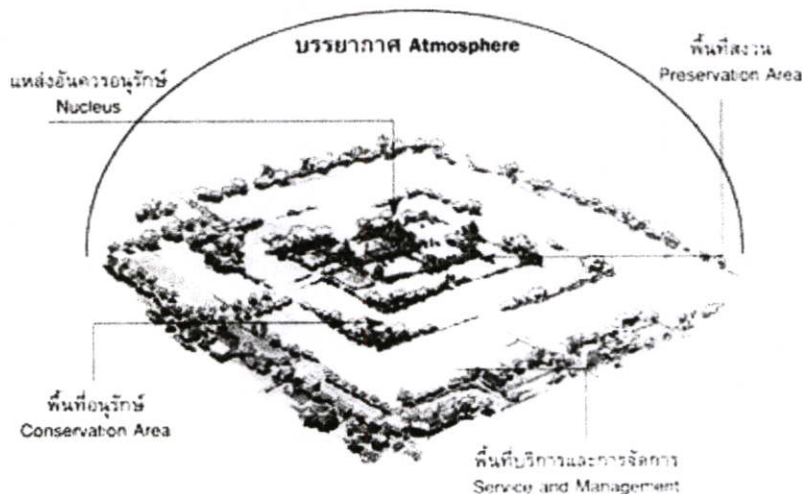
6. พัฒนาวิธีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

- ช่วยส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ซึ่งถือว่าเป็น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) ให้เด่นชัดขึ้น
- ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติ
  - ช่วยให้เกิดความสามัคคีในการร่วมมือร่วมใจ ดูแล ปกป้องและรักษา แหล่งศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ให้คงอยู่ต่อไป
  - ช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงที่โด่งดังทางศิลปวัฒนธรรมให้แก่ประเทศไทย

ขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (CULTURAL HERITAGE CONSERVATION)

รูปที่ 2.9 แสดงขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (CULTURAL HERITAGE CONSERVATION) คือการควบคุมสภาพแวดล้อมที่อยู่ในเขตศิลปกรรมอย่างเหมาะสม มีระดับความเข้มงวดในการ ควบคุม โดยแบ่งออกเป็น

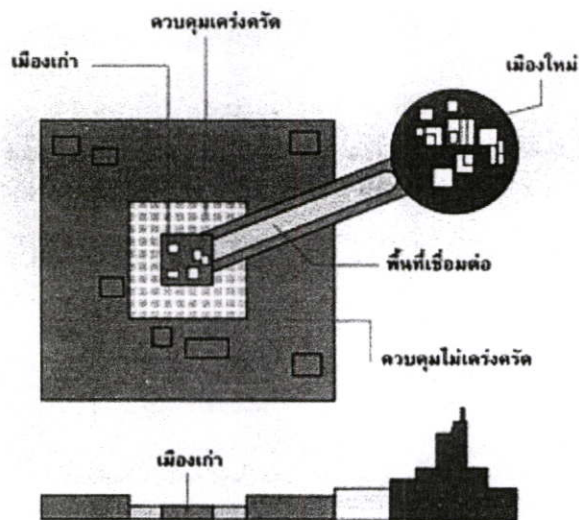
บรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึง ตัวศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้อง ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

แหล่งอันควรอนุรักษ์ (Nucleus) หมายถึง ตัวศิลปกรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์
พื้นที่สงวน (Preservation Area) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางวิชาการ และมีความ
 อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่ทำให้ถูกทำลายได้ง่าย ในพื้นที่นี้ห้ามกระทำการใดๆ ที่
 เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมของศิลปกรรมโดยเด็ดขาด

พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation Area) หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียง หรือบริเวณโดยรอบตัว
 ศิลปกรรม ซึ่งเมื่อพื้นที่นี้ถูกทำลายย่อมมีผลกระทบต่อการคงอยู่ของศิลปกรรมด้วย ในบริเวณนี้ยินยอม
 ให้ทำกิจกรรมได้บางประการ ที่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่นี้มากนัก

พื้นที่บริการและการจัดการหรือพัฒนา (Service and Management Area) หมายถึง
 พื้นที่ข้างเคียงหรือโดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวศิลปกรรมน้อยมาก จึงยินยอมให้มี
 การพัฒนาได้ แต่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่า กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นจะไม่ส่งผล
 กระทบให้เกิดการทำลายคุณค่าของศิลปกรรม

แนวความคิดในการพัฒนาเชิงอนุรักษ์

รูปที่ 2.10 แสดงแนวคิดด้านการพัฒนาเชิงอนุรักษ์

2. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

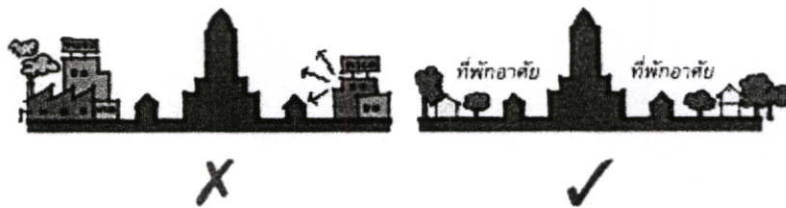
- ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชน
- ช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนในบริเวณนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ช่วยให้ชุมชนมีแหล่งสันทนาการเพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพอนามัยจิตใจ

3. ด้านการศึกษาและวิจัย

- ช่วยยกระดับคุณภาพทรัพยากรบุคคลให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ทั้งทางด้านวิชาการและทัศนคติ

- ช่วยให้เยาวชนของชาติมีแหล่งความรู้ทางวิชาการที่จะนำไปสู่การศึกษาและวิจัย ซึ่งจะมีประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นในอนาคต

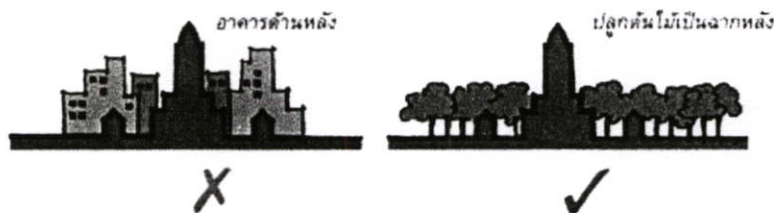
แนวทางการควบคุมการใช้ที่ดินและอาคาร

ควบคุมการใช้ที่ดินไม่ให้มีกิจกรรมการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานหรือในเขตชุมชนโบราณ

จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบห่างจากโบราณสถานพอสมควร และจัดทางเดินเท้าที่สะอาด ร่มรื่นโดยรอบโบราณสถาน

ควบคุมการก่อสร้างอาคารด้านหลังโบราณสถาน และปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่เป็นฉากหลังของโบราณสถาน

รูปที่ 2.11 แสดงแนวทางการควบคุมการใช้ที่ดินและอาคาร

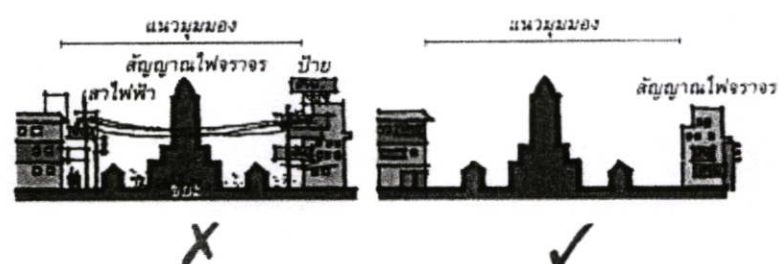
แนวทางการควบคุมการก่อสร้างอาคาร

ควบคุมมวลของอาคารไม่ให้มีอาคารขนาดใหญ่บริเวณใกล้เคียงโบราณสถาน หรือองค์ประกอบสำคัญของชุมชนโบราณ

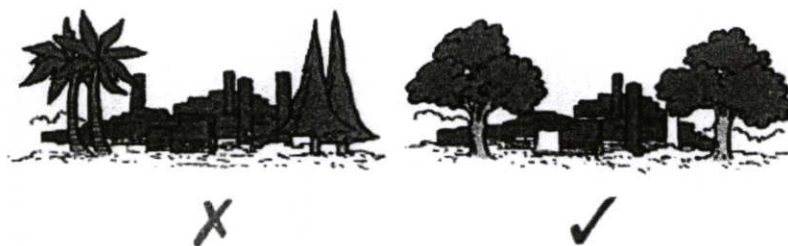
ควบคุมรูปร่าง วัสดุ และสีของอาคารไม่ให้มีอาคารรูปร่างประหลาด ใช้วัสดุก่อสร้าง ผิดแปลกไปจากอาคารทั่วไป หรือมีสีสันทันแปลกๆ ในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถาน หรือองค์ประกอบสำคัญของชุมชนโบราณ ควรเลือกรูปแบบอาคารที่เรียบง่าย และเป็นแบบท้องถิ่น

ควบคุมการติดตั้งป้าย โครงข่ายสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่ให้บัง หรือทำลายความสวยงามของโบราณสถาน หรือองค์ประกอบสำคัญของชุมชนโบราณ

รูปที่ 2.12 แสดงแนวทางการควบคุมการก่อสร้างอาคาร

แนวทางการใช้ต้นไม้บริเวณโบราณสถาน

✗
ไม่นำต้นไม้แปลกปลอมจากถิ่นอื่น
มาปลูกในเขตโบราณสถาน

✓
ใช้ไม้ยืนต้นพื้นถิ่น ๑๕ เมตรขึ้นไป
เมื่อโตเต็มที่สำหรับบริเวณโบราณสถาน
เพื่อภาพรวมที่เป็นธรรมชาติ
และให้ร่มเงา

รูปที่ 2.13 แสดงแนวทางการใช้ต้นไม้บริเวณโบราณสถาน

การศึกษาข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศทำให้ทราบถึงร่องรอยที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีต เช่น คู คลอง คันดิน กำแพง ถนน สระน้ำ เขื่อนกั้นน้ำ เป็นต้น การใช้ภาพถ่ายทางอากาศได้นำมาใช้สำรวจหา ร่องรอยเหล่านี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและดำเนินการด้านการอนุรักษ์ และศึกษา ประวัติศาสตร์ด้านโบราณคดี ข้อมูลจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ จึงเป็นประโยชน์ยิ่งในการสำรวจ ตรวจสอบสภาพแวดล้อมศิลปกรรม การเจาะแนวกำแพงเมืองเก่า เป็นการทำลายหลักฐาน ประวัติศาสตร์ชุมชน

การบริหารงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การบริหารงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลางและส่วน ท้องถิ่น

ส่วนกลาง

ปัจจุบันมีกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักนโยบายและ แผนสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กำหนดแนวทางแผนปฏิบัติการ มาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไข ปัญหาการอนุรักษ์ รวมทั้งวางแผนการอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่คุ้มครองเพื่อการอนุรักษ์ ประสานงาน ประเมินผล ติดตามและตรวจสอบ การดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการ

ด้านการอนุรักษ์ ดำเนินการตามพันธะกรณีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ตลอดจนปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมายและเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามนโยบายของรัฐ ดังนั้น ราชบัณฑิตยสถานตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๔ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล ซึ่งมีองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

ส่วนท้องถิ่น

เจตนารมณ์ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวแหล่งศิลปกรรม ดังนั้นการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น และอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด

การจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า / เมืองโบราณ

(Management of Conservation and Environmental Improvement of Old Towns

Ancient Cities) สืบเนื่องจากการพัฒนาเมืองในปัจจุบันในหลายเมืองมิได้คำนึงถึงความสำคัญของโบราณสถานหรือความเป็นมาของเมืองเก่า ทำให้มีการบุกรุก รื้อถอนองค์ประกอบของที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสิ่งที่มีคุณค่า บ่งบอกถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ในแต่ละยุคสมัยได้อย่างดีเยี่ยม และโดยที่เมืองในปัจจุบันมักจะเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมที่สำคัญในทุกด้านของจังหวัด จึงทำให้มีปัญหาทางการวางผังเมือง การใช้ที่ดิน การอนุรักษ์โบราณสถาน สิ่งแวดล้อมของเมือง ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอันจะพึงมีต่อไปในอนาคต และเพื่อให้การพัฒนาเมืองและการอนุรักษ์เป็นไปอย่างสอดคล้อง คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2541 เห็นชอบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2541 ซึ่ง "เมืองเก่า" ในที่นี้หมายถึง

- (1) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนหรือที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์
- (2) เมืองเหนือบริเวณของเมืองที่มีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมต่างถิ่น หรือมีลักษณะเป็นรูปแบบพัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่าง
- (3) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน

(4) เมืองหรือบริเวณเมือง ซึ่งโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งสถาปัตยกรรม มีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์

ดังนั้น เป้าหมายหลักของการวางแผนการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า คือ การมีแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมทั้งนี้ โดยเน้นการวางแผนในการจัดการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองเก่าที่เสื่อมโทรมให้คืนกลับสู่สภาพที่สมบูรณ์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า และเอกลักษณ์ของชุมชนโบราณได้อย่างเด่นชัด และเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและควบคุมการพัฒนาเมืองเก่าให้ถูกต้องเหมาะสมสามารถรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าของความเป็นชุมชนโบราณที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มาจนถึงปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2532 ให้ทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่า (Planning and Management of Conservation and Environmental Improvement of Old Towns) ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการไปแล้ว จำนวน 7 เมือง ดังนี้

1. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าสงขลา
2. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่ากำแพงเพชร
3. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่
4. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี
5. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช
6. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก
7. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าลำปาง

นอกจากนี้ ยังได้จัดทำแผนการจัดการเฉพาะพื้นที่รวม 2 พื้นที่ คือแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมแหล่งชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Ancient Sites in Northeastern) และแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมพระปฐมเจดีย์และพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

สำหรับปีงบประมาณ 2545 สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้รับงบประมาณเพื่อการสำรวจและออกแบบรายละเอียดตามแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์เมืองเก่า โดยดำเนินงานศึกษาสำรวจและจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมใน 2 พื้นที่ คือ การสำรวจและจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองโบราณดงเวียงแก่น (Dong Wieng

Kan Ancient City) จังหวัดเชียงราย และโครงการศึกษาสำรวจออกแบบเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมืองบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน (Inner Nan Historic City) จากการศึกษาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนี้เนื้อหาโดยส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงพัฒนา รวมถึงการก่อสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ ซึ่งตัวเมืองเชียงใหม่ก็เป็นหนึ่งในแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าด้วย ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสามารถนำมาใช้หรือนำมาเป็นข้อกำหนดควบคุมในงานการออกแบบต่อไปได้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการออกแบบของผู้วิจัยสอดคล้องกับการอนุรักษ์เมืองเก่า ให้ความถูกต้องเหมาะสมกับการปรับปรุงพัฒนา หรือออกแบบอาคารใหม่ต่อไป

2.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชน

2.2.1 กลุ่มอาคาร

การศึกษาถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชน จะแบ่งกลุ่มของการเปลี่ยนแปลงอาคารต่างๆออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

- (1) กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า และไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- (2) กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
- (3) กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
- (4) กลุ่มอาคารสมัยใหม่

หมายเหตุ * : การเปลี่ยนแปลงที่กำหนดขึ้นหมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ดัดแปลง ต่อเติมในส่วนโค้งของโครงสร้าง วัสดุ ผนัง ที่ทำให้รูปลักษณะผิดไปจากเดิม

2.2.2 อายุอาคาร

สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าและเก่าแก่ นั้น ควรมีการให้ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์

ของสถาปัตยกรรมไว้ ซึ่งในการศึกษาอายุของอาคารผู้วิจัยได้แบ่งเป็นหัวข้อไว้ซึ่งจะทำให้การพิจารณา รูปแบบและการใช้งานของงานสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

- (1) กำหนดอายุอาคารตามปีเริ่มตั้งแต่ก่อสร้างแล้วเสร็จจนถึงปัจจุบัน
- (2) กำหนดอายุอาคารตามช่วงปี พ.ศ.

2.2.3 สภาพอาคาร

ในการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน ดังนั้นการศึกษาสภาพอาคารจึงจำเป็นต้องแยกแยะอาคารตามสภาพที่สำรวจพบ สำหรับใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมในการศึกษาสภาพอาคารจะกำหนดกลุ่มอาคารตามสภาพอาคาร ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

- (1) สภาพอาคารเก่า
- (2) สภาพอาคารปานกลาง
- (3) สภาพอาคารใหม่

สภาพอาคารจะกำหนดโดยดูจากวัสดุที่ใช้ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าของอาคาร ความทรุดโทรมของโครงสร้าง ความเก่าของพื้นผิววัสดุ รวมถึงการดูแลปรับปรุงอาคารของผู้ใช้อาคาร

2.2.4 ความสูงอาคาร

การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนในบางกรณีอาจจะต้องใช้ความสูงของอาคารเป็นเกณฑ์ในการพิจารณางานสถาปัตยกรรม เพราะสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป

2.2.5 ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร

ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชน จะศึกษาโดยดูภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมทั้งหมด ทั้งนี้จะกำหนดความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร โดยดูจาก

- (1) ความกลมกลืนของรูปแบบและส่วนประกอบของอาคาร
- (2) ความกลมกลืนของวัสดุก่อสร้าง สี และพื้นผิว
- (3) ความกลมกลืนในด้านความสูง และสัดส่วนของอาคาร

2.2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

ปัจจัยสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร จะสามารถพิจารณาได้จากปัจจัยดังที่จะกล่าวถึง คือ

- (1) การเคลื่อนย้ายศูนย์กลางพาณิชยกรรมจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชน

หนึ่ง

(2) ภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา ทำให้ไม่เกิดผลในการปรับเปลี่ยนอาคารเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมายนัก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอาคารสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- (1) เป็นกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- (2) เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคาร (การดัดแปลงนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมชุมชน)
- (3) เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นอาคารสมัยใหม่
- (4) เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2.3 การกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

2.3.1 เกณฑ์คุณค่าในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

สำหรับเกณฑ์คุณค่าที่ใช้เป็นข้อพิจารณางานสถาปัตยกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปเกณฑ์ไว้ดังนี้

- (1) คุณค่าในด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity)
- (2) คุณค่าในด้านความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (Continuity)
- (3) คุณค่าทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม (Architectural Style)
- (4) คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Technology and Scientific)
- (5) คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย (Function)

2.3.2 แนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน

งานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน จะต้องมีการกำหนดปัจจัยที่ต้องการจะทำการศึกษา เพื่อจะได้ดำเนินไปตามแนวทางที่ถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนได้อย่างถูกต้องที่สุด โดยสามารถกำหนดการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน ไว้ได้เป็น 14 ข้อ ดังนี้

- 2.3.2.1 ที่รวมกิจกรรม
- 2.3.2.2 เส้นทางการสัญจร
- 2.3.2.3 ที่หมายตา
- 2.3.2.4 แนวเส้นขอบฟ้าของอาคาร
- 2.3.2.5 ที่ว่างระหว่างอาคาร

- 2.3.2.6 ระยะเวลาจากแนวถนนสาธารณะ
- 2.3.2.7 สัดส่วนหน้าต่าง ความกว้างเสา ประตู และส่วนประกอบอื่นๆ
- 2.3.2.8 รูปทรงอาคาร
- 2.3.2.9 วัสดุและลักษณะพื้นผิว
- 2.3.2.10 รูปแบบของเงาที่เกิดจากอาคาร
- 2.3.2.11 มาตรการส่วนอาคาร
- 2.3.2.12 รูปแบบสถาปัตยกรรม
- 2.3.2.13 การจัดภูมิทัศน์
- 2.3.2.14 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพจังหวัด เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัย ดังนี้

2.4.1 สฐิตวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี (2542 : 130 -132) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน : กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนครดำริ พอสรุปได้ดังนี้ ในการศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยเริ่มจาก ประวัติศาสตร์ความเป็นมา สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา การเปลี่ยนแปลงและสภาพปัญหาต่างๆทางกายภาพของชุมชนเก่าหัวหิน โดยใช้วิธีค้นคว้า ข้อมูลทางด้านกายภาพ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าหัวหิน ปัญหาหรือผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาที่เกิดขึ้น

ในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน ควรให้ความสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อรักษาสงวนซึ่งไว้พื้นที่ สถาปัตยกรรม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ที่จะแสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนให้ดำเนินต่อไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน

2.4.2 นิรวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์ (2547 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร พอสรุปได้ดังนี้ อาคารในชุมชน บ้านสิงห์ท่าถือว่าเป็นย่านเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางรูปแบบงานสถาปัตยกรรม วัสดุ วิธีการก่อสร้าง รวมทั้งรายละเอียดต่างๆในงานสถาปัตยกรรม รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในบ้านสิงห์ท่า นั้นเป็นรูปแบบของอาคารร้านค้าที่มีคุณค่าในด้านสถาปัตยกรรมแบบผสม จีน – ยุโรป มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป

ในปัจจุบันการต่อเติมอาคาร การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยของอาคารเก่า และการสร้างอาคารใหม่ในสภาพแวดล้อมเดิมล้วนมีความขัดแย้งในด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเก่าที่มีคุณค่า โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมโดยรวม อาทิ รูปแบบอาคารเดิม สัดส่วน สี รายละเอียดในงานสถาปัตยกรรม อีกทั้งปัจจุบันภาครัฐยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการควบคุมดูแล การต่อเติม ดัดแปลง หรือการออกแบบเพื่อสร้างอาคารใหม่ให้มีความกลมกลืนกับอาคารที่มีคุณค่า

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร ได้ทำการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนจากการสำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสิงห์ท่าที่ส่งผลกระทบต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนโดยการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนชุมชนบ้านสิงห์ท่า และการสัมภาษณ์นักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน เสนอรูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน เสนอข้อกำหนดเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่าต่อไป

2.4.3 การพัฒนาและการอนุรักษ์ ถนนกลาง เมืองเก่าภูเก็ท

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่ากรณีศึกษา : ถนนกลาง เมืองเก่าภูเก็ตตั้งอยู่ในพื้นที่ชั้นในของเขตเทศบาลเมืองภูเก็ต มีพื้นที่ประมาณ 175 ไร่ เป็นพื้นที่ซึ่งเดิมเรียกว่า “ทุ่งคา” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการค้นพบว่ามีแร่ดีบุกอยู่ในตำบลทุ่งคาเป็นจำนวนมาก (ก่อนหน้านั้นภูเก็ตมีชื่อเสียงด้านการเป็นแหล่งดีบุกอยู่ก่อนแล้ว) เจ้าเมืองในสมัยนั้น คือ หลวงพิทักษ์ทวีป (ทัต) จึงได้ตั้งเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2394 – 2411 ต่อมาการค้าแร่ดีบุกเฟื่องฟูในพื้นที่แถบมลายู ได้มีการพัฒนาเมืองให้ทันสมัยมากขึ้น โดยมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซอมบี๊ ณ ระนอง) เป็นมณฑลเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลภูเก็ต ในช่วงปี พ.ศ. 2444 – 2456 แบบแผนการสร้างเมืองและอาคารคล้ายกับไทย มี ระนอง และ ตะกั่วป่า เป็นต้น ลักษณะอาคารที่เด่นเป็นเอกลักษณ์ด้วยรูปแบบ จีนผสมยุโรปนี้ บางท่านเรียกว่า “รูปแบบ ชิโนโปรตุเกส”

อาคารส่วนใหญ่เป็นตึกแถวก่ออิฐถือปูน มี 1 – 3 ชั้น ลักษณะเด่น คือ ด้านหน้าแคบ (ประมาณ 2.80 – 4.50 เมตร) แต่ลึกมาก (ประมาณ 45.00 – 60.00 เมตรหรือลึกกว่า)

คณะทำงานของโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่าในถนนบางสายให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม คือ ถนนกลาง ได้สรุปเนื้อหาสาระสำคัญเพื่อเสนอเป็นโครงการจัดทำเทศบัญญัติแนวทางการพัฒนาอาคารในเขตอนุรักษ์ ไว้ดังนี้

แนวทางที่ 1 การสงวนรักษาทั้งหมด (Preservation) ให้ใช้ครอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมมากกว่า 90% โดยใช้แนวทางการอนุรักษ์ทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในให้มีลักษณะใกล้เคียง

ของเดิมมากที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นวิธีการอนุรักษ์แบบเคร่งครัด และจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีหลักฐานที่แน่ชัด

แนวทางที่ 2 การสงวนรักษาบางส่วน ร่วมกับแนวทางการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคารตามข้อกำหนด โดย

(1) การสงวนรักษาเป็นส่วนใหญ่ ให้ใช้ครอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมอยู่ในช่วง 70 - 90 % และในสถานที่ต่อเติมหรือดัดแปลงใหม่ให้เป็นไปตามแนวทางข้อกำหนดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคาร

(2) การสงวนรักษาเป็นบางส่วน ให้ใช้ครอบคลุมในกรณีอาคารที่มีความดั้งเดิมอยู่ในช่วง 50 - 70 % โดยให้อนุรักษในส่วนที่เป็นของดั้งเดิมภายนอกให้สมบูรณ์มากที่สุดและในส่วนภายในให้มีการดัดแปลงหรือต่อเติมได้ตามแนวทางข้อกำหนด

แนวทางที่ 3 การดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารตามแนวทางข้อกำหนดเป็นส่วนใหญ่

(1) ให้ใช้ครอบคลุมอาคาร ที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50 % คือพิจารณาจากองค์ประกอบภายนอกเป็นหลัก โดยแบ่งเป็นแนวทางย่อยตามสภาพของอาคาร ดังนี้ อาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% และส่วนที่เป็นของดั้งเดิมขององค์ประกอบภายนอกยังมีสภาพดี ถึงพอใช้ ให้ทำการอนุรักษ์ส่วนเหล่านี้ไว้ให้มีสภาพสมบูรณ์มากที่สุด

(2) อาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% และส่วนที่เป็นของดั้งเดิมขององค์ประกอบภายนอกและภายในมีสภาพทรุดโทรมจนถึงใช้งานไม่ได้ อนุญาตให้ทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ทดแทนอาคารเดิมได้ แต่ให้แบบของอาคารเป็นไปตามแนวทางข้อกำหนดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมอาคารของ ถนนกลางซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อกำหนดในการดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารในถนนกลาง

ข้อกำหนดเหล่านี้เป็นแนวทางควบคุมการดัดแปลงหรือต่อเติมอาคารของถนนกลางให้อยู่ในแนวทางเดียวกัน คือ ให้ความรู้สึกกลมกลืนกับอาคารดั้งเดิมรอบข้าง และพยายามให้คุณค่าของอาคารในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรมได้แสดงออกมาให้มากที่สุด โดยมีได้ให้ค่านิยมใหม่ๆ มาดบังคุณค่าเหล่านี้

หมวดที่ 1 รูปแบบและองค์ประกอบด้านหน้าอาคาร ได้กำหนดรูปแบบอาคารเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแบบดั้งเดิมและลักษณะแบบประยุกต์ โดยแบ่งรูปด้านหน้าเป็น 4 รูปแบบ คือ อาคารรูปแบบจีน อาคารรูปแบบนีโอคลาสสิก อาคารรูปแบบอาร์ตนูโว และอาคารรูปแบบอื่นๆ และมีข้อกำหนดครอบคลุมองค์ประกอบด้านหน้าอาคาร ดังนี้

- (1) ลักษณะช่องเปิดด้านบนและด้านล่าง
- (2) ระยะความสูง
- (3) ช่องทางเดินหน้าอาคาร
- (4) แนวผนัง
- (5) ลักษณะหลังคา

หมวดที่ 2 ลักษณะอาคาร

ข้อกำหนดนี้ให้ใช้กับอาคารที่อยู่ในแนวทางการอนุรักษ์ที่ 2 และ 3 ซึ่งเป็นข้อกำหนดของการออกแบบพื้นที่และองค์ประกอบภายในอาคาร ซึ่งเกี่ยวกับ

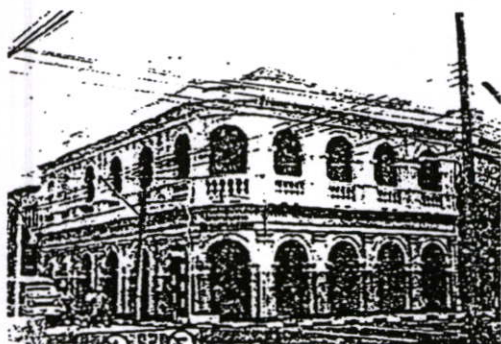
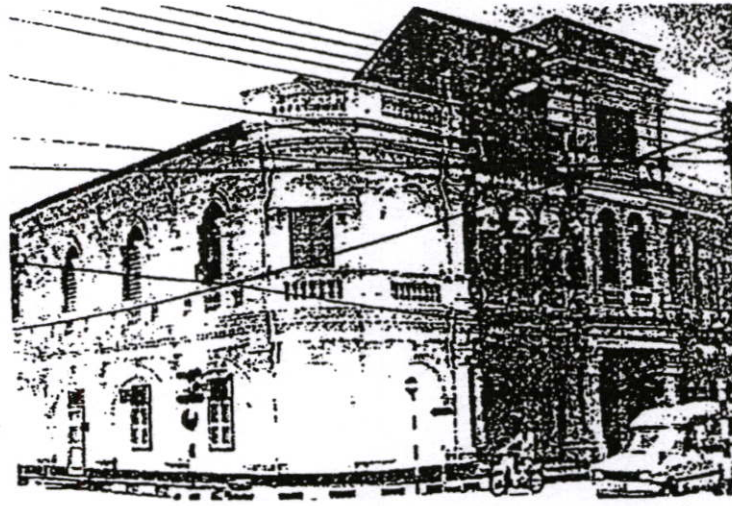
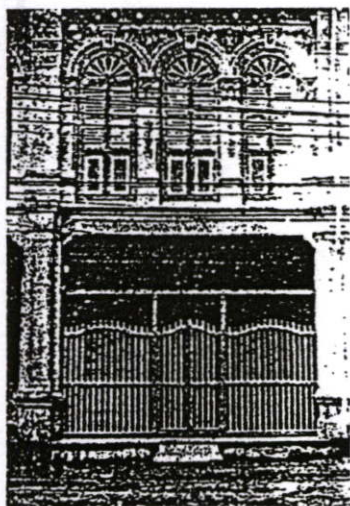
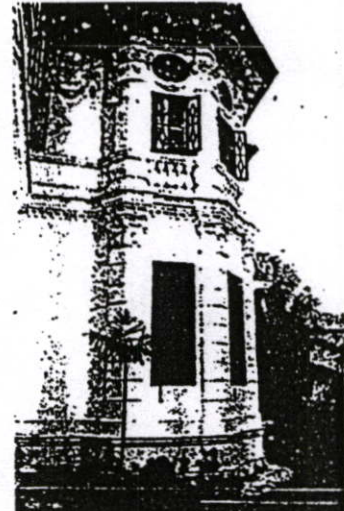
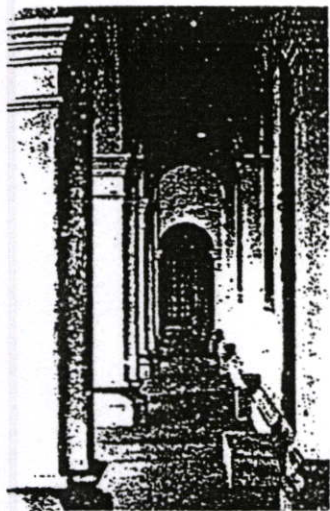
- (1) การติดเหล็กดัด
- (2) ส่วนเปิดโล่งของอาคาร
- (3) ส่วนต่อเติมพื้นที่ใช้สอยด้านหลัง

หมวดที่ 3 ลักษณะป้ายโฆษณา และการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

หมวดนี้เป็นหมวดที่น่าสนใจเพราะปัจจุบันนี้การติดตั้งป้ายโฆษณาและเครื่องปรับอากาศได้บ่งบอกลักษณะที่น่าสนใจที่มีความสวยงามของอาคารไว้เกือบหมด และเป็นปัญหาแทบจะทุกที่ที่มีอาคารเก่าอยู่ อาคารบนถนนกลางก็เช่นกัน เนื่องจากมีร้านค้าเป็นจำนวนมากในถนนสายนี้ส่งผลให้มีการติดป้ายโฆษณาต่างๆแทบจะทุกคูหา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการบดบังทัศนียภาพอันสวยงามด้านหน้าอาคาร เพราะผู้ครอบครองอาคารไม่มีแนวทางการติดป้ายโฆษณาที่เหมาะสม รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการติดตั้งเครื่องปรับอากาศด้วย

แนวทางที่ 4 การก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ ให้ใช้ครอบคลุมอาคารที่มีความดั้งเดิมน้อยกว่า 50% หรือมีการปรับปรุงรูปแบบอาคารจนมีความแตกต่างจากเดิมมาก คือ ขาดคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมแล้ว หากอาคารเหล่านี้มีสภาพทรุดโทรมหรือผู้เป็นเจ้าของอาคารมีความต้องการก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ทดแทนอาคารเดิม อนุญาตให้ก่อสร้างอาคารตามแบบแนวทางการพัฒนา ดังที่กล่าวมาแล้วในแนวทางที่ 3 คือ บังคับรูปแบบและองค์ประกอบด้านหน้าของอาคารรวมถึงพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารด้วย เพื่อให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของถนนกลาง นอกจากนี้ภายในถนนกลางยังมีพื้นที่ว่างที่เกิดจากการเสื่อมสลายของอาคารเก่า ซึ่งทำให้อาคารขาดความต่อเนื่องกันในบางช่วง ซึ่งในการสร้างอาคารขึ้นทดแทนนั้น ก็ให้ใช้หลักการข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้ว

เนื่องจากสภาพอาคารเก่าในพื้นที่ถนนกลางมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน อาคารโดยส่วนใหญ่มีรูปแบบที่คล้ายกัน ดังนั้นแนวทางการซ่อมแซมปรับปรุงอาคารจึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการอนุรักษ์และออกแบบอาคารใหม่ได้

รูปที่ 2.14 แสดงรูปตัวอย่างกรณีศึกษาที่น่าสนใจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ ถนนกลาง
เมืองเก่าภูเก็ต

2.4.4 เมืองซานตาเฟ สหรัฐอเมริกา

เทศบัญญัติพื้นที่ประวัติศาสตร์ เมืองซานตาเฟ (Santa Fe's Historic District Ordinance) เป็นหนึ่งในเทศบัญญัติที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1957 หรือเมื่อ 43 ปีที่แล้วและทำการปรับปรุงเนื้อหาเมื่อปี 1983 เทศบัญญัตินี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการปรับปรุงและการสร้างสิ่งก่อสร้างใหม่ การบูรณปฏิสังขรณ์ รวมไปถึงการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างเดิมภายในเขตประวัติศาสตร์ เทศบัญญัตินี้ทำหน้าที่ทั้งการอนุรักษ์อาคารภายในพื้นที่ประวัติศาสตร์ และควบคุมให้ลักษณะของสิ่งก่อสร้างใหม่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเดิมทั้งด้านรูปแบบ รูปทรงและวัสดุ

แนวทางการออกแบบ (Design Guidelines) ต่อไปนี้ถูกสรุปมาเพื่อช่วยสมาชิกของ คณะกรรมการตรวจสอบ (Review Board) คณะทำงาน (City Staff) และสาธารณชน ในการแปลความหมายของเทศบัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางเหล่านี้ให้เกณฑ์การพิจารณาว่า สิ่งก่อสร้างใหม่สามารถทำให้เกิดความกลมกลืนกับอาคารข้างเคียงได้ ตามที่เทศบัญญัติกำหนดหรือไม่

1. สัดส่วนของอาคาร (Scale) ความสูงและความยาวของรูป

ด้านหน้า (Façade) ทรงหลังคา และส่วนรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่เสนอ ควรอยู่ในสัดส่วนที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบข้าง ถ้าแบบอาคารใหม่ที่เสนอมีความแตกต่างสูงเกิน 20 % จากอาคารข้างเคียง จะต้องปฏิบัติตามวิธีการควบคุม ดังต่อไปนี้

- เติมส่วนประกอบของอาคารที่มีขนาดเล็กกว่า เช่น ส่วนยื่นคลุมบริเวณทางเข้าประตู (Portales) ผนัง หรือเฉลียง เพื่อเป็นการลดความแตกต่าง
- โดยการร่นระยะของส่วนพื้นที่ชั้นบนนอยเข้าไปจากถนนหรือแนวเขตที่ดิน
- ใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่อยู่ในสัดส่วนของมนุษย์และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ประตู หน้าต่าง เสา และอื่นๆช่วยในการออกแบบ

ในขณะเดียวกันถ้ารูปด้านหน้าอาคาร (Façade) มีความเรียบหรือปราศจากองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมใดๆจนทำให้ดูแปลกแยกออกจากอาคารข้างเคียง ควรลดความเรียบนั้นโดยปฏิบัติตามแนวทาง ดังต่อไปนี้

- เติมด้วยองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม
- เพิ่มลานโล่งหน้าบ้าน หรือสนามหญ้า

2. ความต่อเนื่องตลอดแนวถนน (Continuity Of Streetscape) อาคารที่จะสร้างขึ้น

ใหม่ควรรักษามุมมองในแนวถนนที่มีอยู่ให้เกิดความต่อเนื่องโดยปฏิบัติตามแนวทาง ดังต่อไปนี้

- การใช้รายละเอียดทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ซ้ำๆกันไปตลอดแนว เช่น เสาลอยบนชาน หรือรูปแบบหน้าต่างบนรูปด้านหน้าอาคาร

- การจัดความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับที่ว่างให้เรียงต่อกันไปอย่างต่อเนื่อง เช่น การสลับไปมาระหว่างอาคารกับสนามหญ้า ให้เกิดรูปแบบ (Pattern) เป็นต้น
- สร้างความกลมกลืนให้เกิดขึ้นกับองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกัน เช่น ผนัง รั้ว ต้นไม้ริมถนน เป็นต้น

3. คุณภาพของที่ว่างของรูปตัดถนน (Spatial Quality of Streetscape Sections)

อาคารที่จะสร้างใหม่ควรจะรักษาและสร้างความต่อเนื่องในเรื่องของคุณภาพของที่ว่างด้วย ซึ่งลักษณะของที่ว่างดังกล่าวที่ควรจะอนุรักษ์และส่งเสริมให้ดีขึ้น ได้แก่

- ความรู้สึกถึงการถูกโอบล้อมที่ถูกสร้างสรรค์ผ่านสองฝั่งริมถนน
- ความรู้สึกของการมุ่งไปสู่จุดหมายที่สัมผัสได้โดยแนวของถนน
- ความรู้สึกที่ใกล้ชิดที่เกิดจากความโน้มเอียงขององค์ประกอบสองข้างทาง

การรื้อถอนอาคาร (Demolition) ในกรณีที่มีความต้องการจะรื้อถอน ทบ หรือทำลายอาคาร จะต้องทำการยื่นคำร้องให้คณะกรรมการพิจารณาว่าสามารถทำได้หรือไม่โดยคณะกรรมการจะพิจารณาสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของโครงสร้าง
- ความเป็นส่วนหนึ่งของอาคารบนถนนเดียวกันหรือในบล็อกเดียวกัน หรือ

สิ่งก่อสร้างที่จะเกิดขึ้นใหม่ จะไปทำให้เกิดความขัดแย้งกับบริบทเดิมหรือไม่

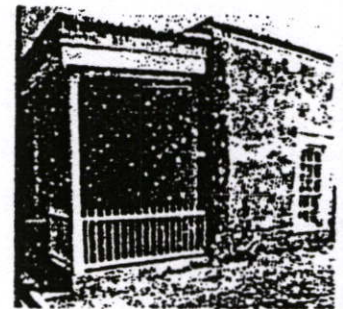
- วิธีการซ่อมแซมและความมั่นคงของโครงสร้างอาคาร

รูปที่ 2.15 บ้านรูปแบบ Pueblo
รูปแบบ Spanish แบบดั้งเดิมที่มีการก่อสร้างมาตั้งแต่ประมาณ
ค.ศ. 1760

รูปที่ 2.16 บ้านรูปแบบ Pueblo
Spanish ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่ง
มีการตกแต่งรายละเอียดด้วยเสา

รูปที่ 2.17 บ้าน
Territorial ที่ก่อสร้าง
ราวปี ค.ศ. 1860

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยทำการ ศึกษา สํารวจ เอกสาร สังเกต สอบถาม / สนทนา และบันทึกภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิจัยและเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ รวมถึงประยุกต์วัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

- 3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย
  - 3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือ
  - 3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ศึกษา

- ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
- ประชากรที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
- นักท่องเที่ยว

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

- กลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
จำนวน 94 คน

โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (จากอาคารที่ทำการศึกษ จำนวน 94 หลัง หลังละ 1 คน)

- กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ
จำนวน 175 คน

(การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบโรเบิร์ต เครจซี)

- นักท่องเที่ยว

จำนวน 123 คน

(การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบ
โรเบิร์ต เครจซี)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ซึ่งแนวทางในการอนุรักษ์และ
พัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ ลักษณะของเครื่องมือ ประกอบด้วย

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.2 แบบสำรวจ

3.2.3 แบบสอบถาม

3.2.1 แบบเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บข้อมูลทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ

3.2.2 แบบสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่า

แพ โดยจะมีประเด็นในการสำรวจ ดังนี้

- ลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่าแพในปัจจุบันที่ส่งผล
ต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน โดยศึกษาในรายละเอียด ดังนี้

(1) สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

(2) รายละเอียดของอาคาร จากอาคารที่เป็นเอกลักษณ์

และสื่อความหมายที่ชัดเจนของอาคาร

(3) สภาพแวดล้อมของบริเวณ องค์ประกอบและ

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของอาคาร โดยรอบบริเวณที่จะทำการออกแบบรวมไปถึงระยะห่าง และ
ความต่อเนื่องของแนวอาคาร

- การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน

ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ คือ การ
ถ่ายภาพ และ/หรือ การ Sketch และบันทึก

3.2.3 แบบสอบถาม เป็นการสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมถนนท่าแพ โดยจะมีประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

- การประกอบอาชีพ และรายได้ / ครัวเรือนรวมถึงการประกอบพิธีกรรมหรือทำกิจกรรมร่วมกันทางประเพณีที่สำคัญของชุมชนริมถนนท่าแพ ที่ส่งผลกระทบต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ โดยศึกษารายละเอียด ดังนี้

- (1) การประกอบอาชีพภายในชุมชน และรายได้ / ครัวเรือน
- (2) รูปแบบทางกิจกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนริมถนนท่าแพ
- (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน

- ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ โดยศึกษาในรายละเอียด ดังนี้

- (1) รูปแบบการอยู่อาศัยและสภาพของอาคาร
- (2) อายุอาคาร
- (3) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคารในอนาคต

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.3.1 เครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ร่วมมือตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้ง

3.3.2 เมื่อดำเนินการแก้ไข แบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยมีรายนามผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- (1) อ.ทศพร โสดาบรรลุ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- (2) ผศ.เบญจวรรณ อุบลศรี อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- (3) อ.ระดมเดช ทักษิณา อาจารย์พิเศษประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

3.3.3 ดำเนินการปรับปรุงเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้แก้ไขแบบสอบถามร่วมกับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะนำ แบบสอบถามไปใช้จริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังสำนักงานผังเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองเชียงใหม่ เพื่อขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

3.4.2 เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่รวบรวมมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.5.1.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต จะดำเนินการโดยการใช้
 สัมภาษณ์ข้อมูล

3.5.1.2 ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม จะดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล
 โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม , แบบสำรวจและแบบสอบถามแล้ว นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปเป็นผลและนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไปของชุมชน ริมถนนท่าแพ และลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ โดยการสัมภาษณ์ จากประชาชนในชุมชนริมถนนท่าแพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และการสำรวจ

4.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร

4.1.1.2 ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง

4.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ

4.1.1.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารทางเทศบาลนครเชียงใหม่ และการสำรวจ

4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.1.2.1 อาชีพ , รายได้

4.1.2.2 กิจกรรมในชุมชน

การศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่ แล้วจะต้องสำรวจจากสถานที่จริง ดังนั้นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจ

4.1.3 ลักษณะทางสังคม

4.1.3.1 ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.1.3.2 การบริการทางสังคม

4.1.3.3 การท่องเที่ยว

การศึกษาลักษณะทางสังคมของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาโดย มองภาพรวมของชุมชน ซึ่งมีขนาดการศึกษาที่กว้างรวมไปถึงระดับจังหวัด เครื่องมือที่จะนำมาใช้ใน การวิจัยจึงได้จากเอกสารจากทางเทศบาลนครเชียงใหม่ และสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงใหม่

4.1.4 นโยบาย

4.1.4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ

4.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

4.2.1 กลุ่มอาคาร

4.2.2 อายุอาคาร

4.2.3 สภาพอาคาร

4.2.4 ความสูงอาคาร

4.2.5 ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร

4.2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การศึกษาลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย คือการสำรวจ และแบบสอบถาม

4.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

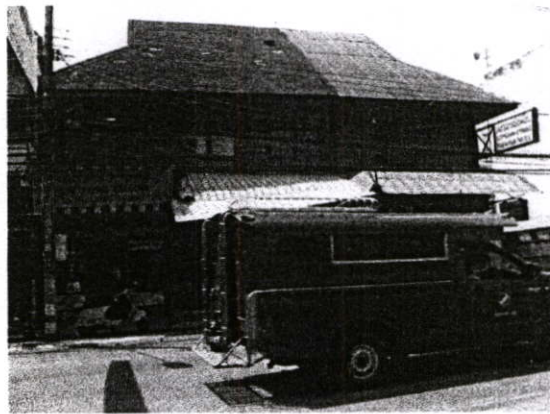
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.1.1 ลักษณะทางกายภาพของอาคารริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพรวมของอาคารริมถนนท่าแพ จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร และสถาปัตยกรรมมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าการพัฒนาสถาปัตยกรรมก็ยังคงปรากฏให้เห็น ความแตกต่างระหว่างสถาปัตยกรรมเก่าและใหม่ ซึ่งจากการศึกษาโดยส่วนมากแล้วจะเป็นอาคารพาณิชย์ และตึกแถวค้าขายสมัยใหม่ และมีบางกลุ่มที่มีการดัดแปลง ต่อเติมจากอาคารเก่าให้เป็นรูปแบบอาคารที่ทันสมัย บางกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง เช่น หลังคา ผนัง เป็นต้น

รูปที่ 4.1 แสดงอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างซึ่งเปรียบเทียบระหว่างอาคารสีฟ้าซึ่งมีการทาสีใหม่กับอาคารสีเหลืองซึ่งเป็นอาคารเก่า
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.2 แสดงการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวัสดุผนังหลังคาซึ่งอาคารหลังนี้เป็นอาคารแบบเฮือนแปในสมัยก่อน แต่เนื่องจากเส้นทางด้านขวาหลังคารั่วจึงต้องทำการเปลี่ยนหลังคาเป็นหลังคาสังกะสี
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

บางกลุ่มมีการรื้อถอนอาคารเก่าเพื่อสร้างอาคารสมัยใหม่ ซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งทางกายภาพของอาคาร กลุ่มอาคารที่กล่าวมานี้จะอยู่กระจัดกระจายทั้งชุมชนริมถนนท่าแพ ทำให้อาคารเก่าหลายอาคารซึ่งมีคุณค่าในทางสถาปัตยกรรมถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการควบคุม เช่นการต่อเติมอาคารภายในประดับแสนฝางมาเป็นห้องแลกเงินระหว่างประเทศ ทำให้คุณค่าของอาคารวัดแสนฝางค่อยๆ ลดลงและยังสื่อให้เห็นถึงความไม่เคารพอาคารศาสนสถานซึ่งมีผู้คนทั้งภายในชุมชนและรอบนอกให้การนับถือ

รูปที่ 4.3 แสดงให้เห็นถึงการสร้างห้องแลกเงินที่ประตูดัดสนผ่าง (ประตูนาควิไลยสว่างฟ้า) ทำให้อาคารเก่าที่มีคุณค่าดูไม่สวยงามและยังเป็นการทำลายสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอีกด้วย
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพทั้งทางบวกและทางลบ ในทางบวกจะส่งผลต่องานกิจกรรมของชุมชนเนื่องจากเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพขยายตัวและเติบโตขึ้นตามเศรษฐกิจ แต่กลับก่อให้เกิดผลในทางลบอย่างมากมาต่อเรื่องสภาพทางกายภาพของอาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจ เช่นการรื้ออาคารเดิมแล้วสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ทดแทน การดัดแปลงอาคารให้ดูทันสมัยขึ้น การต่อเติมอาคารเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ดัดแปลงต่อเติมเป็นอาคารสำนักงาน ร้านค้าสมัยใหม่ ก่อสร้างอาคารพาณิชย์ และพักอาศัยด้วยรูปแบบที่ทันสมัยโดยเปลี่ยนจากอาคารเดิมที่มีคุณค่าไป

รูปที่ 4.4 แสดงรูปการก่อสร้างอาคารสำนักงานซึ่งเป็นอาคารของ AIS เป็นรูปแบบอาคารที่ทันสมัยจึงอาจทำให้เกิดการขัดแย้งในรูปแบบงานสถาปัตยกรรม
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.5 แสดงรูปอาคารของห้างแว่นท็อปเจริญที่กำลังมีการปรับปรุงรูปลักษณะด้านหน้าของอาคารเพื่อให้ตอบสนองต่อการค้าขาย ซึ่งเมื่อมีการต่อเติมแล้วเสร็จอาจจะทำให้รูปแบบดูทันสมัยทำให้ขัดแย้งกับร้านแกลลอรี่ซึ่งเป็นอาคารไม้เก่าสองชั้นได้
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.6 แสดงรูปอาคารตึกแถวช่วงหนึ่งของอาคารริมชุมชนถนนท่าแพซึ่งบางหลังจะเห็นได้ว่าการต่อเติมด้านหน้าอาคารเพื่อให้เป็นจุดดึงดูดและสร้างความสนใจให้กับลูกค้า แต่กลับลืมไปว่าอาจทำให้รูปแบบงานสถาปัตยกรรมดูไม่สวยงามได้
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

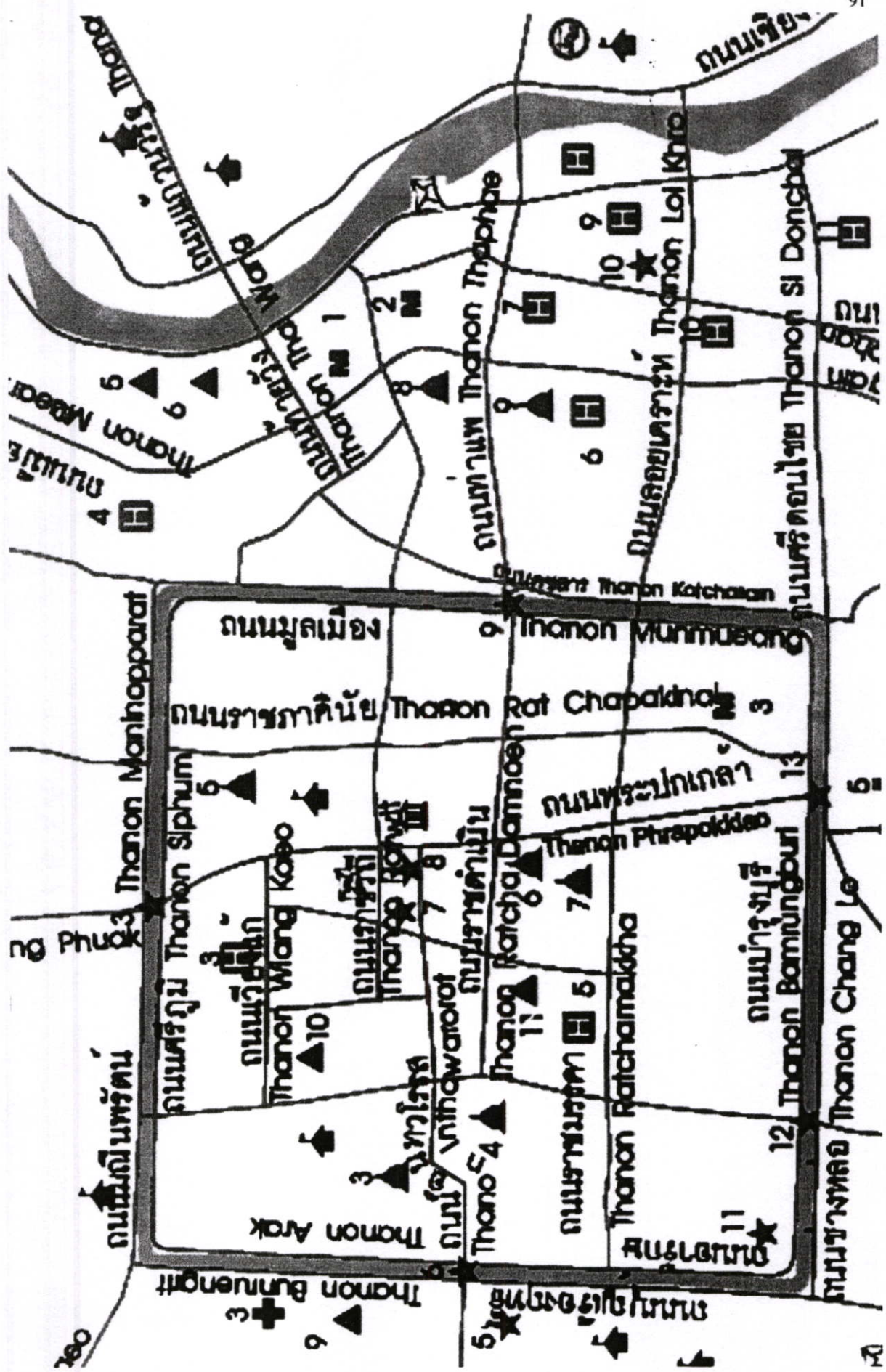
จากรูปแสดงการใช้งานอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพ จะเห็นได้ว่าสองฝั่งของชุมชนริมถนนท่าแพจะเป็นลักษณะของการใช้อาคารประเภทพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแต่เดิมจากหลักฐานในอดีตจะพบว่าถนนท่าแพเป็นถนนสายหลักของเมืองซึ่งติดกับแม่น้ำปิงซึ่งแต่เดิมในอดีตนั้นการคมนาคมและการค้าขายจะมาจาทงเรือเป็นหลัก เพราะฉะนั้นถนนท่าแพจะทำการค้าขายมาเป็นเวลานานตั้งแต่สร้างเมืองเชียงใหม่ซึ่งถ้าเทียบกับในปัจจุบันถนนท่าแพก็ยังคงเป็นถนนที่ทำการค้าขายอยู่จึงทำให้อาคารริมถนนท่าแพยังคงให้เห็นสภาพอาคารเก่าที่ทำการค้าขายตั้งแต่อดีตมาจนถึง

ปัจจุบันไว้บ้าง แต่ถ้าดูจาก (รูปที่ 4.7) ก็ยังจะสังเกตเห็นว่ามีอาคารประเภทอาคารศาสนสถานที่มีความสำคัญในเมืองเชียงใหม่อยู่หลายหลัง ซึ่งแต่ละหลังก็จะมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญและยาวนานซึ่งถ้าแนวโน้มของการเติบโตของเมืองยังมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้อาคารเก่าและอาคารศาสนสถานค่อยๆหมดคุณค่าลงไป ถ้าการเติบโตของชุมชนริมถนนท่าแพยังไม่มีข้อกำหนดในการสร้างอาคารใหม่หรือการปรับปรุง / ดัดแปลงรูปลักษณ์ของอาคารให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับถนนที่เรียกได้ว่าเป็นถนนสายประวัติศาสตร์ของเมือง ก็จะทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพหมดคุณค่า และไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้อีกต่อไป

4.1.1.2 ลักษณะโครงข่ายคมนาคมขนส่ง

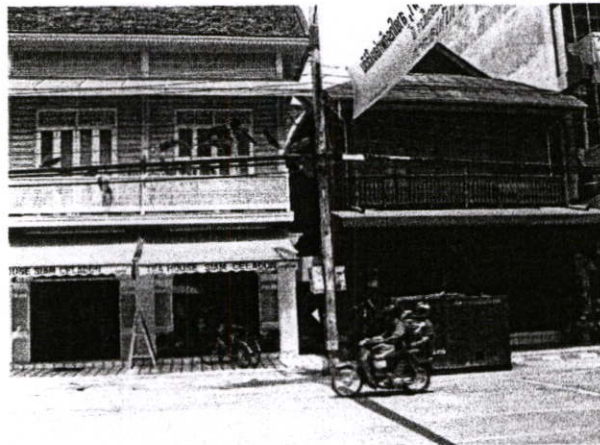
ถนนท่าแพมีขนาดความกว้างของถนน 14 เมตร ซึ่งมีทางเท้ากว้างข้างละ 2.50 เมตร ยาว 1,077 เมตร ซึ่งปัจจุบันถนนท่าแพเป็นถนนที่ให้รถวิ่งทางเดียวจึงทำให้การคมนาคมมีความคล่องตัวค่อนข้างสูง ส่วนทางเท้าทั้งสองข้างทางบางช่วงก็จะมีอุปสรรคจากรวางเรียงรายอยู่หรือมีเครื่องจักรในการก่อสร้างอาคารวางขวางทางเท้าอยู่ทำให้ทางเท้าในบางช่วงใช้งานไม่ได้จึงทำให้ต้องลงมาเดินบนถนน และทำให้เกิดภาพไม่สวยงามตาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของนักท่องเที่ยวหรือผู้คนที่ผ่านไปมา ดังนั้นถนนท่าแพควรจะมีการพัฒนา / ปรับปรุงเพื่อให้เมืองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตัวอาคารได้อีกด้วย

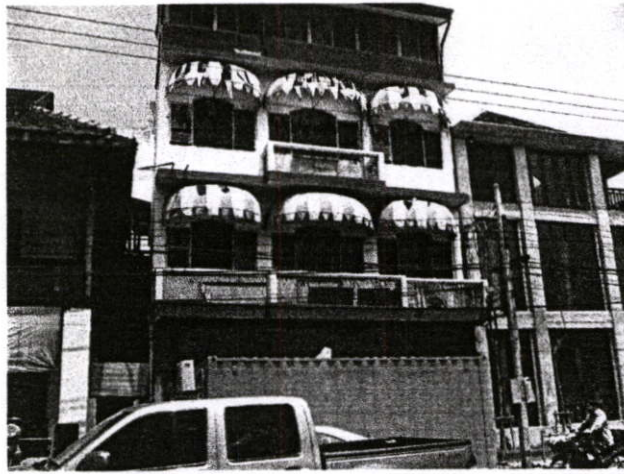
รูปที่ 4.8 แสดงรูปโครงการขนาดของถนนทวาย

จาก (รูปที่ 4.7) และ (รูปที่ 4.8) จะเห็นระบบโครงข่ายการคมนาคมของถนนท่าแพ จะพบว่า ถนนท่าแพเป็นถนนสายหลักที่จะเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งจะมีถนนรองขนานด้านข้าง คือ ทางด้านทิศเหนือจะเป็นถนนท่าวัง ส่วนทางด้านทิศใต้คือถนนลอยเคราะห์ ซึ่งถนนรองทั้งสองสายนี้ก็มีขอย่อยอยู่ตลอดทางเพื่อตัดเข้าไปสู่ถนนท่าแพซึ่งถนนท่าแพก็จะเป็นถนนหลักที่รองรับยานพาหนะที่มาตามถนนรองและถนนย่อยนี้เพื่อเข้าสู่ตัวเมือง ซึ่งก็จะเป็นผลที่ทำให้การจราจรบนถนนท่าแพนี้คับคั่งตลอดทั้งวันเพราะการที่ถนนท่าแพมีกิจกรรมทั้งวัน เช่น การค้าขาย ตลาด วัด และโรงแรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ด้วยกันหลายแห่ง จึงทำให้มียานพาหนะวิ่งตลอดเวลาแต่เนื่องจากที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าถนนท่าแพมีการจัดการให้รถวิ่งทางเดียวจึงทำให้การจราจรเป็นไปอย่างคล่องตัวจะมีการจราจรติดขัดก็ในวันสำคัญหรืองานเทศกาลสำคัญต่างๆเท่านั้น ดังนั้นระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งของถนนท่าแพจึงไม่ค่อยมีปัญหาในปัจจุบันมากนักแต่แนวโน้มในอนาคตถ้าเศรษฐกิจมีการเติบโตขึ้นอย่างเรื่อยๆถนนท่าแพก็ต้องเติบโตตาม ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีมาตรการในการจัดการด้านการคมนาคมขนส่งที่ดี เพราะคงจะเป็นการยากที่จะทำการขยายถนนเพราะในปัจจุบันนี้อาคารเกือบทุกหลังก็อยู่แทบชิดถนนทั้งสิ้นซึ่งทำให้เราสังเกตได้ว่าได้มี การขยับขยายถนนมาหลายครั้งแล้วจึงให้อาคารอยู่ชิดติดกับถนนได้รับผลกระทบตามไปด้วย การควบคุมและมาตรการในการจัดการการคมนาคมน่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาถนนท่าแพได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 4.9 แสดงรูปการวางเครื่องจักรไว้บนทางเท้าทำให้ใช้งานไม่ได้ และทำให้เกิดภาพที่ไม่สวยงาม

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.10 แสดงรูปอีกอาคารหนึ่งที่มีการนำเอาตู้เครื่องจักรมาไว้บนทางเท้าทำให้ใช้งานไม่ได้ และเกิดภาพที่ไม่สวยงาม
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

4.1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ

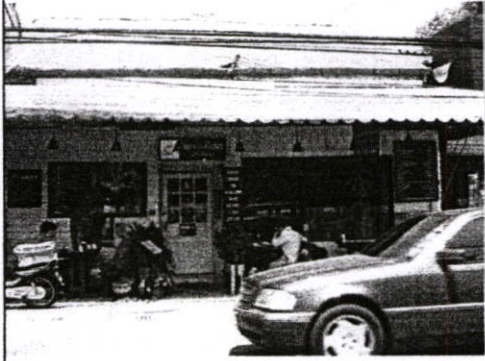
การศึกษารายละเอียดของอาคาร จากอาคารที่เป็นเอกลักษณ์และสื่อความหมายที่ชัดเจนของอาคาร เพื่อเสนอเป็นกรอบแนวทางพัฒนา / ปรับปรุงอาคารบนถนนท่าแพ ซึ่งได้แบ่งกลุ่มอาคารเพื่อให้ง่ายในการศึกษาได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- (1) อาคารไม้ชั้นเดียว 2 หลัง
- (2) อาคารไม้สองชั้น 6 หลัง
- (3) อาคารไม้ปูนตึก 4 หลัง
- (4) อาคารคอนกรีต 11 หลัง

การศึกษาอาคารที่มีคุณค่าทั้งหมด 23 หลัง เป็นการศึกษารูปแบบของสิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณของอาคารบนถนนท่าแพจึงได้ถูกกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้น เพื่อหาเอกลักษณ์ของอาคารบนถนนสายนี้ เพื่อจะเป็นประโยชน์และสามารถนำมาเป็นกรอบแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาอาคารบนถนนสายนี้ต่อไป ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- คุณค่าของอาคาร
- รูปทรงอาคาร
- ลักษณะด้านหน้าของอาคาร
- วัสดุอาคาร
- สีอาคาร
- ลักษณะช่องเปิดประตู หน้าต่าง
- ส่วนตกแต่งอาคาร

ตารางที่ 4.1 แสดงรายละเอียดของอาคารเก่าที่มีคุณค่าบนถนนท่าแพ

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
1	<p>1.อาคารไม้ชั้นเดียว อาคารเลขที่ 328-330 (เฮือนแป)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> อาคารหลังนี้เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบเฮือนแป ก่อนหน้านี้เคยเป็นร้านอาหารมาก่อน แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นร้านนวดเท้า</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้างไม้ สูงประมาณ 5 เมตร กว้างประมาณ 6 เมตร ลึกประมาณ 10 เมตร หลังคาทรงจั่ว</p>	
2	<p>ร้านรัตนา</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> อาคารหลังนี้เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบเฮือนแป แต่ที่เห็นในปัจจุบันอาคารหลังนี้ได้ถูกดัดแปลงไปแล้วหลายรุ่นจึงทำให้อาคารดูเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันเป็นร้านอาหารฝรั่ง</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้างไม้ สูงประมาณ 5 เมตร กว้างประมาณ 12 เมตร หลังคาทรงจั่ว โดยหันด้านข้างของจั่วออกทางถนน</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
3	<p>2.บ้านไม้สองชั้น อาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกสร) เจ้าของ คุณเกษร ยวงใจ</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2488 ปัจจุบันมีอายุ 60 ปี เป็นบ้านไม้สองชั้นเพียงหลังเดียวบนถนนท่าแพที่มีการตกแต่งหลังคาด้วยกาแล ปัจจุบันเป็นร้านขายสินค้าพื้นเมือง</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้างไม้สองชั้น สูงประมาณ 8 เมตร กว้าง 2 คูหา หรือประมาณ 7 เมตร หลังคาทรงมะนิลา ประดับหน้าจั่วด้วยกาแล มุงกระเบื้องลอนคู่</p>	
4	<p>อาคารเลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space) เจ้าของ คุณเจือจันทร์ กำพุกูล</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2493 ปัจจุบันมีอายุ 55 ปี เดิมเป็นที่อยู่อาศัยและร้านขายของชำ หลังจากนั้นเปิดเป็นร้านตัดเสื้อ ปัจจุบันให้ชาวต่างชาติเช่นเป็นร้านขายสินค้าพื้นเมือง และสินค้าตกแต่งบ้าน</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้างไม้สองชั้น สูงประมาณ 8 เมตร กว้าง 2 คูหา หรือประมาณ 7 เมตร หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา</p>	<p>ร้านนี้เป็นร้านที่ออกแบบปรับปรุงโดยอาจารย์จุลทรรศน์ กิตินุตร สถาปนิกท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง และยึดถือหลักการในการทำงานเชิงอนุรักษ์มาโดยตลอด</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
5	<p>2.อาคารไม้สองชั้น</p> <p>อาคารเลขที่ 81-5 (ร้านแพรรณไหมไทย) เจ้าของ เดิมเป็นอาคารของ คุณบุญยืน ศรีมงคล ปัจจุบันลูกหลาน เป็นผู้ดูแลแทน</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> ปัจจุบันอาคารมี การใช้งานสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็น ร้านแพรรณไหมไทยมีขนาด 2 คูหา ชายผ้าพื้นเมือง อีกส่วนหนึ่ง มีคูหาเดียว ชื่อร้านแหลมทอง อาภรณ์ เป็นร้านรับตัดเย็บเสื้อผ้า <u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็น อาคารโครงสร้างไม้ค่อนข้างใหญ่ สูงสองชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 3 คูหา ประมาณ 12 เมตร ลึก ประมาณ 30 เมตร ผนังเป็นวัสดุ ไม้สีธรรมชาติ หลังคาส่วนหนึ่ง เป็นกระเบื้องดินเผา อีกส่วนหนึ่ง เป็นสังกะสี</p>	
6	<p>อาคารเลขที่ 277-9 (ร้าน Inter)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> ไม่มีหลักฐาน ปรากฏในการสร้าง ปัจจุบันเป็น ร้านอาหารและบาร์</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็น อาคารโครงสร้างไม้ 2 ชั้น สูง ประมาณ 8 เมตร กว้าง 2 คูหา ประมาณ 8 เมตร ลึกประมาณ 15 เมตร ผนังเป็นวัสดุไม้สี ธรรมชาติ หลังคามุงด้วย กระเบื้องดินเผา</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
7	<p>3.อาคารไม้ปูนตึก</p> <p>อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) เจ้าของ คุณสุพจน์ ตียาภรณ์</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2460 ปัจจุบันมีอายุ 88 ปี ก่อนเคยเป็นร้านขายไวโอลิน ขายวิทยุ ขายจักรเย็บผ้า โดยใช้พื้นที่ด้านล่างทำการค้าขาย และพักอาศัยชั้นบน ปัจจุบันเป็นร้านซ่อมวิทยุ</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้างผนังรับน้ำหนัก สูงสองชั้นประมาณ 10 เมตร กว้างประมาณ 12 เมตร หลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผา บานประตูและระเบียงทั้งหมดเป็นไม้ทาสีน้ำตาลแก่</p>	<p>อาคารหลังนี้เป็นอาคารที่คงสภาพเดิมไว้ได้สมบูรณ์ที่สุดหลังหนึ่งบนถนนท่าแพ และยังคงดำเนินกิจการดั้งเดิมมาอย่างต่อเนื่อง</p>
8	<p>อาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) เจ้าของ บริษัทเหลียวหย่งจิว่น</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> เดิมเคยเป็นห้างสรรพสินค้าต้นตราภรณ์ที่มีชื่อเสียงบนถนนท่าแพ ปัจจุบันเป็นร้านขายเสื้อผ้าพื้นเมืองและของพื้นเมือง</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารสูงสองชั้นประมาณ 12 เมตร กว้างประมาณ 18 เมตร หลังคาทรงจั่ว มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา มีการใช้ช่องระบายอากาศแบบโค้งครึ่งวงกลมและแกะสลักลวดลายเหนือช่องประตู หน้าต่าง</p>	

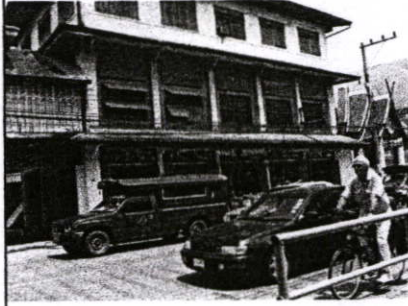
ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
9	<p>3.อาคารไม้แปดตึก อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> เดิมเป็นร้านถ่ายรูป จากนั้นในปี พ.ศ. 2469 เปลี่ยนเป็นห้างสรรพสินค้า ชื่อ กิตติพานิช ต่อมาเปลี่ยนเป็นร้านเสริมสวย เป็นคลินิก ปัจจุบันไม่ได้มีการใช้งานด้านในแต่ด้านหน้า อาคารเป็นแผงขายหนังสือ และรับซ่อมนาฬิกา</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารเป็นรูปแบบเรือนมะนิลา สูง 3 ชั้น ประมาณ 12 เมตร กว้าง 3 คูหา ประมาณ 15 เมตร ลึกประมาณ 16 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ผนังก่ออิฐฉาบปูน โครงสร้างเป็นไม้บางส่วน</p>	
10	<p>อาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon) เจ้าของ คุณนิศย์ วัจวิวัฒน์ (ผู้ให้เช่าอาคาร)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2458 ปัจจุบันมีอายุ 90 ปี เดิมเคยเป็นคลินิก เป็นร้านขายผ้าบาติก ร้านบัคโคพิชชา ปัจจุบันเป็นร้านขายอาหารอิตาเลียนและร้านน้ำชา อาคารได้รับการปรับปรุงเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีการทาสีอาคารใหม่</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารเป็นรูปแบบเรือนไม้ฉลุ หรือเรือนแบบขนมปังขิงเป็นเรือนไม้สักทั้งหลัง สูง 2 ชั้น ประมาณ 10 เมตร กว้าง 3 คูหาประมาณ 12 เมตร ลึกประมาณ 30 เมตร</p>	

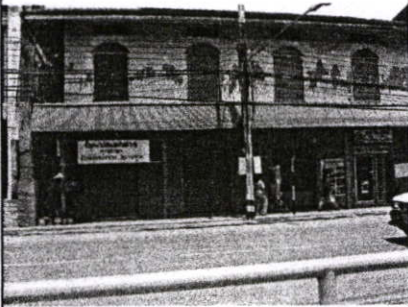

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
11	<p>3.อาคารไม้แปนติก</p> <p>อาคารเลขที่ 143 (วิหารเล็กวัดบุพพาราม)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> จากจารึกพบว่าวิหารเล็กวัดบุพพารามนี้ มีอายุราว 300 ปี ได้รับการบูรณะครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ. 2445 ส่วนวัดบุพพาราม สร้างในปี พ.ศ. 2040 ปัจจุบันวัดนี้มีอายุ 508 ปี</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นศิลปะแบบล้านนาไทย เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางประสิทธิโชค (พระประธาน) ก่อด้วยอิฐถือปูนอาสูงประมาณ 6 เมตร กว้างประมาณ 8 เมตร ยาวประมาณ 14 เมตร ปัจจุบันมีเนื้อที่ 4 ไร่ 3 งาน 29 ตารางวา คือทิศเหนือติดกับถนนท่าแพ มี 2 เส้น 13 วา ทิศใต้ติดกับบ้านมี 2 เส้น 4 วา ติดตะวันตกติดกับถนนท่าแพซอย 2 ร่มโพธิ์ มี 2 เส้น 19 วา ตามที่ได้สำรวจแล้ว ก็มีในบริเวณกำแพงล้อมรอบวัดเท่านั้น</p> <p>ถือเอาตามความเป็นจริงในปัจจุบันเพียงเท่านี้ วัดบุพพารามขึ้นทะเบียนโบราณสถาน</p>	<p>ส่วนอาณาเขตของวัด ประวัติไม่ได้กล่าวไว้ในสมัยนั้น ว่ามีเนื้อที่กว้างยาวเท่าไร</p> <p>ได้รับความจากผู้เฒ่าผู้แก่เพียงว่า วัดอุปาหรือวัดอุปาราม (บุพพาราม) มีเนื้อที่กว้างยาวมาก ทิศตะวันออกจรดถึงคลองแม่ข่า ทิศตะวันตกจรดถึงวัดมหาวัน ความจริงจะกว้างยาวเท่าไรนั้น ก็ไม่มีหลักฐานปรากฏไว้ แต่น่าจะพิสูจน์จากคำสันนิษฐานผู้สูงอายุตรงที่บ้านของพ่อหนานมังคละ แม่หนูปวรรสิสรค์</p> <p>ถนนท่าแพ ขณะนี้ยังมีมูลอิฐปรากฏเป็นหลักฐาน บางคนที่อ้างว่าเป็นฐานของอุโบสถวัดอุปาราม คือเป็นอารามที่มีอาณาเขต กว้างยาว มากนั่นเอง</p>

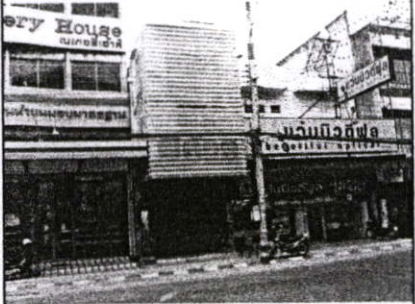

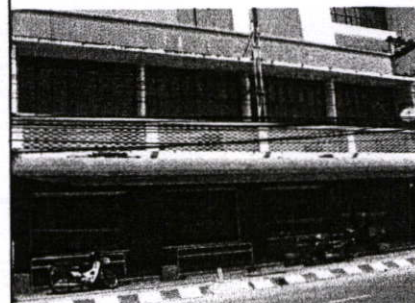
ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
12	<p>3.อาคารไม้ป็นติก อาคารเลขที่ 249 (วิหารหลวงวัดมหาวัน)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2410 ปัจจุบันมีอายุ 138 ปี <u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็น สถาปัตยกรรมอิทธิพลพม่า โครงสร้าง ปูนสูงประมาณ 10 เมตร กว้าง ประมาณ 10 เมตร ยาวประมาณ 20 เมตร</p>	
13	<p>4.อาคารคอนกรีต อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) เจ้าของ บริษัทสุเทพ จำกัด</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2575 ปัจจุบันมีอายุ 73 ปี ออกแบบและ ควบคุมการก่อสร้างโดยหลวงอนุสาร สุนทรซึ่งเป็นเจ้าของอาคาร เดิมใช้งาน เป็นร้านค้าบริเวณชั้นล่างแบ่งให้เขาเป็น ร้านทำผมและบริษัททัวร์ ส่วนชั้นบนปิด ไว้ <u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารสูง 3 ชั้นประมาณ 12 เมตร กว้าง 5 คูหา ประมาณ 18 เมตร โครงสร้างคอนกรีต ผนังก่ออิฐฉาบปูน หลังคามุงด้วย กระเบื้องดินเผา ชั้นล่างเป็นประตูบาน เพี้ยมไม้ และมีช่องระบายอากาศ ชั้น สองมีหน้าต่างบานกระทุ้ง ติดลูกกรง เหล็กดัด และมีช่องระบายอากาศ ชั้น สามเป็นหน้าต่างบานเกล็ดมีช่องแสงกรง กระจก ผนังชั้นล่างและชั้นสามทาสีขาว ชั้นสองออกสีส้ม ประตูลีเทา หน้าต่างสี เนื้อไม้</p>	<p>ตึกขาวเป็น ตึกที่เชื่อมต่อกับตึกแดง เนื่องจาก หลวงอนุสาร สุนทรต้องการ ความสะดวก ในการไปมา หากัน จึงได้ สร้างทาง เชื่อมขึ้น ซึ่งมี จุดเด่นอยู่ที่ ฝาไหล สามารถเปิด- ปิดได้</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
14	<p>4.อาคารคอนกรีต</p> <p>อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)</p> <p>เจ้าของ บริษัทสุเทพ จำกัด</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2466 ปัจจุบันอายุ 82 ปี เดิมเคยเป็นคลินิกชั้นบนเคยเป็นที่พักอาศัยของคนในตระกูลของหลวงอนุสารสุนทร ปัจจุบันให้เช่าที่ด้านล่างทำเป็นบริษัททัวร์ ส่วนชั้นบนปิดไว้ไม่ให้มีการใช้งาน</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารสูง 2 ชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 5 คูหา ประมาณ 18 เมตร โครงสร้างคอนกรีต หลังคาทรงปั้นหยาฝังด้วยกระเบื้องดินเผา</p>	
15	<p>อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล)</p> <p>เจ้าของ คุณปิยนภ ภูวกุล</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2473 ปัจจุบันอายุ 75 ปี เดิมชั้นล่างใช้ค้าขายผ้าฝ้าย ชั้นบนใช้พักอาศัย ช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาชั้นสองใช้เป็นสถานที่ทำงานของกงสุลประเทศฟิลิปปินส์ประจำเชียงใหม่ ปัจจุบันชั้นล่างขายอุปกรณ์เครื่องเขียน ส่วนชั้น 2 และ 3 ใช้พักอาศัย</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้าง คสล. ผนังก่ออิฐฉาบปูน มีการตกแต่งจากอิทธิพลทางตะวันตก เช่น มีปูนปั้น หลังคามุงกระเบื้องซีแพคโมเนีย</p> <p>อาคารสูง 3 ชั้นประมาณ 12 เมตร กว้าง 5 คูหา ประมาณ 20 เมตร ชั้นล่างเปิดโล่ง สลับกับบานกระจกติดตาย ชั้นบนเป็นหน้าต่างไม้บานเปิดคู่ มีช่องระบายอากาศเหนือช่องระบายอากาศ ผนังทาสีขาว บานหน้าต่างและกระเบื้องหลังคามีสีน้ำตาลอ่อน</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
16	<p>4.อาคารคอนกรีต</p> <p>อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> เดิมก่อนหน้านั้นเคยเป็นร้านขายกล้องและฟิล์ม แต่ปัจจุบันเป็นร้านขายแว่นตา</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้าง คสล. สูง 2 ชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 3 คูหา ประมาณ 12 เมตร ชั้นล่างเป็นบานกระจกแสดงสินค้าส่วนชั้นบนเป็นหน้าต่างบานเปิดไม้</p>	
17	<p>อาคารเลขที่ 244-8 (ร้านเจริญการค้า)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2495 ปัจจุบันอายุ 53 ปี เป็นร้านขายของเก่า</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้าง คสล. สูง 2 ชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 3 คูหา ประมาณ 12 เมตร และลึกประมาณ 14 เมตร</p>	
18	<p>อาคารเลขที่ 268-272 (ร้านไหมไทย)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2496 ปัจจุบันอายุ 52 ปี เป็นร้านขายเสื้อผ้าและผ้าไหมพื้นเมือง สวยด้านบนชั้นสองของอาคารเป็นห้องเก็บของ</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคารโครงสร้าง คสล. สูง 2 ชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 4 คูหา ประมาณ 16 เมตร ชั้นล่างมีการปรับปรุงใหม่เป็นบานกระจกเป็นช่องๆเพื่อโชว์สินค้าภายในร้าน ส่วนชั้นบนเป็นหน้าต่างบานเปิดไม้</p>	

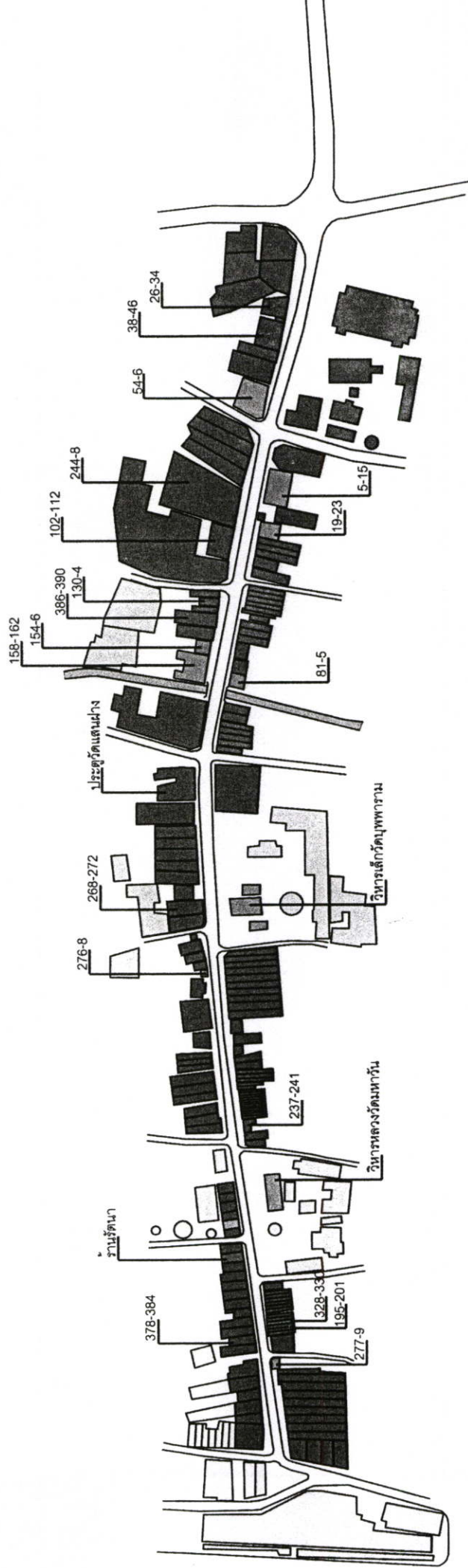
ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
19	<p>4.อาคารคอนกรีต อาคารเลขที่ 378-384 (ร้านห้องภาพอภินันท์)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> ปัจจุบันเป็นร้านถ่ายรูป ส่วนด้านที่ติดกันขายอาหาร</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> เป็นอาคาร โครงสร้าง คสล. สูง 2 ชั้นประมาณ 8 เมตร กว้าง 4 คูหา ประมาณ 14 เมตร ลึก ประมาณ 7 เมตร</p>	
20	<p>อาคารเลขที่ 386-390 (ร้านตัดไทยท่าแพเดิม)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> เดิมเคยเป็นร้านขายผ้าตัดไทย ปัจจุบันประกาศขายยังไม่มีการใช้งาน</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารโครงสร้าง คสล. 2 ชั้น 3 คูหา สูง 6 เมตร กว้าง 10 เมตร</p>	
21	<p>อาคารเลขที่ 195-201 (ร้านธงชัยพานิช)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> ปัจจุบันเป็นร้านขายอุปกรณ์ไฟฟ้า</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารโครงสร้าง คสล. 2 ชั้น ประมาณ 8 เมตร 4 คูหา ประมาณ 16 เมตร</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

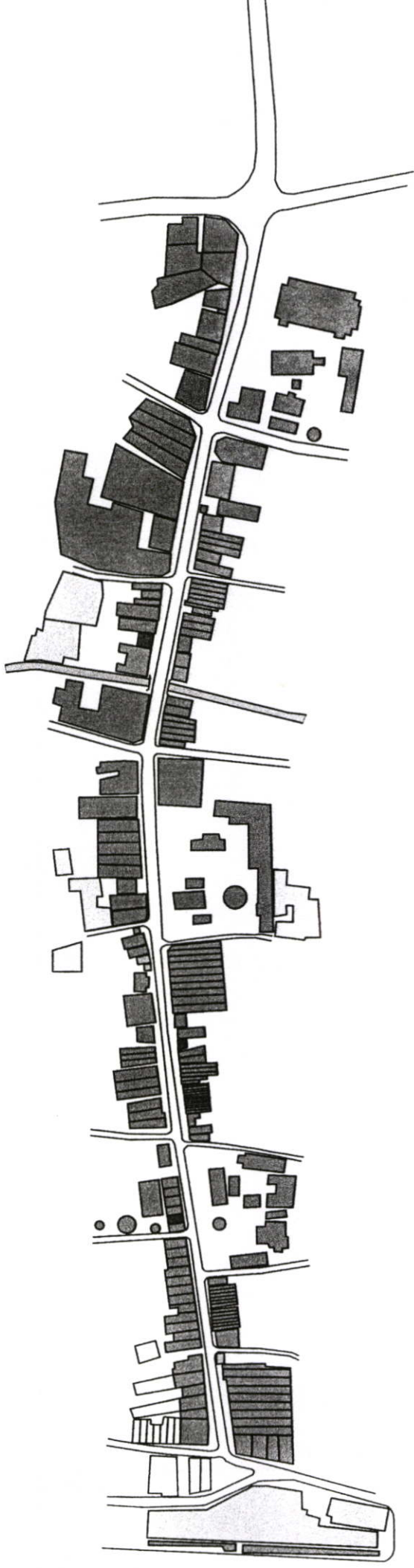
ลำดับ	ประเภทอาคาร	รายละเอียดอาคาร	หมายเหตุ
22	<p>4.อาคารคอนกรีต</p> <p>อาคารเลขที่ 237-241 (อาคารคุณารักษ์)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2491</p> <p>ปัจจุบันมีอายุ 57 ปี เป็นร้านถ่ายรูป</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> อาคารโครงสร้าง</p> <p>คสล. 2 ชั้น ประมาณ 8 เมตร 3 คูหา</p> <p>ประมาณ 12 เมตร</p>	
23	<p>อาคารเลขที่ 188 (ซุ้มประตูวัดแสนผาง)</p> 	<p><u>ประวัติอาคาร</u> เดิมชื่อวัดแสนผิง เป็นวัด</p> <p>เก่าแก่วัดหนึ่งของนครเชียงใหม่ มีมาแต่</p> <p>โบราณกาล นักโบราณคดีของล้านนา</p> <p>หลายท่านได้ให้คำสันนิษฐานว่า สร้างขึ้น</p> <p>ในสมัยพระยาแสนพุกเป็นกษัตริย์ราชวงศ์</p> <p>มังราย ซึ่งครองราชย์ในช่วงปี พ.ศ. 1868 –</p> <p>1877 ปัจจุบันมีอายุไม่ต่ำกว่า 674 ปี</p> <p><u>รูปแบบสถาปัตยกรรม</u> ซุ้มประตู</p> <p>โครงสร้าง คสล. สูงประมาณ 12 เมตร</p> <p>กว้างประมาณ 10 เมตร หลังคาทรงจั่วมุง</p> <p>ด้วยกระเบื้องดินเผา</p>	

ที่มา : จากการรวบรวมของผู้วิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2548

- อาคารไม้ชั้นเดียว
- อาคารไม้สองชั้น
- อาคารไม้แปดชั้น
- อาคารคอนกรีต

รูปที่ 4.11 แสดงตำแหน่งของอาคารที่มีคุณค่าบนถนนท่าแพ

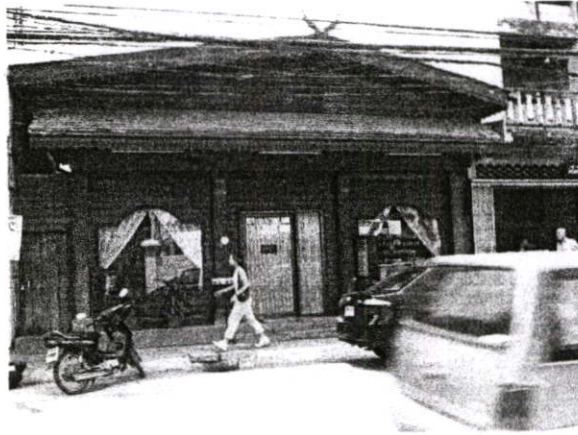

-
 อาคารประเภทตึกแถว
-
 อาคารประเภทครึ่งตึกครึ่งไม้
-
 อาคารประเภทอาคารไม้
-
 กลุ่มอาคารศาลนา

รูปที่ 4.12 แสดงการแบ่งการใช้งานของอาคารริมถนนท่าแพ

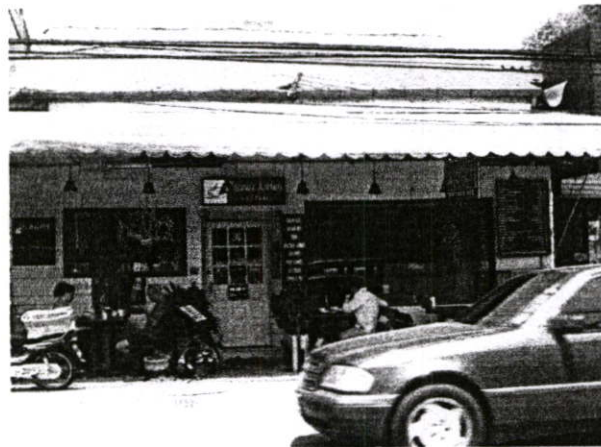
(1) อาคารไม้ชั้นเดียว

ในปัจจุบันถนนท่าแพมีอาคารไม้ชั้นเดียวที่มีคุณค่าเหลืออยู่เพียงสองหลังที่สามารถพบได้ในปัจจุบัน

รูปที่ 4.13 แสดงรูปอาคารไม้ชั้นเดียว เลขที่ 328 – 330 เป็นรูปแบบของอาคารเฮือนแป (เรือนแป) ที่ยังคงมีให้เห็นอยู่เพียงหลังเดียวบนถนนท่าแพ ปัจจุบันเป็นร้านนวดฝ่าเท้า ด้วยสมุนไพร

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.14 แสดงรูปอาคารไม้ชั้นเดียว ซึ่งเป็นร้านอาหารไทยหรือเรียกว่าร้านรัตนา อาคารหลังนี้มีลักษณะคล้ายกับอาคารใน (รูปที่ 4.10) ซึ่งเป็นลักษณะของอาคารแบบเฮือนแป แต่ที่เห็นในปัจจุบันอาคารหลังนี้ได้ถูกดัดแปลงไปแล้วหลายรุ่นจึงทำให้อาคารดูเปลี่ยนแปลงไป ดูทันสมัยมากขึ้นเพื่อให้สนองต่อตอบต่อการใช้งานของอาคาร

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.15 รูปถนนท่าแพเมื่อปี พ.ศ. 2535 ยังมีสภาพอาคารไม่ให้เห็นอยู่บ้าง
ที่มาของรูป : บุญเสริม สาดราภัย พ.ศ. 2535

คุณค่าของอาคาร

ในทางประวัติศาสตร์นั้น อาคารรูปแบบเฮือนแปนิยมสร้างประมาณ ช่วงปี พ.ศ. 2410 – 2432 หรือเมื่อประมาณ 130 ปีที่ผ่านมา หลักฐานที่แสดงถึงยุคสมัยของเฮือนแป ได้แก่ ภาพถ่ายเก่าบนถนนท่าแพที่มีการบันทึกไว้โดยมิชชันนารี ชาวอเมริกันที่เริ่มเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่โดยการนำของ ดร.ดาเนียล แมคกิลวารี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2409 (สุดารา สุจฉายา , 2540 : 48) ในยุคสมัยดังกล่าว คือเฮือนแปที่ปลูกกันริมสองฝั่งถนนท่าแพเป็น สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงวิทยาการทางการก่อสร้างโดยช่างท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี วัสดุไม้ที่หาได้ง่าย ในสมัยนั้นถูกนำมาใช้เป็นที่โครงสร้างและส่วนตกแต่งของเฮือนแป ทำให้เกิดรูปแบบอาคารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นอาคารเฮือนแปหลังนี้จึงมีคุณค่าในทุกด้าน และที่สำคัญอาคารเฮือนแปไม้หลังนี้สมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วนก่อนที่จะถูกทำลายไป

รูปทรงอาคาร

“เฮือนแป” หรือเรือนแป (เรือนที่ปลูกติดกันเป็นแถว) มีลักษณะสำคัญ คือเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวขนาด 3 ห้อง ด้านยาวปลูกไปตามถนน หลังคาทรงจั่วสูง ส่วนพะไลด้านหน้าใช้เป็นส่วนค้ำชาย ด้านหน้าและด้านสกัดเป็นฝาไม้ที่ประกอบบานเพ็ชรม เฮือนแปมีขนาดต่างๆกัน บางแห่งมีความกว้างมาก (ด้านสกัด) จั่วจึงมีขนาดใหญ่

(เจดีย์ ปิยะชน , 2532 : 180) อย่างไรก็ตามบางครั้งเรือนที่มีความกว้าง 7-9 คูหาก็เรียกกันว่า เฮือนแป ดังนั้นหากเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวที่ปลูกติดกันเป็นแถวในลักษณะนี้จะเรียกโดยรวมว่าเฮือนแปทั้งสิ้น ความสูงของเฮือนแปโดยเฉลี่ยประมาณ 5-7 เมตรแล้วแต่ความชันของหลังคา โดยส่วนใหญ่ที่พบมีอยู่สองระดับระดับบนมีความชันประมาณ 35-45 องศา ส่วนระดับล่าง (ส่วนพะไล) มีความชันน้อยกว่า คือประมาณ 30 องศา เฮือนแปส่วนใหญ่มีเสาลอยมารับชายคาด้านหน้า แต่เฮือนแปบางหลังที่พบก็มี

หลังคากระดืบเดียวและมักจะเป็นเอียงแปะที่มีความกว้าง 7-9 คูหา จากหลักฐานทางรูปถ่ายเก่าพบว่า เอียงแปะมีการใช้งานหลักอยู่สองส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่ติดถนนใช้สำหรับค้าขายหรือกิจการอื่นๆ อีก ส่วนหนึ่งที่อยู่ถัดเข้าไป คือส่วนพักอาศัยซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปแล้วแต่ขนาดของครอบครัว ถ้าเป็นครอบครัวใหญ่มักมีชานเชื่อมไปสู่เอียงแปะอีกหลังหนึ่งซึ่งอยู่ลึกเข้าไป แต่บางหลังก็ทำเป็นหลังคาทรง จั่วแฝดในเอียงแปะหลังเดียว ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ทางรูปทรงของเอียงแปะ คืออาคารที่มีความสูงประมาณ 5-7 เมตร มีหลังคาทรงจั่วสองระดับที่ทิ้งชายคาทางด้านหน้าอาคาร โดยส่วนใหญ่มีขนาด กว้าง 3 ห้อง (คูหา) และมักมีเสาลอยรับชายคาด้านหน้าอาคาร

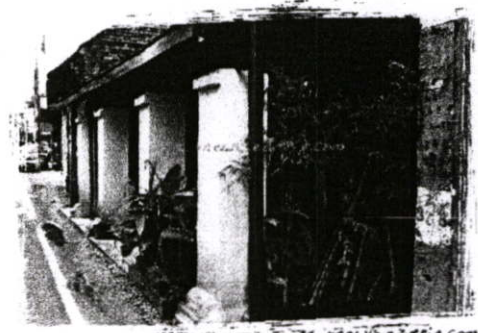
รูปที่ 4.16 แสดงรูปแบบอาคารเอียงแปะ ของชุมชนวัดเกตที่ยังคงสภาพอยู่
ที่มาของภาพ : อัมพร โกศลสุมลมาศน์

รูปที่ 4.17 แสดงรูปแบบอาคารเอียงแปะ ของชุมชนวัดเกต ซึ่งปัจจุบันเป็นร้าน
Good View
ที่มาของภาพ : อัมพร โกศลสุมลมาศน์

รูปที่ 4.18 แสดงรูปอาคารเอียงแปะของชุมชน วัดเกต ซึ่งปัจจุบันเป็นร้านแกเลอรี่
ที่มาของภาพ : อัมพร โกศลสุมลมาศน์

รูปที่ 4.19 แสดงรูปด้านหน้าอาคารแบบ เอียงแปะ ซึ่งจะเห็นเอกลักษณ์ของอาคาร เอียงแปะ คือจะมีเสาลอยมารับด้านหน้า อาคาร
ที่มาของภาพ : อัมพร โกศลสุมลมาศน์

ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

ความชัดเจนในรูปแบบอาคารที่ส่วนใหญ่มีหน้ากว้าง 3 คูหา หลังคาสองระดับ และมีเสาลอยรับชายคา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของอาคารแบบเฮือนแปนี้ แม้บางหลังจะมีการยกพื้นขึ้นเล็กน้อยหรือบางหลังอาจไม่มี แต่อย่างไรก็ตามทุกหลังจะต้องเว้นพื้นที่ว่างที่เกิดจากลักษณะนิสัยที่มีน้ำใจไมตรีของชาวล้านนา สมัยก่อนที่เอื้อเพื่อต่อผู้คนที่เดินผ่านไปมา ก็มีความเป็นไปได้ เฮือนแปเป็นอาคารที่มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์มาก เนื่องจากเป็นอาคารชั้นเดียวที่มีลักษณะราบติดไปกับพื้นดิน ดังนั้นอาคารจะปรากฏทิศทางของเส้นนอนเสมอไม่ว่าอยู่เดี่ยวๆหรืออยู่เรียงกันเป็นแพ สิ่งนี้จะทำให้ผู้ที่ผ่านไปมาเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับอาคารมากขึ้นซึ่งก็อาจจะสร้างความรู้สึกเชื่อเชิญให้เข้าไปสัมผัสกับสิ่งที่อยู่ภายใน สรุปได้ว่าเฮือนแปเป็นอาคารที่มีพื้นที่ว่างด้านหน้าได้ส่วนพะไล มีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์และปลูกราบติดกับพื้นดิน ดังนั้นจึงแสดงถึงทิศทางของเส้นนอนเสมอ

วัสดุอาคาร

เฮือนแปเป็นอาคารโครงสร้างไม้ทั้งหลัง โดยส่วนใหญ่จะเป็นไม้สักซึ่งหาได้ง่ายในสมัยก่อน ส่วนพื้นเรือนและผนังเป็นไม้แผ่น โดยที่ผนังจะใช้ไม้แผ่นวางตามแนวนอนตลอดทั้งหลัง สำหรับหลังคามุงด้วยวัสดุหลายประเภท ถ้าเป็นเฮือนแปในยุคแรกๆมุงด้วยตองตึง (ใบตอง) ต่อมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินขอ (กระเบื้องดินเผา) ซึ่งก็ใช้กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับวัสดุที่ใช้ทำประตูหน้าต่างก็ใช้ไม้เช่นกัน สรุปได้ว่าเฮือนแปเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งส่วนโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง

สีอาคาร

เนื่องจากเฮือนแปเป็นอาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ดังนั้นสีธรรมชาติของไม้ก็คือ สีของเฮือนแป รวมถึงสีของหลังคากระเบื้องดินเผาเมื่อนานเข้าสีก็จะเป็นสีน้ำตาลเข้มอมดำซึ่งจะคล้ายสีไม้ธรรมชาติ ในปัจจุบันเฮือนแปบางหลังถูกทาสีทับปรับปรุงหรือมีการต่อเติมบางส่วน ซึ่งเมื่อมองในภาพรวมของอาคารกลับไม่ส่งผลเสียหายกับอาคารมากเท่าใดเนื่องจากการมีขนาดหลังคาที่ใหญ่ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าหากสามารถรักษาวัสดุหลังคาให้เป็นแบบดั้งเดิมอาคารก็จะดูเป็นธรรมชาติด้วยตัวของมันเอง สรุปได้ว่าสีของเฮือนแปคือสีธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่ใช้ไม้และดินเผาซึ่งมีสีธรรมชาติเป็นโทนสีน้ำตาล

ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง

จากการสำรวจเฮือนแปจากที่ต่างๆในเมืองเชียงใหม่พบว่ารูปแบบช่องเปิด ประตู หน้าต่างมีลักษณะที่คล้ายกัน โดยส่วนใหญ่รูปแบบของ ประตู หน้าต่างด้านหน้าอาคารเป็นประตูบานเพี้ยม ส่วนหน้าต่างพบว่ามีสองแบบหลัก คือหน้าต่างบานเปิดคู่

และหน้าต่างแบบฝาไหล (ฝาไหลเป็นช่องเปิดประเภทหนึ่งที่นิยมใช้กับอาคารสมัยก่อน มีลักษณะเด่นคือเป็นได้ทั้งผนัง และช่องเปิดในเวลาเดียวกัน หากต้องการเปิดเพื่อระบายอากาศก็เลื่อนคัตบานไปด้านหนึ่ง บาน ไม้ที่เลื่อน ไปก็จะเป็นช่องให้อากาศเข้าออกได้ ดูคล้ายฝาผนังที่สามารถไหลไปมาได้.ผู้วิจัย) เอกลักษณะอีกประการหนึ่งของรูปแบบช่องเปิดที่พบจากการสำรวจ คือช่องระบายอากาศที่เป็นลักษณะที่ถูกกรงติดตายที่ตำแหน่งคอสอง ซึ่งน่าจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเฮือนแป เนื่องจาก 1) เฮือนแปมีหน้าต่างน้อยจึงต้องการช่องระบายอากาศมากขึ้น และ 2) เมื่อปิดประตูบานเพิ่มทางด้านหน้าหมดทุกบานจะทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเฮือนแปมีรูปแบบของช่องเปิดที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนี้

- ประตูด้านหน้าเป็นประตูบานเพิ่ม
- หน้าต่างแบบบานเปิดคู่ และ/หรือ แบบฝาไหล
- มีช่องระบายอากาศบริเวณคอสอง

ส่วนตกแต่งอาคาร

เฮือนแปเป็นอาคารที่มีรูปแบบเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ดังนั้นจึงไม่

พบส่วนตกแต่งแต่อย่างใด

จากการศึกษาในส่วนต่างๆของอาคารแบบเฮือนแป สามารถสรุปเอกลักษณ์ของอาคารไม้ชั้นเดียวแบบเฮือนแปได้ ดังนี้

- สูงชั้นเดียวประมาณ 5-7 เมตร ส่วนใหญ่มีขนาดกว้าง 3 คูหา คูหาละ 3.50 เมตร หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา มีความชันสองระดับ ทั้งชายคาด้านหน้าอาคาร และมักมีเสาลอยรับชายคาด้านหน้าอาคารทำให้เกิดพื้นที่ว่างด้านหน้าได้ส่วนพะไล

- มีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์และปลูกราบติดไปกับพื้นดินจึงแสดงถึงทิศทางของเส้นนอนเสมอ

- ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งส่วนโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง
- อาคารใช้สีธรรมชาติของวัสดุก่อสร้าง โดยวัสดุมักเป็นโทนสีน้ำตาล
- ช่องเปิดด้านหน้าอาคารเป็นประตูบานเพิ่มและมีช่องระบายอากาศตรงคอสอง

(2) อาคารไม้สองชั้น

อาคารไม้สองชั้นบนถนนท่าแพมีอยู่ 4 หลัง ซึ่งแต่ละหลังมีความแตกต่างกันไป ไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนเหมือนอาคารรูปแบบเฮือนแป อาคารทั้ง 4 หลังประกอบด้วย อาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษตร) เลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space) เลขที่ 81-5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย) และอาคารเลขที่ 277-9 (ร้านอินเตอร์)

รูปที่ 4.20 แสดงรูปอาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษตร)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.21 แสดงรูปอาคารเลขที่ 276-8

(ร้าน Living Space)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.22 แสดงรูปอาคารเลขที่ 277-9

(ร้าน Inter)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.23 แสดงรูปอาคารเลขที่ 81-5

(ร้านแพรวพรรณไหมไทย)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

คุณค่าของอาคาร

อาคารไม้สองชั้นเป็นอาคารยุคที่สร้างขึ้นต่อจากอาคารแบบเฮือนแป จึงสามารถแสดงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี ทั้งทางรูปทรง วัสดุ และ สีของอาคาร อาคารไม้สองชั้นทั้ง 4 หลังมีโครงสร้าง และส่วนตกแต่งเป็นไม้ทั้งหมด จึงแสดงออกถึง วิทยาการการก่อสร้างได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นรูปแบบอาคารที่มีเอกลักษณ์พื้นถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกับอาคารในยุคต่อมาที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างจากทางตะวันตก และที่ สำคัญอาคารทั้ง 4 หลังยังสนองความต้องการการใช้งานของเจ้าของอาคารได้ตรงตามประสงค์อีกด้วย

รูปแบบอาคาร

อาคารทั้ง 4 หลังเป็นอาคารเดี่ยว มีความสูง 2 ชั้น หรือประมาณ 7-8 เมตร กว้าง 2 คูหา คูหาละ 3.50 เมตร ยกเว้นอาคารเลขที่ 81-5 (ร้านแพรวพรรณไหมไทย) เท่านั้นที่ กว้าง 3 คูหา รูปทรงหลังคาที่ทั้งแบบปั้นหย่า มะนิลาและจั่ว อย่างไรก็ตามทรงหลังคาทุกอาคารต่างเทลาดเอียงมาทางด้านหน้าเสมอ และมีความชันหลังคาประมาณ 30-35 องศา อาคารเลขที่ 154-6 และ เลขที่ 276-8 คือ (ร้านเกษตร) และ (ร้าน Living Space) มีผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีความลึก 4 ช่วงเสาหรือ ประมาณ 14 เมตร ส่วนอาคารอีกสองหลังที่เหลือเป็นอาคารรูปตัวแอล ส่วนที่ลึกเข้าไปจึงมีความยาว ถึง 6 ช่วงเสา หรือประมาณ 21 เมตร

ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

จากการสังเกตรูปด้านหน้าของอาคารทั้ง 4 หลังพบความสัมพันธ์ ร่วมกันประการหนึ่ง ได้แก่ตำแหน่งของชายคาทั้งสองระดับ โดยกันสาดชั้นล่างและเส้นขอบชายหลังคา อยู่ที่ระดับประมาณ 3 เมตร และ 7 เมตร จากพื้น โดดเดี่ยวกันทั้ง 4 อาคาร ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า แม้อาคารจะมีรูปทรงที่ต่างกันแต่ก็ยังคงสัมพันธ์กันในด้านอื่น เช่น เรื่องของเส้นระนาบที่แสดงทิศทาง ในแนวนอน เป็นต้น จุดนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ควรสนับสนุนให้มีการสานต่อ เนื่องจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างอาคารเก่าและใหม่ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ที่เกิดจากรูป ด้านหน้าของอาคารคือระนาบแนวนอนที่ต่อเนื่องของระดับกันสาดและชายคา

วัสดุอาคาร

อาคารไม้ 2 ชั้นเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหลัง โดยส่วนใหญ่เป็นไม้สักซึ่งหา ได้ง่ายในสมัยก่อน ส่วนพื้นเรือนทั้งสองชั้นและผนังเป็นไม้แผ่น ผนังใช้ไม้แผ่นวางทั้งตามแนวนอนและ แนวตั้ง ปัจจุบันผนังชั้นล่างด้านหน้าของอาคารเลขที่ 154-6 เลขที่ 276-8 และเลขที่ 81-5 เปลี่ยนวัสดุ เป็นกระจกเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานที่เป็นร้านค้า ต้องการจัดแสดงสินค้าหน้าร้าน สำหรับวัสดุ หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผายกเว้นส่วนที่มีการซ่อมแซมพบว่าเปลี่ยนเป็นมุงกระเบื้องลอนคู่และ ลังกะสี ส่วนวัสดุที่ใช้ทำประตู หน้าต่างใช้ไม้เช่นกัน

สีอาคาร

จากการสำรวจสภาพปัจจุบันของอาคารทั้ง 4 หลัง พบว่าอาคารที่มีการทาสีบริเวณผนังอาคารได้แก่ อาคารเลขที่ 154-6 และเลขที่ 276-8 โดยสีที่ใช้เป็นสีโทนน้ำตาล ส่วนอาคารอีก 2 หลังที่เหลือไม่มีการทาสี เปิดเผยให้เห็นสีของเนื้อไม้เป็นธรรมชาติ อาคารทั้ง 4 หลังเป็นโทนสีน้ำตาลทั้งส่วนผนัง ช่องเปิด รวมถึงหลังคา ซึ่งแม้จะมีวัสดุที่ต่างกันแต่ก็ยังใช้สีโทนเดียวกันอยู่

ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง

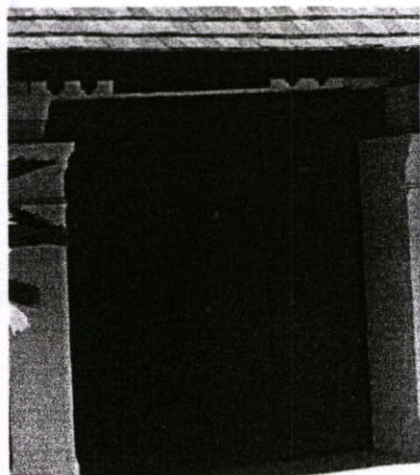
ประตู หน้าต่างของอาคารทั้ง 4 หลังยังคงสภาพของเดิมไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะช่องเปิดบนชั้นสองของอาคารที่เป็นบานเปิดไม้ทั้งประตู หน้าต่าง และมีการใช้บานเกล็ดไม้เพื่อระบายอากาศ ส่วนลักษณะช่องเปิดชั้นล่างเป็นประตูและหน้าต่างกระจก

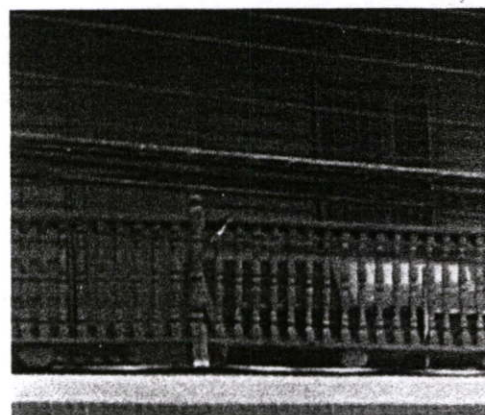
รูปที่ 4.24 อาคารเลขที่ 81-5
(ร้านแพรวพรรณไหมไทย)
ลักษณะช่องเปิดหน้าต่างจะใช้วัสดุไม้
และมีกระจกเป็นส่วนประกอบ
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.25 อาคารเลขที่ 277-9
(ร้าน Inter) ลักษณะช่องเปิด
หน้าต่างจะใช้วัสดุไม้โดยมีการใช้
บานเกล็ดเพื่อช่วยระบายอากาศ
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

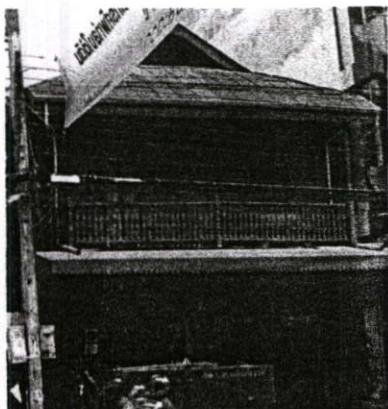
รูปที่ 4.26 อาคารเลขที่ 276-8 (ร้าน Living Space)
ลักษณะช่องเปิดประตูด้านล่างอาคารจะใช้วัสดุไม้
ลักษณะของการเปิดเป็นบานเพี้ยม
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.27 อาคารเลขที่ 154-6
(ร้านเกสร) ลักษณะช่องเปิด ประตู
หน้าต่างจะเป็นไม้ โดยหน้าต่างจะมี
ซี่ลูกกรงเพื่อตกแต่ง
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

ส่วนตกแต่งอาคาร

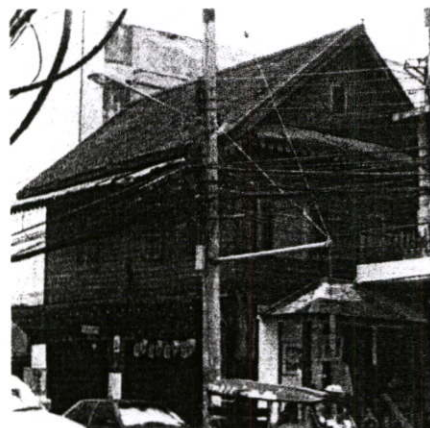
แต่ละอาคารมีส่วนตกแต่งอาคารที่แตกต่างกันไป อาคารเลขที่ 154-6 ประดับจั่วหลังคาด้วยกาแลครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลวดลายฉลุ และมีราวระเบียง ลูกกรงที่ชั้นสอง อาคารเลขที่ 276-8 มีราวระเบียงลูกกรงที่ชั้นสองและเสารูปนที่ทำเพิ่มเติมในภายหลังที่บริเวณหน้าร้าน อาคารเลขที่ 81-5 ไม่มีการตกแต่งอะไรเป็นพิเศษ ส่วนอาคารเลขที่ 277-9 ตกแต่งยอดหน้าจั่วด้วยเสากลึงเสี้ยมปลายแหลมครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลวดลายฉลุ

รูปที่ 4.28 อาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษตร)
ส่วนตกแต่งอาคารคือประดับจั่วหลังคาด้วยกาแลครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลวดลายฉลุ และมีราวระเบียงลูกกรงที่ชั้นสอง
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.29 อาคารเลขที่ 276-8
(ร้าน Living Space) ส่วนตกแต่งอาคารคือจะมีราวระเบียงลูกกรงไม้ที่ชั้นสองและเสารูปนที่ทำเพิ่มเติมในภายหลังที่บริเวณหน้าร้าน
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.30 อาคารเลขที่ 277-9 (ร้าน Inter) ส่วนตกแต่งอาคารคือตกแต่งยอดหน้าจั่วด้วยเสากลึงเสี้ยมปลายแหลมครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิงมีลวดลายฉลุ
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

สรุปได้ว่าอาคารทั้ง 4 หลังมีคุณค่าอย่างหนึ่งในฐานะตัวแทนแห่งยุคสมัยที่พบได้ยากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในย่านชุมชนที่มีการพัฒนาตลอดเวลา เช่นถนนท่าแพนี้ และเมื่อศึกษาแล้วพบว่าอาคารไม้สองชั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะดังต่อไปนี้

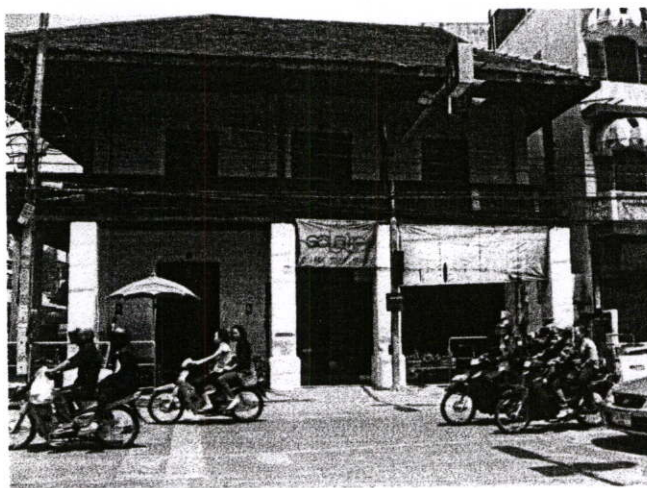
- อาคาร 2 ชั้น สูงประมาณ 7.8 เมตร กว้าง 2-3 คูหา มีหลังคาคลุม
- ระดับของกันสาดและชายคามีความต่อเนื่องกัน และสูงที่ระดับประมาณ 3 เมตร

และ 7 เมตร ตามลำดับ

- วัสดุของอาคารเป็นไม้ทั้งโครงสร้าง และส่วนตกแต่ง โทนสีหลักเป็นสีน้ำตาล
- บานเปิด ประตู หน้าต่างเป็นบานไม้มีบานเกล็ด

(3) อาคารไม้ป็นติก

บนถนนท่าแพมีอาคารไม้ป็นติกที่มีคุณค่าอยู่ 6 หลังโดยแบ่งเป็นอาคารศาสนสถาน 2 หลัง คือวิหารเล็กวัดบุพพาราม และวิหารหลวงวัดมหาวัน ส่วนอาคารที่เหลืออีก 4 หลังเป็นอาคารส่วนบุคคล ซึ่งปัจจุบันใช้ประโยชน์เพื่อการพาณิชย์ อาคารทั้ง 4 หลัง ได้แก่ อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) อาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) และอาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon)

รูปที่ 4.31 อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.32 อาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ)
 ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.33 อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ)
 ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.34 อาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon)
 ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

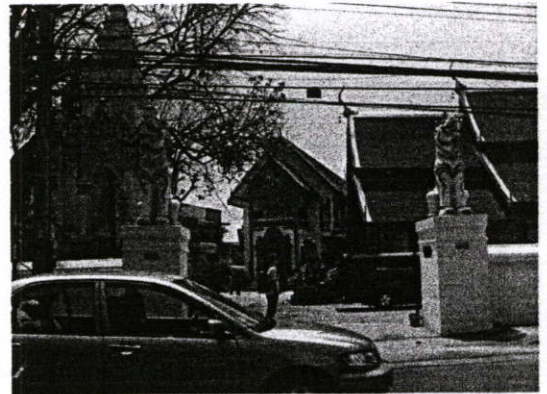
คุณค่าของอาคาร

วิหารทั้ง 2 หลังเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า นอกจากนี้ยังมี

ความสำคัญทางด้านจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไปอีกด้วย ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วอาคารทั้งคู่เป็นอาคารในยุคแรกบนถนนสายนี้ที่ยังหลงเหลืออยู่แม้เวลาผ่านไปหลายร้อยปี ที่สำคัญยังมีการใช้งานอย่างต่อเนื่อง และสังเกตได้ว่าเป็นอาคารประเภทเดียวที่ยังคงอยู่คู่ถนนสายนี้โดยไม่ถูกทำลายไปเช่นอาคารประเภทอื่น เหตุผลน่าจะเกิดจากความเคารพ และศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวไทยจึงทำให้เกิดความร่วมมือในการทำนุบำรุงศาสนสถานของชาติไว้ ซึ่งต่างไปจากอาคารส่วนบุคคล โดยทั่วไปที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามอาคารไม้ป็นตึกอีก 4 หลังที่เหลือต่างก็มีคุณค่าเช่นกัน โดยเฉพาะเอกลักษณ์ทางรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีอิทธิพลการก่อสร้างและตกแต่งแบบตะวันตก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่างอาคารพื้นเมืองกับองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกอย่างลงตัว นอกจากนี้อาคารทั้ง 4 หลังยังแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการก่อสร้างที่มีการใช้ปูนมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญนอกเหนือไปจากการใช้ไม้ เช่นอาคารในยุคก่อนหน้าด้วยคุณค่าเหล่านี้ทำให้อาคารทั้ง 4 หลังมีความสำคัญยิ่งในฐานะตัวแทนแห่งยุคสมัยดังกล่าว และควรค่าที่จะทำการศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อไปในอนาคต

รูปที่ 4.35 แสดงรูปอาคารวิหารเล็กวัดบุพพาราม
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.36 แสดงรูปอาคารวิหารหลวง
วัดมหาวัน
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

ในการวิเคราะห์รูปแบบอาคารไม้ป็นตึก ผู้วิจัยจะไม่ทำการวิเคราะห์รูปแบบของอาคารศาสนสถานทั้ง 2 หลังเพราะเห็นว่าแนวทางการออกแบบอาคารประเภทนี้ไม่ค่อยได้ใช้มากนัก และด้วยความแตกต่างทางด้านรูปแบบที่เห็นได้ชัดระหว่างอาคารศาสนสถานกับอาคารส่วนบุคคลดังนั้นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจึงมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ผู้วิจัยจึงนำอาคารไม้ป็นตึกที่เหลืออีก 4 หลัง มาวิเคราะห์ประกอบกันไปเพื่อให้ทราบทั้งสภาพอาคารในอดีตและปัจจุบัน

รูปทรงอาคาร

เมื่อพิจารณาทางด้านปริมาตรอาคารพบว่า อาคารทั้ง 4 หลังมีขนาดใกล้เคียงกัน แม้ว่าอาคารเลขที่ 5-15 มีความกว้างถึง 5 คูหา ขณะที่อาคารอื่นกว้างเพียง 3 คูหา แต่จากสัดส่วนโดยรวมอาคารทั้ง 4 หลังดูมีปริมาตรอาคารที่ไม่ต่างกัน แม้อาคารทุกหลังมีความสูงเพียง 2 ชั้น แต่ด้วยขนาดหลังคาผืนใหญ่และสูงจึงทำให้อาคารเหล่านี้มีความสูงไม่ต่ำกว่า 10 เมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอาคารไม้ 2 ชั้นแล้ว อาคารไม้ป็นตึกทั้ง 4 หลังมีความแตกต่างกัน มีทั้งทรงจั่ว ทรงปั้นหย่า ทรงมะนิลา แต่ทั้งหมดล้วนเป็นหลังคาขนาดใหญ่ที่มีความชันประมาณ 30-35 องศาทุกหลัง ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเอกลักษณ์ประการหนึ่งของอาคารไม้ป็นตึก คือเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่มีหลังคาคลุม และมีความชันของหลังคาประมาณ 30-35 องศา

ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

จากการสำรวจพบว่าอาคารทั้ง 4 หลังมีระเบียบชั้นสองด้านหน้าเช่นเดียวกันทุกหลัง โดยอาคารเลขที่ 54-6 เลขที่ 5-15 และอาคารเลขที่ 19-23 มีเสาชันล่างมารับระเบียบชั้นสองที่ยื่นออกมา และบนระเบียบชั้นสองก็มีเสาลอยมารับชายคา ส่วนอาคารเลขที่ 158-162 เป็นเพียงระเบียบชั้นที่ยื่นออกมา ซึ่งผลจากการมีระเบียบชั้นสองทำให้พื้นที่ด้านหน้าอาคารชั้นล่างเกิดช่องว่างที่เป็นทางเดินคล้ายกับลักษณะ Colonnade ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ในการบังแดดบังฝนแก่ผู้ที่ผ่านมา เหมาะกับสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

รูปที่ 4.37 แสดงรูปแถวนักเรียนโรงเรียนชวียงเส็ง ขณะรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อครั้งเสด็จประพาสนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ.๒๔๖๙ ที่หน้าร้านกิตติพานิช ของนายเจียว กิตติบุตรคหบดีชาวเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นอาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) ที่มาของรูป : บุญเสริม สาทรรักษ์

วัสดุอาคาร

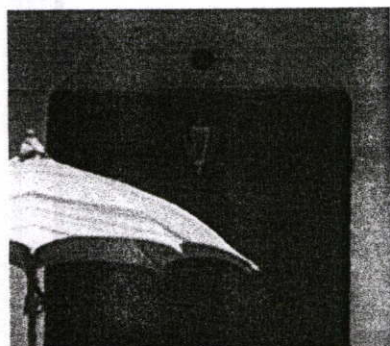
จากการสำรวจพบว่าอาคารทุกหลังยกเว้นอาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) ต่างใช้วัสดุผนังหลังคาเป็นกระเบื้องดินเผาทั้งสิ้น ซึ่งแต่เดิมอาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) ใช้กระเบื้องดินเผา ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนเล็กแล้ว สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ผนัง ใช้วิธีก่ออิฐฉาบปูนนอกจากนี้ระเบียงไม้ก็เป็นวัสดุที่อาคารทั้ง 4 หลังใช้เหมือนกัน

สีอาคาร

อาคารทั้ง 4 หลังใช้สีอาคารที่แตกต่างกัน อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) มีผนังเป็นสีขาวซึ่งเป็นสีดั้งเดิม มีส่วนตกแต่งและวัสดุผนังหลังคาสีน้ำตาลเข้ม อาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) ทาผนังสีขาวคว้นบุหรี หลังคากระเบื้องดินเผา แต่ปัจจุบันกระเบื้องมีสภาพที่เก่ามากสีดำต่างเป็นคราบสกปรก อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) ทาผนังด้วยสีเหลืองอ่อน ส่วนตกแต่งวัสดุใช้ไม้ซึ่งมีสีน้ำตาล หลังคากระเบื้องดินเผาสีน้ำตาลแก่ และอาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon) ทาผนังสีครีมแก่ออกน้ำตาล ส่วนหลังคาตอกก็มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ซึ่งค่อนข้างจะมีอายุการใช้งานนานจึงมีสีดำและน้ำตาลเข้มผสมกันไป

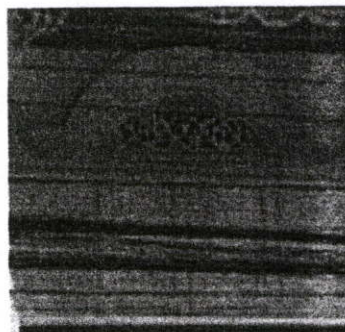
ลักษณะช่องเปิด ประตู หน้าต่าง

การตกแต่งช่องเปิดด้วยรูปทรงโค้งครึ่งวงกลม (Arch) จัดได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของอาคารประเภทนี้ จากการสำรวจพบว่าทุกอาคารมีการตกแต่งช่องเปิดด้วยรูปทรงโค้งครึ่งวงกลม อาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) ใช้ปูนปั้นรูปทรงโค้งครึ่งวงกลมบริเวณเหนือวงกบประตูเช่นเดียวกับอาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon) ส่วนอาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) ใช้รูปทรงโค้งครึ่งวงกลมตกแต่งบริเวณช่องระบายอากาศเหนือประตู หน้าต่าง อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) ก็เช่นกัน

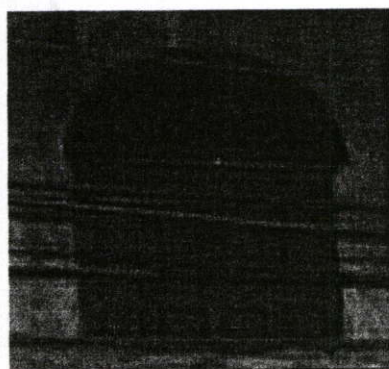
รูปที่ 4.38 แสดงรูปแบบของช่องเปิดอาคารเลขที่ 54-6 (ร้านศรีประเสริฐ) ซึ่งใช้โค้งครึ่งวงกลมมาเป็นส่วนตกแต่งช่องเปิดเหนือบานประตู ไม่มีลวดลาย

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

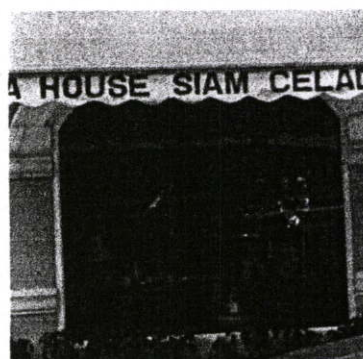
รูปที่ 4.39 แสดงรูปแบบของช่องเปิดอาคารอาคารเลขที่ 5-15 (ร้านบ้านท่าแพ) ซึ่งใช้โค้งครึ่งวงกลมเล่นลวดลายเหนือกรอบหน้าต่างอย่างสวยงาม

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.40 แสดงรูปแบบของช่องเปิดอาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) เป็นอีกอาคารหนึ่งที่ตกแต่งช่องระบายอากาศด้วยทรงโค้งครึ่งวงกลมมีการแกะสลักไม้เป็นลวดลายสวยงาม

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.41 แสดงรูปแบบของช่องเปิดอาคารอาคารเลขที่ 158-162 (ร้าน Tea house siam celadon) ใช้ช่องเปิดแบบโค้งครึ่งวงกลม

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

ส่วนตกแต่งอาคาร

จากการสำรวจอาคารทั้ง 4 หลังพบว่า อาคารเลขที่ 54-6 ไม่มีการตกแต่งใดๆต่างกับอาคารอีก 3 หลังที่เต็มไปด้วยส่วนตกแต่งอาคาร มีทั้งครีบชายคาเป็นแบบขนมปังขิง มีลายฉลุ และมีราวระเบียงลูกกรงชั้นสองรวมถึงการแกะสลักบริเวณหน้าจั่วเป็นลวดลายต่างๆ

สรุปได้ว่าคุณค่าของอาคารประเภทไม้แป้นดึกอยู่ที่การเป็นหลักฐานที่แสดงถึงรูปแบบอาคารที่มีอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี และเป็นกลุ่มอาคารที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ดังต่อไปนี้

- เป็นอาคารขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับอาคารเก่าประเภทอื่นๆบนถนนท่าแพ มีวัสดุผนังหลังคาแบบดั้งเดิม คือกระเบื้องดินเผา
- มีระเบียงชั้นสองทำให้พื้นที่ด้านหน้าอาคารชั้นล่างเกิดช่องว่างที่เป็นทางเดิน
- สีหลังคาเป็นสีน้ำตาลเข้ม นอกจากนั้นในส่วนของผนัง และส่วนอื่นๆเป็นโทนสีอ่อนดูกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
- ช่องเปิดมีการใช้โค้งครึ่งวงกลม (Arch) มาตกแต่งด้านบนของกรอบบาน

(4) อาคารคอนกรีต

จากการสำรวจพบว่าปัจจุบันบนถนนท่าแพมีอาคารคอนกรีตที่พิจารณาว่ามีคุณค่าเหลืออยู่ 11 หลังเป็นอาคารศาสนสถานหนึ่งหลัง คืออาคารเลขที่ 188 ชุมประตูดัดแสนฝาง ส่วนอีก 10 หลังเป็นอาคารส่วนบุคคลซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ได้แก่

- 1) อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว)
- 2) อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)
- 3) อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล)
- 4) อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิวตี้ฟูล)
- 5) อาคารเลขที่ 244-8 (ร้านเจริญการค้า)
- 6) อาคารเลขที่ 268-272 (ร้านใหม่ไทย)
- 7) อาคารเลขที่ 378-384 (ร้านห้องภาพอภิรักษ์)
- 8) อาคารเลขที่ 386-390 (ร้านผ้าตัดไทยท่าแพเดิม)
- 9) อาคารเลขที่ 195-201 (ร้านธงชัยพาณิชย์)
- 10) อาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์)

คุณค่าของอาคาร

หุ้่มประตูดัดแสนฝางเป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างคอนกรีตที่

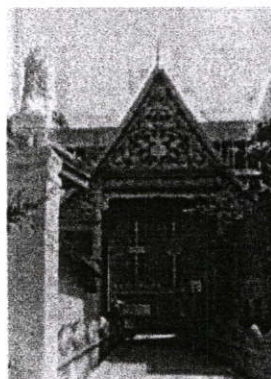
มีรูปลักษณะโดดเด่นและอยู่คู่ถนนท่าแพมายาวนาน แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และด้วยรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทำให้สถาปัตยกรรมหลังนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางสถาปัตยกรรม เป็นคุณค่าที่ปรากฏในรูปแบบเดียวกับวิหารทั้งสองหลังที่ได้กล่าวมาแล้ว เดิมชื่อวัดแสนฝาง เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของนครเชียงใหม่ มีมาแต่โบราณกาล นักโบราณคดีของล้านนาหลายท่านได้ให้คำสันนิษฐานว่า สร้างมาประมาณ 600 ปีเศษมาแล้ว(ประมาณจุลศักราช 687 ปี) นับโดยอนุমান ตามคำบอกเล่าของ นายบุญมา พุททวงศ์ ซึ่งเป็นรัตติคุณ บุคคลผู้มีอายุร่วม 100 ปี บอกว่า ที่คนเฒ่าคนแก่ที่ล่วงลับคืบตายไปแล้วสืบๆกันมาว่า เมื่อพระเจ้ามังรายมหาราช พระผู้เป็นพระราชบิดาสวรรคตแล้ว ก็เสด็จจากเมืองเชียงราย โดยรีพลโยธาเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็จัดพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวายแด่ดวงวิญญาณพระเจ้ามังรายมหาราช เมื่องานถวายพระเพลิงศพเรียบร้อยแล้วจึงเอาพระอัฐิ (กระดูก) บรรจุในสตูปไว้กลางเวียงเชียงใหม่ ทรงชำระสะสางปรับปรุงราชการงานเมืองให้เข้ารีดเข้ารอยปกติสุขทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว จึงการทำการราชาภิเษกท้าวแสนภู พระราชบุตรขึ้นเสวยราชสมบัติแทนพระเจ้าปู่ (พระเจ้ามังรายมหาราช) พระเจ้าแสนภูเสวยราชสมบัติได้ 1 ปี พระยาขุนเครือผู้เป็นพระเจ้าอา ยกรี้พลมาจากเมืองนายเขตพม่ามาล้อมเมืองเชียงใหม่ เพื่อแย่งชิงเอาราชสมบัติ จากพระเจ้าแสนภูผู้เป็นหลาน พระเจ้าแสนภูไม่คิดจะต่อสู้พระเจ้าอา จึงหนีออกจากเมืองเชียงใหม่ไปอยู่เมืองเชียงรายกับพระราชบิดาคือ พระเจ้าไชยสงคราม และกราบทูลเหตุการณ์ที่พระเจ้าอามาชิงเอาเมืองเชียงใหม่แก่พระราชบิดาให้ทรงทราบ พระเจ้าไชยสงครามทรงกริ้วพระยาขุนเครือเป็นอย่างมาก จึงจัดรีพลมอบให้ท้าวหน้าทวม เจ้าเมืองฝางยกรี้พลมาปราบพระยาขุนเครือ ท้าวหน้าทวมล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้ทุกด้าน จนกระทั่งจับพระเจ้าขุนเครือได้แล้วเอาใส่เรือนจำขังไว้ที่แจ่งเวียงนาน ได้ 4 ปี เจ้าพระยาขึ้นเครือก็จุดสวรรคต พระเจ้าไชยสงครามจึงเสด็จมาจัดพระราชทานเพลิงศพแล้วจัดพระราชพิธีราชาภิเษกท้าวแสนภูให้เป็นเจ้าปกครองนครเชียงใหม่อีก เป็นครั้งที่ 2 เมื่อพระเจ้าแสนภูได้ครองราชสมบัติ ครั้งที่ 2 นี้มีพระราชหฤทัยดำริว่า พระเจ้าปู่ก็ดี พระราชบิดาก็ดี มีพระราชหฤทัยในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยลำดับ พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะฝากฝังขุมพระราชทรัพย์ของพระองค์ไว้ในพระพุทธศาสนาตามเยี่ยงพระเจ้าปู่และอย่างพระราชบิดาบ้างจึงดำริว่า ซากกองอิฐที่ปรากฏเป็นฐานพระเจดีย์ ในสถานที่กร้างว่างเปล่าไถ่ไถ่แม่น้ำเล็กๆ ห่างจากน้ำแม่ระมิงค์พอประมาณจึงพอพระราชหฤทัยสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บริจาคบูรณะพระเจดีย์ที่ปรักหักพังในบริเวณแห่งนี้ ให้เป็นรูปร่างพระเจดีย์ที่มั่นคงทนถาวร และสร้างพระวิหาร กุฏิ ที่อยู่อาศัยถวายแด่สมณะชีพร่าห์ เพื่อเป็นการฝากฝังพระราชศรัทธา และพระราชสมบัติของพระองค์ไว้ ในพระพุทธศาสนา สถานที่พระองค์ทรงสร้างนั้นจึงตั้งชื่อว่า "วัดแสนฝาง" คำว่าแสน

ตรงกับชื่อพระเจ้าแสนภู คำว่าฝิงนั้น พระองค์ได้บริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ในการสร้างวัดนี้ขึ้น เมื่อล่วงกาลผ่านเวลาหลายร้อยปี ชื่อวัดย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป

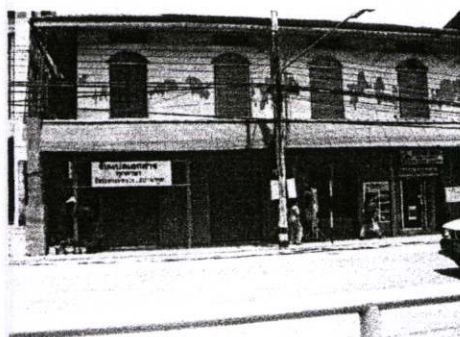
สำหรับอาคารคอนกรีตอีก 10 หลังเป็นอาคารที่มีอายุในช่วง 40 – 70 ปีถูกสร้างขึ้นเพื่อการค้าขายเป็นหลัก โดยมักใช้ชั้นล่างประกอบกิจการการค้า และชั้นบนสำหรับการอยู่อาศัย อาคารประเภทนี้เป็นอาคารเก่ายุคสุดท้ายบนถนนท่าแพที่มีรูปแบบเฉพาะก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งส่งผลให้อาคารใหม่ที่ก่อสร้างขึ้นหลังจากช่วงนี้เป็นอาคารที่ไม่มีรูปแบบเฉพาะ ก่อสร้างตามความต้องการของเจ้าของในรูปแบบอาคารที่หลากหลาย ดังนั้นคุณค่าของอาคารคอนกรีตจึงอยู่ที่ความเป็นประวัติศาสตร์ของอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะแบบสุดท้ายซึ่งอาคารที่มีเหลืออยู่ไม่มากเหล่านี้ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

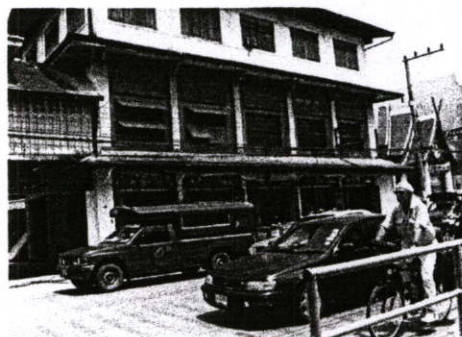
รูปที่ 4.42 แสดงรูปประต้วัดแสนฝาง หรือ
ประตูนาคสว่างวิไลในปัจจุบัน
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.43 แสดงรูปประต้วัดแสน
ฝาง หรือประตูนาคสว่างวิไล
เมื่อปี พ.ศ.2515
ที่มาของภาพ : ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น
จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 4.44 อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

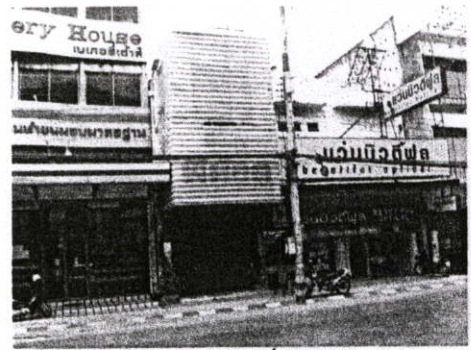

รูปที่ 4.45 อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว)
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.46 อาคารเลขที่ 102-112
(ร้านรัตนผล)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.47 อาคารเลขที่ 130-4
(ร้านแว่นบิวตี้ฟูล)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.48 อาคารเลขที่ 244-8
(ร้านเจริญการค้า)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.49 อาคารเลขที่ 268-272
(ร้านไหมไทย)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.50 อาคารเลขที่ 378-384
(ร้านห้องภาพอภินันท์)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.51 อาคารเลขที่ 386-390
(ร้านตัดไทยท่าแพเดิม)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.52 อาคารเลขที่ 195-201

(ร้านธงชัยพาณิชย์)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.53 อาคารเลขที่ 237-241

(ร้านคุณารักษ์)

ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปทรงอาคาร

เนื่องจากอาคารทั้ง 11 หลังมีความแตกต่างกันไม่มาก ดังนั้นจะทำการวิเคราะห์ในภาพรวม แต่หากอาคารใดมีองค์ประกอบอาคารที่น่าสนใจกว่าอาคารอื่นๆ จะทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนของรายละเอียด อาคารส่วนใหญ่มีความสูง 2 ชั้น มีเพียงอาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) และอาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) เท่านั้นที่สูง 3 ชั้น แต่จากหลักฐานทางด้านภาพถ่ายเก่าและการสอบถามเจ้าของอาคาร พบว่าอาคารทั้งสองหลัง เดิมมีความสูงเพียงสองชั้น เช่นกันแต่ได้ทำการต่อเติมในภายหลัง โดยทั่วไปอาคารประเภทนี้มีความกว้างตั้งแต่ 3-5 คูหา แล้วแต่ความเหมาะสมกับการใช้งาน ขนาดพื้นที่ตั้ง และงบประมาณในการก่อสร้าง อาคารส่วนใหญ่มีหลังคาคลุมแต่มักจะก่อพาราเป็ต (Parapet) บังไม่เปิดให้เห็นหลังคา ซึ่งอาคาร 8 ใน 11 หลัง ได้ใช้การก่อสร้างดังกล่าว

ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

แม้อาคารบางส่วนจะถูกตกแต่งด้วยป้ายโฆษณาหรือการทาสีที่ดูฉาบฉวย แต่รูปด้านหน้า (Façade) ของอาคารประเภทนี้ก็ยังมีเอกลักษณ์ที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน รูปแบบประการแรกก็คือ อาคารทุกหลังต้องมีกันสาดยื่นออกมากันแดดฝนที่ระดับประมาณ 3 เมตร เหนือทางเดินเท้าไม่ว่ากันสาดนั้นจะเป็น คอนกรีต เป็นหลังคามุงสังกะสี หรือเป็นระเบียงก็ตาม จะต้องมียอดค้ำประกอบนี้ทุกอาคารในระดับที่ใกล้เคียงกัน ผลของการยื่นกันสาดออกมาจากผนังทำให้พื้นที่ประมาณ 1.50 เมตรหน้าอาคารเป็นทางเดินเท้าที่มีหลังคาคลุมสามารถป้องกันแดดฝนแก่ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาได้ ที่ว่าง (Space) ในลักษณะนี้สอดคล้องกับอาคารอีกสามประเภทที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเป็นที่ว่างที่แสดงถึงลักษณะร่วมของอาคารทุกประเภทบนถนนท่าแพ สำหรับเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของอาคารประเภทนี้คือความกว้างอาคารแต่ละคูหาที่ใกล้เคียงกัน

ทำให้เกิดจังหวัดที่ต่อเนื่อง หากอาคารใหม่หรือการปรับปรุงอาคารสามารถรักษาจังหวัดนี้ได้จะทำให้อาคารบนถนนท่าแพมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

วัดศุภาคาร

จากการสำรวจพบว่าอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารโครงสร้างเสาและคานกรีต มีเพียงอาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) เท่านั้นที่มีโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก อย่างไรก็ตามอาคารทั้งหมดที่เป็นอาคารที่มีผนังก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งทำให้อาคารมีความแตกต่างจากอาคารประเภทอื่นสำหรับวัดศุมงหลังคาจากการสำรวจและสอบถามเจ้าของอาคารพบว่า อาคารบางส่วนยังสามารถรักษาการใช้งานของวัดศุดั้งเดิมคือกระบืออิงดินเผาไว้ได้อยู่ เช่น อาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นกระบืออิงลอนคู่แล้ว ส่วนอาคารที่มีการต่อเติมชั้นสาม คืออาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) ใช้กระบืออิงซีแพคโมเนีย สำหรับวัดศุที่ใช้ทำของเปิดประตู หน้าต่าง มีทั้งไม้และกระจกผสมกัน อาคารหลายหลังยังคงรักษาเนื้อไม้ไว้ได้เป็นอย่างดี

สี่อาคาร

เนื่องจากอาคารถูกสร้างขึ้นมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร อาคารหลายหลังได้มีการทาสีทับไปหลายชั้นแล้ว ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะทราบถึงสีดั้งเดิมของอาคารแต่ละหลัง แต่ในปัจจุบันอาคารประเภทนี้ส่วนใหญ่ทาสีโทนอ่อน ได้แก่ สีขาวและสีครีม มีอาคารเพียงสองหลังเท่านั้นที่ทาสีเหลืองสด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในเรื่องสีของอาคารประเภทนี้ว่า เหตุใดจึงต้องมีการทาสีสดขนาดบนอาคารทั้งหลัง ดังนั้นจึงทำการสำรวจและพบว่าอาคารทั้งสองหลังที่ทาสีเหลืองทั้งอาคารได้แก่ อาคารเลขที่ 130-4 (ร้านแว่นบิตีฟูล) เป็นร้านซึ่งทำการปรับปรุงเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในการใช้งานของอาคาร โดยร้านแว่นบิตีฟูลนี้เป็นสาขาย่อย ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ การทาสีเหลืองคาดคำพร้อมทั้งตกแต่งอาคารด้วยป้ายขนาดใหญ่สีเดียวกันกับตัวอาคารนั้นเป็นการตกแต่งแบบเดียวกันทุกสาขา ทุกอาคารทั่วทั้งประเทศ นับว่าเป็นสัญลักษณ์ของร้าน คล้ายกับร้านแว่นท็อปเจริญที่เป็นคู่แข่งซึ่งตกแต่งอาคารด้วยสีฟ้าขาว ส่วนอาคารเลขที่ 237-241 (ร้านคุณารักษ์) ได้มีการทาสีเหลืองทั้งหลังและตกแต่งด้วยป้ายโกดักขนาดใหญ่เพื่อทำให้สะดุดตาแก่ผู้คนที่เดินผ่านไปมาอย่างชัดเจน และอาคารเลขที่ 378-384 (ร้านห้องภาพอภินันท์) มีการทาสีฟ้าซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของอาคารเก่าเป็นประเด็นที่ควรมีการควบคุมหรือมาตรการที่ดีกว่านี้

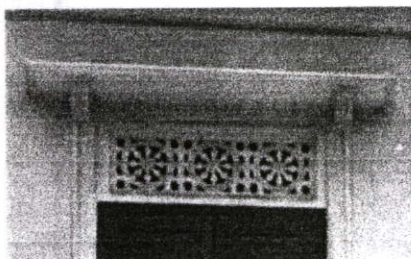
ลักษณะของเปิด ประตู หน้าต่าง

จากการสำรวจพบว่ารูปแบบประตู หน้าต่างแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังคงเก็บรักษาไว้เฉพาะส่วนชั้นบนเท่านั้น ส่วนชั้นล่างของอาคารเกือบทุกหลังถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะการใช้งานที่เป็นการค้าขายหากไม่ติดกระจก ก็เป็นบานเปิดโล่ง ช่องเปิดประตู หน้าต่างของ

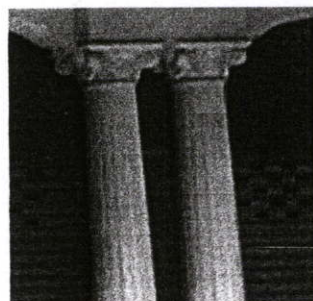
อาคารประเภทนี้ไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน แต่ละอาคารมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป เป็นบานเปิดบ้างทึบ บ้าง บานไม้กรุลูกพีกกระจกบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นหน้าต่างบานเปิดคู่ และประตูบานเปิดเดี่ยว อย่างไรก็ตามองค์ประกอบหนึ่งที่ทุกอาคารมีเหมือนกัน ได้แก่ช่องระบายอากาศหรือช่องแสงเหนือบานประตู หน้าต่าง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่พบเห็นได้ไม่บ่อยนักในอาคารสมัยใหม่โดยเฉพาะอาคารพาณิชย์ ที่สร้างขึ้นใหม่บนถนนสายนี้ เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปในการวิเคราะห์อาคารทั้งสามประเภทที่ผ่านมา พบเป็นเอกลักษณ์ร่วมของอาคารเก่าบนถนนท่าแพก็เป็นได้

ส่วนตกแต่งอาคาร

อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) และอาคารเลขที่ 38-46 (ตึกแดง) ไม่มีการตกแต่งอาคารแต่อย่างใด ในขณะที่อาคารเลขที่ 102-112 (อาคารรัตนผล) เป็นอาคารที่มีการตกแต่งมากที่สุด ตั้งแต่ด้านหน้าร้านชั้นล่างที่ใช้เสากลมเซาะร่องคล้ายเสาโรมัน มีการตกแต่งช่องระบายอากาศด้วยการแกะสลักเป็นลวดลายสวยงาม มีการใช้ค้ำยันปูนปั้นรับกันสาดด้านบน และที่สำคัญตกแต่งบริเวณระเบียงคาดฟ้าที่เป็นพาราเปิดด้วยปูนปั้นสไตล์บารอก ดูหรูหรา นับได้ว่าเป็นอาคารที่ดูวิจิตรมากเมื่อเทียบกับอาคารอื่นที่ส่วนใหญ่ดูเรียบง่าย ซึ่งเท่าที่พบก็มีการออกแบบให้ส่วนพาราเปิด มีลูกเล่นเล็กน้อย เป็นสามเหลี่ยมบ้าง ครึ่งวงกลมบ้าง แต่ก็มีได้ตกแต่งมากเท่ากับร้านรัตนผล ในเรื่องของการตกแต่งนี้หากวิเคราะห์ว่ามีมากน้อยตามฐานะของเจ้าของอาคารก็อาจเป็นได้ เนื่องจากในอดีตเจ้าของร้านรัตนผลก็คือ นายโต้วยี่นเซ่ง พ่อค้าชาวจีนที่ร่ำรวยจากการค้าขาย จนมีฐานะสามารถสร้างอาคารได้ใหญ่โต ขณะที่อาคารอื่นเป็นของชาวบ้านทั่วไป การตกแต่งอาคารจึงเป็นแบบเรียบง่ายให้สนองตอบต่อการใช้งานก็พอ

รูปที่ 4.54 ลวดลายปูนปั้นบริเวณเหนือ
ช่องหน้าต่างของร้านรัตนผล
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

รูปที่ 4.55 ลวดลายปูนปั้นและ
การตกแต่งเสาของร้านรัตนผล
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

สรุปได้ว่าคุณค่าของอาคารคอนกรีตนั้นอยู่ที่ความเป็นประวัติศาสตร์ของอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะเป็นแบบยุคสุดท้ายบนถนนสายนี้ อาคารประเภทนี้มีเอกลักษณ์ ดังต่อไปนี้

- มีพาราเป็ด (Parapet) บริเวณส่วนยอดของอาคารและมีกันสาดยื่นออกมาด้านนอกด้านที่ระดับประมาณ 3 เมตรเหนือทางเดินเท้า
- มีความกว้างของอาคารแต่ละคูหาที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดจังหวะที่ต่อเนื่อง
- อาคารส่วนใหญ่ใช้โทนสีอ่อน
- มีช่องระบายอากาศหรือช่องแสงเหนือประตู หน้าต่าง

4.1.1.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการสำรวจการใช้ที่ดินของชุมชนริมถนนท่าแพ พบว่าบทบาทที่สำคัญของชุมชนริมถนนท่าแพ คือ ศูนย์กลางทางการค้า ซึ่งให้บริการในระดับชุมชน ดังนั้น การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมมีสัดส่วนการใช้ที่ดินสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การใช้ที่ดินประเภทราชการ ซึ่งการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมจะเกาะอยู่สองข้างทางของถนนท่าแพ ตั้งแต่แนวประตูเมืองจนถึงสี่แยกวัดอุปกุด ซึ่งเป็นกิจกรรมการค้าที่ต่อเนื่องมาจากอดีต ส่วนการใช้ที่ดินสำหรับการพักอาศัยซึ่งบางส่วนปะปนไปกับส่วนของพาณิชย์กรรม จะอยู่ประปรายบนถนนท่าแพ ซึ่งมักเป็นการอาศัยประเภทห้องแถว ตึกแถว ซึ่งเดิมเคยเป็นพื้นที่การค้าขายมาตั้งแต่อดีต ผู้อยู่อาศัยมักจะเป็นคนในพื้นที่เดิมเป็นส่วนมากและมักมีฐานะค่อนข้างดี ดังนั้นอาคารพาณิชย์กรรม รวมไปถึงอาคารพักอาศัยส่วนใหญ่ก็ยังคงสภาพเดิมไว้ แต่บางส่วนถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น จะมีก็อาคารบางหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการเติบโตของสภาพเศรษฐกิจของชุมชนริมถนนท่าแพเพราะถ้าเศรษฐกิจมีการเติบโตขึ้นเมืองก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเติบโตขึ้น เช่นกัน

4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.1.2.1 อาชีพ , รายได้

จากการสำรวจอาชีพและรายได้ของผู้ที่อาศัยและประกอบกิจการอยู่ริมสองฝั่งถนนท่าแพนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วจะยึดอาชีพหลัก คือการค้าขายซึ่งทำต่อเนื่องมาหลายสมัยแต่ก็อาจมีอาคารบางหลังที่ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงร้านค้าเพื่อให้ตอบสนองต่อสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันส่วนรายได้ต่อครัวเรือน แสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงโครงสร้างเศรษฐกิจและรายได้ประชาชนถนนท่าแพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
ขนาดของครัวเรือน รายได้ และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน

รายการ	2539	2540	2543	2545
ขนาดของครัวเรือน (คน)	3.2	3.3	3.1	2.9
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	9,806	10,349	9,243	9,582
เปลี่ยนแปลง (%)	26.4	5.5	-10.7	3.7
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	9,040	8,600	7,477	8,465
เปลี่ยนแปลง (%)	24.1	-4.9	-13.1	13.2

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2539-2545 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
(เทศบาลนครเชียงใหม่)

ในการสำรวจอาชีพและรายได้ของประชากรภายในชุมชนริมถนนท่าแพนั้น เพื่อจะนำข้อมูลพื้นฐานนี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพต่อไป ส่วนกิจกรรมบนถนนท่าแพก็จะมีการทำกิจกรรมของชุมชนและของเมืองเชียงใหม่ทุกๆเดือนโดยส่วนใหญ่แล้วกิจกรรมที่สำคัญๆของเมืองเชียงใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นก็จะมาประกอบกิจกรรมหรือพิธีกรรมที่ช่วงประตู่ท่าแพถ้ากิจกรรมนั้นมีขอบข่ายร่วมด้วยก็จะเริ่มขอบข่ายจากสะพาน นวรัฐเรื่อยมาจนถึงช่วงประตู่ท่าแพ และกิจกรรมหลักของชุมชนริมถนนท่าแพนี้ ก็คือการประกอบกิจการการค้าขายกันเป็นส่วนมากซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่คู่กับผู้คนในชุมชนนี้มาตั้งแต่อดีต จากการสำรวจชุมชนริมถนนท่าแพจะพบว่าสองฝั่งริมถนนท่าแพโดยส่วนใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพค้าขาย ดังนั้นรายได้ที่ได้ส่วนใหญ่ก็จะได้มาจากการประกอบอาชีพทางการค้าขาย ส่วนรายได้ของชุมชนริมถนนท่าแพโดยเฉลี่ยก็จะเห็นได้จาก (ตารางที่ 4.1) ก็จะเห็นได้ว่ารายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนนั้นก็ไม่ได้มากนักเมื่อเทียบกับรายจ่ายต่อเดือนแล้วก็แทบจะใกล้เคียงกันทีเดียว แต่เมื่อหักรายได้โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละครัวเรือนก็ยังพอมีเงินเหลือจากรายจ่ายทั้งหมด จึงทำให้สังเกตเห็นได้ว่าชุมชนริมถนนท่าแพนี้มีรายได้พอเพียงไม่ขัดสนมากนัก

4.1.2.2 กิจกรรมในชุมชน

กิจกรรมในชุมชนริมถนนท่าแพนั้นส่วนใหญ่แล้วผู้คนในชุมชนจะประกอบอาชีพค้าขายกันเป็นส่วนมาก จึงเกี่ยวเนื่องถึงการประกอบกิจกรรมภายในชุมชนให้เป็นย่านการค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมือง การค้าขายจะมีต่อเนื่องตลอดทั้งวันทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพพลุกพล่าน และมีกิจกรรมต่อเนื่องตลอดทั้งวัน แต่ในบางครั้งก็จะมีงานเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆที่จะต้องมาประกอบพิธีกรรม หรือมีกิจกรรมที่จัดขึ้นที่บริเวณช่วงประตูท่าแพหรือมีการจัดขบวนที่ถนนท่าแพก็จะทำให้ถนนท่าแพมีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นซึ่งก็จะส่งผลในเรื่องของอาชีพและรายได้ของคนในชุมชนริมถนนท่าแพให้มีการค้าขายที่ดีขึ้น ดังนั้นในบางครั้งถนนสายนี้ก็เป็นถนนแห่งการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ ด้วยเพราะถนนท่าแพนี้มี วัดที่สำคัญอยู่หลายหลัง พร้อมทั้งช่วงประตูท่าแพ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตัวเมืองเชียงใหม่ สิ่งทีกล่าวมาเหล่านี้เป็นส่วนที่ส่งเสริมทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพมีการประกอบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน และทำให้คงเอกลักษณ์ของชุมชนริมถนนท่าแพซึ่งเป็นชุมชนแห่งการค้าขายที่ยาวนานนี้ไว้ต่อไป

4.1.3 ลักษณะทางสังคม

4.1.3.1 ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

เป็นเวลากว่า 700 ปี นับแต่เมืองเชียงใหม่ถือกำเนิดขึ้น ทำให้ประชาชนชาวเชียงใหม่ได้สั่งสมวัฒนธรรมสืบทอดจากบรรพบุรุษมายาวนานต่อเนื่องโดยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่เหมือนภาคอื่นๆ คือ

1) งานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ

จัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ บริเวณช่วงประตูท่าแพโดยมีการประกวดขบวนแห่รถบุปผาชาติ และนางงามบุปผาชาติในทุกๆปีซึ่งขบวนจะเริ่มจากสะพานนวรัฐไปรวมที่ช่วงประตูท่าแพ ตลอดช่วงมีมหกรรมนี้ถนนสายท่าแพจะได้รับการตกแต่งทำขุ้มประติมากรรมถึงการประดับประดาสองข้างทางให้เต็มไปด้วยไม้ดอกไม้ประดับต่างๆจึงทำให้มีความสวยงามเป็นอย่างมาก

2) งานประเพณีสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง)

จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน โดยในวันที่ 13 จะเป็นวัน

มหาสงกรานต์มีขบวนแห่พระพุทธสิหิงค์จากวัดพระสิงค์วรมหาวิหารไปรอบเมืองเชียงใหม่โดยผ่านถนนท่าแพด้วยมีพิธีสงฆ์ที่ช่วงประตูท่าแพ และร่วมกันขนทรายเข้าวัดโดยแม่น้ำปิง จะเป็นแม่น้ำซึ่งมีผู้คนมาขนทรายมากที่สุด หลังจากนั้นจึงมีการเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนานโดยเฉพาะสองฝั่งริมถนนท่าแพจะเป็นศูนย์กลางของประเพณีนี้

3) ประเพณีเป็ง

จัดขึ้นในช่วงวันลอยกระทง คือในเดือนพฤศจิกายน มีการตกแต่งบ้านเรือนและถนนหนทางด้วยโคมไฟชนิดต่างๆ โดยเฉพาะถนนท่าแพจะมีการทำขุ่มประตู่และปิดถนนทั้งสายในวันนั้น เพราะผู้คนส่วนใหญ่จะมาลอยกระทงที่แม่น้ำปิงซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้ในคืนลอยกระทงนี้เต็มไปด้วยแสงจากโคมไฟที่นำมาประดับประดาตามสองข้างทางริมถนนท่าแพเรือไปจนถึงช่วงประตู่ท่าแพ ที่ช่วงประตู่ท่าแพจะมีการแข่งขันลอยโคมไฟซึ่งท้องฟ้าในบริเวณนั้นจะสว่างไสวไปด้วยแสงไฟมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง

4) ถนนคนเดินวันอาทิตย์

กิจกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพนี้เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีนโยบายให้ถนนท่าแพเป็นถนนแห่ง 10 สิ่งมหัศจรรย์ของล้านนา ซึ่งในปัจจุบันก็ได้มีการนำแนวทางนี้ไปใช้โดยมีการปิดถนนท่าแพในทุกๆ วันอาทิตย์ตั้งแต่สี่แยกวัดอุปกุตุเรื่อยไปจนถึงช่วงประตู่ท่าแพ เพื่อให้ชาวบ้านหรือคนในชุมชนนำของพื้นเมืองมาขายซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจเป็นอย่างมากเพราะสินค้าที่นำมาขายจะเป็นสินค้าพื้นเมืองของชาวล้านนาซึ่งหาซื้อได้ยาก และมีราคาที่ไม่แพงจึงทำให้ชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมนี้

5) ประเพณีเข้าอินทิล

เสาอินทิลหรือเสาสะดือเมืองเดิมตั้งอยู่ ณ วัดสะดือเมือง ซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณหลังอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ แต่วัดนี้ร้าง ในสมัยพระเจ้ากาวิละทรงบูรณะเชียงใหม่ จึงได้ย้ายเสาอินทิลไปไว้บริเวณวัดเจดีย์หลวง (เขตศิขริน) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพระอารามที่สถาปนาขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าแสนเมืองมา ใน พ.ศ.1995

ดังนั้นเสาอินทิลตั้งอยู่ในมณฑลปัจฉิมขุขิวหาร ด้านใต้เป็นเสาที่ก่ออิฐถือปูนและประดับลวดลายสวยงามตรงใจกลาง ใช้เป็นที่วางพานครุ และเป็นเครื่องสักการะไหว้ของชาวเมืองตลอดมา การทำพิธีสักการบูชาเสาอินทิลประจำปี และทำกันตอนปลายเดือน 8 เหนือถึงต้นเดือน 9 เหนือ ราวปลายเดือน พฤษภาคม - ต้นเดือนมิถุนายนของทุกปี

ในการทำพิธีบรรดาพ่อหมอบุญจรรย์ทั้งหลายจะมาสักการะขึ้นครุ (สักการครุ) สักการะแก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ต่อาฮัก (อารักษ์) เจนบ้านเจนเมืองมีการทรงเจ้า เชิญเจ้านายอาฮัก เจ้าหลวงคำเตี้ยว เจ้าหลวงคำแดงคอยอ่างสูงเชียงดาว เพื่อทราบถึง ความเป็นไปของบ้านเมืองว่า ฟ้าฝนข้าวปลา ธัญญาหาร จะขาดแคลนหรือสมบูรณ์เพียงใด

ในส่วนของประชาชน ชาวเชียงใหม่ จำนำข้าวตอกดอกไม้ไปบูชา เรียกว่า พิธีใส่ขันดอก อินทิลในช่วงวันเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีพิธีบูชาพระพุทธรูปฝนแสนห่า และขันบูชาเสาอินทิลซึ่งเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลและการอยู่ดีกินดีของประชาชน ชาวเชียงใหม่ทุกผู้ทุกนามสืบไป ซึ่งการทำพิธีสำคัญของเมืองนี้จะจัดขึ้นที่ช่วงประตูท่าแพ

6) งานมหกรรมอาหาร

จัดขึ้นในเดือนธันวาคมบริเวณช่วงประตูท่าแพ กิจกรรมในงาน ประกอบด้วย การประกวดตกแต่งร้านอาหาร ประกวดแกะสลักผลไม้ ถู่น น้ำแข็ง การสาธิตการทำขนมไทยโบราณ การแสดงศิลปะล้านนา และดนตรีพื้นเมือง

7) งานฤดูหนาว

จัดขึ้นที่ศูนย์ราชการเชียงใหม่ ในปลายเดือนธันวาคม ในงานมีการประกวดนางงามเชียงใหม่ จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก และการละเล่นสนุกสนาน อื่นๆ

รูปที่ 4.56 แสดงรูปขบวนแห่งานไม้ดอกไม้ประดับ ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

5 กุมภาพันธ์ 2548

ที่มา : www.chiangmaizoo.com กิจกรรม

ชาวจังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 4.57 แสดงรูปขบวนแห่ประเพณีปีใหม่เมืองสี่แยกวัดอุปกุด ถนนท่าแพ

14 เมษายน 2547

ที่มา : www.tourthai.com

รูปที่ 4.58 แสดงขบวนแห่การประกวดรถกระทง
ที่ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ 20 พฤศจิกายน 2545
ที่มา : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่

รูปที่ 4.59 แสดงการค้าขายทุกวัน
วันอาทิตย์ หรือ (ถนนคนเดิน) ที่ช่วง
ประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : www.thairath.co.th

รูปที่ 4.60 แสดงการทำพิธีเข้าอินทิล
บริเวณช่วงประตูท่าแพ
ที่มา : หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 4.61 แสดงการเปิดพิธีมหกรรม
อาหาร จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ไทยนิวส์ 15 พฤศจิกายน 2547

รูปที่ 4.62 การแสดงบนเวที ในงานฤดูหนาว

4.1.3.2 การบริการทางสังคม

การบริการทางสังคมของชุมชนริมถนนท่าแพนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วถนนท่าแพเป็นถนนเศรษฐกิจของเมืองรวมทั้งเป็นถนนที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายทั้งสองฝั่งของริมถนนท่าแพจึงมีโรงแรมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการบริการทางสังคมอื่นๆก็จะจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับชุมชนริมถนนท่าแพออกไป โดยภายในชุมชนริมถนนท่าแพจะมีการบริการทางสังคมที่เห็นได้ชัดเจนคือ

- 1) โรงแรมที่อยู่บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ มี 4 แห่งด้วยกัน คือ โรงแรมเชียงอินน์ , โรงแรมเชียงใหม่แตรเวลลอคด์ , โรงแรมพรพิงค์ และโรงแรมบริเวณริวิวลอคด์ซึ่งโรงแรมทั้ง 4 แห่งนี้ล้วนเป็นโรงแรมที่มีชื่อเสียงของเมืองเชียงใหม่แทบทั้งสิ้น และเป็นโรงแรมที่อยู่ในเมืองสามารถเดินทางไปมาได้สะดวก
- 2) โรงพยาบาล ภายในชุมชนริมถนนท่าแพ คือโรงพยาบาลเทศบาลซึ่งอยู่ตรงสี่แยกวัดอุปกุตุตั้งอยู่บนถนนท่าแพ ส่วนพื้นที่ใกล้เคียงนี้มีโรงพยาบาลรวมแพทย์ และ โรงพยาบาลแมคคอร์มิคที่สามารถรองรับผู้คนในชุมชนริมถนนท่าแพและพื้นที่ใกล้เคียงได้
- 3) โรงเรียน ในชุมชนริมถนนท่าแพนี้จะมีโรงเรียนอยู่หลายแห่งทั้งในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงซึ่งโดยรอบของชุมชนริมถนนท่าแพก็จะมีโรงเรียนอยู่จัดกระจายด้วยความที่ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นชุมชนที่จะเข้าสู่เมืองมีการคมนาคมที่สะดวกและเป็นจุดรวมที่สำคัญของเมืองจึงทำให้เกิดโรงเรียนขึ้นอย่างมากมายอยู่ในชุมชนริมถนนท่าแพและบริเวณใกล้เคียงนี้
- 4) ตลาด ภายในชุมชนริมถนนท่าแพนี้มีตลาดอยู่ด้วยกัน 2 แห่งซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่เลยทีเดียว รวมไปถึงตลาดทั้ง 2 แห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพราะตลาดทั้ง 2 แห่ง คือ ตลาดวโรรส (ภาคหลวง) และตลาดเทศบาลนี้ จะเป็นแหล่งรวมของฝากและของที่ระลึกพื้นถิ่นต่างๆอย่างมากมายจึงทำให้มีผู้คนทั้งภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงรวมถึงนักท่องเที่ยวจะมาซื้อของที่ตลาดนี้ และที่สำคัญ ตลาดวโรรสจะเปิดตลอดทั้งวัน โดยช่วงกลางวันจะขายของทั่วไป แต่พอถึงตอนกลางคือก็เป็นตลาดดอกไม้จึงทำให้มีผู้คนไปมาต่อเนื่องตลอดทั้งวัน อีกแห่งหนึ่งคือตลาดเทศบาลตลาดแห่งนี้จะอยู่หน้าเทศบาลนครเชียงใหม่ซึ่งก็มีลักษณะเช่นเดียวกับ ตลาดวโรรส คือตอนกลางวันก็จะเปิดขายของตามปกติ แต่ในช่วงตอนกลางคืนจะเป็นตลาดขายผัก , ผลไม้ราคาถูกซึ่งมีพ่อค้า แม่ค้าจากบนดอกขนผักมาขายกันตอนกลางคืนทำให้ได้ผักและผลไม้ที่มีราคาถูก ทำให้ชุมชนนี้มีกิจกรรมตลอดทั้งวัน ทั้งกลางวันและกลางคืนทำให้บรรยากาศภายในเมืองดูไม่เงียบ
- 5) ที่ทำการไปรษณีย์ ชุมชนริมถนนท่าแพมีศูนย์ไปรษณีย์โทรเลขอยู่ 2 แห่งซึ่งอยู่ภายในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพนี้ ซึ่งเป็นที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง และเป็นพิพิธภัณฑ์ไปรษณีย์อีก 1 แห่ง

6) สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะตั้งอยู่บนถนนท่าแพตรงสี่แยกวัดอุปกุศ ซึ่งการมีสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยตั้งอยู่ในเมืองหรือเส้นทางในการเข้าเมืองก็จะทำให้สามารถช่วยเหลือ ให้การบริการ การสอบถามต่างๆแก่นักท่องเที่ยวได้ และถ้ามีเทศกาลหรืองานประเพณีต่างๆ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จะช่วยประกาศเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมถนนท่าแพและเมืองเชียงใหม่ด้วย

7) ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ จะอยู่เหนือถนนท่าแพขึ้นไป คืออยู่ภายในตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งถ้าตั้งแต่ชุมชนริมถนนท่าแพทางฝั่งตะวันตกก็ต้องผ่านถนนท่าแพเส้นนี้ก่อนจะเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นทางไปศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่แห่งนี้ ซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากชุมชนริมถนนท่าแพ

8) สถานธนาอนุบาลท่าแพ ตั้งอยู่บนถนนท่าแพซึ่งเปิดเป็นอาคารสถานธนาอนุบาลมานาน และมีการไปมาสะดวกระหว่างตัวเมืองและชุมชนใกล้เคียง

9) สถานีตำรวจ จะตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนริมถนนท่าแพ 1 แห่ง ก่อนถึงถนนท่าแพ

10) แหล่งท่องเที่ยว ชุมชนริมถนนท่าแพนี้ถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ที่มีผู้คนรู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ ช่วงประตูท่าแพ และไนท์บาซาร์ ซึ่งช่วงประตูท่าแพก็จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมอยู่เป็นประจำ และไนท์บาซาร์ซึ่งเป็นตลาดตอนกลางคืน จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเพราะจะเป็นสถานที่ขายของพื้นเมือง รวมถึงของฝาก ของที่ระลึก อาหารพื้นเมืองต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งไนท์บาซาร์จะเปิดขายของเฉพาะในตอนกลางคืนไปตลอดทั้งคืนจนถึงใกล้เช้าจึงทำให้ไนท์บาซาร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง และเป็นแหล่งสร้างเศรษฐกิจของชุมชนใกล้เคียงด้วย รวมไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับชุมชนริมถนนท่าแพที่ยังไม่ได้กล่าวถึงมากมายในตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งถนนท่าแพเป็นเส้นทางผ่านที่จะเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ ก็จะทำให้ถนนท่าแพกลายเป็นถนนเศรษฐกิจและเป็นถนนที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมถนนท่าแพนี้ต่อไป

4.1.3.3 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของชุมชนริมถนนท่าแพจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นชุมชนที่เป็นเมืองเก่าของเชียงใหม่จึงมีโบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อยู่มากมายหลายแห่งด้วยกัน ซึ่งบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพนี้ ก็จะมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ ได้แก่

- 1) พุทธสถานเชียงใหม่
- 2) วัดอุปกุศ
- 3) วัดบุพพาราม

- 4) วัดมหาวัน
- 5) วัดเซตวัน
- 6) วัดแสนฝาง
- 7) ช่างประตู่ท่าแพ
- 8) ไนท์บาซาร์
- 9) ตลาดวโรรส
- 10) พิพิธภัณฑสถานไปรษณีย์
- 11) ถนนคนเดินวันอาทิตย์

ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่คู่กับถนนท่าแพและชุมชนริมถนนท่าแพนี้มาเป็นเวลานาน และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับตัวเมืองเชียงใหม่เป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้กับตัวชุมชน และจังหวัดได้ แต่ในปัจจุบันนี้สถานที่ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเหล่านี้ยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมสภาพลงไม่มีคุณค่า และจะทำให้ศิลปวัฒนธรรมหดหายไปเมื่อถึงเวลานั้นคงจะไม่มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้ท่องเที่ยวและทำการศึกษาอีกต่อไป ดังนั้นควรจะหาหนทางช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ก่อนที่จะสายจนเกินไป

4.1.4 นโยบาย

4.1.4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ

กฎหมายต่อไปนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งสองฝั่งริมถนนท่าแพ ที่มีผลในทางปฏิบัติจริง ดังนั้นเมื่อทำการวิเคราะห์กฎหมายเหล่านี้พร้อมๆ กับการวิเคราะห์รูปแบบอาคาร ในตอนท้ายอาจทำให้ทราบว่ากฎหมายที่มีอยู่เหมาะสมกับการนำไปใช้จริงมากน้อยเช่นไร

กฎกระทรวงฉบับที่ 28 (พ.ศ. 2534)

ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 (3) และมาตรา 8 (10) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“บริเวณที่ 1” หมายความว่า พื้นที่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำปิง ฝั่งตะวันตก กับเขตทางของ ถนนวัง สิงห์คำ ฟากตะวันออก ถนนเจริญประเทศ ฟากตะวันออก และถนนป่าแคด ฟากตะวันออก และพื้นที่ ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำปิง ฝั่งตะวันออก กับเขตทางของถนนฟ้าฮ่ามสามัคคี ฟากตะวันตก ถนนเจริญราษฎร์ ฟากตะวันตก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 ฟากตะวันตก และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1008 ฟากตะวันตก โดยด้านเหนือจดแนวเขตควบคุมอาคารด้านเหนือ และด้านใต้จดแนวเขตควบคุมอาคารด้านใต้

“บริเวณที่ 2” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่อยู่ในระยะ 100 เมตร รอบนอกแนวเขตที่วัด เขตที่ดินของคริสตจักร หรือเขตที่ดินของมัสยิดหรือสุเหร่าของวัดพระนอนขอนม่วง วัดท่าเตื่อ คริสตจักรศิริวัฒนา วัดแม่หยวก วัดบ้านท้อ วัดท่าหลุก วัดนางเหลียว วัดสันคะยอม วัดสันทราย วัดเมืองลัง วัดท่ากระชาย วัดสันทรายมูล วัดช่างเคียน วัดโพธารามมหาวิหาร (เจ็ดยอด) วัดช่วงสิงห์ วัด ป่าตัน วัดลังกา วัดประทานพร (อารามหนองใหม่) วัดสันติธรรม วัดกู่เต้า วัดป่าแพ่ง วัดฟ้าฮ่าม วัดแม่ กาว วัดกู่คำ วัดเชตุพน วัดศรี โจง มัสยิดคุรุราษฎร์ข้างเผือก วัดเชียงยืน วัดป่าเป้า วัดชัยศรีภูมิ วัดเกตุกา ราม วัดป่าแดง วัดสุคันธาราม วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) วัดสวนดอก วัดชมพู วัดอุทัยคำ วัดเขต วัน วัดหนองคำ วัดแสนฝาง สภาคริสตจักรเชียงใหม่ วัดหนองป่าครั่ง วัดบวกรกรน้อย วัดมหาวัน วัดนุพพาราม วัดอุปกุด และพุทธสถานเชียงใหม่ สุเหร่าอิสลามเชียงใหม่ วัดสันป่าข่อย วัดพันตอง วัด ลอยเคราะห์ วัดช่างฆ้อง วัดท่าสะอาด วัดศรีคอนไชย วัดชัยมงคล วัดบวกรกรหลวง วัดพวกเปี้ย วัดศรีสุพรรณ วัดหมื่นสาร วัดพวกช้าง วัดเมืองมาง วัดดาวคิงษ์ วัดธาตุคำ วัดเจดีย์เหล็ก วัดยางกวง วัดนันทาราม วัดหัวฝาย วัดเมืองกาย วัดคโปธาราม (ไร่เป็ง) วัดโป่งน้อย วัดศรีปิงเมือง มัสยิดข้างคลาน เชียงใหม่ คริสตจักรเด่นดำรงธรรม วัดใหม่ห้วยทราย วัดป่าพร้าวนอก วัดเมืองสาทรหลวง วัดเมืองสาทร น้อย วัดศรีบัวเงิน วัดคอนจัน และวัดสันป่าเลียง เว้นแต่พื้นที่บริเวณที่ 1 และพื้นที่ที่อยู่ภายในบริเวณ คู เมืองเชียงใหม่ทั้งนี้ ตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้

ข้อ 2 ให้กำหนดพื้นที่ในท้องที่ตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม ตำบลหนองจ่อม ตำบล สันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลสันผีเสื้อ ตำบลช่างเผือก ตำบลป่าตัน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลสุเทพ ตำบลศรีภูมิ ตำบลช่างมอญ ตำบลวัดเกตุ ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลข้างคลาน ตำบลหนองหอย ตำบลท่าศาลา ตำบลหายยา ตำบลป่าแคด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ภายในบริเวณแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้ เป็นบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารชนิดและประเภท ดังต่อไปนี้

(ก) ภายในบริเวณที่ 1 อาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร

(ข) ภายในบริเวณที่ 2 อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

การวัดความสูงให้วัดจากระดับพื้นดินถึงยอดผนังหรือยอดฝาด้านที่สูงที่สุดของชั้นที่อยู่สูงที่สุด แต่ไม่นับรวมส่วนของผนังหรือฝ้าที่เป็นส่วน โครงสร้างของหลังคา

ข้อ 3 ภายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดตามข้อ 2 ห้ามมิให้บุคคลใดตัดแปลงอาคารใด ๆ ให้เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ 2

ข้อ 4 อาคารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามข้อ 2 ก่อนหรือในวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่ห้ามตัดแปลงอาคารดังกล่าวให้เป็นอาคารชนิด หรือประเภทที่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อ 2

ข้อ 5 อาคารที่ได้รับใบอนุญาตให้ก่อสร้าง คัดแปลง ใช้ หรือเปลี่ยนการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกิจการนั้น ก่อนวันที่ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ในท้องที่บางส่วน ในตำบลคอนแก้ว ตำบลเม็ริม ตำบลหนองจ้อม ตำบลสันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลช้างคลาน ตำบลช้างเผือก ตำบลช้างม้อย ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลศรีภูมิ ตำบลสุเทพ ตำบลวัดเกต ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลป่าตัน ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าแดด ตำบลหนองหอย ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2533 ใช้บังคับ และยังก่อสร้าง คัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้ไม่แล้วเสร็จ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ แต่จะขอเปลี่ยนแปลงการอนุญาตให้เป็นการจัดต่อกฎกระทรวงนี้ไม่ได้

กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2527)

ออกตามความในพระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ. 2518 ข้อที่ 1-18

เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลง หรือเปลี่ยน การใช้อาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ในท้องที่บางส่วน ในตำบลคอนแก้ว อำเภอเม็ริม ตำบลหนองจ้อม ตำบลสันทรายน้อย ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และตำบลช้างคลาน ตำบลช้างเผือก ตำบลช้างม้อย ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลศรีภูมิ ตำบลสุเทพ ตำบลวัดเกต ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลป่าตัน ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าแดด ตำบลหนองหอย ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2533 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 แต่ มาตรา 13 วรรคสองแห่ง พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า ถ้าไม่มีการออกกฎกระทรวงหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ประกาศนั้นมีผลใช้บังคับ ให้ประกาศดังกล่าว เป็นอันยกเลิก และโดยที่สมควรห้ามก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภทภายในบริเวณดังกล่าวต่อไป เพื่อประโยชน์ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมืองและการสถาปัตยกรรม จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

กฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543)

ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

หมวด 1 ลักษณะของอาคาร

ข้อ 2 ห้องแถวหรือตึกแถวแต่ละคูหา ต้องมีความกว้างโดยวัดระยะตั้งฉากจากแนวศูนย์กลางของเสาต้านหนึ่งไปยังแนวศูนย์กลางของเสาอีกด้านหนึ่งไม่น้อยกว่า 4 เมตร มีความลึกของอาคารโดยวัดจากระยะตั้งฉากกับแนวผนังด้านหน้าชั้นล่างไม่น้อยกว่า 4 เมตรและไม่เกิน 24 เมตร มีพื้นที่ชั้นล่างแต่ละคูหาไม่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร และต้องมีประตูให้คนเข้าออกได้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

ข้อ 7 ป้ายหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นสำหรับติดหรือตั้งป้ายที่อาคารต้องไม่บังช่องระบายอากาศ หน้าต่าง ประตู หรือทางหนีไฟ

ข้อ 9 ป้ายที่ยื่นจากผนังอาคารให้ยื่นได้ไม่เกินแนวกันสาด และให้สูงได้ไม่เกิน 60 เซนติเมตร หรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร

ข้อ 10 ป้ายที่ติดตั้งเหนือกันสาดและไม่ได้ยื่นจากผนังอาคาร ให้ติดตั้งโดยมีความสูงของป้ายไม่เกิน 60 เซนติเมตรวัดจากขอบบนของปลายกันสาดนั้น หรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร

หมวด 3 ที่ว่างภายนอกอาคาร

ข้อ 34 ห้องแถวหรือตึกแถวที่มีด้านข้างใกล้เขตที่ดินของผู้อื่น ก่อให้มีที่ว่างระหว่างด้านข้างของห้องแถวหรือตึกแถวกับเขตที่ดินของผู้อื่นนั้นกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร เว้นแต่ห้องแถวหรือตึกแถวที่ก่อสร้างขึ้นทดแทนอาคารเดิมโดยมีพื้นที่ไม่มากกว่าพื้นที่ของอาคารเดิมและมีความสูงไม่เกิน 15 เมตร

หมวด 4 แนวอาคารและระยะต่างๆของอาคาร

ข้อ 43 ให้อาคารที่สร้างตามข้อ 41 และข้อ 42 ต้องมีส่วนต่ำสุดของกันสาดหรือส่วนยื่นสถาปัตยกรรมสูงจากทางเท้าไม่น้อยกว่า 3.25 เมตร ทั้งนี้ไม่นับส่วนตบแต่งที่ยื่นจากผนังไม่เกิน 50 เซนติเมตร และต้องมีท่อรับน้ำจากกันสาดหรือหลังคาต่อแนบหรือฝังในผนังหรือเสาอาคารลงสู่ท่อสาธารณะหรือบ่อพัก

ข้อ 50 ผนังของอาคารที่มีหน้าต่าง ประตู ช่องระบายอากาศหรือช่องแสง หรือระเบียงของอาคารต้องมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดิน ดังนี้

(1) อาคารที่มีความสูงเกิน 9 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 2 เมตร

(2) อาคารที่มีความสูงเกิน 9 เมตร แต่ไม่ถึง 23 เมตร ผนังหรือระเบียงต้องอยู่ห่างเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 3 เมตร

ผนังของอาคารที่อยู่ห่างเขตที่ดินน้อยกว่าตามที่กำหนดไว้ใน (1) หรือ (2) ต้องอยู่ห่างจากเขตที่ดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร เว้นแต่จะก่อสร้างชิดเขตที่ดินและอาคารดังกล่าวจะก่อสร้างได้สูงไม่

เกิน 15 เมตร ผนังของอาคารที่อยู่ชิดเขตที่ดินหรือห่างจากเขตที่ดินน้อยกว่าที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ต้องก่อสร้างเป็นผนังทึบ และลาดฟ้าของอาคารด้านนั้นให้ทำผนังทึบสูงจากลาดฟ้าไม่น้อยกว่า 1.80 เมตร ในกรณีก่อสร้างชิดเขตที่ดินต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของที่ดินข้างเคียงด้านนั้นด้วย

4.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

4.2.1 กลุ่มอาคาร

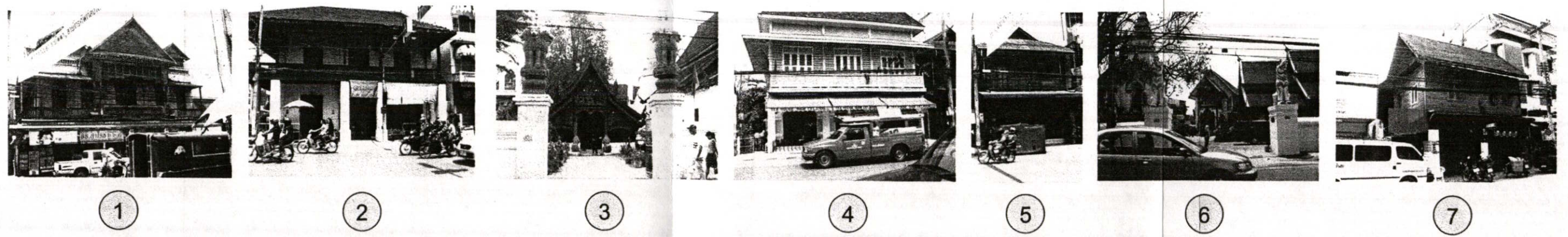
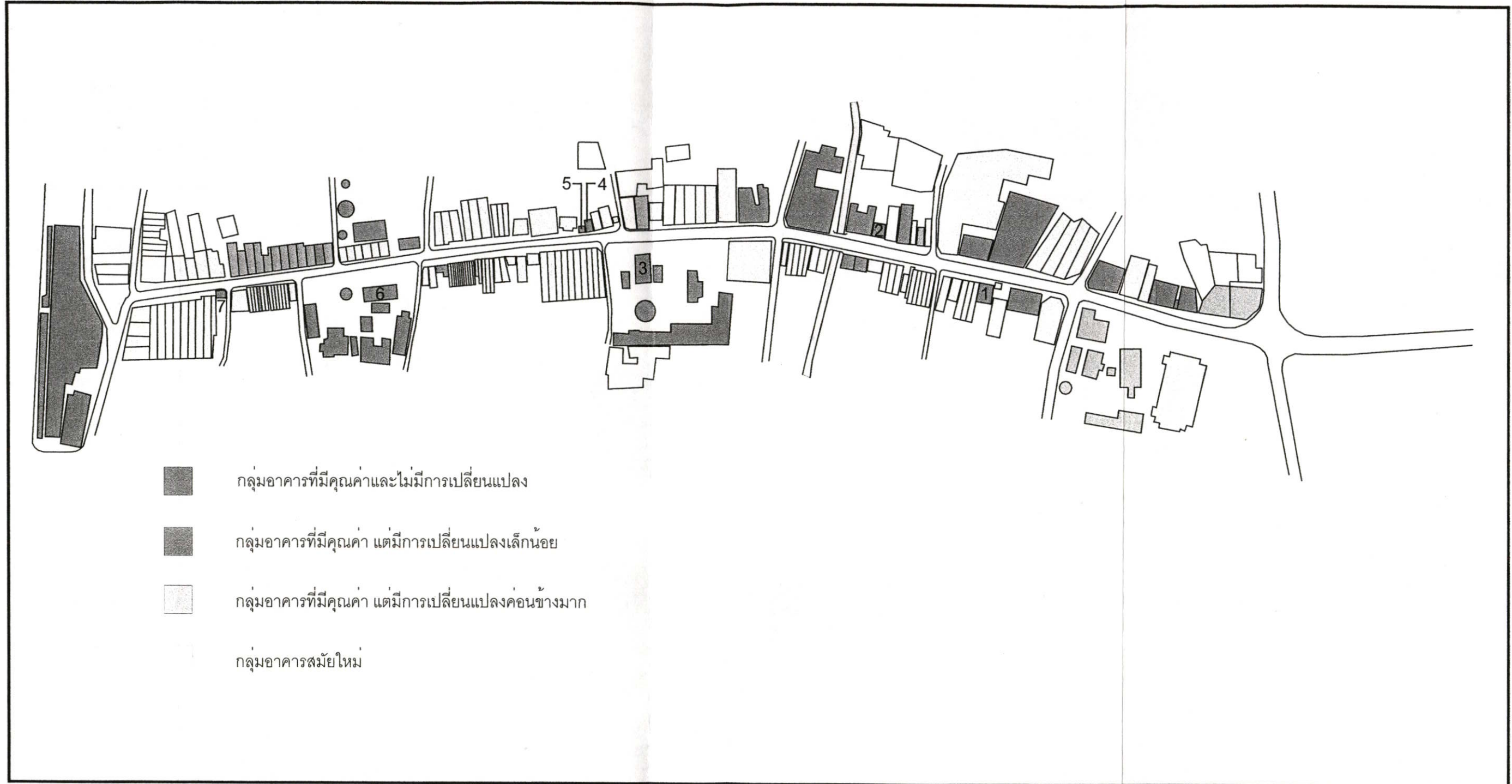
การจัดแบ่งกลุ่มอาคารออกตามกลุ่มความสำคัญของการประเมินผลทางด้านคุณค่า สถาปัตยกรรม อายุ สภาพอาคาร ความสูงอาคาร และความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร เพื่อจัดวางมาตรการในการดำเนินการวางแผนอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม เป็นการอนุรักษ์ทั้งตัวอาคาร สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ชุมชน คุณค่าทางประวัติศาสตร์ อันจะทำให้โครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ภาพรวมขอชุมชนริมถนนท่าแพจะยังคงพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของอาคารหลายรูปแบบ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ดัดแปลงต่อเติมค่อนข้างมาก จนถึงการรื้อเพื่อสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ขึ้นมา การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น มีทั้งผู้เห็นด้วยและผู้ที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบกันได้อย่างชัดเจน อาคารบางหลังมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุต่างๆ เช่นเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา แต่ยังคงรูปลักษณะภายนอกของอาคารเดิมไว้ ดังนั้นการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์จึงจะแบ่งกลุ่มของการเปลี่ยนแปลงอาคารต่างๆออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อที่จะนำมากำหนดแนวทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

กลุ่มที่ 1	กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและไม่มีการเปลี่ยนแปลง
กลุ่มที่ 2	กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
กลุ่มที่ 3	กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
กลุ่มที่ 4	กลุ่มอาคารสมัยใหม่

หมายเหตุ : การเปลี่ยนแปลงที่กำหนดขึ้นหมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ดัดแปลง ต่อเติมในส่วนของโครงสร้าง วัสดุ ผนัง ที่ทำให้รูปลักษณะต่างไปจากเดิม

จากการจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงของอาคารทั้ง 4 กลุ่ม จะพบว่ากลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและยังคงสามารถรักษาสภาพอาคารเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์มีประมาณ 7 หลัง และกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทั้งชุมชนริมถนนท่าแพ ไม่เกาะกลุ่มกันอย่างชัดเจน สำหรับกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าแต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยจะเกาะกลุ่มกันอยู่ตอนต้นถนนของท่าแพทั้งสองฝั่ง และมีประปรายบ้างตามชวงท้ายของถนนท่าแพ การเปลี่ยนแปลงของอาคารที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นไปทำลายคุณค่าต่างๆของอาคาร รวมถึงแนวโน้มในอนาคต หากไม่มีการวางแผนที่ดี การ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะขยายไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงเหมือนในกลุ่มที่ 3 สำหรับกลุ่มที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าแต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก จะพบได้ใน 2 บริเวณ ได้แก่ ตอนต้นของถนนท่าแพและตอนท้ายของถนน ซึ่งมักเป็นกลุ่มอาคารห้องแถวและตึกแถวเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม รวมถึงการเข้ามาดูแลอาคารของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งไม่เห็นคุณค่าในการเก็บรักษาอาคารต่างๆดังกล่าวไว้ สำหรับกลุ่มที่ 4 คือกลุ่มอาคารสมัยใหม่ จะพบได้ตลอดสายของชุมชนริมถนนท่าแพโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มอาคารห้องแถวและตึกแถว ซึ่งสาเหตุที่ทำให้อาคารมีการเปลี่ยนแปลงเพราะมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของอาคารและเปลี่ยนกิจกรรมการค้าขายจึงทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอาคารเพื่อให้เหมาะสมและตอบสนองต่อการใช้งานของอาคารแต่ละประเภท ซึ่งการค้าขายบนชุมชนริมถนนท่าแพมีมาแต่ช้านานและมีการเปลี่ยนเจ้าของอาคารอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้เราพบเห็นอาคารทันสมัยอยู่ปะปนไปกับอาคารเก่าที่มีคุณค่าอยู่ทั่วไปตลอดริมถนนท่าแพ แต่ในปัจจุบันนี้อาคารกลุ่มที่ 4 นี้จะพบเห็นได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ อีก 3 กลุ่มดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เป็นประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนริมถนนท่าแพไว้ต่อไป เพื่อที่อาคารเก่าที่มีคุณค่าบนชุมชนริมถนนท่าแพที่เหลืออีกเพียงไม่กี่หลังนี้ให้คงอยู่กับเมืองเชียงใหม่และเพื่อสืบสานสถาปัตยกรรมที่คงคุณค่าไว้ให้อยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน

รูปที่ 4.63 แสดงการแบ่งกลุ่มอาคารบนชุมชนริมถนนท่าแพ

4.2.2 อายุอาคาร

ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นชุมชนเก่า มีอาคารเก่าตั้งแต่พระเจ้ามั่งรายมหาราช หรือช่วงประมาณปี พ.ศ. 2040 มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการพิจารณาอายุอาคารเพื่อใช้ในการประกอบในการวางแผนอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอาคารบางหลังดูภายนอกยังมีความสมบูรณ์ แต่หากพิจารณาไปถึงอายุอาคารอาจพบว่า บางอาคารมีอายุอาคารอยู่ในกลุ่มที่ค่อนข้างเก่า การอนุรักษ์อาคารต่างๆดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการระบุนอายุอาคารช่วยให้การวางแผนการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับระยะเวลา งบประมาณ และการจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลังของการอนุรักษ์ในชุมชนริมถนนท่าแพ จากการสำรวจสามารถแบ่งกลุ่มอายุของอาคารออกได้เป็น 5 กลุ่มอายุ ดังนี้

กลุ่ม 1	อายุอาคารตั้งแต่ 101 ปี ขึ้นไป
กลุ่ม 2	อายุอาคารตั้งแต่ 81 – 100 ปี
กลุ่ม 3	อายุอาคารตั้งแต่ 71 – 80 ปี
กลุ่ม 4	อายุอาคารตั้งแต่ 61 – 70 ปี
กลุ่ม 5	อายุอาคารตั้งแต่ 51 – 60 ปี

อาคารที่มีอายุตั้งแต่ 101 ปีขึ้นไป ปัจจุบันในชุมชนริมถนนท่าแพมีอยู่ 4 หลัง โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารประเภทศาสนสถานมีอาคารพาณิชย์เพียง 1 หลัง คือ อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) อาคารพาณิชย์หลังนี้ไม่ปรากฏปีที่สร้างชัดเจน แต่สันนิษฐานจากลักษณะงานสถาปัตยกรรม และจากการสอบถามจาก (คุณลุงจวิน เบน) ซึ่งเป็นผู้ดูแลวัดเกตการาม บนถนนวัดเกต จังหวัดเชียงใหม่ อาคารเลขที่ 19-23 (ร้านขายหนังสือ) สร้างขึ้นเป็นหลังแรกซึ่งได้รับสถาปัตยกรรมทางตะวันตกเป็นอาคารไม้ปูนตึก ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมชั้นบนได้ปิดล็อกกุญแจไว้ไม่ให้มีการใช้งาน ใช้งานแต่ส่วนด้านหน้าร้านที่วางเป็นแผงหนังสือแต่เพียงด้านหน้าร้านส่วนด้านในชั้นล่างก็ไม่มีการใช้งานมีก็แต่เพียงเจ้าของแผงหนังสือจะเปิดไว้เพื่อให้เข้าห้องน้ำเท่านั้น สำหรับอาคารในกลุ่มที่ 2 เป็นอาคารที่มีอายุตั้งแต่ 81 – 100 ปี มีประมาณ 6 หลัง โดยแบ่งเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น 3 หลัง อาคารไม้ปูนตึก 2 หลัง และอาคารคอนกรีต 1 หลัง การใช้อาคารพบว่าส่วนมากใช้เพื่อการค้าขายแต่เดิมอาจมีการใช้สำหรับพักอาศัย แต่ในปัจจุบันส่วนมากจะเป็นการใช้อาคารเพื่อประกอบการค้าขายกันเป็นส่วนใหญ่ สำหรับอาคารในกลุ่มที่ 3 คือ อาคารที่มีอายุอาคารตั้งแต่ 71 – 80 ปี จากการสำรวจจะพบว่า มีทั้งหมดจำนวน 3 หลัง คือ อาคารเลขที่ 328-330 (เฮือนแป), อาคารเลขที่ 26-34 (ตึกขาว) และ อาคารเลขที่ 102-112 (ร้านรัตนผล) ซึ่งอาคารไม้ชั้นเดียว และอาคารคอนกรีตสูง 2 ชั้น จำนวน 2 หลัง ปัจจุบันอาคารไม้ชั้นเดียวหรือเฮือนแปได้เป็นร้านนวดเท้าแผนโบราณ แต่เดิมเคยเป็นที่พักอาศัยมาก่อนแต่เนื่องจากปัจจุบันถนนท่าแพเป็นถนนเศรษฐกิจจึงได้ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นร้านนวดเท้า ส่วนอาคารคอนกรีตอีกสองหลังเป็นอาคารพาณิชย์ ซึ่ง (ตึกขาว) และ (ร้านรัตนผล) มีความสูง 3 ชั้น อาคาร (ตึกขาว) ปัจจุบันด้านล่างจะแบ่งให้เช่าเพื่อเปิดบริษัททัวร์ ส่วนด้านบนชั้น 2 และชั้น 3 ปิดไว้ไม่มีการใช้งาน อีกอาคาร

ปัจจุบันถนนท่าแพเป็นถนนเศรษฐกิจจึงได้ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นร้านนวดเท้า ส่วนอาคารคอนกรีตอีกสองหลังเป็นอาคารพาณิชย์ ซึ่ง (ตึกขาว) และ (ร้านรัตนผล) มีความสูง 3 ชั้น อาคาร (ตึกขาว)ปัจจุบันด้านล่างจะแบ่งให้เช่าเพื่อเปิดบริษัททัวร์ ส่วนด้านบนชั้น 2 และชั้น 3 ปิดไว้ไม่มีการใช้งาน อีกอาคารหนึ่งคือ (ร้านรัตนผล) ปัจจุบันด้านล่างเปิดเป็นร้านขายเครื่องเขียน ส่วนชั้น 2 และชั้น 3 เป็นที่พักอาศัยของลูกจ้างและคนงานภายในร้าน ในกลุ่ม 4 อายุอาคารตั้งแต่ 61 – 70 ปี มีอยู่ประมาณ 2 หลังคือ อาคาร (ร้านรัตนนา) และ อาคารเลขที่ 154-6 (ร้านเกษตร) (ร้านรัตนนา) เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว เป็นอาคารแบบ (เฮือนแป) เดิมเคยเป็นอาคารพักอาศัยปัจจุบันได้เปิดเป็นร้านขายอาหารสำหรับชาวต่างชาติ ส่วน (ร้านเกษตร) แต่เดิมก็เคยเป็นอาคารที่ใช้สำหรับพักอาศัย แต่ในปัจจุบันเปิดเป็นร้านขายสินค้าพื้นเมืองทั้งชั้น 1 และชั้น 2 ในกลุ่ม 5 อายุอาคารตั้งแต่ 51 – 60 ปี มีอยู่ประมาณ 8 หลัง โดยส่วนมากจากการสำรวจจะเป็นอาคารพาณิชย์ ตึกแถว หรือ ห้องแถว ปัจจุบันมีการใช้งานเป็นอาคารพาณิชย์สำหรับการค้าขายกันเป็นส่วนมาก และได้มีการปรับปรุงต่อเติมอาคารเพื่อให้ตอบสนองต่อการใช้งานจึงทำให้อาคารในกลุ่มนี้มีการปรับเปลี่ยนที่ค่อนข้างมาก แต่จากอายุอาคารก็จะทำให้เราทราบได้ว่าอาคารทั้ง 8 หลังนี้ก็มีคุณค่าอยู่ถ้าได้รับการควบคุมเพื่อการดัดแปลงอาคารไว้อย่างทันท่วงทีก็จะทำให้อาคารที่กล่าวมาข้างต้นนี้ อยู่คู่กับชุมชนริมถนนท่าแพนี้ไว้ต่อไป

ส่วนอาคารที่ยังไม่ได้กล่าวถึงนั้นเป็นอาคารที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ลงมา ส่วนมากแล้วจะเป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ทับอาคารเก่า หรือถูกปรับปรุงไปจนไม่เหลือสภาพของเดิมอยู่เลย จึงทำให้คุณค่าของอาคารลดน้อยลงไป เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ประกอบกิจการที่คำนึงถึงผลประโยชน์กันมากจนเกินไปจนทำให้ลืมนึกถึงการอนุรักษ์สภาพอาคารที่มีคุณค่าไว้ จนทำให้อาคารหลายหลังที่ควรจะอนุรักษ์และเก็บรักษาไว้หายไปที่ละหลัง ก่อนที่จะไม่มีอาคารเก่าที่มีคุณค่าเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ดูหรือทำการศึกษาผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ และทำการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนริมถนนท่าแพต่อไปในภายภาคหน้า

4.2.3 สภาพอาคาร

ในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากจะศึกษาถึงเรื่องของอายุอาคารแล้ว สภาพอาคารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนดการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม เนื่องจากบางอาคารมีอายุในช่วง 81-100 ปี แต่สภาพอาคารมิได้เก่าหรือทรุดโทรมไปตามสภาพ ในทางตรงกันข้ามบางอาคารมีอายุในช่วง 61-70 ปี แต่กลับมีสภาพที่ทรุดโทรม อาจเพราะเนื่องจากการขาดการดูแลรักษาที่ดี หรือบางอาคารวิธีการ, เทคนิคการก่อสร้างเป็นฝีมือของช่างในสมัยโบราณ การดูแลรักษาจึงเป็นเรื่องที่ยากในปัจจุบัน อาคารบางแห่งทรุดโทรมเนื่องจากการไม่ได้ใช้งาน อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนริมถนนท่าแพ จากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจ จึงทำให้การใช้งานของอาคารถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในการใช้งานมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

ดังนั้นการศึกษาสภาพอาคารจึงจำเป็นต้องแยกแยะอาคารตามสภาพที่สำรวจพบ สำหรับใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวิเคราะห์หรือร่วมกันกับอายุอาคาร การใช้อาคาร และประเภทอาคาร เพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ต่อไป ในการศึกษาสภาพอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพจะกำหนดเป็นกลุ่มอาคารตามสภาพอาคารได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

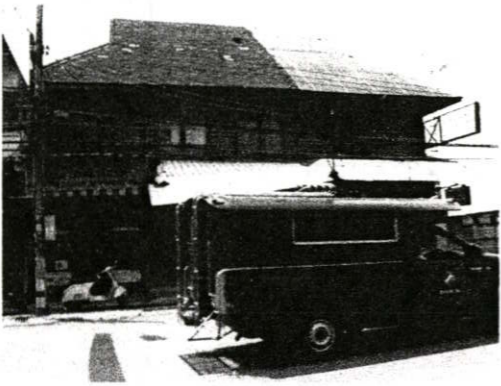

กลุ่มที่ 1	:	สภาพอาคารเก่า
กลุ่มที่ 2	:	สภาพอาคารปานกลาง
กลุ่มที่ 3	:	สภาพอาคารใหม่

สภาพอาคารเก่าจะกำหนดโดยดูจากวัสดุที่ใช้ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสอบถามจากเจ้าของอาคาร ความทรุดโทรมของโครงสร้าง ความเก่าของพื้นผิววัสดุ รวมถึงการดูแลปรับปรุงอาคารของผู้ใช้อาคารโดยจากการสำรวจประมาณร้อยละ 30 เป็นอาคารเก่า โดยมากจะไม่เกาะกลุ่มกันจะอยู่กระจายบริเวณริมสองฝั่งบนถนนท่าแพ ส่วนอาคารที่ยังมีสภาพปานกลางจะเกาะกลุ่มอยู่ทางตอนต้นของริมถนนท่าแพตั้งแต่สี่แยกวัดอุตุคุตไปจนถึงบริเวณวัดบุพพาราม ร้อยละ 60 เป็นอาคารที่สภาพยังใหม่ทั้งสิ้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่าเป็นอาคารที่มีการดัดแปลง, ต่อเติม รวมไปถึงการรื้อถอนอาคารเก่าเพื่อสร้างอาคารสมัยใหม่ขึ้นมาทดแทนจึงทำให้อาคารอยู่ในสภาพที่ใหม่ ที่พบมากของอาคารสภาพสมัยใหม่นี้ คือ ตึกแถว เป็นส่วนมากเพราะมีการเปลี่ยนเจ้าของและปรับเปลี่ยนการประกอบกิจการอยู่ตลอดเวลาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือ ดัดแปลง, ต่อเติมอาคารเพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการการใช้งานของอาคารอยู่เสมอ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้อาคารเก่ามีน้อยลงเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเจ้าของอาคาร และที่สำคัญไม่มีการควบคุม หรือมาตรการในการดัดแปลง, ต่อเติม หรือแม้แต่การสร้างอาคารใหม่อย่างเด็ดขาด การศึกษาสภาพอาคารจึงมีความจำเป็น เพื่อจะนำข้อมูลไปประมวลกับข้อมูลด้านอื่นๆเป็นผลนำมากำหนดแนวคิดและแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนริมถนนท่าแพต่อไป

ตารางที่ 4.3 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอายุอาคาร

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 1 (อายุ 101 ปี ขึ้นไป)</p> <p>1) ร้านขายหนังสือ</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	-	/	-	เก่า	ไม่ปรากฏ	ปัจจุบันใช้บริเวณหน้าร้านวางแผงขายหนังสือ ส่วนด้านในอาคารทั้งชั้น 1 และ 2 ไม่มีการใช้งาน
<p>2) วิหารเล็กวัดบุพพาราม</p> 	อาคาร ศาสนสถาน	508 ปี	/	-	-	-	เก่า	พ.ศ.2040	
<p>3) วิหารหลวงวัดมหาวัน</p> 	อาคาร ศาสนสถาน	138 ปี	-	-	/	-	เก่า	พ.ศ.2410	

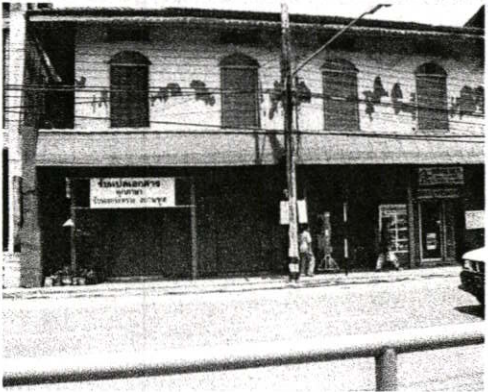
ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 1 (อายุ 101 ปี ขึ้นไป) (ต่อ)</p> <p>4) ชุมประตูดัดแสนฝาง</p> 	<p>อาคาร ศาสนสถาน</p>	674 ปี	-	-	-	/	เก่า	พ.ศ. 1868	
<p>กลุ่มที่ 2 (อายุ 81 - 100 ปี)</p> <p>5) ร้านแพรพรรณไหมไทย คุณบุญยืน ศรีมงคล</p> 	<p>พาณิชย์กรรม</p>	ไม่ปรากฏ	-	/	-	-	เก่า	ไม่ปรากฏ	ชั้นล่างเปิดเป็นร้านขายเสื้อผ้าพื้นเมือง ส่วนชั้น 2 เป็นที่พักอาศัย และเก็บของ
<p>6) ร้าน Inter</p> 	<p>พาณิชย์กรรม</p>	ไม่ปรากฏ	-	/	-	-	เก่า	ไม่ปรากฏ	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 2 (อายุ 81 - 100 ปี) (ต่อ)</p> <p>7) ร้านบ้านท่าแพ</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	/	-	-	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	ปัจจุบันใช้งานชั้นล่าง แต่ชั้น 2 ปิดไว้ไม่ให้มีการใช้งาน
<p>8) ร้านศรีประเสริฐ คุณสุพจน์ ตียาภรณ์</p> 	พาณิชย์กรรม	88 ปี	-	-	/	-	เก่า	พ.ศ.2460	ชั้นล่างเป็นร้านขายจักรเย็บผ้า และซ่อมวิทยุ ส่วนชั้น 2 เป็นพักอาศัย
<p>9) ร้าน Tea house siam celadon</p> 	พาณิชย์กรรม	90 ปี	-	-	/	-	ปานกลาง	พ.ศ.2458	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
กลุ่มที่ 2 (อายุ 81 - 100 ปี) (ต่อ) 10) ตึกแดง เจ้าของ บริษัทสุเทพ จำกัด 	พาณิชย์กรรม	82 ปี	-	-	-	/	เก่า	พ.ศ. 2466	ปัจจุบันใช้งานชั้นล่าง แต่ชั้น 2 ปิดไว้ไม่ให้มีการใช้งาน

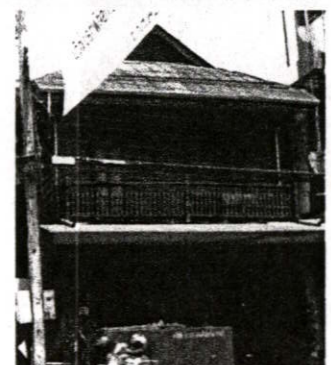
กลุ่มที่ 3 (อายุ 71 - 80 ปี)

11) ร้านนวดเท้าแผนโบราณ 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	/	-	-	-	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	
12) ตึกขาว บริษัท สุเทพ จำกัด 	พาณิชย์กรรม	73 ปี	-	-	-	/	เก่า	พ.ศ. 2575	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 3 (อายุ 71 - 80 ปี) (ต่อ)</p> <p>13) ร้านรัตนผล</p> <p>เจ้าของ คุณปิยนถ ภูวกุล</p> 	พาณิชย์กรรม	75 ปี	-	-	-	/	ปานกลาง	พ.ศ. 2473	

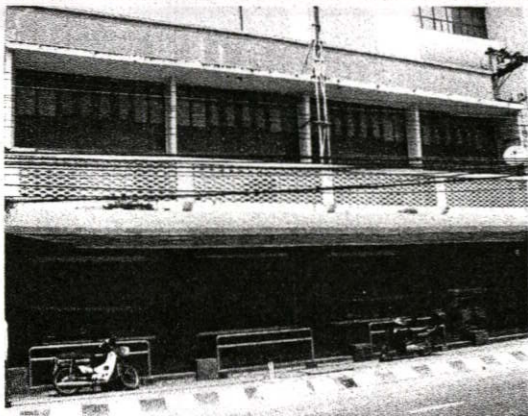

กลุ่มที่ 4 (อายุ 61 - 70 ปี)

<p>14) ร้านรัตนนา</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	/	-	-	-	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	
<p>15) ร้านเกสร</p> <p>เจ้าของ คุณเกสร ยวงใจ</p> 	พาณิชย์กรรม	60 ปี	-	/	-	-	เก่า	พ.ศ. 2488	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

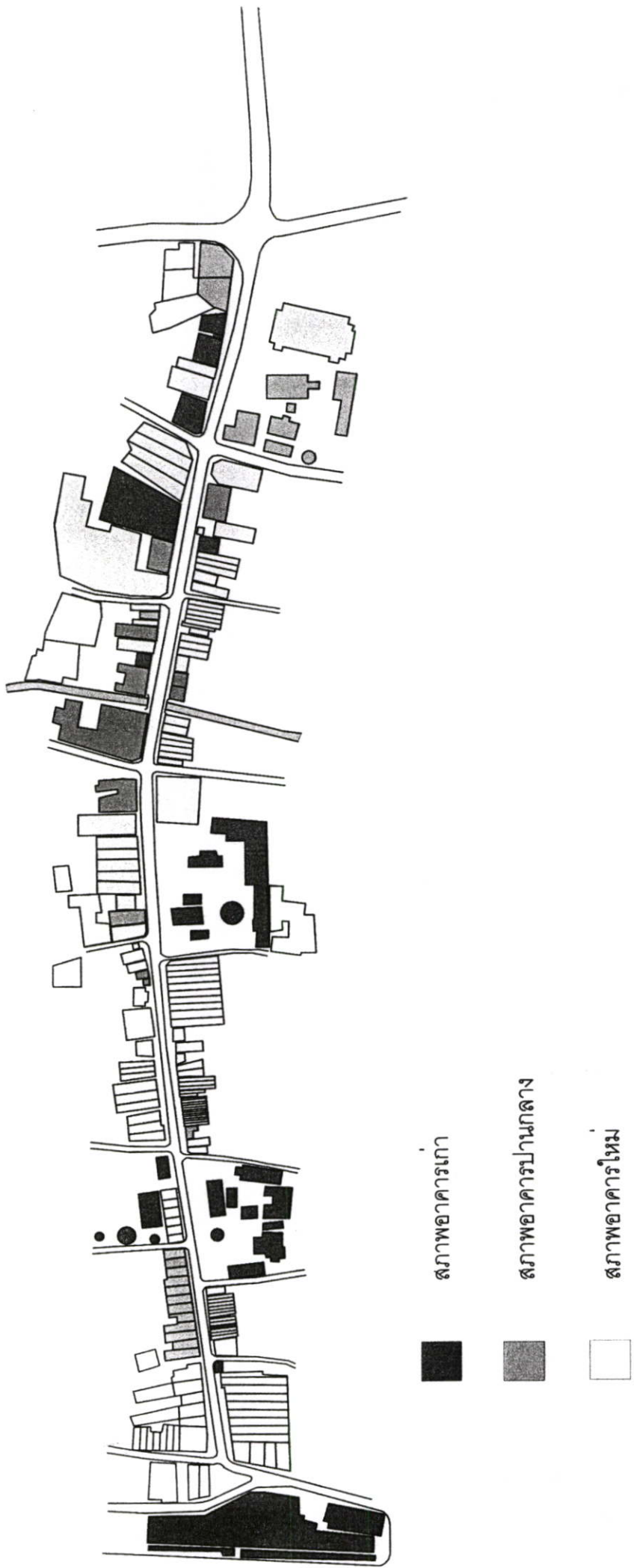
ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 5 (อายุ 51 - 60 ปี)</p> <p>16) ร้าน Living Space เจ้าของ คุณเจือจันทร์ กำพุกุล</p> 	พาณิชย์กรรม	55 ปี	-	/	-	-	เก่า	พ.ศ. 2493	อาคารนี้เป็นได้ออกแบบ และ ทำการปรับปรุง โดยอาจารย์ จุลทรรศน์ กิติบุตรสถาปนิก ท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง และยึดถือ หลักการในการทำงานเชิง อนุรักษ์มาโดยตลอด
<p>17) ร้านแว่นบิวตี้ฟูล</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	-	-	/	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	
<p>18) ร้านเจริญการค้า</p> 	พาณิชย์กรรม	53 ปี	-	-	-	/	เก่า	พ.ศ. 2495	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
<p>กลุ่มที่ 5 (อายุ 51 - 60 ปี) (ต่อ)</p> <p>19) ร้านไหมไทย</p> 	พาณิชย์กรรม	52 ปี	-	-	-	/	ปานกลาง	พ.ศ. 2496	
<p>20) ร้านห้องภาพอินันท์</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	-	-	/	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	อาคารหลังที่ได้มีการปรับปรุงโดยการทาสีอาคารใหม่เป็นสีฟ้าทั้งหลัง
<p>21) ร้านตัดไทยท่าแพเดิม</p> 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	-	-	/	ปานกลาง	ไม่ปรากฏ	ปัจจุบันอาคารหลังนี้ได้ติดประกาศขายไว้ จึงไม่มีการใช้งาน

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ชื่ออาคาร / ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง(พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อาคารไม้ ชั้นเดียว	อาคารไม้ 2 ชั้น	อาคารไม้ ปูนตึก	อาคาร คอนกรีต			
กลุ่มที่ 5 (อายุ 51 - 60 ปี) (ต่อ) 22) ร้านธงชัยพานิช 	พาณิชย์กรรม	ไม่ปรากฏ	-	-	-	/	เก่า	ไม่ปรากฏ	
23) ร้านคุณารักษ์ 	พาณิชย์กรรม	57 ปี	-	-	-	/	เก่า	พ.ศ. 2491	อาคารหลังที่ได้มีการปรับปรุง โดยการทาสีอาคารใหม่เป็น เหลืองทั้งหลัง

รูปที่ 4.64 แสดงการแบ่งกลุ่มอาคารบนชุมชนริมถนนท่าแพ

4.2.4 ความสูงอาคาร

สถาปัตยกรรมในชุมชนริมถนนท่าแพ จากการสำรวจในเรื่องความสูงของอาคาร พบว่าสอดคล้องกับอายุและการพัฒนาของงานสถาปัตยกรรมและกิจกรรม ความสูงของอาคารร้อยละ 60 จะเป็นอาคารสูง 2 ชั้น อีกร้อยละ 30 จะเป็นอาคารสูง 3 ชั้น ที่เหลืออีกร้อยละ 10 จะเป็นอาคาร 1 ชั้น, 4 ชั้น และ 5 ชั้น ตามลำดับ ซึ่งอาคารที่สูง 2 ชั้น และ 3 ชั้น โดยส่วนมากจะเป็นอาคารตึกแถวในสมัยก่อนที่นิยมสร้างอาคารสูง 2 – 3 ชั้นเพื่อการค้าขายและอยู่อาศัยจะพบอาคารที่มีความสูง 1 ชั้นค่อนข้างน้อย เนื่องจากอาคาร 1 ชั้น เดิมเป็นอาคารห้องแถวเก่าซึ่งใช้สำหรับค้าขายในอดีตปัจจุบันอาคารต่างๆเหล่านั้นมีสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา รวมถึงการขาดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของ เนื่องจากไม่คุ้มค่าต่อการดูแลรักษาและเริ่มปรับเปลี่ยนไปเป็นอาคารพาณิชย์ใหม่ๆ โดยอาคาร 4 – 5 ชั้นจะพบมากบริเวณตอนต้นของถนนท่าแพเรื่อยมาจนถึงบริเวณตอนกลาง ในตอนท้ายของถนนท่าแพจะไม่ค่อยพบอาคารสูง 4 – 5 ชั้น อาจเป็นเพราะทำเลในการค้าขายทางตอนต้นของถนนจะมีการค้าขายที่ดีกว่า อย่างไรก็ตามอาคารที่พบมากในชุมชนริมถนนท่าแพก็คืออาคารที่มีความสูง 2 – 3 ชั้น ลักษณะการใช้งานของอาคารก็จะคล้ายกัน คือ ชั้นล่างจะเป็นส่วนค้าขายส่วนชั้น 2 จะเป็นที่พักอาศัย บางหลังก็จะมีสภาพที่ทรุดโทรม บางหลังก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารไปบ้างเนื่องจากอาคารมีสภาพที่เก่าจนใช้งานไม่ได้หรือไม่ตอบสนองต่อการใช้งานของเจ้าของอาคาร ส่วนอาคารสูง 4 – 5 ชั้น โดยส่วนมากจะเป็นอาคารสมัยใหม่ที่ได้อรอนอาคารเดิมแล้วมีการสร้างอาคารใหม่ขึ้นทดแทนจึงทำให้ภาพรวมความสูงของอาคารริมถนนท่าแพจะพบว่า ความสูงของอาคารนั้นไม่ได้ถูกควบคุมดังนั้นรูปด้านที่เกิดขึ้นจึงไม่มีความสูงที่แน่นอน บางอาคารมีความสูงอาคารซบทับกับอาคารเก่าเดิมที่มีคุณค่า บางอาคารมีความสูงเกือบเท่ากับอาคารเดิมที่มีคุณค่า แต่มีการเพิ่มเติมรายละเอียดของอาคารมากขึ้น ทำให้อาคารเก่าที่มีคุณค่าถูกลบบทบาทในส่วนของมุมมองลง บางบริเวณก่อให้เกิดความขัดแย้งของมุมมองกับกลุ่มอาคารเดิมที่เคยมีความกลมกลืนของกลุ่มอาคารเดิมอยู่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะนำไปวิเคราะห์ในหัวข้ออื่นต่อไป

รูปที่ 4.65 แสดงความสูงของอาคารที่ไม่มีการควบคุมส่งผลกระทบต่ออาคารเก่าที่มีคุณค่า
ถ่ายภาพโดย : ผู้วิจัย พ.ศ. 2548

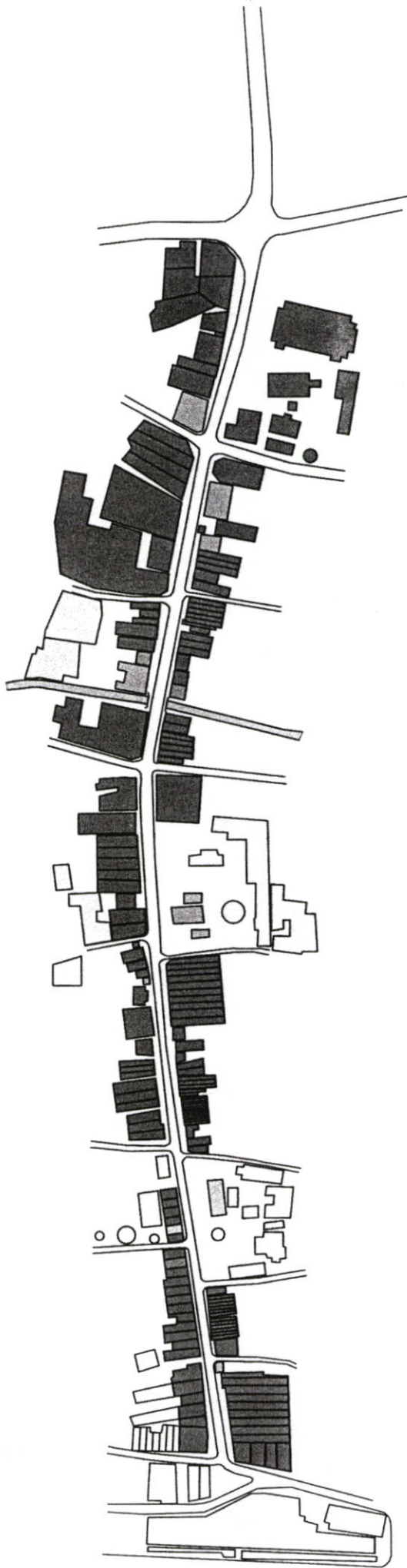
รูปที่ 4.66 แสดงการแบ่งระดับความสูงอาคารในชุมชนริมถนนท่าแพ

4.2.5 ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร

ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชนริมถนนท่าแพ จะศึกษาโดยดูภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมทั้งหมด ทั้งนี้จะกำหนดความกลมกลืนของกลุ่มอาคารโดยพิจารณาจาก

- ความกลมกลืนของรูปแบบและส่วนประกอบของอาคาร
- ความกลมกลืนของวัสดุก่อสร้าง สี และพื้นผิว
- ความกลมกลืนในด้านความสูงและสัดส่วนของอาคาร

จากการศึกษาพบว่า ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชนริมถนนท่าแพ จะพบเห็นได้ในกลุ่มของอาคารที่มีอายุอยู่ในกลุ่มทั้งสามกลุ่มดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นส่วนใหญ่ แต่ในกลุ่มที่กล่าวมานี้ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานสถาปัตยกรรมโดยไม่คำนึงถึงความกลมกลืนของทั้งสามด้านดังกล่าว ก่อให้เกิดความขัดแย้งของกลุ่มอาคารทั้งหมดในชุมชนเป็นอย่างมาก

- อาคารไม้ชั้นเดียว
- ▨ อาคารไม้สองชั้น
- ▩ อาคารไม้แปดทิศ
- อาคารคอนกรีต

รูปที่ 4.67 แสดงตำแหน่งอาคารที่มีความกลมกลืนของอาคารในแต่ละช่วงของชุมชนริมถนนท่าแพ

4.2.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

ปัจจัยสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร เนื่องจากปัจจุบันยังพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของอาคารอยู่ค่อนข้างมาก อันเป็นผลมาจาก 2 ปัจจัย ได้แก่

- ถนนท่าแพเป็นถนนหลักในการเข้าเมือง และเป็นถนนเศรษฐกิจของเมือง เชียงใหม่จึงทำให้เกิดผลในการปรับเปลี่ยนอาคารเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- ถนนท่าแพเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินในเชิงพาณิชย์กรรมจึงทำให้ไม่มีกฎหมายรองรับในการก่อสร้าง หรือปรับปรุง / ต่อเติมอาคาร ซึ่งอาจจะเป็นผลทำให้รูปปลักษณ์อาคารใหม่มีความแตกต่างจากอาคารเก่า หรืออาคารใกล้เคียง ซึ่งจะทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของถนนท่าแพถูกทำลายลงไป

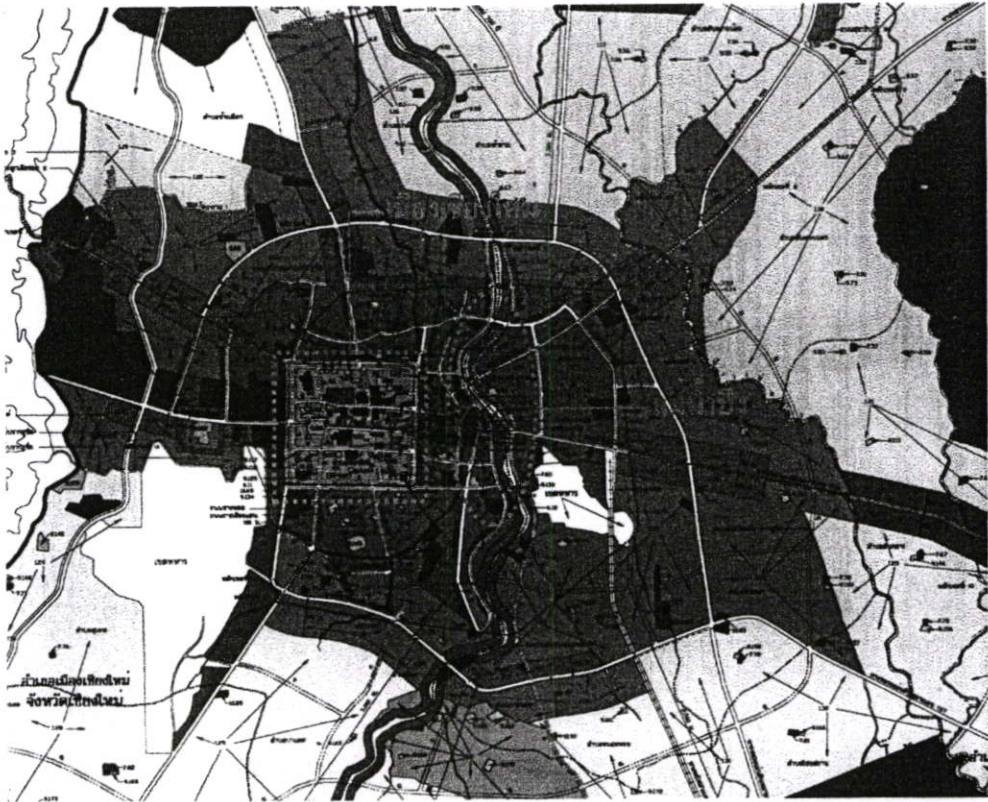
ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1	เป็นกลุ่มที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง
กลุ่มที่ 2	เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคาร (การดัดแปลงนั้นมิได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมชุมชน)
กลุ่มที่ 3	เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นอาคารสมัยใหม่
กลุ่มที่ 4	เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การศึกษาครั้งนี้จะให้ความสำคัญที่สุดใน กลุ่มที่ 4 เนื่องจากกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตมักจะเป็นกลุ่มอาคารที่อยู่ในกลุ่ม 1 , 2 และ 3 สาเหตุจากความทรุดโทรมของอาคาร , การเปลี่ยนแปลงกิจกรรม , การเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร และสาเหตุจากกรรมสิทธิ์ที่ดิน

สาเหตุการทรุดโทรมของอาคารเนื่องจากเป็นอาคารเก่าที่มีอายุมากแล้ว สภาพของ วัสดุ สีสันผิว เริ่มหมดสภาพในการใช้งาน ประกอบกับรูปแบบของอาคารไม่เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น อาคารบางหลังแต่เดิมเป็นอาคารที่ใช้ขายของและพักอาศัย แต่ด้วยการเปลี่ยนเจ้าของและเปลี่ยนกิจการ จึงเปลี่ยนเป็นร้านถ่ายรูป และขายอุปกรณ์เกี่ยวกับกล้อง ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปปลักษณ์อาคารให้ดูทันสมัยขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการใช้งานของอาคารให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยส่วนมากการปรับเปลี่ยนอาคารในกรณีดังกล่าวข้างต้นนี้จะพบเห็นมากในถนนท่าแพนี้

อีกกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตค่อนข้างสูง ได้แก่ กลุ่มอาคารเก่าที่อยู่ในกลุ่ม 1, 2 และ 3 โดยพื้นที่ริมถนนท่าแพตั้งอยู่ในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมของเมือง กลุ่มนี้จะเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชุมชนริมถนนท่าแพถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง (การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม) และที่สำคัญไม่มีกฎหมายที่มารองรับในการก่อสร้าง หรือดัดแปลง / ต่อเติมอาคาร ซึ่งในอนาคตจะทำให้อาคารที่อยู่ริมถนนท่าแพมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะถนนท่าแพเป็นเส้นทางหลักในการเข้าเมืองและเป็นถนนเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ที่ไม่มีการขยายไปเป็นถนนเส้นอื่นเพราะก่อนถึงถนนท่าแพ จะมีแม่น้ำปิงคั่นอยู่ และเมื่อป่านไปจนถึงสุดปลายของถนนท่าแพก็จะเป็นตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งภายในตัวเมืองเชียงใหม่จะถูกกำหนดให้เป็นสีน้ำตาลอ่อน (การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย) ซึ่งมีกฎหมายควบคุมในการก่อสร้างอาคารไว้อย่างเข้มงวดอยู่แล้วจึงทำให้ไม่สามารถขยายได้ จึงทำให้ถนนท่าแพเป็นถนนเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้ตัวอาคารมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยค่อนข้างมาก

รูปที่ 4. 73 แสดงแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนริมถนนท่าแพ

สำหรับกลุ่มสุดท้ายที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต คือ อาคารที่ตั้งอยู่ หรือใกล้เคียงกับบริเวณที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีน้ำตาลอ่อน (การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา) ซึ่งอาคารในประเภทนี้จะมีอยู่มากบนถนนสายท่าแพ ซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารจะต้องให้มีความสอดคล้อง หรือ ให้อยู่ในสภาพที่เหมือนเดิมมากที่สุด ปัจจุบันอาคารเหล่านี้ก็ได้มีการปรับปรุง

หรือ เปลี่ยนแปลงไปแล้วบ้างแต่ยังคงสภาพเดิมไว้มาก สาเหตุที่ต้องปรับปรุงอาคารก็เนื่องมาจาก อาคารมีอายุนานทำให้โครงสร้าง หรือวัสดุของอาคารเกิดชำรุด ทลุุดโทรมไป จึงทำให้ต้องมีการ ซ่อมแซมขึ้นมาเพื่อให้สภาพการใช้งานยังคงเดิม ส่วนอาคารที่อยู่ใกล้เคียงกับอาคารที่ใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทสถาบันศาสนา ปัจจุบันที่พบก็มีการปรับปรุงรูปลักษณะอาคารโดยไม่คำนึงถึงอาคารที่มีคุณค่า เหล่านี้จึงทำให้อาคารที่มีคุณค่าเหล่านี้ดูหมดคุณค่าไป จึงควรจะมีมาตรการที่ควบคุมการก่อสร้าง และ ปรับปรุงอาคารบนถนนสายนี้อย่างเร่งด่วน เพื่อที่จะรักษาและคงคุณค่าแห่งถนนวัฒนธรรมไว้สืบต่อไป

การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว มีการกำหนดการควบคุมการใช้ที่ดินที่แตกต่างกัน อันอาจส่งผลกระทบต่องานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพที่แตกต่างกันไปด้วย จึงควรต้องหา แนวทางในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพที่สอดคล้องและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีของถนน เศรษฐกิจ และถนนที่สืบสานศิลปวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ไว้ เพื่อให้ถนนสายนี้คงอยู่คู่เมือง เชียงใหม่ไว้ตราบนานเท่านาน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่อาศัยในชุมชนริมถนนท่าแพ

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่อาศัยในชุมชนริมถนนท่าแพ

รายการ	N = 91	จำนวน (ร้อยละ)
1. เพศ.		
ชาย	39	42.86
หญิง	52	57.14
รวม	91	100
2. อายุ		
น้อยกว่า 15 ปี		
15 – 20 ปี		
21 - 30 ปี	12	13.19
31 – 60 ปี	75	82.41
61 – 80 ปี	4	4.40
มากกว่า 80 ปี		
รวม	91	100
3. ภูมิลำเนา		
อำเภอเมือง	87	95.6
นอกเขตเมือง	4	4.40
ต่างอำเภอ		
ต่างจังหวัด		
รวม	91	100
4. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น		
มัธยมศึกษาตอนต้น	6	6.59
อนุปริญญา	17	18.68
ปริญญาตรี	66	72.53
สูงกว่าปริญญาตรี	2	2.20
รวม	91	100

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

รายการ	N = 91	จำนวน (ร้อยละ)
5. อาชีพ รับราชการ	5	5.49
รัฐวิสาหกิจ		
ธุรกิจส่วนตัว	74	81.32
รับจ้าง	12	13.19
รวม	91	100
2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท		
5,000 – 10,000 บาท	7	7.69
10,000 – 20,000 บาท	68	74.73
20,000 – 30,000 บาท	16	17.58
30,000 – 40,000 บาท		
40,000 บาทขึ้นไป		
รวม	91	100
3. สถานะการอยู่อาศัย		
เป็นเจ้าของ	10	10.99
เป็นผู้อยู่อาศัย	22	24.18
เป็นผู้เช่า	59	64.83
รวม	91	100
4. ระยะเวลาที่ท่านอยู่อาศัยหรือประกอบกิจการ ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ		
ต่ำกว่า 1 ปี	7	7.69
1 – 5 ปี	38	41.76
5 – 10 ปี	18	19.78
10 -15 ปี	24	26.37
15 – 20 ปี	3	3.30
20 ปีขึ้นไป	1	1.10
รวม	91	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่าประชาชนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย ร้อยละ 42.86 เพศหญิง ร้อยละ 57.14 อายุโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ 31 – 60 ปี ร้อยละ 82.41 ภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอเมือง ร้อยละ 95.6 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 72.53 ระดับอนุปริญญา ร้อยละ 18.68 ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 81.32 รับจ้าง ร้อยละ 13.19 รายได้อยู่ในระดับปานกลางคือ 10,000 – 20,000 บาท ร้อยละ 74.73 สถานการณ์อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นผู้เช่า ร้อยละ 64.83 รองลงมาเป็นผู้อยู่อาศัย ร้อยละ 24.18 ระยะเวลาในการอยู่อาศัยหรือประกอบกิจการในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ ส่วนใหญ่จะมีระยะเวลา 1 – 5 ปี ร้อยละ 41.76 รองลงมา 10 – 15 ปี ร้อยละ 26.37 และ 5 – 10 ปี ร้อยละ 19.78 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของงานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

2.1 ข้อมูลของประชาชนที่อาศัยในชุมชนริมถนนท่าแพ เกี่ยวกับลักษณะของงานสถาปัตยกรรม

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าร้อยละของประชาชนที่อาศัยในชุมชนริมถนนท่าแพ เกี่ยวกับลักษณะของงานสถาปัตยกรรม

รายการ	N = 91	จำนวน (ร้อยละ)
1. การใช้ประโยชน์อาคาร		
เพื่อการพักอาศัย	3	3.30
เพื่อการพักอาศัยกึ่งพาณิชย์กรรม	25	27.47
เพื่อการพาณิชย์กรรม	63	69.23
รวม	91	100
2. สภาพของอาคาร		
ซ่อมแซมอาคาร	58	63.73
เปลี่ยนวัสดุอาคาร	28	30.77
ต่อเติมอาคาร	5	5.50
รวม	91	100
3. อายุของอาคารที่ท่านพักอาศัย		
ต่ำกว่า 10 ปี	52	57.15
10 – 19 ปี	18	19.78
20 – 29 ปี	15	16.48

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	N = 91	จำนวน (ร้อยละ)
3. อายุของอาคารที่ท่านพักอาศัย (ต่อ)		
30 – 39 ปี	6	6.59
40 – 49 ปี		
50 – 59 ปี		
60 ปี ขึ้นไป		
รวม	91	100
4. ต่อไปนี้สภาพภาคหน้าท่านจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารหรือไม่		
มี	74	81.32
ไม่มี	17	18.68
รวม	91	100
5. รูปแบบการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอาคารท่าน		
รูปแบบที่คงสภาพเหมือนเดิม		
รูปแบบที่ทันสมัย	43	47.25
รวม	48	52.75
	91	100

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การใช้ประโยชน์ของอาคารเพื่อการพาณิชย์กรรม มีมากถึงร้อยละ 69.23 รองลงมาคือ การพักอาศัยถึงพาณิชย์กรรม ร้อยละ 27.47 สภาพของอาคารในปัจจุบันมีการซ่อมแซมอาคาร ร้อยละ 63.73 รองลงมาคือการเปลี่ยนวัสดุอาคาร ร้อยละ 30.77 ส่วนต่อเติมอาคารมีเพียง ร้อยละ 5.50 อาคารที่มีการทำกิจกรรมหรือพักอาศัยที่ต่ำกว่า 10 ปี มีมากถึงร้อยละ 57.15 รองลงมา คือ 10 – 19 ปี ร้อยละ 19.78 แนวโน้มการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในอนาคตมีมากถึง ร้อยละ 81.32 อีกร้อยละ 18.68 ยังไม่มีแนวโน้มในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงอาคารแต่อย่างใด ในการศึกษาที่จะปรับปรุง / เปลี่ยนแปลงอาคารมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่ทันสมัยขึ้นกว่าเดิม ร้อยละ 52.75 ส่วนอีก ร้อยละ 47.25 ยังจะคงรูปแบบอาคารที่สภาพเหมือนเดิม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

3.1 ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรม และนักท่องเที่ยวต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรม และนักท่องเที่ยวต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

รายการ	N = 298	จำนวน (ร้อยละ)
1. ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนริมถนนท่าแพ		
พาณิชยกรรม	126	42.28
ราชการ,การศึกษา	16	5.37
การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมไทย	131	43.96
พักอาศัย	25	8.39
รวม	298	100
2. เห็นด้วยหรือไม่ ถ้าจะมีการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ		
เห็นด้วย	298	100
ไม่เห็นด้วย		
รวม	298	100
3. การปรับปรุงหน้าตาของอาคารเพื่อให้ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นถนนที่มีเอกลักษณ์		
รูปทรงขนาดและความสูงของอาคาร		
สีสັນของอาคาร		
วัสดุ	35	11.74
ลักษณะด้านหน้าอาคาร	117	39.26
	128	42.95
	218	73.15

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

รายการ	N = 298	จำนวน (ร้อยละ)
3. (ต่อ)		
ลักษณะช่องเปิดประตู - หน้าต่าง	65	21.81
ส่วนตกแต่งอาคาร	206	69.13
4. การเดินทางมายังบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ		
รถจักรยานยนต์	184	61.74
รถยนต์ส่วนบุคคล	106	35.57
รถรับจ้าง	8	2.69
รวม	298	100
5. เส้นทางการเดินทางมาสู่ถนนท่าแพ		
ทางถนนเจริญเมืองสะพานนวรัฐ	211	70.81
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1141	57	19.13
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11	18	6.04
ทางถนนห้วยแก้ว	12	4.02
	298	100
6. ปัญหาในการใช้ทางสัญจรทางถนนท่าแพ โดย เริ่มตั้งแต่สะพานนวรัฐจนถึงช่วงประตูท่าแพและ บริเวณใกล้เคียง		
ประสบปัญหา	246	82.55
ไม่ประสบปัญหา	52	17.45
รวม	298	100
7. การปรับปรุงถนนในชุมชนริมถนนท่าแพ		
ขนาดของถนน	233	78.19
ทิศทางการจราจร	17	5.70
ผิวพื้นของถนน	28	9.40
สีเส้นของเส้นทางจราจร	91	30.54
ไฟแสงสว่าง	202	67.79
ป้ายบอกทิศทาง, สัญญาณไฟจราจร	53	17.79

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

รายการ	N = 298	จำนวน (ร้อยละ)
7. (ต่อ)		
ทัศนียภาพสองข้างทาง	270	90.60
ที่จอดรถ	291	97.65
8. การใช้เส้นทางบนถนนท่าแพโดยแบ่งเป็น ช่วงเวลา		
ช่วงเช้า ตั้งแต่ 06.00 – 09.00 น.		
แออัด	116	38.93
ไม่แออัด		
ช่วงกลางวัน ตั้งแต่ 09.00 – 16.00 น.		
แออัด	23	7.72
ไม่แออัด		
ช่วงเย็น ตั้งแต่ 16.00 – 20.00 น.	134	44.97
แออัด		
ไม่แออัด		
ช่วงกลางคืน ตั้งแต่ 20.00 – 06.00 น.		
แออัด	25	8.39
ไม่แออัด		
รวม	298	100
9. ปัญหาในการใช้ทางสัญจรโดยทางเท้าบริเวณ ชุมชนริมถนนท่าแพ เรื่อยไปจนถึงช่วงประตูท่าแพ		
ประสบปัญหา	272	91.28
ไม่ประสบปัญหา	26	8.72
รวม	298	100
10. การปรับปรุงทางเท้าในชุมชนริมถนนท่าแพ		
ขนาดทางเท้า	197	66.11
ความต่อเนื่องของทางเท้า	32	11.74
ผิวพื้นของทางเท้า	213	71.48

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

รายการ	N = 298	จำนวน (ร้อยละ)
10. (ต่อ)		
สี่เส้นทางเท้า	215	72.15
ส่วนประกอบทางเท้า เช่น ต้นไม้, ป้ายที่ รอรถ, ถังขยะ, ตู้โทรศัพท์ ฯลฯ	276	92.62
11. ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพิ่มเติมเครื่อง อำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง, โคมไฟ, ถังขยะ ฯลฯ บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ		
เห็นด้วย	298	100
ไม่เห็นด้วย		
รวม	298	100
12. สิ่งที่ต้องปรับปรุงหรือเพิ่มเติมในบริเวณ ชุมชนริมถนนท่าแพ		
ม้านั่ง, ที่นั่ง	175	58.72
โคมไฟ, ไฟส่องสว่าง	218	73.15
ถังขยะ	262	88
น้ำดื่ม	58	19.46
จุดบริการนักท่องเที่ยว	74	24.83

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ชุมชนริมถนนท่าแพมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะกิจกรรมด้าน
การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมไทยมากที่สุด ร้อยละ 43.96 รองลงมา
คือการใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม ร้อยละ 42.28 ถ้าจะมีการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรม
ชุมชนริมถนนท่าแพเห็นด้วย ร้อยละ 100 การอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
ควรที่จะให้มีการปรับปรุงหน้าตาของอาคารทางด้านหน้าอาคาร ร้อยละ 73.15 ส่วนตกแต่งอาคาร
ร้อยละ 69.13 วัสดุ ร้อยละ 42.95 สีสีนของอาคาร ร้อยละ 39.26 ลักษณะช่องเปิดประตู – หน้าต่าง
ร้อยละ 21.81 และรูปทรงขนาดและความสูงของอาคาร ร้อยละ 11.74 ตามลำดับ การเดินทางมายัง
บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพใช้รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 61.74 รองลงมา ได้แก่รถยนต์ส่วนบุคคล ร้อยละ
35.57 เส้นทางการเดินทางมาสู่ถนนท่าแพ ทางถนนเจริญเมืองสะพานนวรัฐ ร้อยละ 70.81 รองลงมา

คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1141 ร้อยละ 19.13 ผู้ใช้เส้นทางประสบปัญหาในการใช้ทางสัญจรทางถนนท่าแพ โดยเริ่มตั้งแต่สะพานนพรัฐจนถึงช่วงประตูท่าแพและบริเวณใกล้เคียง ร้อยละ 82.55 ควรที่จะทำการปรับปรุงเส้นทางในเรื่อง ที่จอดรถ ร้อยละ 97.65 รองลงมา คือ ทศนิยมภาพสองข้างทาง ร้อยละ 90.60 ขนาดของถนน ร้อยละ 78.19 ไฟแสงสว่าง ร้อยละ 67.79 สีเส้นของเส้นทางจราจร ร้อยละ 30.54 ป้ายบอกทิศทาง, สัญญาณไฟจราจร ร้อยละ 17.79 ผิวพื้นของถนน ร้อยละ 9.40 และ ทิศทางการเดินรถ ร้อยละ 5.70 ตามลำดับ การใช้เส้นทางบนถนนท่าแพ ช่วงเย็น ตั้งแต่ 16.00 – 20.00 น. มีความแออัดอันดับหนึ่ง ร้อยละ 44.97 รองลงมา คือ ช่วงเช้า ตั้งแต่ 06.00 – 09.00 น. ร้อยละ 38.93 ผู้ใช้ทางสัญจรโดยทางเท้าบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ เรื่อยไปจนถึงช่วงประตูท่าแพ ประสบปัญหาถึง ร้อยละ 91.28 ควรที่จะปรับปรุงทางเท้าในเรื่องส่วนประกอบทางเท้า เช่น ต้นไม้, ป้ายที่จอดรถ, ถังขยะ, ตู้โทรศัพท์ ฯลฯ ร้อยละ 92.62 รองลงมา คือ สีเส้นทางเท้า ร้อยละ 72.15 ผิวพื้นของทางเท้า ร้อยละ 71.48 ขนาดทางเท้า ร้อยละ 66.11 ความต่อเนื่องของทางเท้า ร้อยละ 11.74 ตามลำดับ ความคิดเห็นในการปรับปรุงเพิ่มเติมเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง, โคมไฟ, ถังขยะ ฯลฯ บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ เห็นด้วย ร้อยละ 100 ควรจะปรับปรุงหรือเพิ่มเติมถังขยะ ร้อยละ 88 โคมไฟ, ไฟส่องสว่าง ร้อยละ 73.15 ม้านั่ง, ที่นั่ง ร้อยละ 58.72 จุดบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 24.83 และน้ำดื่ม ร้อยละ 19.46 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไป และลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เสนอรูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน และเสนอข้อกำหนดเพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพต่อไป มีขั้นตอนสรุปผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
3. เพื่อกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนน

ท่าแพ

5.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1.2.1 ประชากร

- ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ จำนวน 960 คน
- ประชากรที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

จำนวน 320 คน / วัน

- นักท่องเที่ยว จำนวน 180 คน

5.1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

- กลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ จำนวน 94 คน (จากอาคารที่ทำการศึกษ จำนวน 94 หลัง หลังละ 1 คน)

- กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาทำกิจกรรมในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ จำนวน 175 คน (โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบ โรเบิร์ต เครจซี่)

- นักท่องเที่ยว จำนวน 123 คน (โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ ตารางสำเร็จ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแบบ โรเบิร์ต เครจซี)

5.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1.3.1 แบบสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่าแพ

5.1.3.2 แบบสอบถาม เป็นการสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ชุด

1. แบบสอบถามสำหรับประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนริมถนนท่าแพ
2. แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาทำกิจกรรมบริเวณชุมชนริม

ถนนท่าแพ

5.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1.4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังสำนักงานผังเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลเมืองเชียงใหม่ เพื่อขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่

5.1.4.2 เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.4.3 แบบสำรวจ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจสภาพสถาปัตยกรรมและสภาพภูมิทัศน์ของชุมชนริมถนนท่าแพด้วยตนเอง

5.1.4.4 ผู้วิจัยได้แจกแจงแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ยังชุมชนริมถนนท่าแพและทำการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

5.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.5.1 แบบสำรวจ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เสนอภาพทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่าแพในปัจจุบัน

5.1.5.2 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นค่าร้อยละ เปรียบเทียบกับความคิดเห็นส่วนใหญ่ของประชาชนที่อาศัยและมาทำกิจกรรมภายในชุมชนที่มีต่อสภาพสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของชุมชนริมถนนท่าแพ

5.1.6 ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1.6.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ

5.1.6.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

5.1.6.3 กำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

5.1.6.1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ

- ลักษณะทางกายภาพ

ภาพรวมของอาคารริมถนนท่าแพ จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร และสถาปัตยกรรมมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นชุมชนเก่า การพัฒนาสถาปัตยกรรมก็ยังคงปรากฏให้เห็น ความแตกต่างระหว่างสถาปัตยกรรมเก่าและใหม่ ซึ่งจากการศึกษาโดยส่วนมากแล้วจะเป็นอาคารพาณิชย์ และตึกแถวค้าขายสมัยใหม่ และมีบางกลุ่มที่มีการดัดแปลง ต่อเติมจากอาคารเก่าให้เป็นรูปแบบอาคารที่ทันสมัย บางกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพทั้งทางบวกและทางลบ ในทางบวกจะส่งผลต่องานกิจกรรมของชุมชนเนื่องจากเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพขยายตัวและเติบโตขึ้นตามเศรษฐกิจ แต่กลับก่อให้เกิดผลในทางลบอย่างมากมาต่อเรื่องสภาพทางกายภาพของอาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจ เช่นการรื้ออาคารเดิมแล้วสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ทดแทน การดัดแปลงอาคารให้ดูทันสมัยขึ้น การต่อเติมอาคารเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ดัดแปลงต่อเติมเป็นอาคารสำนักงาน ร้านค้าสมัยใหม่ ก่อสร้างอาคารพาณิชย์และพักอาศัยด้วยรูปแบบที่ทันสมัยโดยเปลี่ยนจากอาคารเดิมที่มีคุณค่าไป

- ลักษณะทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมในชุมชนริมถนนท่าแพนั้นส่วนใหญ่แล้วผู้คนในชุมชนจะประกอบอาชีพค้าขายกันเป็นส่วนมาก จึงเกี่ยวเนื่องถึงการประกอบกิจกรรมภายในชุมชนให้เป็นการค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมือง การค้าขายจะมีต่อเนื่องตลอดทั้งวันทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพพลุกพล่านและมีกิจกรรมต่อเนื่องตลอดทั้งวัน แต่ในบางครั้งก็จะมีงานเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆที่จะต้องมาประกอบพิธีกรรม หรือมีกิจกรรมที่จัดขึ้นที่บริเวณช่วงประตูท่าแพหรือมีการจัดขบวนที่ถนนท่าแพก็จะทำให้ถนนท่าแพมีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นซึ่งก็จะส่งผลในเรื่องของอาชีพและรายได้ของคนในชุมชนริมถนนท่าแพให้มีการค้าขายที่ดีขึ้น ดังนั้นในบางครั้งถนนสายนี้ก็ถนนแห่งการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ด้วยเพราะถนนท่าแพนี้มี วัดที่สำคัญอยู่หลายหลัง พร้อมทั้งช่วงประตูท่าแพ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตัวเมืองเชียงใหม่ สิ่งทีกล่าวมาเหล่านี้เป็นส่วนที่ส่งเสริมทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพมีการประกอบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน และทำให้คงเอกลักษณ์ของชุมชนริมถนนท่าแพซึ่งเป็นชุมชนแห่งการค้าขายที่ยาวนานนี้ไว้ต่อไป

- ลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคมของชุมชนริมถนนท่าแพนี้มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชัดเจน คือการมีประเพณีที่สำคัญต่างๆที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษจึงทำให้งานพิธีการต่างๆเหล่านี้เป็นที่สนใจต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำกิจกรรมของผู้คนในชุมชนนี้มีความแตกต่างจากภาคอื่นๆ และกิจกรรมต่างๆที่กระทำกันนั้นโดยส่วนมากแล้วก็จะมาจัดหรือประกอบพิธีกรรมกันที่บริเวณชวงประตูท่าแพซึ่งเป็นลานทำกิจกรรมที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ของชุมชนริมถนนท่าแพนี้

- นโยบาย

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพนั้นโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นกฎหมายควบคุมอาคารบริเวณชุมชนที่มีอยู่ในบริเวณถนนท่าแพและใกล้เคียง ซึ่งจะนำมาเป็นข้อกำหนดในการออกแบบและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพนี้ต่อไป

5.1.6.2 ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

(ก) กลุ่มอาคาร การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์จึงจะแบ่งกลุ่มของการเปลี่ยนแปลงอาคารต่างๆออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อที่จะนำมากำหนดแนวทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

- กลุ่มที่1 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- กลุ่มที่2 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
- กลุ่มที่3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
- กลุ่มที่4 กลุ่มอาคารสมัยใหม่
- (ข) อายุอาคาร จากการสำรวจสามารถแบ่งกลุ่มอายุของอาคารออก

ได้เป็น 5 กลุ่มอายุ ดังนี้

กลุ่ม 1	อายุอาคารตั้งแต่ 101 ปี ขึ้นไป
กลุ่ม 2	อายุอาคารตั้งแต่ 81 – 100 ปี
กลุ่ม 3	อายุอาคารตั้งแต่ 71 – 80 ปี
กลุ่ม 4	อายุอาคารตั้งแต่ 61 – 70 ปี
กลุ่ม 5	อายุอาคารตั้งแต่ 51 – 60 ปี

(ค) สภาพอาคาร การศึกษาสภาพอาคารจึงจำเป็นต้องแยกแยะอาคารตามสภาพที่สำรวจพบ สำหรับใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวิเคราะห์ร่วมกันกับอายุอาคาร การใช้อาคาร และประเภทอาคาร เพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ต่อไป ในการศึกษาสภาพอาคารของชุมชนริมถนนท่าแพจะกำหนดเป็นกลุ่มอาคารตามสภาพอาคารได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1	:	สภาพอาคารเก่า
กลุ่มที่ 2	:	สภาพอาคารปานกลาง
กลุ่มที่ 3	:	สภาพอาคารใหม่

(ง) ความสูงอาคาร สถาปัตยกรรมในชุมชนริมถนนท่าแพ จากการสำรวจในเรื่องความสูงของอาคาร พบว่าสอดคล้องกับอายุและการพัฒนาของงานสถาปัตยกรรมและกิจกรรม ความสูงของอาคารร้อยละ 60 จะเป็นอาคารสูง 2 ชั้น อีกร้อยละ 30 จะเป็นอาคารสูง 3 ชั้นที่เหลืออีกร้อยละ 10 จะเป็นอาคาร 1 ชั้น, 4 ชั้น และ 5 ชั้น ตามลำดับ

(จ) ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชนริมถนนท่าแพ จะศึกษาโดยดูภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมทั้งหมด ทั้งนี้จะกำหนดความกลมกลืนของกลุ่มอาคารโดยพิจารณาจาก

- ความกลมกลืนของรูปแบบและส่วนประกอบของอาคาร
- ความกลมกลืนของวัสดุก่อสร้าง สี และพื้นผิว
- ความกลมกลืนในด้านความสูงและสัดส่วนของอาคาร

5.1.6.3 กำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

การกำหนดและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพนั้น โดยส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน ดังนี้

1. กำหนดบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพให้เป็น "ย่านประวัติศาสตร์"
2. เสนอแนะให้บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นสีแดงพิเศษเพื่อควบคุมรูปแบบงานสถาปัตยกรรมได้ครอบคลุมพื้นที่ได้มากขึ้น
3. เสนอแนะให้บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพมีการใช้ประโยชน์ที่ดินสีน้ำตาลเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยที่ต่อเนื่องมาจากภายในเมืองเชียงใหม่ซึ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้จะมีกฎหมายรองรับในการปรับปรุงและพัฒนางานสถาปัตยกรรมไว้อย่างเข้มงวด

4. เสนอแนะให้มีการปรับปรุงอาคารโดยเป็นการปรับปรุงกิจกรรมหรือเพิ่มกิจกรรมให้กับตัวอาคารเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับอาคารแต่ยังคงเน้นสภาพอาคารเดิมให้คงอยู่ต่อไปโดยภาครัฐและเอกชนจะต้องให้ความร่วมมือกัน

5. เสนอแนะให้มีการปรับปรุง STREET FURNITURE บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ เพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

5.2 อภิปรายผล

จากการสรุปผลวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัยโดยจะมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

5.2.1 นโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

จากสภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพในปัจจุบัน พบว่า เอกชนโดยเฉพาะกลุ่มเจ้าของอาคารมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ค่อนข้างน้อย ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาคารที่มีคุณค่าไปเป็นรูปแบบอาคารที่ทันสมัย ปัจจัยที่สำคัญ คือ อาคารเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันได้ ในส่วนของภาครัฐ ประเด็นสำคัญซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ คือ ความไม่สอดคล้องของแผนงานต่างๆ เช่นผังเมืองรวม การกำหนดให้ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมทำให้เกิดความขัดแย้งกันในเชิงนโยบาย

สภาพดังกล่าวจะนำมากำหนดเป็นกรอบในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เพื่อนำไปวางวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ต่อไป กรอบในการอนุรักษ์ที่สำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ ต้องใช้วิธีการพิทักษ์รักษา คือ

- 1) สร้างเสริมความมั่นคงถาวร
- 2) สร้างใหม่ด้วยวิธีการและวัสดุดั้งเดิม
- 3) รักษาสภาพเดิม
- 4) ปรับปรุงสภาพและส่งเสริมคุณภาพเฉพาะของสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์หรืออาคาร

สถานที่ให้คงอยู่ตลอดไปอย่างถาวร

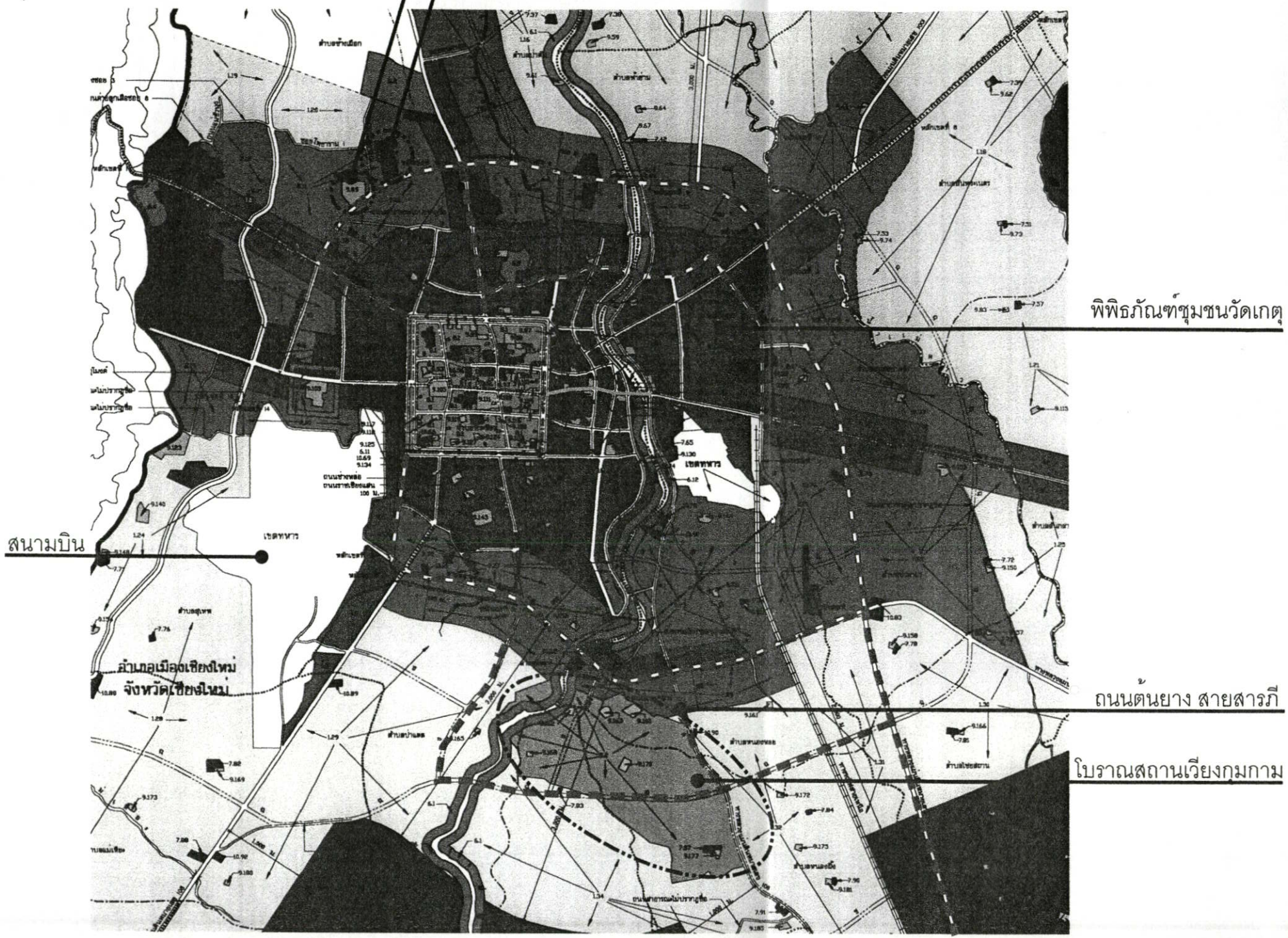
5.2.2 ระบบการคมนาคมขนส่ง

การจัดวางระบบการคมนาคมขนส่ง จะเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดการพัฒนา กิจกรรมได้มากขึ้น โดยเฉพาะถนนท่าแพซึ่งเป็นถนนสายวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ที่สำคัญเป็นถนนหลักสำคัญในการเข้าตัวเมือง ปัจจุบันถนนท่าแพเป็นถนน one-way มีขนาดความกว้าง 10 เมตร ซึ่งถนนท่าแพนี้ตามสองข้างทางจะมีอาคารศาสนสถานเป็นจำนวนมากรวมถึงมีร้านค้าที่ขายของที่ระลึกและของพื้นเมืองมากมาย ปัจจุบันถนนท่าแพเปรียบเสมือนเส้นทางผ่านเข้าสู่ตัวเมือง สาเหตุ

เพราะเนื่องจากเป็นถนนที่มีรถผ่านไปมาตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน จึงทำให้การใช้งานไม่สามารถเดินชมสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ตามสองฝั่งของชุมชนริมถนนท่าแพได้ และถนนท่าแพก็จะกลายเป็นเส้นทางในผ่านในการเข้าเมืองไปโดยสิ้นเชิงก็จะทำให้ถนนท่าแพซึ่งมีสถาปัตยกรรมที่งดงามและทรงคุณค่าหมดความสำคัญลง รวมถึงจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาและการเพิ่มความหนาแน่นให้กับกิจกรรมของชุมชนริมถนนท่าแพมากขึ้นตามไปด้วย การเล็งเห็นถึงปัญหาในจุดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ถนนท่าแพมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรมที่งดงามคงอยู่คู่กับถนนท่าแพไว้อีกนานเท่านาน

วัดเจ็ดยอด

หน่วยศิลปากรที่ ๔ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ผังเมืองรวมเชียงใหม่

สัญลักษณ์

- ถนนทำแพ
- - - - - ถนนเสนอแนะ

1. เขตสีเหลือง	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสีส้ม	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสีแดง	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสีม่วงอ่อน	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
5. เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
6. เขตสีเขียวอ่อน	ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
7. เขตสีเขียวทึบ	ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
8. เขตสีน้ำเงินอ่อน	ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เขตสีเทาอ่อน	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
10. เขตสีน้ำเงิน	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
11. เขตสีชมพู	ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

รูปที่ 5.1 แสดงการจัดระบบการคมนาคมเพื่อให้อัดคล้องกับการอนุรักษ์ชุมชนริมถนนท่าแพ

การให้ความสำคัญต่อถนนสายท่าแพข้อเสนอแนะในเรื่องของการคมนาคมขนส่งก็คือ การลดการสัญจรของถนนท่าแพเพื่อไม่ให้เป็นการผ่านทางเข้าสู่ตัวเมืองแต่จะเป็นที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่รวมถึงอาคารศาสนสถานของเมืองเชียงใหม่ไว้ และประการสำคัญ คือลดการเติบโตของถนนสายนี้ เพราะถ้าถนนสายนี้ยังเป็นถนนซึ่งต้องผ่านในการเข้าสู่ตัวเมืองก็จะทำให้สถาปัตยกรรมมีการเปลี่ยนแปลงตามเมืองที่เจริญเติบโตขึ้น ก็จะเป็นผลทำให้อาคารเก่าที่อยู่ริมถนนท่าแพ หรืออาคารศาสนสถานดูหมดคุณค่าลงไป แนวทางในการเสนอแนะเรื่องของการคมนาคมขนส่งจึงมีบทบาทจำเป็นที่จะเป็นด่านแรกในการควบคุมถนนท่าแพไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรม และเพิ่มคุณค่าให้กับถนนสายนี้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้มีการใช้เส้นทางอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงในการใช้ถนนสายท่าแพเข้าเมือง โดยทำให้มีความน่าสนใจในเส้นทางอื่นไม่แพ้นถนนสายท่าแพ ซึ่งก็จะช่วยลดความคับคั่งของถนนสายท่าแพลงได้

ดังนั้นหากจะสรุปภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จะพบประเด็นปัญหาที่สำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ฯ ได้ดังนี้

- 1) ความทรุดโทรมตามธรรมชาติ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลง ต่อเติม รวมถึงการรื้อถอนเพื่อสร้างอาคารใหม่ได้
- 2) อาคารเดิมไม่สนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนไป ส่งผลในลักษณะเดียวกันกับ ข้อที่ 1 แต่แนวโน้มจะเป็นการรื้อถอนอาคารเก่าที่มีคุณค่าไป เพื่อสร้างอาคารใหม่ที่ดูทันสมัยและสนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอยได้มากขึ้น
- 3) การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม ปัจจุบันนี้เป็นผลมาจากการส่งเสริมของภาครัฐ ทั้งในการกำหนดให้พื้นที่ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์กรรม รวมถึง การจัดระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้ถนนท่าแพเป็นถนนหลักในการเข้าเมือง จึงทำให้ชุมชนริมถนนท่าแพมีการขยายตัว และมีการเปลี่ยนแปลงทางกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ตัวชุมชนต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารเพื่อให้อัดสนองต่อกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วย
- 4) การที่ไม่มีหน่วยงานทางภาครัฐเข้ามาส่งเสริม ทำให้เจ้าของอาคารต้องอนุรักษ์แต่เพียงลำพัง ซึ่งในบางรายก็อาจจะไม่คุ้มค่าแก่การอนุรักษ์เพราะมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง จึงมีแนวโน้มที่อาคารเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต

ทั้ง 4 ประเด็นหากให้ความสำคัญจะพบว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดและมีผลต่อการอนุรักษ์ฯ คือ การปรับเปลี่ยนเนื่องจาก อาคารเดิมที่ไม่สนองต่อประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนไป ดังนั้น การกำหนดแนวทางและการวางนโยบายในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์อาคารหรือกลุ่มอาคารนั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงให้สนองต่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้

5.2.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการศึกษาที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์กรและการดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในจังหวัดเชียงใหม่จะเห็นได้ว่าองค์กรในการดูแลรักษางานสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมค่อนข้างชัดเจนประกอบไปด้วยบุคคลและหน่วยงานที่มีความรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ แต่ในการอนุรักษ์โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอันอยู่ที่แนวทางการปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่องของกฎหมายที่จะสามารถเข้าไปดูแล ควบคุม จัดการ ยังไม่สามารถกระทำได้อย่างชัดเจน เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพที่มีคุณค่าเหล่านั้น บางส่วนเป็นของบุคคลทั้งกรรมสิทธิ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง และบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพถูกกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่สีแดง ซึ่งหมายถึงการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชย์กรรมจึงเป็นผลทำให้งานสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่มีกฎหมายควบคุม อีกทั้งงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านั้นมิได้ถูกประกาศขึ้นทะเบียนเป็นอาคารประวัติศาสตร์หรืออาคารที่มีคุณค่าแต่อย่างใด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้นิยามของสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือ สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า หมายความว่า (รณฤทธิ์ ธนโกเศศ. 2540 : 4)

1. อาคารหรือสถาปัตยกรรม ชนบประเพณีดั้งเดิม
2. อาคารหรือสถาปัตยกรรม ราชประเพณีนิยม ไม่ว่าจะนิยม จีน ฝรั่งเศส

หรือ แหก ก็ตาม

3. อาคารหรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทุกประเภท

ย่านประวัติศาสตร์ (Historic District / Historic Center)

หมายถึง พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเมือง หรือพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี อันประกอบไปด้วย อาคารและองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์หรือแหล่งโบราณคดีหลายแหล่งรวมกันเป็นพื้นที่หนึ่ง (ฐิติภูมิ ชัยสวัสดิ์อารี. 2542 : 11)

ในส่วนของย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเมืองนั้น จะปรากฏอยู่ในเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงและจะเหลือเฉพาะพื้นที่ส่วนที่เป็นพื้นที่ส่วนประวัติศาสตร์ของเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นย่านใจกลางเมืองซึ่งเป็นย่านธุรกิจหรือการปกครองเมือง หรืออาจจะเป็นย่านพักอาศัยของเมืองก็ได้ ย่านประวัติศาสตร์สามารถจำแนกตามลักษณะการใช้งานได้ ดังต่อไปนี้

1. ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม (Historic / Architectural District) เป็นบริเวณพื้นที่ที่ประกอบด้วยอาคารทางประวัติศาสตร์ ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและพัฒนาการของเมือง
2. ย่านประวัติศาสตร์พาณิชย์กรรม (Commercail District) เป็นบริเวณพื้นที่ที่ประกอบด้วยอาคารทางประวัติศาสตร์เชิงพาณิชย์กรรมเป็นหลักสำคัญ
3. ย่านประวัติศาสตร์อุตสาหกรรม (Industrial District) เป็นบริเวณพื้นที่ที่ประกอบด้วยกลุ่มอาคารหรือสิ่งก่อสร้างทางอุตสาหกรรม ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์พัฒนาความเจริญทางอุตสาหกรรมต่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจะปรากฏในรูปแบบของหมู่บ้านอุตสาหกรรม หรือนิคมอุตสาหกรรม
4. ย่านประวัติศาสตร์ชนบท (Rural District) เป็นพื้นที่ในชนบทที่ยังคงรักษาไว้ ซึ่งเป็นรูปแบบทางประวัติศาสตร์ของการดำเนินชีวิตในชนบท ประกอบด้วย บ้านเรือนในท้องถิ่น รูปแบบของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือกิจการ
5. เขตพื้นที่ทางโบราณคดี (Archaeological District) เป็นการรวมแหล่งโบราณคดีหลายๆแห่งที่อยู่ใกล้เคียงมารวมกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์และความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเหล่านั้น ให้มีเนื้อหาที่สัมพันธ์และต่อเนื่อง

จากคำอธิบายข้างต้นมีความหมายครอบคลุมถึงแนวทางในการนำนโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเสนอให้ชุมชนริมถนนท่าแพเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” (Historic District) เพื่อประโยชน์ในการบริหารพื้นที่ในแง่การควบคุม ,

การอนุรักษ์ , การนำมาใช้ประโยชน์ และการบำรุงรักษาโดยกำหนดให้เป็น “ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ” ซึ่งครอบคลุมถึงความเป็นประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ไทย , พม่า , จีน , ตองซู้ , และเงี้ยว)
2. ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าซึ่งสะท้อนถึงการติดต่การค้าขายกับต่างประเทศรวมถึงวัฒนธรรมการปลูกสร้างอาคารที่มีความแตกต่างกัน
3. ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งศูนย์กลางสำคัญทางเศรษฐกิจ เป็นตลาดซื้อขายและแลกเปลี่ยนเงินตราจากต่างชาติ ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา
4. ย่านประวัติศาสตร์ด้านพื้นที่นี้เคยเป็นเมืองขึ้นของพม่า แต่พระยาภาววิไลได้ร่วมมือกับพระเจ้าตากสินมหาราช ขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จ
5. ย่านประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญต่างๆของเมือง โดยในช่วงที่มีประเพณีที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองเชียงใหม่ถนนท่าแพจะเป็นเส้นทางขบวนแห่ของเจ้าเมืองหรือพระบรมราชวงศ์ที่สูงศักดิ์ของแต่ละยุคสมัย รวมถึงการเสด็จประพาสเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7)
6. ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งโบราณสถาน และโบราณคดีซึ่งเป็นแหล่งรวมอาคารที่มีความสำคัญและได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์อยู่ด้วยกันหลายหลัง
7. ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเมืองเชียงใหม่และเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเข้าสู่กำแพงเมือง

จากความเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” ของชุมชนริมถนนท่าแพดังกล่าว จะนำมากำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมถึงประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ทั้ง 7 ด้าน โดยมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิทัศน์ที่ดิน ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยในการนำมากำหนดขอบเขต จะได้ขอบเขตของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ โดยจะเริ่มตั้งแต่สี่แยกสะพานนพรัฐไปจนถึงช่วงประตูท่าแพ

จากขอบเขตดังกล่าว จะครอบคลุมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ของชุมชนริมถนนท่าแพได้ทั้ง 7 ด้าน แต่การกำหนดเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” นั้นจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลโดยอาจจะอาศัยกฎหมายเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบันดังนี้

1) พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบ

2) พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เฉพาะประเด็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามมติคณะรัฐมนตรีภายใต้การดูแลของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

3) พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535

4) พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

นอกจากนั้นจะมีระเบียบและข้อบังคับอื่นๆ เช่นระเบียบ กรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 ซึ่งในงานวิจัยในครั้งนี้จะมุ่งเน้นกฎหมายทั้ง 4 ประเภท เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือในการนำแนวทางการอนุรักษ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีทางเลือกในการนำไปปฏิบัติ 2 ทางเลือก ดังนี้

แนวทางที่ 1 การขึ้นทะเบียนชุมชนริมถนนท่าแพเป็น “ย่านประวัติศาสตร์”

คือการขอขึ้นทะเบียนชุมชนริมถนนท่าแพเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” โดยอาศัยกฎหมาย พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งจะดูแลในขอบเขตของย่านฯ และกลุ่มอาคารทั้งหมดในย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงการดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ และคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

- ขั้นตอนการดำเนินงาน :
- 1) ทำการสำรวจขอบเขตพื้นที่เพื่อดำเนินการขึ้นทะเบียนฯ
  - 2) จัดการประกาศขึ้นทะเบียนโดยปฏิบัติตามขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนโบราณสถานแห่งชาติ
  - 3) เมื่อประกาศขึ้นทะเบียนแล้วจะต้องทำแผนปฏิบัติการและจัดทำโครงการอนุรักษ์ในรายละเอียด

- 4) การดำเนินการอนุรักษ์ใช้มาตรฐานฟื้นฟูบูรณะอาคารประวัติศาสตร์
- 5) ตั้งคณะกรรมการหาทุนและแนวทางการจัดการ ย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผ่านอนุรักษ์ฯ ตัวแทนของกรมการผังเมือง เทศบาลและแหล่งทุนต่างๆ เช่น การเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ฯลฯ รวมถึงภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัด สโมสร องค์กร หรือกลุ่มบุคคลต่างๆ เป็นต้น
- 6) ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

มาตรการต่างๆ : มาตรการที่จะใช้สนับสนุนและส่งเสริมการเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” นั้นจะมุ่งเน้นที่เป็นการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเดิมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาและกฎหมายที่ขอปรับปรุงและแก้ไขนั้นจะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โดยเสนอแนวทางปฏิบัติด้านกฎหมายทางกายภาพ 2 ฉบับ ได้แก่

1) พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ในส่วนของพรบ.การผังเมือง พ.ศ. 2518 จะเสนอขอแก้ไขและปรับปรุงในส่วนของกฎกระทรวง ฉบับที่ 449 ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่ 5 มิถุนายน 2543 และบังคับใช้จนถึงวันที่ 4 มิถุนายน 2548 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 5 ปี (ตามมาตรา 26 ของ พรบ.การผังเมือง) ซึ่งหากครบกำหนดแล้วจะมีผล 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ขยายเวลาการใช้บังคับกฎกระทรวงฉบับนี้ได้อีก 5 ปี (กรณีเห็นว่าการสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ แต่ยังมีขั้นตอนในการขอขยายตามมาตรา 26)

กรณีที่ 2 ขยายระยะเวลาการใช้ได้อีก 2 ครั้งๆละไม่เกิน 1 ปี (กรณีมีการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ทัน)

แต่ในระหว่างที่กฎกระทรวงฉบับเดิมใช้บังคับ ในมาตรา 26 ยังระบุถึงการแก้ไขปรับปรุงผังเมืองรวมให้สามารถกระทำได้ตามขั้นตอนต่างๆที่ระบุไว้ จากรายละเอียดดังกล่าว หากกำหนดชุมชนริมถนนท่าแพเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” การจัดการด้านการควบคุม “การใช้ประโยชน์ที่ดิน” จึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ดังกล่าว

ในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนริมถนนท่าแพกำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก (สีแดง)มีข้อกำหนด ดังนี้

ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ให้ใช้ประโยชน์เพื่อพาณิชย์กรรมและการอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อพาณิชย์กรรมและการอยู่อาศัย การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณ และห้ามใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานทุกประเภทเว้น แต่โรงงานที่ประกอบกิจการ โดยไม่ก่อเหตุรำคาญตามกฎหมาย ว่าด้วยการสาธารณสุข หรือไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม
- (2) คลังเชื้อเพลิงเพื่อการขายส่ง
- (3) คลังวัตถุระเบิด
- (4) เลี้ยงม้าโค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด หรือไก่ เพื่อการค้า หรือโดยก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข
- (5) ไซโลเก็บผลิตผลการเกษตร
- (6) สุสานหรือฌาปนสถาน
- (7) กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูล

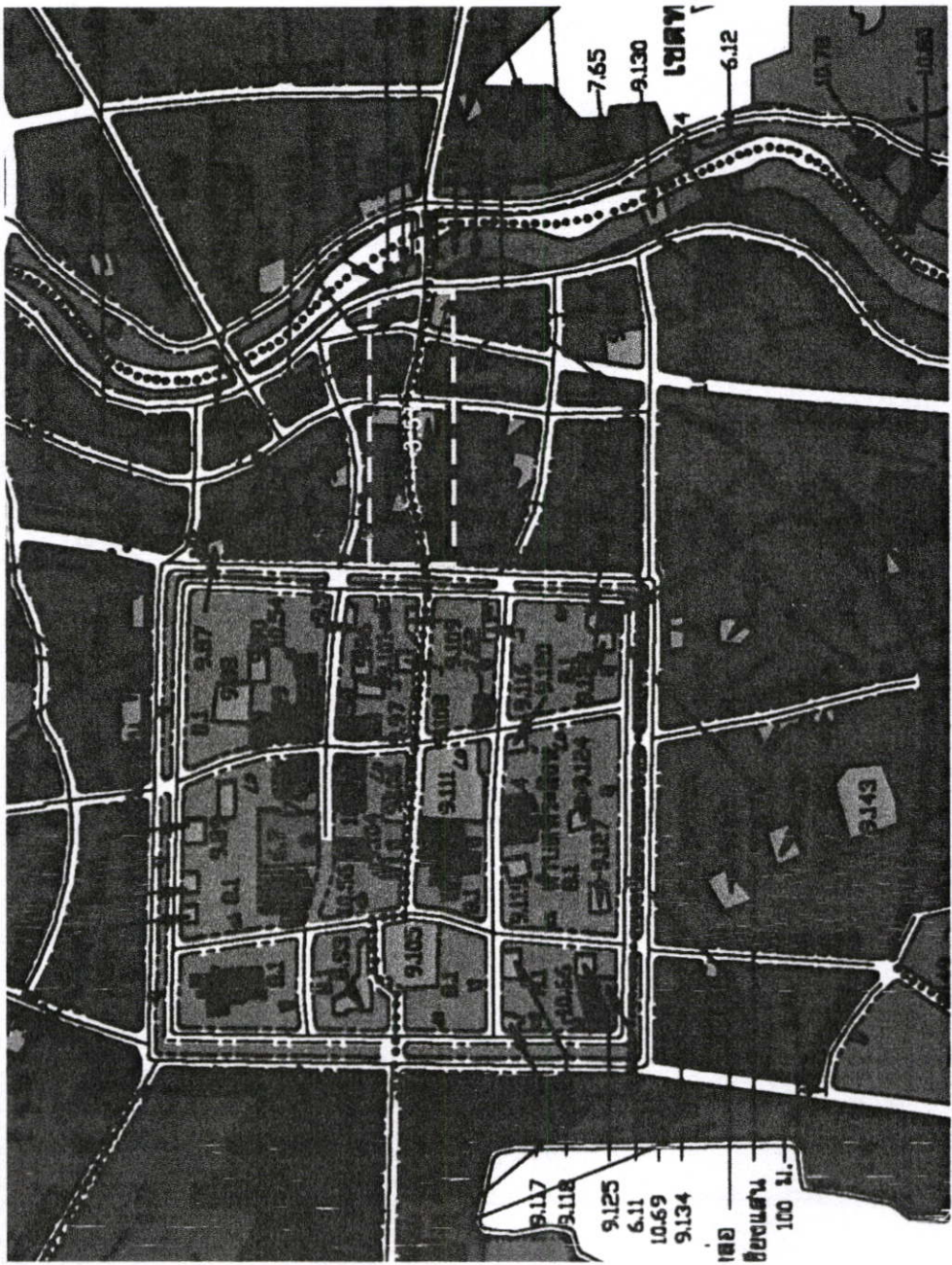
จากข้อกำหนดจะเห็นได้ว่าพื้นที่ชุมชนริมถนนท่าแพถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎกระทรวง โดย

วิธีการที่ 1 กำหนดบริเวณหมายเลข 3.27,3.28,3.35,3.36 บางส่วนบริเวณริมถนนท่าแพเป็น 3.51 ให้เป็นเขตพาณิชย์กรรมที่มีการควบคุมเป็นพิเศษ มีข้อกำหนดในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกิจการต่างๆ ให้มากขึ้นโดยเฉพาะพื้นที่ในการก่อสร้างอาคารพาณิชย์กรรมและประเภทของอาคารต่างๆที่ยอมให้ดำเนินการได้ในพื้นที่โดยไม่กระทบต่อความเป็นย่านประวัติศาสตร์ (รูปที่ 5.2)

วิธีการที่ 2 แก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณหมายเลข 3.26 ,3.27 บางส่วน 3.35 และ3.36 ตั้งแต่สะพานนพรัฐมาจนถึงช่วงประตูท่าแพให้เป็นการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (สีน้ำตาล) เป็นบริเวณหมายเลข 8.3 โดยมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้ (รูปที่ 5.3)

ผังเมืองรวมเชียงใหม่

1. เขตสีเหลือง	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสีส้ม	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสีแดง	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสีม่วงอ่อน	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม
5. เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทสวนเกษตรกรรม
6. เขตสีเขียวอ่อน	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นพิเศษ
7. เขตสีเขียวเข้ม	ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
8. เขตสีฟ้าอ่อน	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นพิเศษ (บ้านเดี่ยว)
9. เขตสีฟ้าเข้ม	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
10. เขตสีน้ำเงิน	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณสุข ไม้ดอกสวนสาธารณะ
11. เขตสีชมพู	ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

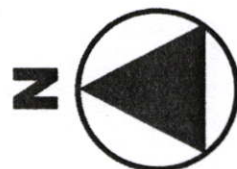

รูปที่ 5.2 แสดงข้อเสนอดินประเภทพาณิชยกรรมที่มีโครงการเขตสีส้มเป็นบางส่วน เป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่มีโครงการควบคุมพิเศษ

ผังเมืองรวมเชียงใหม่

1. เขตสีเหลือง
2. เขตสีส้ม
3. เขตสีแดง
4. เขตสีม่วงอมฟ้า
5. เขตสีเขียว
6. เขตสีเขียวอ่อน
7. เขตสีเขียวสกปรก
8. เขตสีเทาอ่อน
9. เขตสีเทาเข้ม
10. เขตสีน้ำเงิน
11. เขตสีชมพู

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม
- ที่ดินประเภทชานเมืองและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทของราชการเพื่อส่งเสริมกิจการผลิตปุ๋ยเคมีและรวมไทย
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
- ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

รูปที่ 5.3 แสดงข้อเสนอแนะพื้นที่บริเวณหมายเลข 3.27, 3.28, 3.35 และ 3.36 บางส่วน เป็นการเขตพื้นที่โครงการเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย บริเวณหมายเลข 8.3 ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถาบันราชการและการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เท่านั้น ที่ดินบริเวณนี้ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
- (2) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซตามกฎหมายว่าด้วยการบรรจุก๊าซปิโตรเลียมเหลว
- (3) สถานที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
- (4) เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อกาค้า
- (5) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถานเว้นแต่เป็นการก่อสร้างแทนฌาปนสถานที่มีอยู่เดิม
- (6) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม
- (7) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- (8) การอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง
- (9) การประกอบพาณิชยกรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง
- (10) สถานที่เก็บสินค้าซึ่งเป็นที่เก็บพักหรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรม
- (11) ไซโลเก็บผลผลิตทางเกษตร
- (12) กำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เว้นแต่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจากเทศบาล

ที่ดินประเภทนี้ บริเวณหมายเลข 8.3 ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปกรรมท้องถิ่น สถาบันราชการ และการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการเท่านั้น

2) พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจกับราชการส่วนท้องถิ่น ในการออกข้อบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล การก่อสร้างอาคารในท้องถิ่นตนเองได้ ดังนั้นเทศบาลเมืองเชียงใหม่สามารถที่จะพิจารณาเพื่อออกข้อบัญญัติในส่วนของ การควบคุม กำกับ ดูแล การก่อสร้างอาคาร ทั้งในด้านการกำหนดรูปแบบอาคาร ลักษณะอาคาร ความสูงอาคาร พื้นที่ว่างของอาคาร เป็นต้น

เพื่อเสริมข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายกระทรวง และเพื่อสนับสนุนความเป็น "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ" รายละเอียดในการควบคุมควรให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ ดังนี้

- ความสูงอาคาร
- สัดส่วนต่างๆ ของรูปด้านหน้าของอาคาร (สัดส่วนระหว่างความสูงและความกว้างของอาคารรวมถึงสัดส่วนของรูปด้านหน้าอาคารกับช่องเปิดบนอาคารด้วย)
- จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
- ช่องว่างระหว่างอาคาร
- ความสัมพันธ์ของวัสดุต่างๆ เช่น ผนัง และสีของวัสดุ
- รายละเอียดต่างๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ลายปูนปั้น ลูกกรงโค้ง
- รูปทรงของหลังคาอาคารและส่วนประกอบต่างๆ ของหลังคา เช่น วัสดุมุง เเชิงชาย ปล่องไฟ
- ลักษณะป้ายและการติดตั้ง

รายละเอียดต่างๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาให้ละเอียดทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี งานออกแบบชุมชนเมือง งานสถาปัตยกรรม งานวิศวกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ ดังกล่าว

ทั้ง 2 ทางเลือกมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ในทางเลือกที่ 1 มีข้อจำกัดในส่วนของกายภาพและการเปลี่ยนแปลงสภาพอาคาร รวมถึงสภาพแวดล้อมศิลปกรรมค่อนข้างมาก ในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดียังมีความไม่ชัดเจน รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าปัจจุบันเหลือเพียงจำนวนน้อย ส่วนทางเลือกที่ 2 มีข้อจำกัดในส่วนของขั้นตอน เนื่องจากต้องตราเป็นพระราชบัญญัติในการบังคับใช้ รวมถึงความชัดเจนในเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของพื้นที่ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้จะเสนอทางเลือกทั้ง 2 ไว้ให้พิจารณาในรายละเอียดเพื่อผู้สนใจและผู้มีอำนาจจะใช้ในการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจต่อไป

5.2.4 การควบคุมรูปแบบอาคาร

ในการทำการออกแบบอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนจะต้องคำนึงถึงการควบคุมรูปแบบอาคารให้มาก ซึ่งจะสามารถเป็นกรอบและเป็นแนวทางที่จะทำให้การอนุรักษ์ชุมชนมีความสอดคล้องในเรื่องของสถาปัตยกรรมให้เกิดความกลมกลืนและเป็นเอกลักษณ์ต่องานอนุรักษ์ภายในชุมชนนั้นๆ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ ได้แก่

- 1) การอนุรักษ์ฯ ในลักษณะกลุ่มอาคาร¹ (Group of Building)
- 2) การอนุรักษ์ฯ ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ งาน

ศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่²

- 1) การอนุรักษ์ฯ ในลักษณะกลุ่มอาคาร (Group of Building)

- เป้าหมาย :
- 1.1 จัดแบ่งกลุ่มอาคารตามระดับความสำคัญ 4 ระดับ ได้แก่
    - ระดับที่ 1 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด
    - ระดับที่ 2 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง
    - ระดับที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง
    - ระดับที่ 4 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย
  - 1.2 กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ฯ / การพัฒนาเชิงอนุรักษ์

ให้เหมาะสมในแต่ละกลุ่มอาคาร

- 1.3 กำหนดมาตรการและองค์การในการดำเนินงาน

- 2) การอนุรักษ์ฯ ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่

เป้าหมาย :

- 2.1 กำหนดรูปแบบภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมชุมชนริมถนนท่าแพให้เหมาะสมและส่งเสริมบรรยากาศของการอนุรักษ์ฯ

- 2.2 กำหนดมาตรการในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่

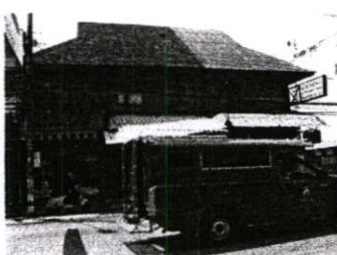
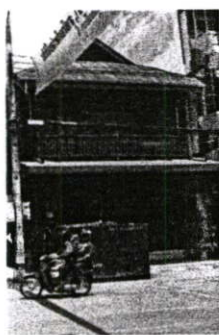
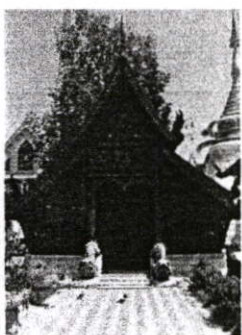
¹ กลุ่มอาคาร (Group of Building) หมายถึง กลุ่มอาคารที่แยกกันหรืออยู่ต่อเนื่องกันซึ่งโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะกันหรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ ได้ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ หรือเทคโนโลยี (คุณลักษณะของงานศิลปกรรมตามความหมายของ UNESCO)

² งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่ มักมีขอบเขตกว้างตามตัวศิลปกรรม ได้แก่ ย่านชุมชนเมืองเก่า บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร บริเวณนครนอก - นครใน สงขลา ย่านอาคารเก่าในเมืองภูเก็ต เป็นต้น

ระดับที่ 1 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด

แนวทางการอนุรักษ์ ในกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญสูงสุด จะกำหนดให้เป็นอาคารและกลุ่มอาคารที่ต้องได้รับการอนุรักษ์สูงสุด หมายถึง การพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์เดิมของอาคารไว้ แต่ไม่หวงห้ามการใช้งาน แต่ต้องเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม ส่งเสริมความสำคัญและควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

ลักษณะทั่วไป เป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยอาคารเก่า โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาคารที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานประเภทวัด ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 หลัง และเป็นอาคารที่ใช้ประกอบการทางการค้าอีก 6 หลัง รวม 9 หลัง อาคารทั้ง 6 หลังนี้ลักษณะโดยทั่วไปจะเป็นอาคารไม้หรืออาคารที่มีส่วนประกอบที่สร้างด้วยไม้และเป็นหลังคาทรงจั่วมีกาและอยู่ด้านบนสุดของจั่วและมีลวดลายการแกะสลักเหนือบานประตู-หน้าต่างต่าง สภาพอาคารทั้ง 6 หลังโดยทั่วไปอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างทรุดโทรมมาก บางหลังก็ได้มีการเปลี่ยนวัสดุไปบ้างแล้ว

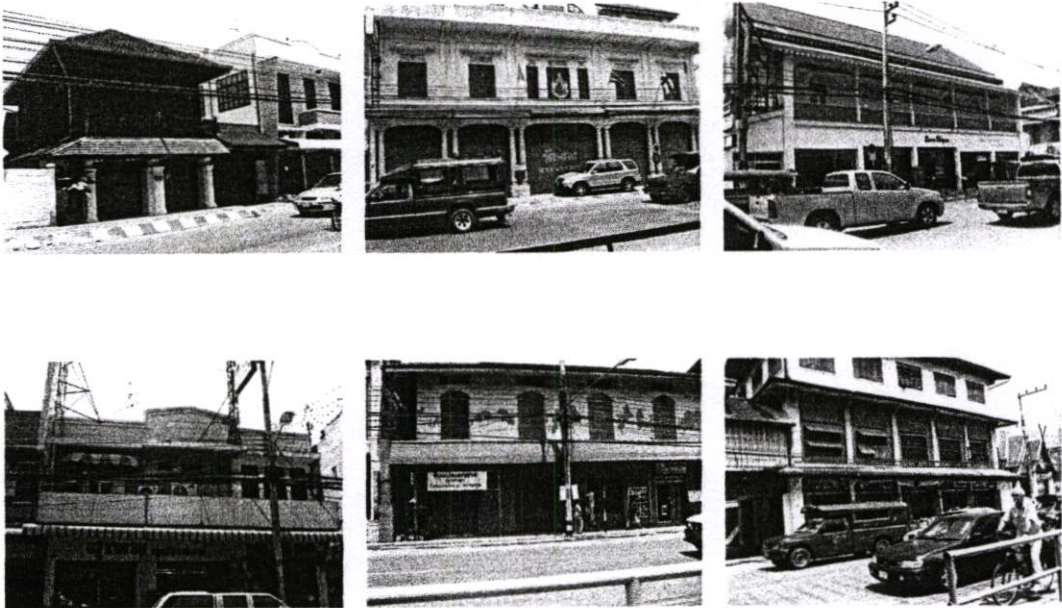

รูปที่ 5.4 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด

ระดับที่ 2 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง

แนวทางการอนุรักษ์ ในกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง จะกำหนดให้เป็นกลุ่มอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์โดยยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้บ้าง การซ่อมแซมปรับปรุงควรจะมีการพิจารณาให้สอดคล้องกับกลุ่มอาคารในประเภทเดียวกัน และควรทำให้คงรูปแบบเดิมมากที่สุด โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงอาคาร

ลักษณะทั่วไป อาคารในกลุ่มนี้จะมีอยู่ด้วยกัน 6 หลัง โดยส่วนใหญ่จะเป็นตึกแถว 2 ชั้นหลังละ 5 ห้อง จะเป็นการใช้งานในการค้าขายหรือเชิงพาณิชย์กรรม อาคารในกลุ่มนี้จะมีลักษณะเด่นของช่องเปิดที่รับมาจากทางตะวันตกคือเป็นช่องเปิดที่ใช้รูปทรงครึ่งวงกลม (Arch) และจะมีการแกะสลักช่องระบายอากาศเหนือช่องเปิดประตู-หน้าต่าง และจะมีกันสาดยื่นออกมาจากชั้นล่างของอาคารเพื่อบังแดดและฝนแก่ผู้คนที่เดินผ่านไปมา โดยทั้ง 6 หลังในกลุ่มนี้จะมีลักษณะของอาคารที่ใกล้เคียงกัน

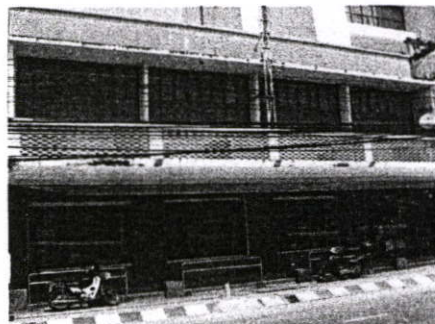

รูปที่ 5.5 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง

ระดับที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง

แนวทางการอนุรักษ์ ในกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง จะกำหนดให้เป็นกลุ่มอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ โดยยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มอาคารในระดับที่ 2 แต่กลุ่มอาคารในระดับนี้จะยอมให้มีการปรับเปลี่ยนได้มากขึ้นในเรื่องของกิจกรรม การใช้วัสดุ และการตกแต่งรายละเอียด แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาคารไว้ในลักษณะเดิม เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นห้องแถว / ตึกแถว ในการกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์อาคารให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและการพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

ลักษณะทั่วไป กลุ่มอาคารประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารแบบตึกแถว อาคารไม้และอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้มีทั้งอาคารแบบที่เป็นชั้นเดียวและสองชั้นการใช้สอยอาคารด้านล่างจะเป็นร้านค้า ส่วนชั้นสองจะใช้เพื่อการอยู่อาศัยมีอยู่ด้วยกัน 4 หลัง

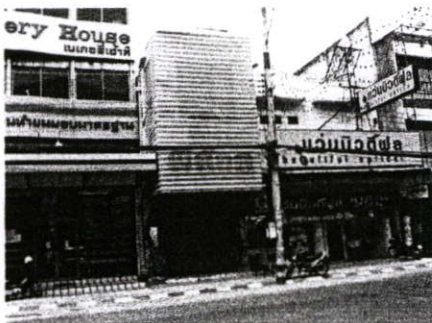

รูปที่ 5.6 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง

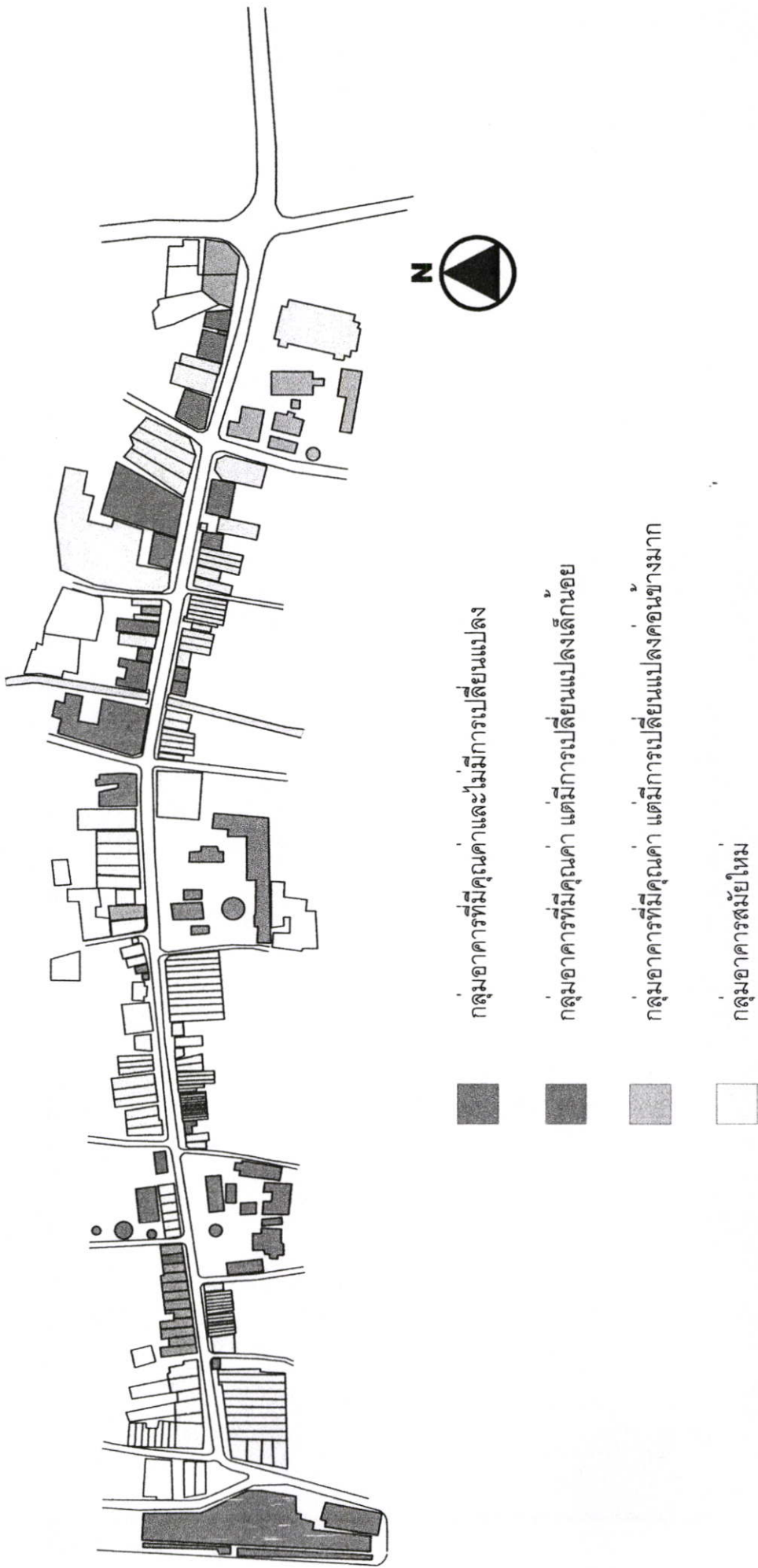
ระดับที่ 4 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย

แนวทางการอนุรักษ์ อาคารและกลุ่มอาคารในระดับที่ 4 เป็นอาคารและกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย จะกำหนดให้เป็นกลุ่มอาคารที่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงระดับสูง กิจกรรมให้มีได้ตามปกติ ยกเว้นอาคารและกลุ่มอาคารที่เป็นตัวเชื่อมต่ออาคารเก่า จะกำหนดให้ใช้แนวทางการอนุรักษ์ในระดับ 2-3 คือมีการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับปานกลาง การปรับปรุงต้องคำนึงถึงความจำเป็น และดูสภาพให้เหมาะสม โดยรูปแบบอาคารจะต้องไม่ขัดแย้งกับการอนุรักษ์ในส่วนอื่นๆ กลุ่มอาคารในระดับ 4 ยังคงต้องกำหนดให้มีการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้แนวทางของการอนุรักษ์

ลักษณะทั่วไป เป็นอาคารที่ประกอบไปด้วยอาคารเก่าทรุดโทรม และอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารโดยมิได้คำนึงถึงสัดส่วน วัสดุ สี หรือความสอดคล้องกลมกลืนของสภาพแวดล้อมเดิมของชุมชนจึงทำให้รูปลักษณะของอาคารดูแตกต่างไปจากรูปแบบของอาคารในระดับอื่นๆ อาคารในกลุ่มนี้จะมีอยู่ด้วยกัน 4 หลัง

รูปที่ 5.7 แสดงรูปกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย

รูปที่ 5.8 แสดงการจัดกลุ่มอาคารตามระดับความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางแพ

5.2.5 องค์กร และหน่วยงานการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ

การอนุรักษ์ชุมชน อาจตีความหมายได้สองความหมายทั้งที่เป็นลักษณะทางกายภาพ ได้แก่สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบงานสถาปัตยกรรมที่ต้องอนุรักษ์ เพื่อให้งานสถาปัตยกรรมดังกล่าวมีความเด่นสง่างามสมกับที่เป็นอาคารที่ต้องอนุรักษ์ไว้ การตีความอีกลักษณะหนึ่งอาจหมายถึงกลุ่มหรือบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานตามลักษณะเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพของแต่ละแห่ง ซึ่งอาจต้องมีการอนุรักษ์ทั้งบริเวณไว้ให้ครบถ้วนทุกลักษณะนอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพ แต่อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์ชุมชนก็คือ การปกป้อง คุ้มครอง และส่งเสริมงานสถาปัตยกรรม

เมื่อกล่าวถึงชุมชนในลักษณะดังกล่าวอาจเรียกว่าชุมชนเมือง ซึ่งหมายถึงพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมือง หรือทั้งเมืองก็ได้ พื้นที่ดังกล่าวอาจต้องการทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาพร้อมกันในเวลาเดียวกัน การพัฒนาบริเวณที่มีงานสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์หรือพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ ควรเป็นการพัฒนาที่มีกรอบจำกัดให้พัฒนาเท่าที่ไม่ทำลายบริเวณที่ควรอนุรักษ์ หรือเท่าที่พื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมการพัฒนาได้ การพัฒนาลักษณะนี้เรียกว่า "การพัฒนาเชิงอนุรักษ์" ซึ่งแตกต่างกับ "การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ" ซึ่งสามารถพัฒนาเพื่อการเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ คือ มีการอนุรักษ์น้อย พื้นที่ที่จะพัฒนาสองลักษณะจะแยกจากกันโดยมีพื้นที่เชื่อมต่อซึ่งค่อยๆเปลี่ยนแปลงการพัฒนาจากลักษณะหนึ่งไปยังอีกลักษณะหนึ่ง (ประสงค์ เขียมอนันต์. 2537 : 25-26)

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบงานสถาปัตยกรรม เป็นการพัฒนาพื้นที่ซึ่งเจ้าของพื้นที่อาจเป็นเอกชน นิติบุคคล หรือส่วนราชการซึ่งโดยสิทธิแล้วสามารถสร้างสิ่งก่อสร้างบนพื้นที่ของตนเองได้ แต่เมื่อต้องคำนึงถึงความงามของบริเวณ และชุมชนของเมืองจึงต้องกำหนดนโยบายและมีมาตรการควบคุมการพัฒนา

ดังนั้น งานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน เป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย องค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่สามารถดำเนินงานให้ลุล่วงไปได้ จึงจำเป็นต้องมีการตั้งมาตรการในการดำเนินการอนุรักษ์และความเข้าใจในคุณค่าของงานสถาปัตยกรรมชุมชนต่อไปซึ่งผู้ทำการวิจัยได้ทำการศึกษาในหลักการที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานทุกหน่วยทั้งของภาครัฐบาลและเอกชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในการเข้ามามีส่วนการนั้นต้องเป็นไปตาม บทบาทและหน้าที่ พร้อมทั้งจังหวะในช่วงเวลาที่เหมาะสม ดังนั้นจึงต้องมีการประสานงานที่ดี ซึ่งต้องมีหน่วยงาน 2 หน่วยงานที่คอยประสานงาน จึงจะทำให้การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายได้

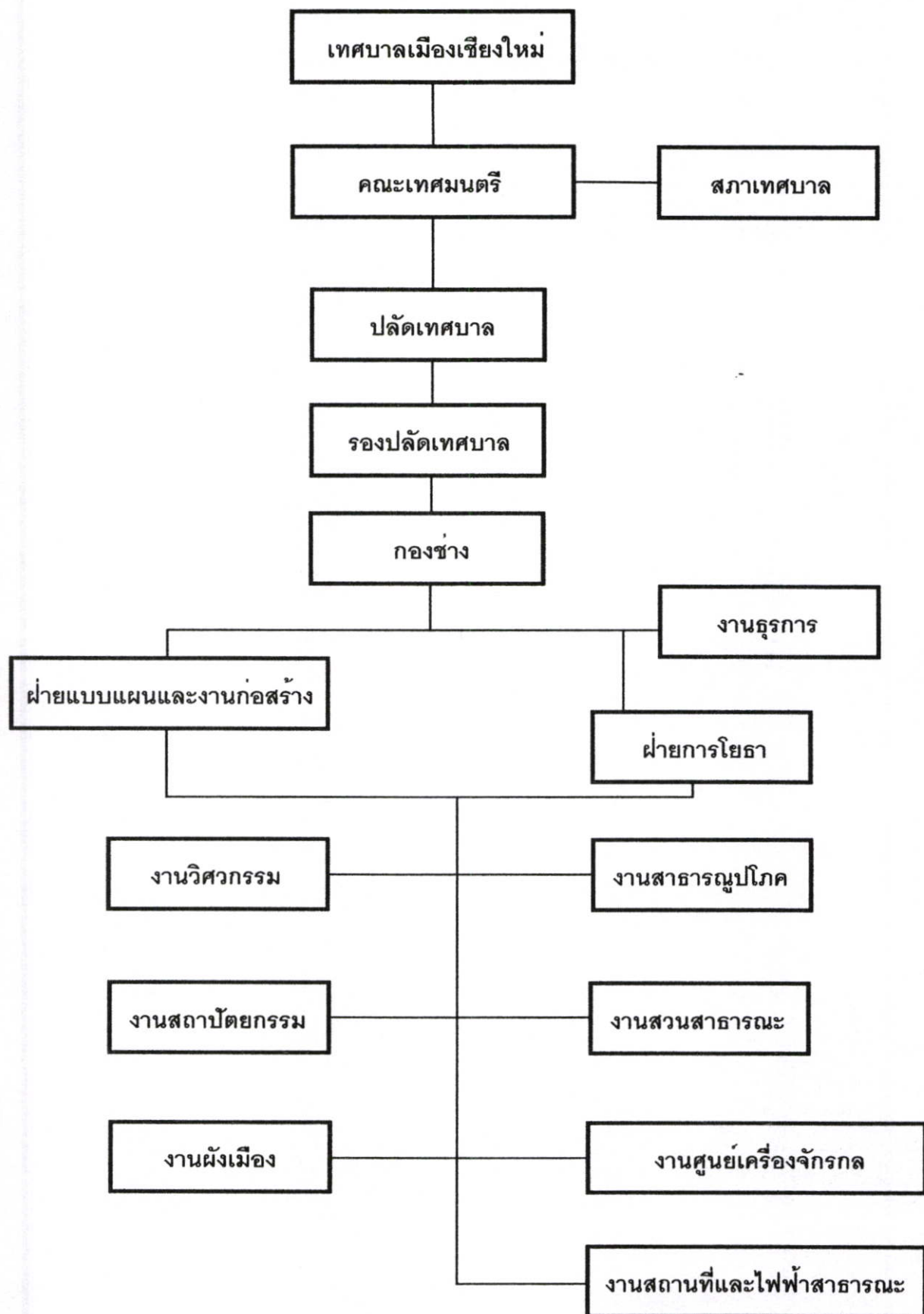
5.2.2.1 เทศบาลเมืองเชียงใหม่

เทศบาลเป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแลพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของงานสถาปัตยกรรม และชุมชน จึงมีหน้าที่ปกป้อง คุ้มครองโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมโดยตรง ได้แก่ เทศบาลระดับต่างๆ สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งต้องกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะปกป้องคุ้มครองงานสถาปัตยกรรมและชุมชนให้ชัดเจนโดยต้องปรากฏในแผนพัฒนาต่างๆ ว่าบริเวณใดให้มีการพัฒนาในลักษณะใด มากหรือน้อยเท่าใด พร้อมทั้งต้องมีมาตรการและวิธีการในการปกป้องคุ้มครองให้ชัดเจน รวมทั้งการสร้างมาตรการการจูงใจ ให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติตาม และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนและไม่ร่วมมือ

องค์ประกอบของหน่วยงานเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชนท่าแพ ประกอบด้วย

1. คณะเทศมนตรีเมืองเชียงใหม่
2. คณะที่ปรึกษาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3. ปลัดเทศบาล
4. กองช่าง
5. ฝ่ายแบบแผนและงานก่อสร้าง
6. ฝ่ายโยธาธิการ

จากนั้นจะเป็นการแจกจ่ายงานตามหน้าที่ และความรับผิดชอบ ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องในนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่จะปกป้องคุ้มครองงานสถาปัตยกรรมชุมชนท่าแพให้ชัดเจน โดยต้องปรากฏในแผนพัฒนาต่างๆ ว่าบริเวณใดให้มีการพัฒนาในลักษณะใด มากหรือน้อยเท่าใด พร้อมทั้งต้องมีมาตรการและวิธีการในการปกป้องคุ้มครองให้ชัดเจน รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจ ให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตาม และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนและไม่ร่วมมือปฏิบัติด้วย

รูปที่ 5.9 แสดงผังโครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลนครเชียงใหม่

5.2.2.2 กรรมาธิการที่ 4 จังหวัดเชียงใหม่

มีภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครอง ป้องกัน อนุรักษ์ บำรุงรักษา ฟื้นฟู ส่งเสริม

สร้างสรรค์ เผยแพร่ จัดการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา สืบทอดศิลปะและทรัพย์สินมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อธำรงคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยและความมั่นคงของชาติ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลศิลปวัฒนธรรมของชาติแขนงต่าง ๆ ได้แก่ งานด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานชาติ หัตถศิลป์ นาฏดุริยางคศิลป์ ด้านเอกสาร ภาษา และหนังสือ ด้านการจัดการศึกษาศิลปวัฒนธรรม

บทบาทหน้าที่

1. ปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมธำรงจารีตประเพณี พระราชพิธี และรัฐพิธีให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ
2. สืบทอด สร้างสรรค์ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
3. ปรับเปลี่ยนระบบและกลไกการบริหารจัดการมรดกศิลปวัฒนธรรม
4. บริหารจัดการองค์ความรู้และพัฒนามรดกศิลปวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว
5. จัดการศึกษาเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน

ลักษณะงานของกรรมาธิการ

ประกอบด้วยงานวิชาการและงานด้านทักษะที่ต้องอาศัยการเรียนรู้สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง ในการดำเนินงานด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีทั้งงานที่ต้องดำเนินการเองและงานที่ภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ หรือหน่วยงานรัฐอื่นร่วมดำเนินการ และมีนโยบายให้ความร่วมมือกับต่างประเทศทั้งในรูปแบบของรัฐต่อรัฐ รัฐต่อองค์กรเอกชนของต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ

5.2.2.3 หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม³ท้องถิ่น

ปัจจุบันการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ของจังหวัดเชียงใหม่

หรือ เมืองเก่าเชียงใหม่ทั้งในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านวิชาการ รวมทั้งเสนอแนะมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในจังหวัดเป็นหน้าที่หลักของ “หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น” ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (มติคณะรัฐมนตรี) โดยให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม พ.ศ. 2526 ทุกส่วนมีหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะคณะกรรมการเรียกว่า “คณะกรรมการประจำหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น” ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันการศึกษา เจ้าหน้าที่ส่วนราชการและตัวแทนประชาชน ซึ่งความรู้ความเข้าใจ และสนใจในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของท้องถิ่นตามจำนวนที่เหมาะสม

องค์ประกอบของคณะกรรมการประจำหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. รองประธานกรรมการ
3. กรรมการจำนวนตามความเหมาะสมซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่มาจากอำเภอ ตำบล ผู้นำท้องถิ่น หรือ ครู เป็นต้น
4. กรรมการและเลขานุการ คือ หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้มีการเชื่อมประสาน ระหว่าง หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กับ คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

³ ศิลปกรรมในที่นี้ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมตามความหมายของที่ประชุมองค์การ UNESCO ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1. อนุสรณ์ (MOUNUMENTS) ได้แก่ผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม ผลทางด้านประติมากรรมและจิตรกรรมอันทรงความสำคัญ ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี จารึกเก่าที่อยู่และส่วนผสมกันของลักษณะเหล่านี้ อันมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
2. กลุ่มอาคาร (GROUP OF BUILDING) กลุ่มอาคารที่แยกกันอยู่หรืออยู่ต่อเนื่องกัน ซึ่งโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมหรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ ได้ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
3. สถานที่ (SITES) ผลงานของมนุษย์หรือผลงานอันผสมกันของธรรมชาติและมนุษย์และพื้นที่ อันรวมทั้งโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยาหรือมนุษยวิทยา

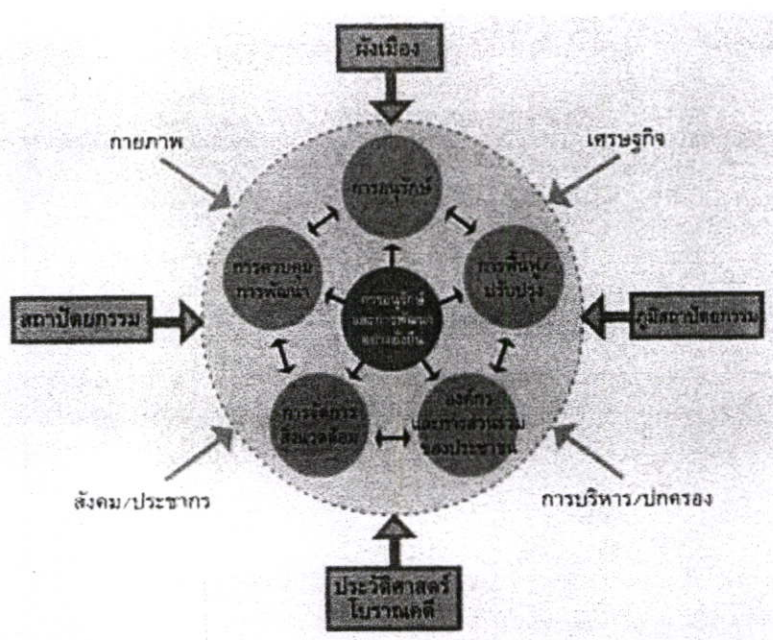
บทบาทและหน้าที่หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนดำเนินงานและประสานงานทางด้านวิชาการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
2. ศึกษา รวบรวม บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม รายงานสถานการณ์ที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแหล่งศิลปกรรมนั้น โดยวิเคราะห์และประเมินผล แจ้งไปยังศูนย์รวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
3. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละท้องถิ่นให้ถูกวิธีและเหมาะสมกับแหล่งศิลปกรรม ตลอดจนช่วยเหลือ ประสานงานให้มีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในชุมชนนั้นๆ เป็นการเสริมสร้างบุคลากรในท้องถิ่นให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
4. สนับสนุนข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาโครงการพัฒนาต่างๆที่จะเข้ามาในพื้นที่ที่เป็นแหล่งศิลปกรรม ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้อง
5. ตรวจสอบ ควบคุม ดูแลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ที่รับผิดชอบและร่วมพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ปกป้องดูแลรักษาและรัฐเป็นผู้สนับสนุน
6. ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การปฏิบัติงานของหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น

หน่วยอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นการประสานงานในรูปแบบของคณะกรรมการ การดำเนินงานในลักษณะนี้จะเป็นการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่อง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมิใช่เป็นการทำงานโดยเอกเทศ กล่าวคือ บทบาทของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น คือ การนำปัญหาเสนอต่อที่ประชุม หาวิธีการที่เหมาะสม และเสนอแนะเพื่อมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ พร้อมกันนี้ยังต้องทำหน้าที่ติดตามผลในเรื่องนั้นๆ ด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ได้ รวมทั้งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนการพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นในข้อที่ว่า "เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรมของชาติ"

รูปที่ 5.11 แสดงโครงสร้างการปฏิบัติงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการดูแลรักษาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบนโยบาย และการปฏิบัติงานทุกระยะของงานนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติอย่างยิ่งและในช่วงปฏิบัติงานควรจัดกิจกรรมและนิทรรศการให้ประชาชนและเยาวชนได้รับทราบวิธีปฏิบัติงานของนักอนุรักษ์ โดยให้ชมการปฏิบัติจริงบ้าง และจัดคำอธิบายเพื่อความเข้าใจบ้าง จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และสามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรักษามรดกทางศิลปกรรมได้มาก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี เศรษฐกิจ สังคม การบริหาร

สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และเทคโนโลยีของเวลานั้น ซึ่งจะทำให้ได้แนวร่วมในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมชุมชนมากยิ่งขึ้น

5.2.2.4 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดแต่งตั้งโดย

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประกอบด้วย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธาน
2. รองผู้ว่าราชการจังหวัด	รองประธาน
3. อธิการบดีสถาบันราชภัฏหรือผู้อำนวยการ โรงเรียนที่เป็นที่ตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่น	รองประธาน
4. ประธานสภาจังหวัด	อนุกรรมการ
5. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด	อนุกรรมการ
6. ศึกษาธิการจังหวัด	อนุกรรมการ
7. ราชพัสดุจังหวัด	อนุกรรมการ
8. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	อนุกรรมการ
9. โยธาธิการจังหวัด	อนุกรรมการ
10. ผังเมืองจังหวัด	อนุกรรมการ
11. อุตสาหกรรมจังหวัด	อนุกรรมการ
12. หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	อนุกรรมการ

13. ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด	อนุกรรมการ
14. ผู้แทนสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	อนุกรรมการ
15. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	
ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง	อนุกรรมการ
16. หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น	อนุกรรมการและเลขาธิการ

อำนาจหน้าที่รับผิดชอบ

1. พิจารณากำหนดแผนปฏิบัติงาน วิธีการดำเนินงานและการกำกับดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
2. พิจารณากลับกรองโครงการที่ผลกระทบต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
3. พิจารณาแก้ไขปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับผิดชอบ
4. ให้คำปรึกษา ความเห็น และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่รับผิดชอบ
5. ประสานการดำเนินการของหน่วยงานรัฐบาล ภาคเอกชน สมาคมองค์กรท้องถิ่น องค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่รับผิดชอบ
6. ส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง
7. ส่งเสริม สนับสนุน ให้หน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่นดำเนินการต่างๆ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามมติคณะรัฐมนตรี
8. ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นประจำทุก 6 เดือน
9. แต่งตั้งคณะทำงานตามที่เห็นสมควรเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
10. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะอนุกรรมการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

จะเห็นได้ว่าองค์กรที่รับผิดชอบในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งคอยดูแลในส่วนของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมนั้นมีบุคลากรที่มาจากสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นและมีอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบที่ค่อนข้างชัดเจน แต่จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชนริมถนนท่าแพ คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันกฎหมายที่ควบคุมในด้านกายภาพที่สำคัญ คือ กฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายผังเมือง ซึ่งกฎหมายทั้งสองยังไม่ได้เข้าไปควบคุมถึงการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดได้อย่างชัดเจน รวมถึงความร่วมมือและการให้ความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นยังมีไม่เพียงพอต่อการร่วมกันอนุรักษ์ ในประเด็นต่อไปจะกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้องค์กรนำไปใช้ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพให้มีผลในทางปฏิบัติต่อไป

หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คณะที่ปรึกษาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เทศบาลเมืองเชียงใหม่

ประสานการดำเนินการของหน่วยงานรัฐบาล ภาคเอกชน สมาคมองค์กร ท้องถิ่น องค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ

บทบาทสำคัญของหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น คือ การนำปัญหาเสนอต่อที่ประชุมเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสม และเสนอแนะเพื่อมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ พร้อมกันนี้ยังต้องทำหน้าที่ติดตามผลในเรื่องนั้นๆ ด้วย

แจกจ่ายงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องในนโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะปกป้องคุ้มครองงานสถาปัตยกรรมชุมชนให้ชัดเจน พร้อมทั้งตั้งมีมาตรการและวิธีการในการปกป้องคุ้มครองให้ชัดเจนรวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจ ให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติ ตาม และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนและไม่ร่วมมือปฏิบัติด้วย

ด้วยกรมการปกครองแจ้งให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำแผนงาน / โครงการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ระยะ 3 ปี โดยเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายแบบแผนและก่อสร้างได้รับมอบหมายในการจัดทำร่างโครงการ

รูปที่ 5.12 แสดงผังดำเนินงานของหน่วยงานในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

3) กลยุทธ์และมาตรการส่งเสริม

นอกจากการเสนอแนะมาตรการทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นลักษณะของการบังคับ (ENFORCEMENT) หรือ NEGATIVE CONTROL แล้ว ยานพิเศษต่างๆ โดยเฉพาะ “ยานประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ” ควรเสริมมาตรการด้านการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ (INCENTIVE) หรือ POSITIVE CONTROL ดังนี้

1. BONUS เป็นผลตอบแทนที่ภาคีรับจะให้กับเอกชน กรณีการลงทุนหรือปรับปรุง โดยภาคเอกชนเน้นการบริการให้กับสาธารณะ เช่น การปรับปรุงอาคารในลักษณะบ้านเดี่ยว โดยยอมเปิดพื้นที่บางส่วน ให้เป็นศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยว โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุง การดูแลพื้นที่แทนภาคเอกชน นอกจากนั้นในส่วนของอาคารเก่าที่มีคุณค่า ซึ่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม เจ้าของอาคารติดปัญหาต่างๆ ในการเข้าไปดูแลอันอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอาคารสมัยใหม่ขึ้นได้ในอนาคต รัฐอาจตกลงกับเจ้าของอาคารเพื่อใช้สิทธิในการเข้าไปดูแล ซ่อมแซมปรับปรุง เพื่อให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรง สร้างกิจกรรมให้กับชุมชน เช่น ใช้เป็นจุดขายของที่ระลึก จุดบริการนักท่องเที่ยวหรือพิพิธภัณฑ์ของชุมชนริมถนนท่าแพ โดยรัฐให้สิทธิในการเข้าใช้อาคารของกลุ่มเจ้าของได้ถ้าต้องการ เช่น เข้าใช้สิทธิในการรับสัมปทานพื้นที่ขายของหรือใช้สิทธิในการเป็นผู้ดูแล / บริหารกิจการให้กับรัฐ หรือการแบ่งผลตอบแทนที่ได้รับกับภาครัฐหรือแลกเปลี่ยนสิทธิในด้านการเข้าใช้อาคาร เช่น ยอมให้รัฐเข้าไปดูแลอาคารเก่าที่มีคุณค่า โดยแลกเปลี่ยนสิทธิในการจับจองต่างๆ ของภาครัฐด้วยเงื่อนไขพิเศษ เช่น การพัฒนาของการเคหะแห่งชาติหรือสิทธิในการรับความสะดวกด้านบริการที่พิเศษอื่นๆ จากภาครัฐ เป็นต้น

2. FINANCIAL AID เป็นมาตรการในการสร้างแรงจูงใจโดยภาคเอกชน ได้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่มาตรการทางด้านภาษี เช่น การลดหย่อนภาษีให้กับเจ้าของอาคารที่มีการดูแลรักษาอาคารที่มีคุณค่าโดยสมบูรณ์หรือการลดหย่อนภาษีให้กับเจ้าของอาคารที่เปิดพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเองให้กับบริการสาธารณะ (สิทธิ์ที่ดินยังเป็นของเอกชน) รวมถึงการจัดหาทุนต่างๆ (นอกเหนือจากงบประมาณของทางภาครัฐ กรณีขึ้นทะเบียนเป็นย่านประวัติศาสตร์) ให้กับภาคเอกชน หรือเจ้าของที่ดินในการนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมปรับปรุงอาคาร เพื่อไม่ให้เจ้าของอาคารต้องเป็นผู้รับภาระเพียงผู้เดียว ทุนต่างๆ เหล่านี้รัฐได้มาจากการพัฒนาอาคารเก่าที่มีคุณค่า ร่วมกับภาคเอกชน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อหารายได้จัดตั้งเป็นกองทุนพัฒนา “ยานประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ”

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เป็น การเสนอแนะในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน แต่เพื่อให้การอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ ในการวิจัยครั้งนี้จึงได้เสนอแนวทาง ข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับความเป็น ย่านประวัติศาสตร์

5.3.1.2 ข้อเสนอแนะในด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

5.3.1.3 ข้อเสนอแนะในด้านการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์

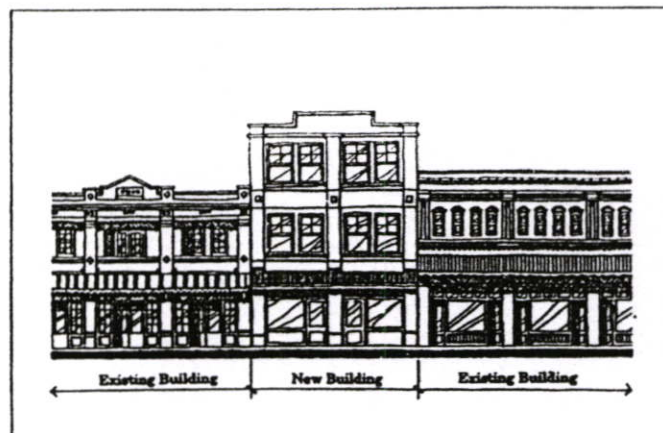
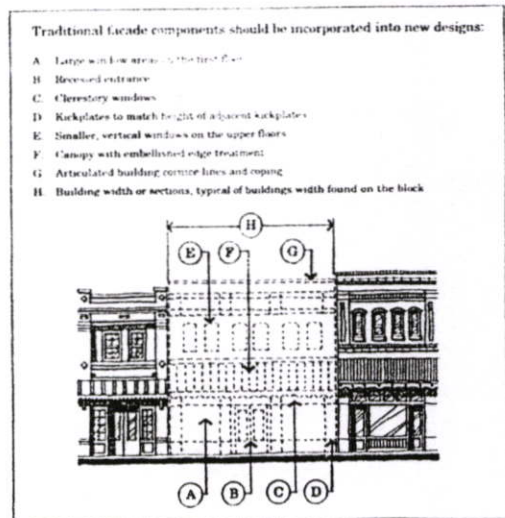
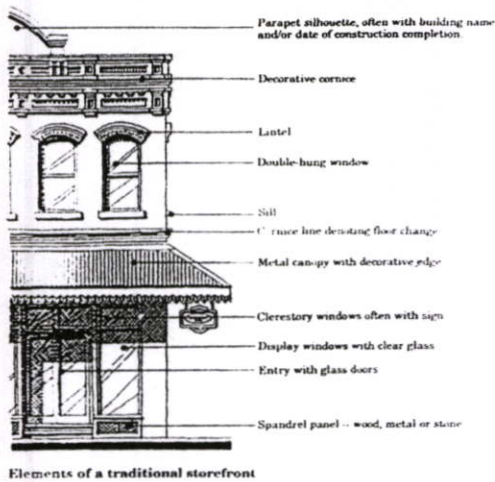
5.3.1.4 ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและการส่งเสริมอนุรักษ์และ พัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

ซึ่งข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้มี ดังนี้

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับ ความเป็นย่านประวัติศาสตร์

เมื่อมีการกำหนดชุมชนริมถนนท่าแพเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” สิ่งที่จะได้รับคือ การ ช่วยป้องกันให้อาคารที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ยังคงอยู่ โดยมีกฎหรือถอน, ทำลาย หรือมีการเปลี่ยนแปลงการใช้งานในทางที่ไม่เหมาะสม รวมถึงบริเวณโดยรอบ ดังนั้นการประกาศใช้ ข้อบังคับจะต้องมีแนวทางแนะนำ (GUIDELINES) เพื่อการควบคุมปฏิสังขรณ์ (RENOVATION) และ การพัฒนาใหม่ (REDEVELOPMENT) แนวทางดังกล่าวมักจะรวมไปถึงการควบคุมความสูงและ รูปทรงอาคารสำหรับ การพัฒนาของแปลงที่ดินที่ทิ้งว่าง รวมไปถึงแนวทางสำหรับการออกแบบ สถาปัตยกรรม (ARCHITECTURAL DESIGN GUIDELINES) สำหรับทั้งอาคารเก่าและอาคารใหม่ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้จะเสนอแนะเฉพาะแนวทางสำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรม (ARCHITECTURAL DESIGN GUIDELINES) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการออกแบบอาคาร ดังนี้

1. ความสูงอาคาร
2. สัดส่วนต่างๆ ของรูปด้านหน้าของอาคาร (สัดส่วนระหว่างความสูงและความกว้างของอาคารรวมไปถึงสัดส่วนของรูปด้านหน้าอาคารกับช่องเปิดบนอาคารด้วย)
3. จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
4. ช่องว่างระหว่างอาคาร
5. ความสัมพันธ์ของวัสดุต่างๆ เช่น ชนิด และสีของวัสดุ
6. รายละเอียดต่างๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ลายปูนปั้น ลูกกรงโค้ง
7. ทิศทางของรูปด้านหน้าอาคาร (แนวตั้งหรือแนวนอน)
8. รูปทรงของหลังคาอาคารและส่วนประกอบต่างๆ ของหลังคา เช่น วัสดุมุง เเชิงชาย ปล่องไฟ

รูปที่ 5.13 แสดงการสร้างใหม่ระหว่างอาคารเก่า

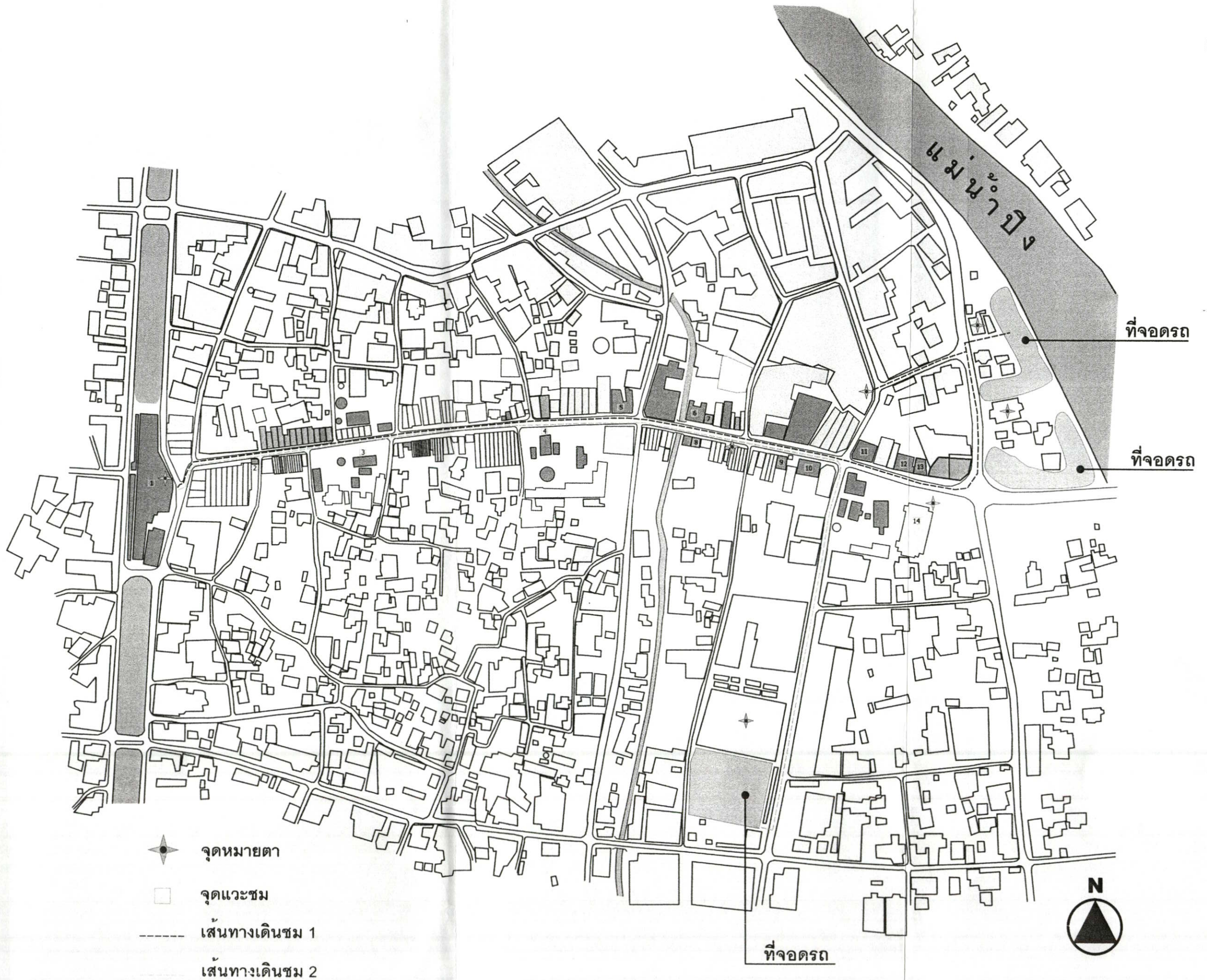
5.3.1.2 ข้อเสนอแนะในด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

“ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ” หากจัดให้อยู่ในระบบของการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จะจัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ ชุมชนริมถนนท่าแพมีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งและอาคารโบราณสถานที่มียุหลายหลัง ดังนั้นหากพัฒนาย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวจะสามารถชมอาคารต่างๆ ในชุมชนริมถนนท่าแพเป็นลำดับ โดยกำหนดจุดเริ่มต้นของเรื่องราว “ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ” จากช่วงประตูท่าแพ เป็นจุดหมายตา (Landmark) โดยมีอาคารซึ่งเดิมเป็นร้าน (Inter) ปรับปรุงให้เป็นจุดในการชมภูมิทัศน์ของแนวเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ หรือช่วงประตูท่าแพรวมถึงคูเมืองด้านในบางส่วน การจัดลำดับของอาคารจะเน้นตามระดับของการแบ่งกลุ่มอนุรักษ์ โดยจะไปสิ้นสุดบริเวณเชิงสะพานนวรัฐ ซึ่งก็จะแยกเป็นจุดจอต 2 ฝั่ง คือ ฝั่งทางด้านเหนือจะเป็นตลาดต้นลำไยและตลาดวโรรสซึ่งเป็นตลาดจำหน่ายของฝากที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ และส่วนทางด้านทิศใต้ก็จะเป็นตลาดไนท์บาร์ซาร์ซึ่งจำหน่ายของฝากเช่นกัน และจะเป็นที่จอตระสำหรับนักท่องเที่ยวเมื่อซื้อของเสร็จก็จะไปที่จุดจอตระเพื่อไปยังสถานที่อื่นต่อไป โดยใช้เวลาประมาณ 2.30 ชม. หรือ 150 นาที

ตารางที่ 5.1 แสดงกำหนดการในการท่องเที่ยวในชุมชนริมถนนท่าแพโดยใช้เส้นทางเดินชม

สถานที่ท่องเที่ยว	กิจกรรม	เวลา / รอบ / นาที	
		เช้า	บ่าย
1. ช่วงประตูท่าแพ	จุดรับ - ส่งนักท่องเที่ยวในการใช้เส้นทางเดินชมซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางเดินชม รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเส้นทางเดินชมชุมชนริมถนนท่าแพ	9.00 น.	14.00 น.
2. อาคารร้าน Inter	เป็นจุดในการชมภูมิทัศน์ของแนวเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่รวมถึงคูเมืองด้านในบางส่วน	9.15 น.	14.15 น.
3. วิหารหลวงวัดมหาวัน	เดินชมความงดงามของสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่	9.30 น.	14.30 น.
4. วิหารเล็กวัดบุพพาราม	เดินชมความงดงามของสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และประวัติความเป็นมาของวิหารหลังเล็ก และกราบไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต	9.45 น.	14.45 น.
5. ประติมากรรมฝาผนัง	ชมความงดงามของศิลปะที่ผสมผสานระหว่างล้านนากับพม่า	10.00 น.	15.00 น.
6. อาคารร้านแพรรณไหมไทย	เป็นพิพิธภัณฑ์ และศูนย์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ	10.20 น.	15.20 น.
7. อาคารร้าน Tea House Siam Celadon	เป็นจุดพักชมทัศนียภาพของแนวคลองแม่ข่าที่ตัดผ่านถนนท่าแพ	10.45 น.	15.45 น.
8. อาคารร้านเกสร	เป็นร้านขายกาแฟ และเครื่องดื่ม	10.45 น.	15.45 น.
9. อาคารร้านขายหนังสือ	เป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว	11.00 น.	16.00 น.
10. อาคารร้านศรีประเสริฐ	เป็นศูนย์แสดงการแกะสลักและจำหน่ายเครื่องเงิน	11.15 น.	16.15 น.
11. อาคารตึกขาว,ตึกแดง	เป็นร้านขายของที่ระลึก	11.30 น.	16.30 น.
เวลารวมประมาณ		2.30 น.	

รูปที่ 5.16 แสดงการเสนอแนะเส้นทางการเดินชมสถาปัตยกรรมริมถนนท่าแพ

USING LARGE - SCALE CUES.						
EXSAMPLE						
VERTICAL RHYTHMS						
HORIZONTAL RHYTHMS						
SKYLINES						
USING SMALL - SCALE CUES.						
WINDOWS						
WALL DETAILS						
DOOR AND GROUND LEVEL DETAIL						

การเสนอแนะในด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนในเชิงประวัติศาสตร์ มีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของอาคาร การเพิ่มกิจกรรม เพื่อเพิ่มบทบาทของอาคารให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ ซึ่งได้แบ่งกลุ่มอาคาร ดังนี้

1. จุดหมายตา (Landmark) ของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพที่กำหนดไว้ ดังนี้

1.1) ช่วงประตูท่าแพ เป็นจุดหมายตา / ที่รวมกิจกรรม และพักผ่อนสำหรับ

นักท่องเที่ยว

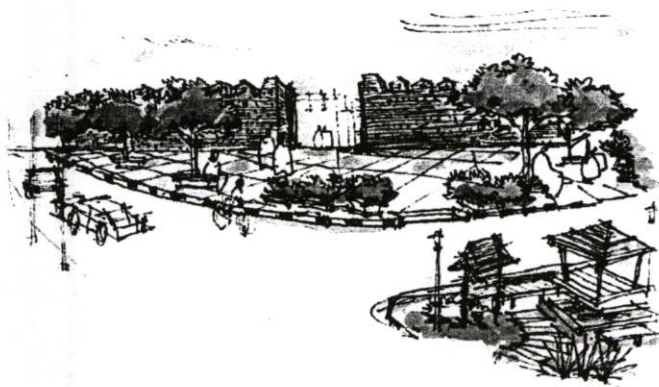

รูปที่ 5.17 แสดงสภาพ

ปัจจุบันบริเวณช่วงประตูท่าแพ

สภาพปัจจุบัน : บริเวณช่วงประตูท่าแพในปัจจุบันจะเป็นศูนย์รวมการทำกิจกรรมที่สำคัญต่างๆของเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งจะเป็นที่ที่นักท่องเที่ยวมักจะมาถ่ายรูปและนั่งพักผ่อนเพื่อดูซากกำแพงเมืองเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญทุกๆอาทิตย์จะมีการปิดถนนท่าแพและลานประตูท่าแพก็จะเป็นลานขายของที่ระลึกหรือสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ แต่ในปัจจุบันก็ยังมีขาดความร่วมมือในบริเวณนี้ และที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว

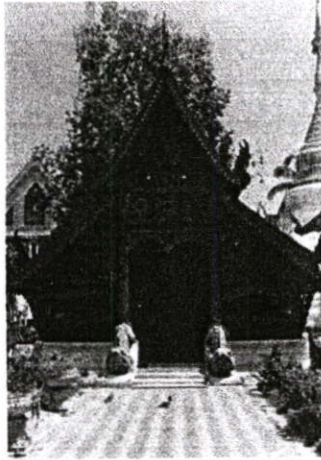
การแก้ไข : ให้เป็นจุดหมายตา ที่รวมกิจกรรมและที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว มีการปรับเปลี่ยน

ทัศนียภาพให้ร่มรื่นกว่าเดิมและมีที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการชมบรรยากาศของซากกำแพงเมืองประตูท่าแพ โดยมีการปลูกต้นไม้ และมีการยกระดับเพื่อแสดงถึงขอบเขตของช่วงประตูท่าแพที่ชัดเจน รวมถึงมีจุดบริการเรื่องของแผนที่เพื่อบริการสำหรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

รูปที่ 5.18 แสดงการปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณช่วงประตูท่าแพ

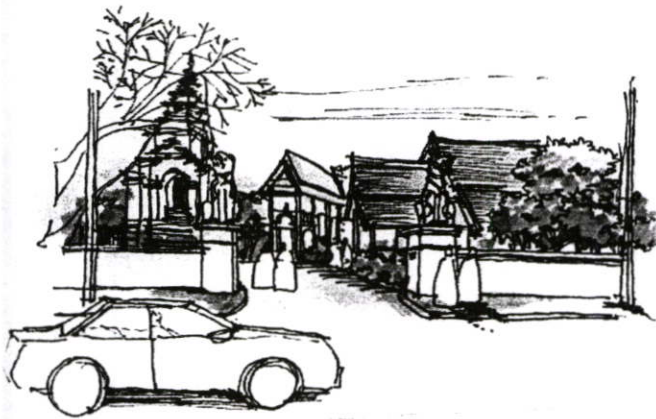
1.2) วัดบุพพาราม ปรับปรุงเป็นจุดหมายตา / จุดนัดพบ และพักผ่อน

รูปที่ 5.19 แสดงด้านหน้าอาคารวิหารหลังเล็กของวัดบุพพาราม

สภาพปัจจุบัน : เนื่องจากวัดบุพพารามเป็นวัดที่สำคัญต่อเมืองเชียงใหม่และชุมชนริมถนนท่าแพ มีวิหารเล็กซึ่งก่อสร้างด้วยไม้ที่สมบูรณ์ มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมสถาปัตยกรรมของวิหารเล็กหลังนี้ค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากในปัจจุบันสถานที่หน้าวิหารเล็กกลับเป็นที่จอดรถสำหรับผู้คนที่มาทำกิจกรรมบริเวณนี้ และยังขาดร่มเงาจากต้นไม้จึงทำให้บรรยากาศโดยรอบร้อนและอึดอัดจากยวดยานพาหนะที่มาจอดทำให้อาคารวิหารหลังเล็กนี้ดูหมดคุณค่าไป

การแก้ไข :

ใช้อาคารหลังนี้เป็นจุดหมายตา และมีพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อนั่งพักผ่อนและชมวิหารหลังเล็กพร้อมกับบรรยากาศที่ร่มรื่น โดยการปลูกต้นไม้ และจัดสวนหย่อมบริเวณรอบๆวิหารหลังเล็กนี้ เพื่อเป็นการป้องกันรถจากภายนอกเข้ามาจอดบริเวณวิหารหลังนี้ เพื่อเพิ่มความร่มรื่นและ

สามารถเป็นลานเพื่อเป็นการบรรยายประวัติของวิหารหลังนี้ สำหรับนักท่องเที่ยวที่มากันเป็นกลุ่มใหญ่

รูปที่ 5.20 แสดงการปรับปรุงบริเวณวิหารเล็กวัดบุพพาราม

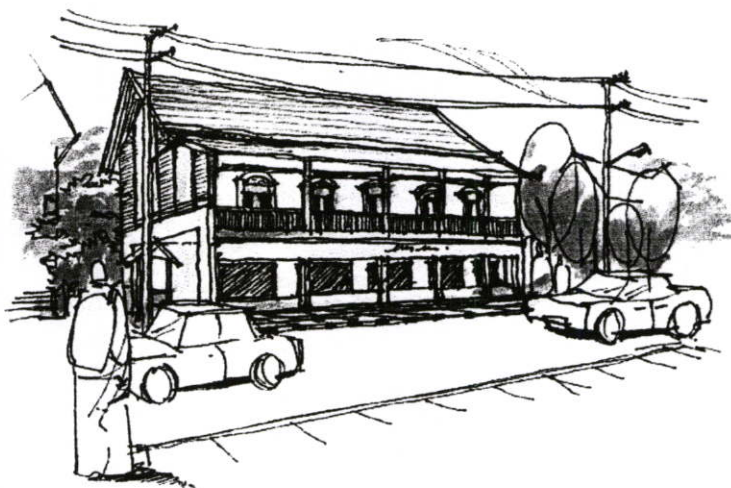
1.3) อาคารร้านค้าบ้านท่าแพ ปรับเปลี่ยนอาคารเป็นจุดหมายตา / นัดพบสำหรับ

นักท่องเที่ยว

รูปที่ 5.21 แสดงด้านหน้าอาคารร้านค้าบ้านท่าแพ

สภาพปัจจุบัน : แต่เดิมอาคารหลังนี้เคยเป็นห้างสรรพสินค้าที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันชั้นล่างได้ปรับเปลี่ยนเป็นร้านขายของพื้นเมือง แต่ชั้นสองไม่มีการใช้งาน เป็นอาคารที่มีการผสมผสานรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตกมีความสวยงามและมีอายุอาคารที่เก่าแก่ แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์อาคารได้ไม่เต็มที่และมีการเปลี่ยนกิจการไปเรื่อยๆ ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และมีสายไฟฟ้าระโยงระยางทำให้ทัศนียภาพไม่น่ามองและลดคุณค่าของอาคารลงเป็นอย่างมาก

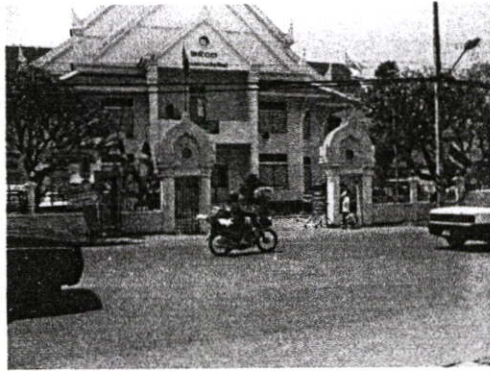
การแก้ไข :

ปรับปรุงเป็นจุดหมายตา / นัดพบสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะเป็นอาคารที่อยู่ในบริเวณหัวมุมตรงทางแยกไปไนท์บาร์ซาร์ จึงสามารถที่จะมองเห็นได้ง่ายด้วยรูปทรงและความ

มีเอกลักษณ์ของตัวเอง แต่จะมีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและทัศนียภาพที่ดีให้กับตัวอาคารหลังนี้

รูปที่ 5.22 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านค้าบ้านท่าแพ

1.4) อาคารพุทธสถาน ปรับเปลี่ยนเป็นจุดหมายตา / จุดนัดพบสำหรับ
นักท่องเที่ยว

รูปที่ 5.23 แสดงสภาพของอาคารพุทธสถาน

สภาพปัจจุบัน :

อาคารพุทธสถานจะเป็นอาคารหลังสุดท้ายสำหรับนักท่องเที่ยวในเส้นทางการเดินชมสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ เป็นอาคารทางราชการซึ่งปัจจุบันนี้ทางด้านหน้าของอาคารหลังนี้ปัจจุบันเป็นสถานที่จอดรถสำหรับผู้ที่มาทำกิจกรรมบริเวณนี้จึงทำให้ทัศนียภาพของถนนสายนี้ไม่สวยงามขาดความร่มรื่น

การแก้ไข :

ปรับปรุงให้อาคารหลังนี้เป็นจุดหมายตา / จุดนัดพบสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นอาคารหลังสุดท้ายในเส้นทางการเดินชม โดยปรับปรุงทัศนียภาพด้านหน้าของอาคารหลังนี้

ปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาและความร่มรื่น และจัดสวนจอดรถให้อยู่ทางด้านหลังเพื่อให้ด้านหน้าของอาคารเป็นพื้นที่สีเขียวซึ่งจะทำให้ถนนสายนี้มีความงดงามมากขึ้น

รูปที่ 5.24 แสดงการปรับปรุงอาคารพุทธสถาน เป็นเป็นจุดหมายตา / จุดนัดพบ

2. ที่รวมกิจกรรม (Node) ของนักท่องเที่ยวกำหนดไว้ ดังนี้

2.1) อาคารร้าน Inter (เดิม) ปรับปรุงเป็นจุดในการชมภูมิทัศน์ของแนวเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่รวมถึงคูเมืองด้านในบางส่วน

รูปที่ 5.25 แสดงสภาพของอาคารร้าน Inter

สภาพปัจจุบัน :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้ด้านล่างเปิดเป็นบาร์สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ส่วนด้านบนเป็นที่เก็บของอาคารหลังนี้มีสภาพที่เก่าและทรุดโทรมมาก และเป็นอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงของถนนสายนี้มีรูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ จึงสมควรที่จะต้องทำการอนุรักษ์อาคารหลังนี้ไว้ให้คงอยู่คู่กับถนนสายนี้ต่อไป

การแก้ไข :

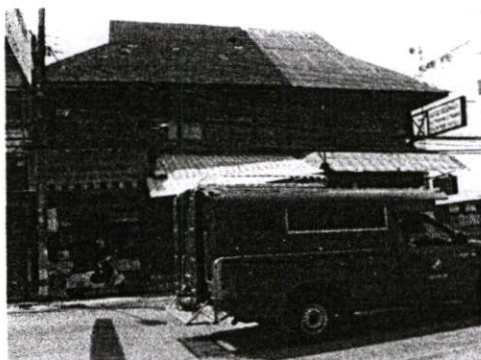
ปรับปรุงเป็นจุดในการชมภูมิทัศน์ของแนวเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่รวมถึงคูเมืองด้านในบางส่วน เนื่องจากอาคารหลังนี้อยู่ติดกับช่วงประตูท่าแพจึงทำให้มองเห็นแนวซากกำแพงเมืองด้าน

นอกและคูเมืองด้านในบางส่วน จึงมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการใช้สอยของอาคารเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับตัวอาคาร โดยการปลูกต้นไม้และจัดพื้นที่นี้สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อนั่งชมภูมิทัศน์ของแนวซากกำแพงเมือง เพื่อเพิ่มความร่มรื่นและสร้างจุดเด่นให้กับตัวอาคาร

รูปภาพที่ 5.26 แสดงการปรับปรุงอาคารร้าน Inter เป็นจุดในการชมภูมิทัศน์ของแนวเขตกำแพงเมือง

2.2) อาคารร้านแพรรณไหมไทย (เดิม) ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ย่านประวัติศาสตร์

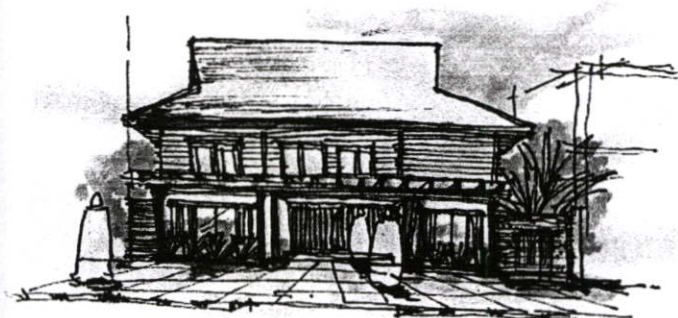
ชุมชนริมถนนท่าแพ

รูปที่ 5.27 แสดงสภาพของอาคารร้านแพรรณไหมไทย

สภาพปัจจุบัน :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้มีสภาพที่เก่าและทรุดโทรมมาก ถ้าสังเกตจะเห็นได้ว่าหลังคาอาคาร (ทางด้านขวามือ) จะมีการเปลี่ยนวัสดุมุงหลังคาเป็นสังกะสี เนื่องจากอาคารที่มุงด้วยกระเบื้องดินเผา (ทางด้านซ้ายมือ) เกิดหลุดร่อนออกไปด้วยการที่มีอายุการใช้งานที่นานมาก จึงทำให้อาคารหลังนี้ดูไม่สวยงาม ก่อนที่อาคารหลังนี้จะถูกทำลายลงไปมากกว่านี้จึงต้องมีการอนุรักษ์และเพิ่มกิจกรรมให้กับตัวอาคารเพื่อเพิ่มคุณค่าและอนุรักษ์อาคารนี้ไว้ต่อไป

การแก้ไข :

ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ โดยมีการซ่อมแซมอาคารให้คงรูปแบบเดิมไว้มากที่สุด และปรับเปลี่ยนกิจกรรมของอาคารให้มีความสำคัญและ

สนองตอบกับแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน และทางด้านหน้าของอาคารจะมีการปลูกต้นไม้เพื่อทำให้อาคารโดดเด่นขึ้น และจัดทัศนียภาพโดยรอบอาคารให้เก่าแก่ให้สอดคล้องกับตัวอาคาร

รูปที่ 5.28 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านแพรรณไหมไทยปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ย่านประวัติศาสตร์

ชุมชนริมถนนท่าแพ

2.3) อาคารร้าน Tea House Siam Celadon (เดิม) ปรับปรุงเป็นจุดพักผ่อน

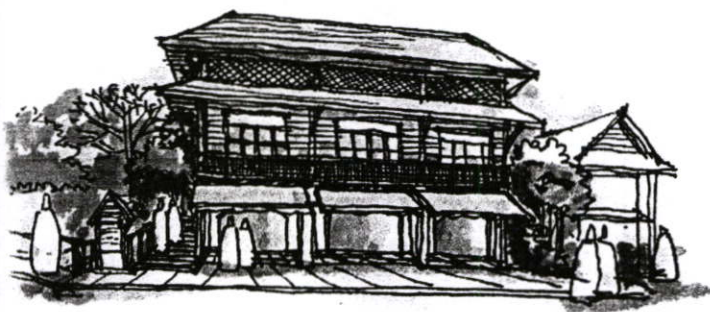
ทัศนียภาพแนวคลองแม่ช้ำที่ตัดผ่านถนนท่าแพ

รูปที่ 5.29 แสดงสภาพอาคารร้าน Tea House Siam Celadon

สภาพปัจจุบัน :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้เป็นร้านอาหารอิตาเลียน เป็นอาคารที่มีคุณค่าของถนนสายนี้ที่สำคัญ อาคารหลังนี้อยู่ติดกับคลองแม่ช้ำซึ่งมีบรรยากาศที่ดี เนื่องจากอาคารมีสภาพที่ทรุดโทรมและมีการเปลี่ยนเจ้าของมาหลายคนแล้วจึงมีการปรับปรุงอาคารให้ดูสมัยใหม่ขึ้น จึงต้องน่าจะมีการเสริมกิจกรรมเพื่อจะอนุรักษ์อาคารนี้ไว้ ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ผิดไปจากเดิมมากกว่านี้เพราะจะเป็นผลทำให้อาคารหลังนี้หมดคุณค่าไปในที่สุด

การแก้ไข :

ปรับปรุงเป็น
จุดหมายตา / จุดพักผ่อน
ทัศนียภาพของแนวคลอง
แม่ช้ำที่ตัดผ่านถนนท่าแพ
โดยจะจัดภูมิทัศน์บริเวณ
แนวคลองแม่ช้ำเพื่อเพิ่ม
ความร่วมมือ และมีส่วน

พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวจากการเดินชมอาคารริมถนนท่าแพ เพราะอาคารหลังนี้จะอยู่บริเวณตรงกลางของถนนท่าแพซึ่งก็จะเป็นจุดพักเหนื่อยและพักผ่อนทัศนียภาพให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 5.30 แสดงการปรับปรุงอาคารร้าน Tea House Siam Celadon เป็นจุดพักผ่อนทัศนียภาพแนวคลองแม่ช้ำ

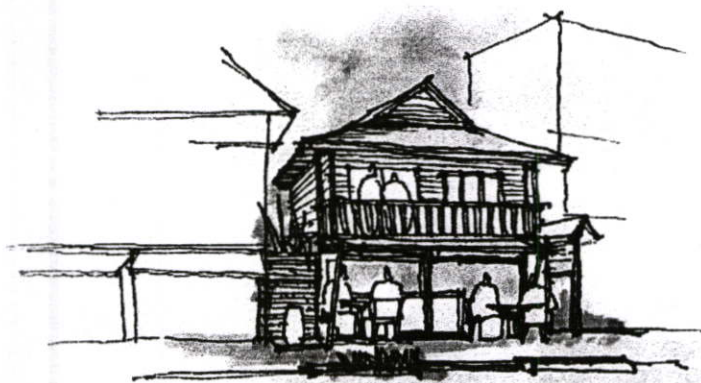
2.4) อาคารร้านเกสร ปรับปรุงเป็นร้านขายกาแฟและเครื่องดื่ม

รูปที่ 5.31 แสดงสภาพอาคารร้านเกสร

สภาพปัจจุบัน :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้เป็นอาคารไม้สองชั้น และค่อนข้างที่จะคงสภาพเดิมไว้มาก แต่จะเห็นได้ว่า จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับอาคารหลังนี้เลย เนื่องจากว่ามีการนำเอาเครื่องจักรในการทำถนนมาวางไว้บริเวณหน้าร้านทำให้บดบังหน้าร้าน และเกิดทัศนียภาพเกิดความไม่สวยงามต่ออาคารเป็นอย่างมาก และทำให้ลดคุณค่าของอาคารลงไป

การแก้ไข :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้จะเป็นอาคารที่อยู่ติดกับอาคารร้าน Tea House Siam Celadon ซึ่งมีการเสนอแนะให้ปรับปรุงเป็นจุดพักผ่อน ทัศนียภาพแนวคลองแม่ข่าที่ตัดผ่านถนนท่าแพ และด้วย

สภาพอาคารที่มีการใช้สอยที่ต่อเนื่องกันได้จึงมีการปรับปรุงให้อาคารหลังนี้เป็นร้านขายกาแฟและเครื่องดื่มสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อน ทัศนียภาพของแนวคลองแม่ข่า และปรับปรุงบริเวณหน้าร้านให้มีที่นั่งและปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มความร่มรื่นให้แก่อาคารและให้ร่มเงาแก่นักท่องเที่ยวที่มานั่งพักผ่อนบริเวณนี้ พร้อมทั้งมีป้ายบอกเส้นทางการท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย

รูปที่ 5.32 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านเกสร เป็นร้านขายกาแฟและเครื่องดื่ม

2.5) อาคารร้านขายหนังสือ (เดิม) ปรับปรุงเป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว

รูปที่ 5.33 แสดงสภาพอาคารร้านขายหนังสือ

สภาพปัจจุบัน :

ปัจจุบันอาคารหลังนี้เป็นอาคารที่เก่าแก่และสวยงามมาก แต่มีความทรุดโทรมและควรเร่งที่จะทำการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมมีการผสมผสานรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตก ด้านล่างเปิดเป็นแผงขายหนังสือส่วนชั้นสองของอาคารปิดล็อกไว้ไม่มีการใช้งานด้านหน้า อาคารมีการนำป้ายโฆษณาต่างๆมาติดไว้บริเวณกันสาดของชั้นล่างจึงทำให้อาคารหมดคุณค่าลง

การแก้ไข :

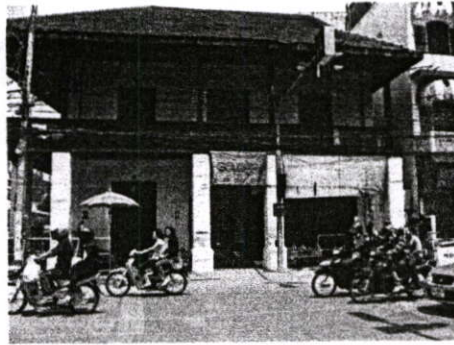

ปรับปรุงอาคารหลังนี้เป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว เช่น บริการข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของถนนสายนี้ และเมืองเชียงใหม่ บริการส่งอีเมลล์ ส่งไปรษณียบัตร ฯลฯ เป็นต้น เพื่อจะ

อนุรักษ์อาคารนี้ไว้ให้คงสภาพเดิมมากที่สุดก่อนจะถูกทำลายลงไป และมีการปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบโดยการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาแก่ผู้มาใช้บริการ นำป้ายโฆษณาที่ติดไว้ออกให้หมดเพื่อให้เห็นความสวยงามของอาคารได้ทั้งหมด

รูปที่ 5.34 แสดงการปรับปรุงอาคารร้านขายหนังสือ เป็นจุดบริการนักท่องเที่ยว

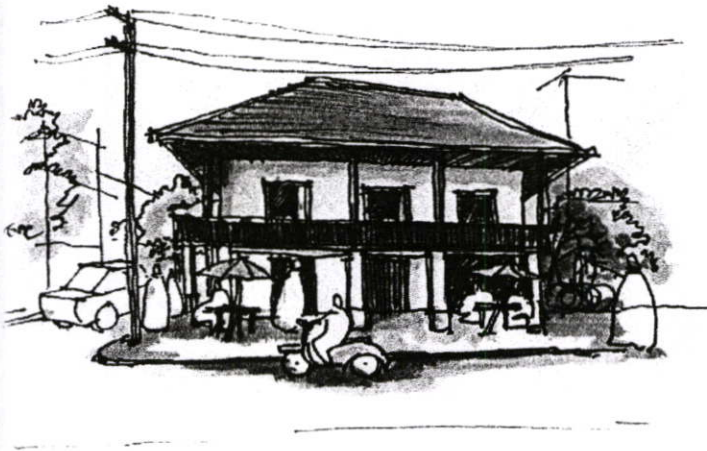
2.6) อาคารร้านศรีประเสริฐ (เดิม) ปรับปรุงเป็นร้านจำหน่ายและแสดงการแกะสลักเครื่องเงินซึ่งเป็นอาชีพของคนในชุมชนริมถนนท่าแพ

รูปที่ 5.35 แสดงสภาพอาคารร้านศรีประเสริฐ

สภาพปัจจุบัน :

เป็นอาคารที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ด้านล่างของอาคารจะเป็นร้านขายจักรเย็บผ้าและร้านซ่อมวิทยุ ส่วนด้านบนไม่มีการใช้งาน มีการนำบ้านโฆษณามาติดไว้บริเวณหน้าร้าน และมีสัญญาณไฟจราจรอยู่ตรงบริเวณหน้าร้านจึงทำให้อาคารไม่สวยงาม

การแก้ไข :

ปรับปรุงเป็นร้านจำหน่ายและแสดงการแกะสลักเครื่องเงินซึ่งเป็นอาชีพของคนในชุมชนริมถนนท่าแพ ซึ่งจะเป็นศูนย์แสดงอาชีพของคนเชียงใหม่ และเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ไว้ด้วย และจะเพิ่มอาชีพรวมทั้งรายได้ให้แก่ผู้คนบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ ส่วนบริเวณด้านนอกของอาคารก็จะมีการปลูกต้นไม้และมีร้านขายของพื้นเมืองสำหรับนักท่องเที่ยวไว้เพื่อบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเกี่ยวกับงานแกะสลัก

รูปที่ 5.36 แสดงการปรับปรุงอาคารศรีประเสริฐ เป็นร้านจำหน่ายและแสดงการแกะสลักเครื่องเงิน

2.7) อาคารตึกขาว และตึกแดง (เดิม) ปรับปรุงเป็นร้านขายของที่ระลึก เนื่องด้วยเป็นจุดของอาคารสำคัญสุดท้ายก่อนจะถึงแยกสะพานนวรรัฐ ที่จะแยกไปเพื่อขึ้นรถโดยสารไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป

ตึกขาว

ตึกแดง

รูปที่ 5.37 แสดงสภาพของอาคารตึกขาว และตึกแดง

สภาพปัจจุบัน : อาคารทั้งสองหลังนี้เป็นอาคารที่อยู่ของเจ้าเมืองในสมัยก่อน แต่ภายหลังมีการสร้างอาคารอีกหลังให้กับเครือญาติแต่ด้วยความที่ไม่อยากให้อาคารทั้งสองหลังนี้แยกออกจากกันจึงได้ทำทางเชื่อมระหว่างอาคารทั้งสองหลังนี้ไว้เพื่อความสะดวกในการไปมาหาสู่ แต่ในปัจจุบันอาคารทั้งสองหลังนี้มีสภาพที่ทรุดโทรมและไม่ได้รับการดูแล ก้านล่างของอาคารเพียงบางห้องเปิดเป็นร้านขายของเล็กๆ ส่วนชั้นสองไม่มีการใช้งานจะเห็นว่าด้านหน้าของอาคารทั้งสองหลังดูทรุดโทรมมากและขาดความร่มรื่นจึงทำให้อาคารทั้งสองหลังนี้ไม่สวยงามเท่าที่ควร

การแก้ไข :

ปรับปรุงอาคารทั้งสองหลังนี้เป็นจุดขายของที่ระลึก เพราะเป็นอาคารที่เชื่อมต่อกัน ทำให้มีบริเวณที่ขายของมาก และเหมาะกับการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันและเนื่องด้วยเป็นจุดของอาคารสำคัญสุดท้ายก่อนจะถึงแยกสะพานนวรรัฐ ที่จะ

แยกไปเพื่อขึ้นรถโดยสารไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป

รูปที่ 5.38 แสดงการปรับปรุงอาคารตึกขาว และตึกแดง เป็นร้านขายของที่ระลึก

5.3.1.3 ข้อเสนอแนะในด้านการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์

การจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ จะจัดให้สัมพันธ์กับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของย่าน ประเด็นในการพัฒนาภูมิทัศน์ที่สำคัญ ได้แก่

- ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณช่วงประตูท่าแพ และริมกำแพงเมืองให้เป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อช่วยเน้นแนวกำแพงเมืองให้ชัดเจนมากขึ้น และบางส่วนของช่วงประตูท่าแพก็จะเป็นมุมพักผ่อนและมีป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่และถนนท่าแพ

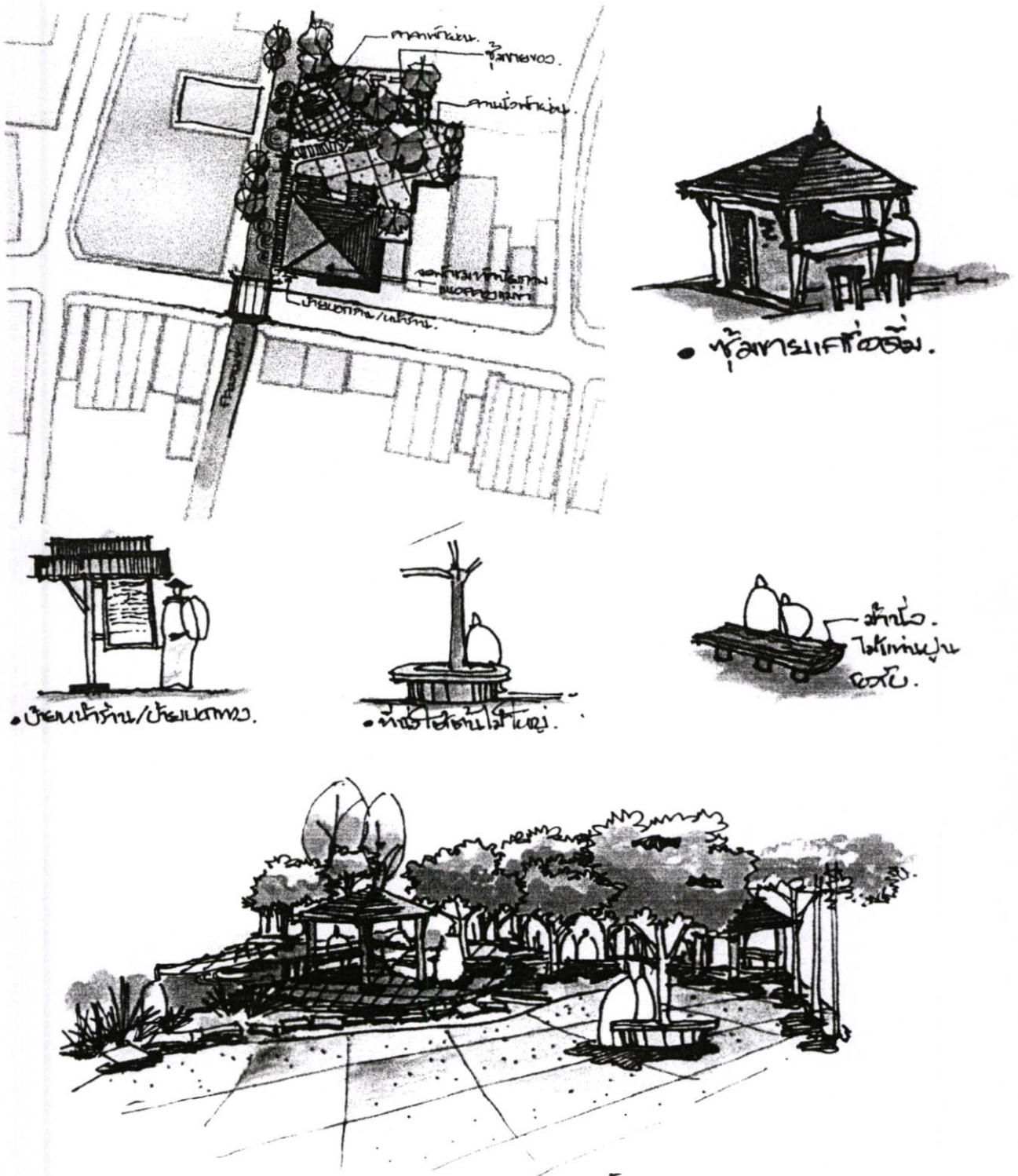

รูปที่ 5.39 แสดงการปรับปรุงทัศนียภาพบริเวณช่วงประตูท่าแพ

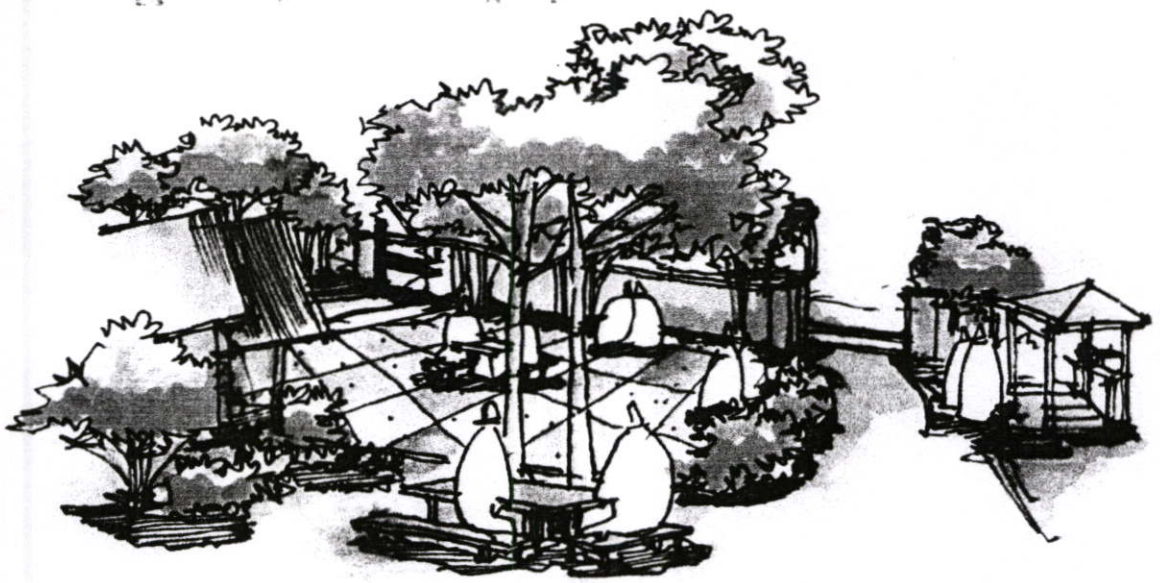
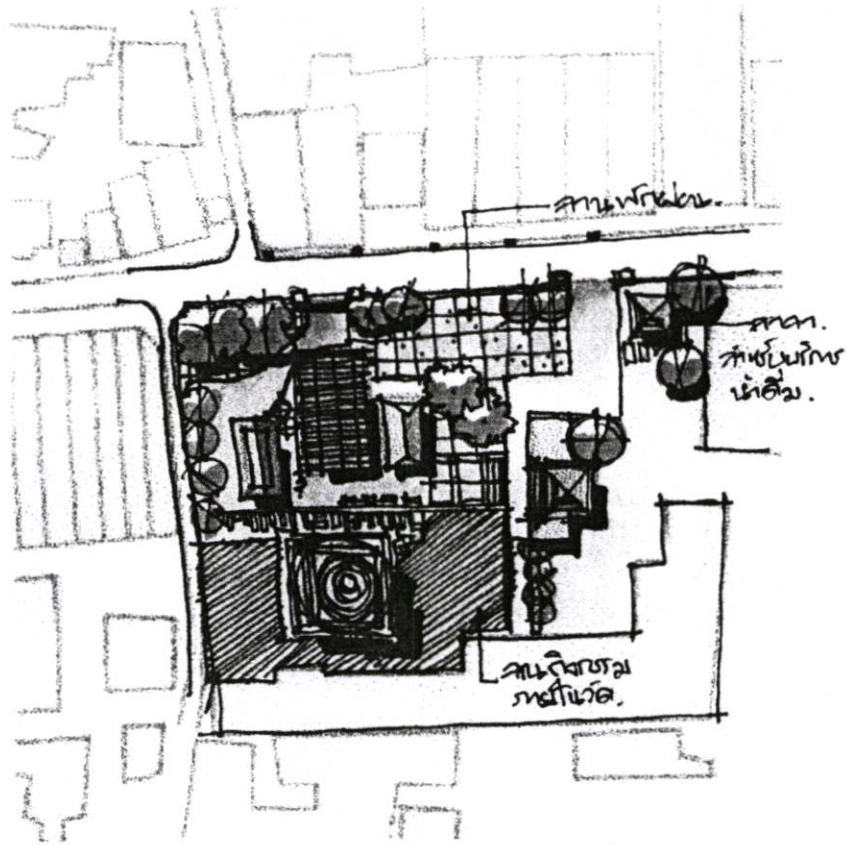

รูปที่ 5.40 แสดงการปรับปรุงบริเวณช่วงประตูท่าแพให้เป็นสถานที่พักผ่อนและนั่งชมทัศนียภาพ

- ออกแบบสื่อโฆษณา ป้ายบอกเรื่องราวของอาคารสำคัญต่างๆ รวมถึง Street Furniture ของชุมชนให้สอดคล้องกับย่านประวัติศาสตร์ชุมชนริมถนนท่าแพ

รูปที่ 5.41 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณอาคารร้าน Tea House Siam Celadon เพื่อให้เป็นจุดแวะพัก และชมทัศนียภาพแนวคลองแม่ข่า

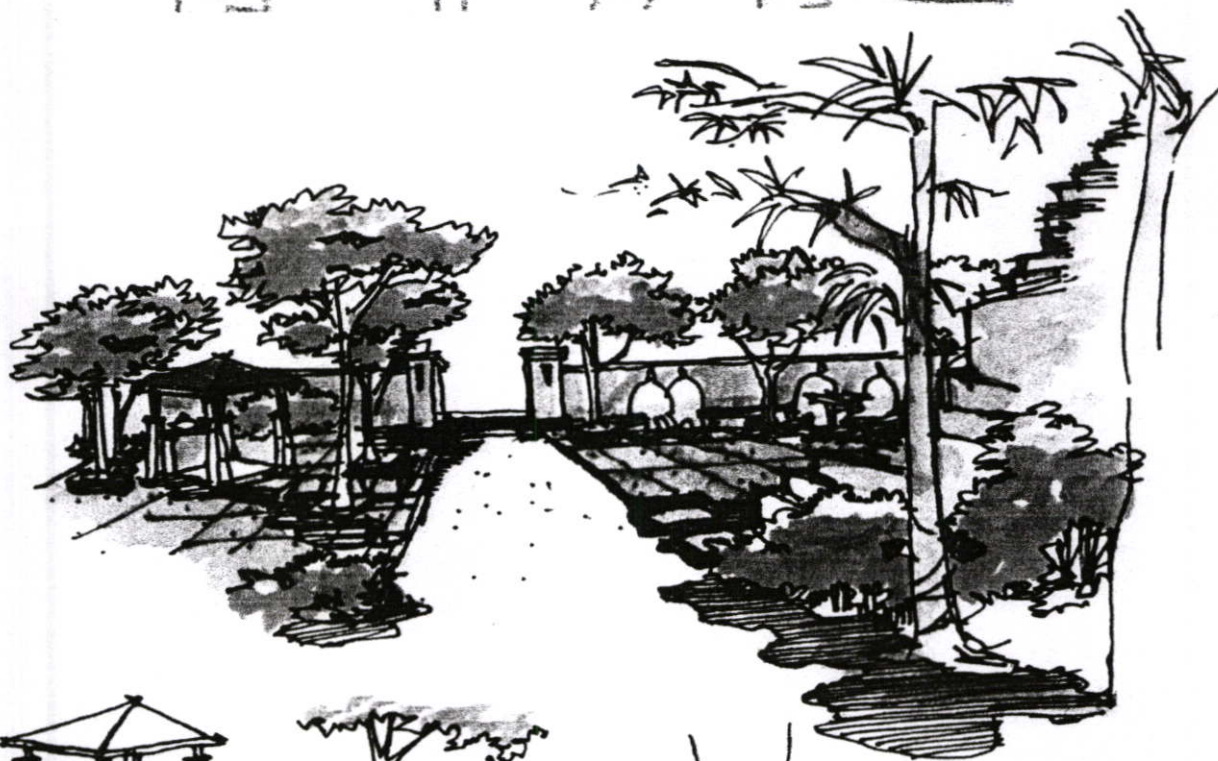
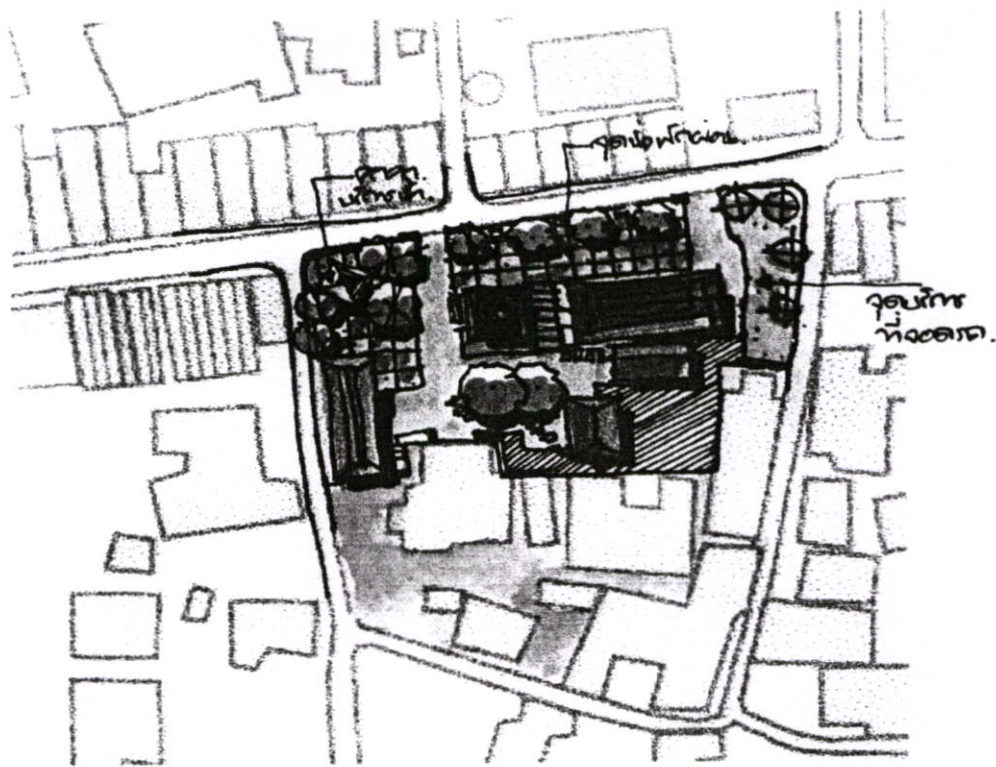
• ศาลาพักผ่อน (นักท่องเที่ยว)
รูปแบบทวนทิศทางน้ำขึ้นน้ำลง

• โคมไฟพญานาค

รูปที่ 5.42 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณวัดบุพพาราม เพื่อให้เป็นจุดพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว

• ศาลาพักผ่อนที่ร่ม.

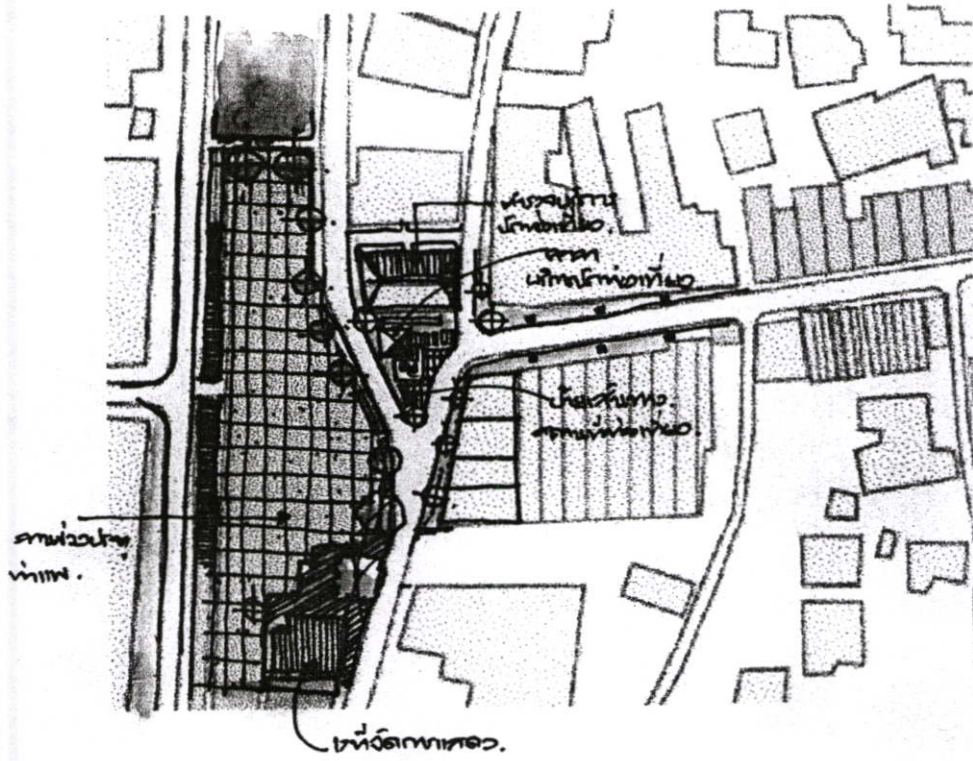

• ที่นั่งพักผ่อน
ใต้ต้นไม้.

• วัสดุที่เลือกแล้ว / ต้นไม้.

รูปที่ 5.43 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณวัดมหาวัน เพื่อเป็นที่พักผ่อนสำหรับ
นักท่องเที่ยว

รูปที่ 5.44 แสดงการออกแบบ Street Furniture บริเวณช่วงประตูท่าแพ

5.3.1.4 ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและการส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

ในการเสนอแนะเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ในลักษณะของการบังคับ โดยการอาศัยกฎหมายที่มีอยู่ในการดำเนินการให้เกิดผลเป็นไปแนวทางที่กำหนดไว้ และอีกหนึ่งวิธี คือลักษณะของการส่งเสริม ดังมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ตารางที่ 5.3 แสดงข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติทางด้านกฎหมายและการส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

ข้อเสนอแนะ	การปฏิบัติของหน่วยงานตามกฎหมายควบคุม	การปฏิบัติของหน่วยงานตามด้วยการส่งเสริม
ประกาศเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์	<ul style="list-style-type: none"> - ยกเลิกกฎกระทรวงออกตามความใน พ.ร.บ.การผังเมือง พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.การผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535 ทำการแก้ไข และประกาศใช้ในฉบับต่อไป - เทศบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตบังคับของผังเมือง - พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เฉพาะประเด็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม - พ.ร.บ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจในการใช้ประกาศเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์ โดยการใช้วิธีประชาสัมพันธ์ และอธิบายให้ประชาชนเห็นถึงประโยชน์ในการอนุรักษ์

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	การปฏิบัติของหน่วยงานตามด้วย กฎหมายควบคุม	การปฏิบัติของ หน่วยงานตามด้วยการ ส่งเสริม
<p>แผนการอนุรักษ์และ พัฒนาชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดรูปแบบ อาคารให้คงสภาพเดิม หรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น - กำหนดรูปแบบอาคาร ให้มีความสอดคล้อง กลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมเดิม 	<ul style="list-style-type: none"> - โดยเทศบาลเมืองฝ่ายแบบแผนและ ก่อสร้าง - ผังเมืองจังหวัด - หน่วยงานจากกรมศิลปากร - หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ท้องถิ่น - เทศบัญญัติ กฎกระทรวงออกตามความ ใน พ.ร.บ.โบราณสถานฯ พ.ศ. 2504 ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์ โบราณสถาน พ.ศ. 2528 - หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ท้องถิ่น - เทศบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง ออกตาม ความใน พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็น และจัดทำ แผน - เทศบาลเมืองให้การ สนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ และช่างฝีมือ / ประสานงานด้านแหล่ง เงินทุนดอกเบี้ยต่ำระยะ ยาวและการลดหย่อนภาษี - มีการลดหย่อนภาษี ให้กับเจ้าของอาคารที่มี การดูแลรักษาอาคารที่มี คุณค่า
<p>การปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อการท่องเที่ยวของ ชุมชนริมถนนท่าแพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการปรับเปลี่ยน ประโยชน์ใช้สอย เพิ่ม กิจกรรมและบทบาทของ อาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> - โดยเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายแบบแผน และก่อสร้าง - เทศบัญญัติที่มีความเกี่ยวข้องในการ อนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลดำเนินการ ปรับปรุง - ขอความร่วมมือจาก องค์กรเอกชน หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และหน่วยงาน ของการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย (ททท.)

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	การปฏิบัติของหน่วยงานตามด้วยกฎหมายควบคุม	การปฏิบัติของหน่วยงานตามด้วยการส่งเสริม
<p>ตามกรอบยุทธศาสตร์ การพัฒนาการ ท่องเที่ยวไทย โดยมีการ กำหนดประโยชน์ใช้สอย ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลานเอนกประสงค์ แสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี - ร้านค้าชุมชนและอื่นๆ - ป้ายโครงการ และ ป้ายแสดงสถานที่ต่างๆ - ปรับปรุงทัศนียภาพ ของพื้นที่เดิมให้ร่มรื่น สวยงาม 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ท้องถิ่น - หน่วยงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือในการ ดำเนินงานปรับปรุง - รัฐให้สิทธิในการเช่าใช้ อาคารของกลุ่มเจ้าของ อาคารได้ถ้าต้องการ เช่น เช่าใช้สิทธิในการรับ สัมปทานพื้นที่ชายของ หรือใช้สิทธิในการเป็น ผู้ดูแล / บริหารกิจการ ให้กับรัฐหรือการแบ่ง ผลตอบแทนที่ได้รับกับ ภาครัฐหรือและเปลี่ยน สิทธิในด้านการเช่าใช้ อาคาร เช่น ยอมให้รัฐเข้าไป ดูแลอาคารเก่าที่มี คุณค่า โดยแลกเปลี่ยน สิทธิในการจับจอง โครงการต่างๆ ของภาครัฐ ด้วยเงื่อนไขพิเศษในการ รับความสะดวกด้าน บริการที่พิเศษอื่นๆ จาก ภาครัฐ เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรทำการวิจัย เพื่อหารูปแบบของอาคาร ในการก่อสร้างอาคารใหม่รวมทั้งประโยชน์ใช้สอยที่สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของอาคารอย่างชัดเจน ทั้งนี้ควรให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน

5.3.2.2 ควรทำการวิจัย เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต่อไป

5.3.2.3 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษา และกำหนดเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแพต่อไป

บรรณานุกรม

- การผังเมือง. 2518. กทม. พระราชบัญญัติการผังเมือง. ม.ป.ท.ยัวร์แอนด์มายนี , ม.ป.ท.
 ผังเมืองรวมเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ฉบับที่ ฉบับที่ 431 (พ.ศ. 2542) ม.ป.ท. ,
 ม.ป.ป.
- การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชนองค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์.
 เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 23 – 26 เมษายน 2540.
- กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. 2545. **มารู้จักผังเมืองกันเถอะ. พิมพ์ครั้งที่ 1 : น.จ.ก.**
 ภาพพิมพ์
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2531. **คู่มือการพัฒนาภูมิทัศน์ เมืองเพื่อ**
การท่องเที่ยว. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ไชแสง สุชะวัฒน์. 2540. **การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทาง**
วัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา
80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐปณี รัตนถาวร. 2546. **“แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อุทยานแห่งชาติป่านกทะเล**
น้อย จังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย , สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
 ลาดกระบัง.
- ฐานันดร พัยคมชาติ. 2546. **“แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาป้ายโฆษณา : กรณีศึกษา**
ริมถนนสีลม.” วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย , สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
 ลาดกระบัง.
- ฐิติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี. 2542. **“การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน :**
กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนเรศดำรินทร์.” วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
 สถาปัตยกรรมศาสตร์ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์. 2540. "การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ย่านนางเลิ้ง." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรวรรณ ฤกษ์อภิบาลวงศ์. 2547. "การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร." วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. สำนักงาน. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ปววรรณ ดันตยานุสรณ์. 2544. "แนวทางการออกแบบอาคารใหม่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษา อาคารบนถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2538. "การพัฒนาในเขตเมืองเก่า." เมืองโบราณ. (มกราคม – ธันวาคม) : 307 – 342
- ปานิดล นิยมคำ. 2544. "กระบวนการนำนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัดไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปิ่นราชฎ์ กาญจนรัชชิตี. 2540. แนวความคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23 – 26 เมษายน 2540.
- ปรีชา ตะเหยียบ. 2546. "การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าย่านนครนอก - นครใน จ.สงขลา" วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. 2527. แผนการวางแผนพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น. โครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและพัฒนาเมืองภูเก็ต. ม.ป.ท.

- สร้อยญา ชูชาติไทย. 2543. "แนวทางการอนุรักษ์หมู่บ้านมอญพระประแดง : กรณีศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง." วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพร ภิมยรัตน์. 2543. กฎหมายและการบริหารผังเมืองของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- สมชาติ จีงสิริอารักษ์. หลักการ องค์การและกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 262406 การอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน.
- สมพล ดำรงเสถียร. 2544. การอนุรักษ์ชุมชนปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี. ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สมพล ดำรงเสถียร. 2541. การออกแบบชุมชนเมือง. เอกสารประกอบการสอน รายวิชา 03417121 การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วีระ โรจน์พจนรัตน์. 2540. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23 – 26 เมษายน 2540.
- ศูนย์ปฏิบัติการ จังหวัดเชียงใหม่. 2546. จังหวัดเชียงใหม่, ประวัติศาสตร์ ; เหตุการณ์สำคัญในอดีต. [Online]. [http : www.Chaingmai.go.th](http://www.Chaingmai.go.th).
- Bentley, Ian, and others. 1996. Responsive Environments : A Manual for Designers. 7th. Ed., London : Hortnolls Ltd., 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารราชการ / เอกสารติดต่อราชการ

ที่ ศษ 0524.04/ 1168

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๑ มีนาคม 2548

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน หัวหน้าฝ่ายการจัดการผังเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ด้วย นางสาวอุคมพร สิงหนนทร นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะครุศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์จะขอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณถนนท่าแพ แผนที่ชุมชนริมถนนท่าแพ แผนที่ GIS เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2326-4325

โทรสาร. 0-2326-4325

ที่ ศษ 0524.04/ 1259

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๑๗ มีนาคม ๒๕๔๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ระดมเดช ทักษณา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวออมปวีร์ สิงหนนทร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่" โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะกรรมการอุดมศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของนางสาวออมปวีร์ สิงหนนทร มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม หน่วยบัณฑิตศึกษา งานทะเบียน โทร.3692

ที่ ศธ 0524.04 / 1253

วันที่ 17 มีนาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.เบญจวรรณ อุบลศรี

ด้วย นางสาวอมปวีร์ สิงหนคร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่” โดยมี ผศ.สมพล คำรงค์เสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นางสาวอมปวีร์ สิงหนคร มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ได้แนบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)

รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม หน่วยบัณฑิตศึกษา งานทะเบียน โทร.3692

ที่ ศธ 0524.04 / 1253

วันที่ 17 มีนาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ทศพร โสคาบรรรุ

ด้วย นางสาวอมปวีร์ สิงหนตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่” โดยมี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม ดังที่แนบมาพร้อมนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้งานวิจัยของ นางสาวอมปวีร์ สิงหนตร มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ได้แนบบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม)
รองคณบดี กำกับดูแลงานด้านบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจประกอบการวิจัย
เรื่อง
แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
จังหวัดเชียงใหม่

แบบสำรวจเพื่อศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมถนนท่าแพ ที่ส่งผลกระทบต่องานอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชน โดยแบ่งเป็น 4 หมวด ดังนี้

- 1) สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ
- 2) รายละเอียดของอาคาร จากอาคารที่เป็นเอกลักษณ์และสื่อความหมายที่ชัดเจนของอาคาร
- 3) สภาพแวดล้อมของบริเวณ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของอาคาร โคจรอบบริเวณที่จะทำการออกแบบ รวมไปถึงระยะห่างและความต่อเนื่องของแนวอาคาร
- 4) การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนริมถนนท่าแพ

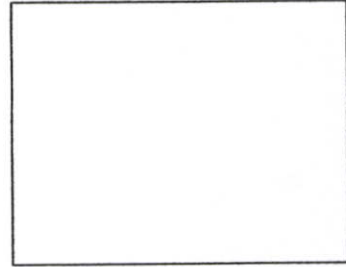
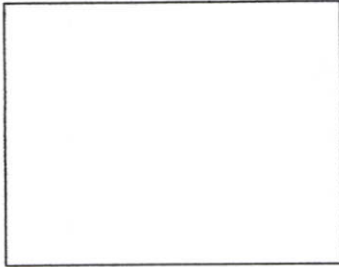
1) สภาพโดยทั่วไปของชุมชนริมถนนท่าแพ

ภาพถ่าย

การสังเกต

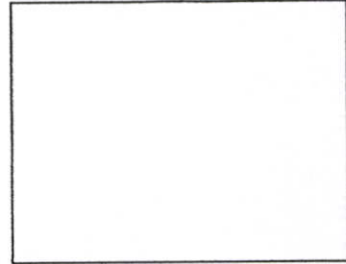
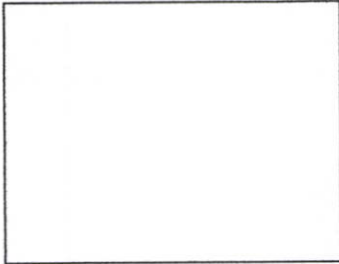
การบันทึก

1.1) NODE ที่รวมกิจกรรม

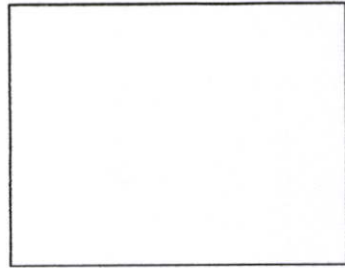
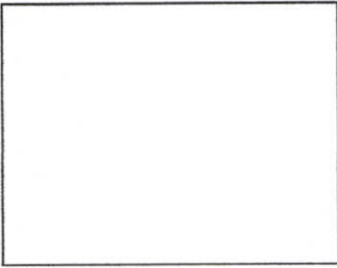
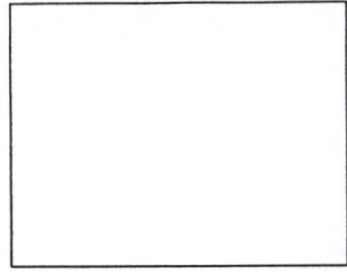
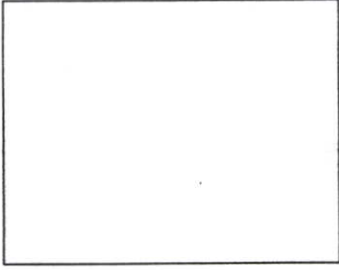

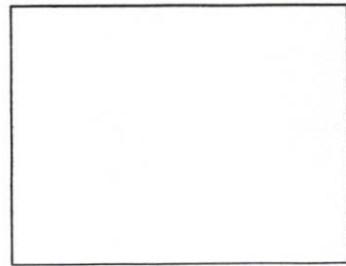
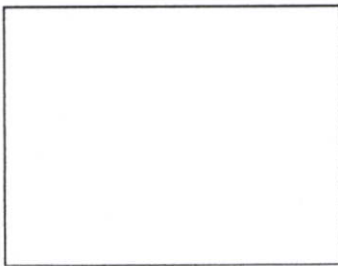
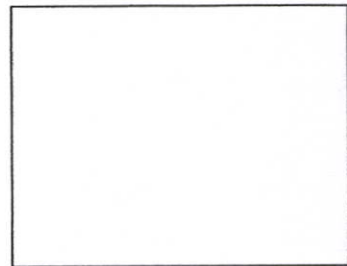
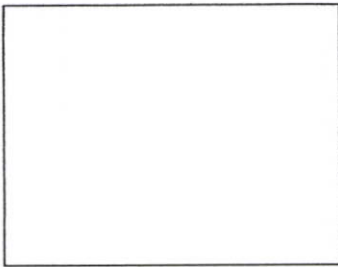

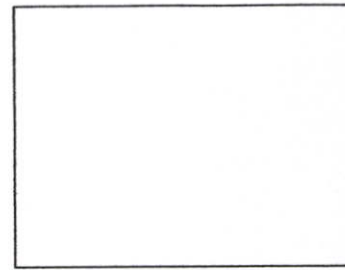
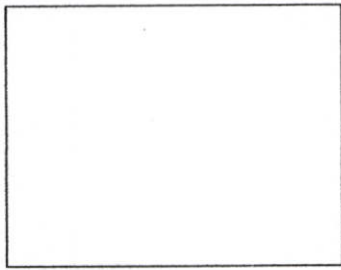
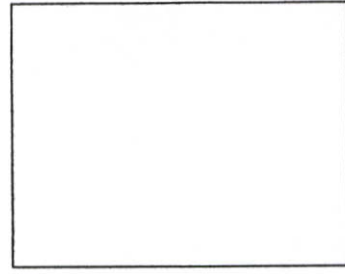
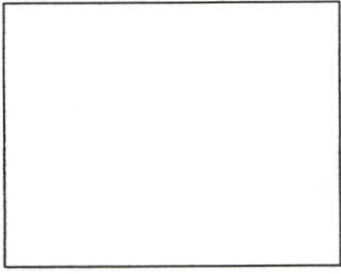
1.2) LANDMARK ที่หมายตา

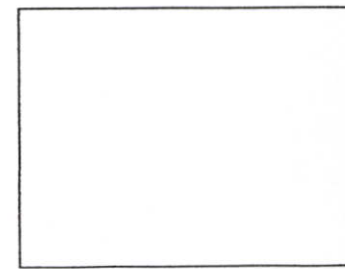
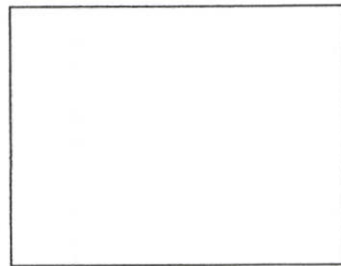
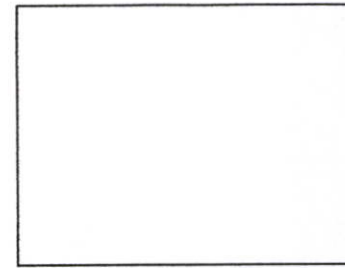
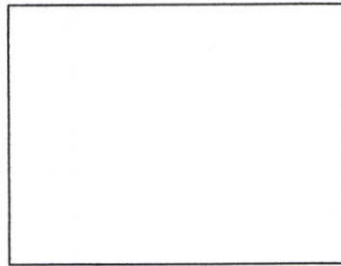
1.3) DISTRICT ย่าน

1.4) PATH ทางสัญจร

1.5) EDGE ขอบเขต

2) รายละเอียดของอาคาร จากอาคารที่เป็นเอกลักษณ์และสื่อความหมายที่ชัดเจนของอาคาร

ภาพถ่าย

การสเกตช์

การบันทึก

1.1 คุณค่าของอาคาร

.....
.....

1.2 รูปทรงอาคาร

.....
.....

1.3 ลักษณะด้านหน้าของอาคาร

.....
.....

1.4 วัสดุอาคาร

.....
.....

1.5 สีอาคาร

.....
.....

1.6 ลักษณะช่องเปิดประตู หน้าต่าง

.....
.....

1.7 ส่วนตกแต่งอาคาร

.....
.....

3) สภาพแวดล้อมของบริเวณ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของอาคารโดยรอบบริเวณที่จะทำการออกแบบ รวมไปถึงระยะห่างและความต่อเนื่องของแนวอาคาร

3.1) สภาพแวดล้อมของบริเวณ องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของอาคารโดยรอบบริเวณที่จะทำการออกแบบ

ภาพถ่าย

การสเก็ตช์

การบันทึก

- องค์ประกอบที่เหมือนกัน ถูกจัดเรียงไว้ในความสัมพันธ์ที่เหมือนกัน
- องค์ประกอบที่เหมือนกัน ถูกจัดเรียงไว้ในความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน
- องค์ประกอบที่แตกต่างกัน ถูกจัดเรียงไว้ในความสัมพันธ์ที่เหมือนกัน
- องค์ประกอบที่แตกต่างกัน ถูกจัดเรียงไว้ในความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

3.2) ระยะห่างและความต่อเนื่องของแนวอาคาร

ภาพถ่าย

การสังเกต

การบันทึก

3.2.1 จังหวะของอาคาร

.....

.....

.....

3.2.2 ความต่อเนื่องของอาคาร

.....

.....

.....

4) การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนริมถนนท่าแพ

การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนริมถนนท่าแพ	จำนวนนับ / อาคาร	รวม
ที่พักอาศัย		
ที่พักอาศัยและพาณิชยกรรม		
สาธารณูปโภค / สาธารณูปการ		
สถานที่ราชการ / การศึกษา / ศาสนา		
เกษตรกรรม		
อุตสาหกรรม		
อื่นๆ		

แบบสอบถามประกอบการวิจัย
เรื่อง
แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ
จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะโดยทั่วไป และลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมริมถนนท่าแพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ ประกอบกับข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ และนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของงานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมถึงสภาพภูมิทัศน์

บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนี้จะเป็นการนำไปใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ทราบถึงการรับรู้ถึงสภาพสถาปัตยกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงแนวความคิดในการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมถึงสภาพภูมิทัศน์ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนและการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้มีความชัดเจนและสวยงาม

ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถาม ที่ตรงกับความจริงและครบทุกข้อ ซึ่งจะทำงานวิจัยนี้ได้ผลตรงตามเป้าหมาย คำตอบของท่านรวมถึงข้อเสนอต่างๆ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้นซึ่งไม่มีผลเสียหายต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่อย่างใด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

อมปวีร์ สิงหนตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงใน [ ] หน้าข้อความที่เป็นจริงหรือกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1.1 เพศ

- [ ] ชาย
[ ] หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 ภูมิลำเนา

- [ ] อำเภอเมือง
[ ] นอกเขตเมือง
[ ] ต่างอำเภอ
[ ] ต่างจังหวัด

1.4 ระดับการศึกษา

- [ ] ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น
[ ] มัธยมศึกษาตอนต้น
[ ] อนุปริญญา
[ ]ปริญญาตรี
[ ] สูงกว่าปริญญาตรี
[ ] อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.5 อาชีพ

- [ ] รับราชการ
[ ] รัฐวิสาหกิจ
[ ] ธุรกิจส่วนตัว
[ ] รับจ้าง
[ ] อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท
- 5,000 – 10,000 บาท
- 10,000 – 20,000 บาท
- 20,000 – 30,000 บาท
- 30,000 – 40,000 บาท
- 40,000 บาทขึ้นไป

1.7 สถานะการอยู่อาศัย

- เป็นเจ้าของ
- เป็นผู้อยู่อาศัย
- เป็นผู้เช่า

1.8 จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกัน รวม.....คน (รวมตัวท่าน)

บุตร / ธิดา.....คน	พี่ / น้อง.....คน
พ่อ / แม่.....คน	ญาติ.....คน
สามี / ภรรยา.....คน	อื่นๆ.....คน

1.9 ระยะเวลาที่ท่านอยู่อาศัยหรือประกอบกิจการในบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

- ต่ำกว่า 1 ปี
- 1 – 5 ปี
- 5 – 10 ปี
- 10 -15 ปี
- 15 – 20 ปี
- 20 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของงานสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงใน [ ] ข้อความที่เป็นความจริง หรือ กรอกข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

2.1 การใช้ประโยชน์อาคาร

☐	เพื่อการพักอาศัย	☐	เพื่อการพาณิชย์กรรม
☐	เพื่อการพักอาศัยถึงพาณิชย์กรรม	☐	อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2.2 สภาพของอาคาร

☐	ซ่อมแซมอาคาร	☐	ต่อเติมอาคาร
☐	เปลี่ยนวัสดุอาคาร	☐	อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2.3 อายุของอาคารที่ท่านพักอาศัย

☐	ต่ำกว่า 10 ปี	☐	10 – 19 ปี
☐	20 – 29 ปี	☐	30 – 39 ปี
☐	40 – 49 ปี	☐	50 – 59 ปี
☐	60 ปี ขึ้นไป		

2.4 ต่อไปในภายภาคหน้าท่านจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารหรือไม่

- มี
- ไม่มี

2.5 ถ้าท่านจะต้องมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารท่านจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใด

- รูปแบบที่คงสภาพเหมือนเดิม
- รูปแบบที่ทันสมัย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมรวมไปถึงสภาพภูมิทัศน์บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงใน [ ] ข้อความที่เป็นความจริง หรือ กรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

3.1 ท่านคิดว่าบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะกิจกรรมด้านใดชัดเจนที่สุด

- [ ] พาณิชยกรรม [ ] ราชการ, การศึกษา
 [ ] การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมไทย
 [ ] พักอาศัย
 [ ] อื่นๆ โปรดระบุ

3.2 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าจะมีการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ

- [ ] เห็นด้วย
 [ ] ไม่เห็นด้วย

3.3 ถ้าจะมีการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมชุมชนริมถนนท่าแพ ท่านมีความประสงค์ที่จะให้มีการปรับปรุงหน้าตาของอาคารทางด้านใดบ้างเพื่อให้ชุมชนริมถนนท่าแพเป็นถนนที่มีเอกลักษณ์

- [ ] รูปทรงขนาดและความสูงของอาคาร
 [ ] สีสีนของอาคาร
 [ ] วัสดุ
 [ ] ลักษณะด้านหน้าอาคาร
 [ ] ลักษณะช่องเปิดประตู – หน้าต่าง
 [ ] ส่วนตกแต่งอาคาร

3.4 ท่านมักเดินทางมายังบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพโดยการสัญจรแบบใด

- [ ] รถจักรยานยนต์
 [ ] รถยนต์ส่วนบุคคล
 [ ] รถรับจ้าง

[ ] อื่นๆ

3.5 ท่านเดินทางมาสู่ถนนท่าแพจากเส้นทางใด

- [ ] ทางถนนเจริญเมืองสะพานนวรัฐ
- [ ] ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1141
- [ ] ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11
- [ ] ทางถนนห้วยแก้ว

3.6 ท่านประสบปัญหาในการใช้ทางสัญจรทางถนนท่าแพ โดยเริ่มตั้งแต่สะพานนวรัฐจนถึงช่วงประตูท่าแพและบริเวณใกล้เคียงหรือไม่

- [ ] ประสบปัญหา
- [ ] ไม่ประสบปัญหา

ถ้าประสบปัญหาท่านเห็นว่าสมควรที่จะปรับปรุงถนนในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [ ] ขนาดของถนน
- [ ] ทิศทางเดินรถ
- [ ] ผิวพื้นของถนน
- [ ] สีเส้นของเส้นทางจราจร
- [ ] ไฟแสงสว่าง
- [ ] ป้ายบอกทิศทาง, สัญญาณไฟจราจร
- [ ] ทัศนียภาพสองข้างทาง
- [ ] ที่จอดรถ
- [ ] อื่นๆ โปรดระบุ

3.7 โดยส่วนใหญ่ท่านจะใช้เส้นทางบนถนนท่าแพในช่วงเวลาใดบ่อยที่สุด

[ ] ช่วงเช้า ตั้งแต่ 06.00 – 09.00 น.	[ ] แออัด	[ ] ไม่แออัด
[ ] ช่วงกลางวัน ตั้งแต่ 09.00 – 16.00 น.	[ ] แออัด	[ ] ไม่แออัด
[ ] ช่วงเย็น ตั้งแต่ 16.00 – 20.00 น.	[ ] แออัด	[ ] ไม่แออัด
[ ] ช่วงกลางคืน ตั้งแต่ 20.00 – 06.00 น.	[ ] แออัด	[ ] ไม่แออัด

3.7 ท่านประสบปัญหาในการใช้ทางสัญจรโดยทางเท้าบริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ เรื่อยไปจนถึงช่วงประตูท่าแพหรือไม่

ประสบปัญหา

ไม่ประสบปัญหา

ถ้าประสบปัญหาท่านเห็นว่าสมควรที่จะปรับปรุงทางเท้าในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ขนาดทางเท้า

ความต่อเนื่องของทางเท้า

ผิวพื้นของทางเท้า

สีสีนทางเท้า

ส่วนประกอบทางเท้า เช่น ต้นไม้, ป้ายที่รอรถ, ถังขยะ, ตู้โทรศัพท์ ฯลฯ

อื่นๆ โปรดระบุ

3.8 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ในการปรับปรุงเพิ่มเติมเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ม้านั่ง, โคมไฟ, ถังขยะ ฯลฯ บริเวณชุมชนริมถนนท่าแพ

เห็นด้วย

ไม่เห็นด้วย

ถ้าเห็นด้วยท่านเห็นสมควรว่าควรปรับปรุงหรือเพิ่มส่วนใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ม้านั่ง, ที่นั่ง

โคมไฟ, ไฟส่องสว่าง

ถังขยะ

น้ำดื่ม

จุดบริการนักท่องเที่ยว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	นางสาวอมมปวีร์ สิงหนेत्र	
วัน เดือน ปีเกิด	10 กรกฎาคม พ.ศ. 2523	
สถานที่เกิด	อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	105 ถ.อนุวัติ ต.ท่าศาลา อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50000	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2542 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์ เชียงใหม่	
	พ.ศ. 2544 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง สาขาวิชาช่างเทคนิคสถาปัตยกรรม แผนกวิชา สถาปัตยกรรมไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขต ภาคล้านนา	
	พ.ศ. 2546 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรม สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	
	พ.ศ. 2549 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรม สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	